

14246

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΔΙΑΣΑΦΗΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ
ΖΑΚΥΝΘΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΣΛΑΒΩΝΙΟΥ ΚΑΙ ΧΕΡΣΩΝΟΣ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑ. ΚΑΤΡΑΜΗ ΠΕΡΕΩΣ.

Οὐ γὰρ ἐστὶ τι κρυπτόν, ὃ εἴαν μὴ φανερωθῆ·
Οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερόν ἔλθῃ.
ΜΑΡΚΟΣ Δ΄. 22.

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ,
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ο ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ
ΣΕΡΓΙΟΥ Χ. ΡΑΦΤΑΝΗ
Διευθυνόμενον παρὰ Ν. Γ. Γαρουσσοπούλου.

1854.

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΔΕΛΦΩΝ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΔΙΑΣΑΦΗΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ
ΣΑΚΥΝΘΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΕΛΛΑΔΩΝΙΟΥ ΚΑΙ ΧΕΡΣΩΝΟΣ

ΥΠΟ
ΝΙΚΟΛ. ΚΑΤΡΑΜΗ ΠΕΡΕΩΣ.

Οὐ γὰρ ἐστὶ τι κρυπτόν, ὃ εἴαν μὴ φανερωθῆι·
οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερόν ἔλθῃ.
ΜΑΡΚΟΣ Δ'. 22.

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ,
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ο ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ
ΣΕΡΓΙΟΥ Χ. ΡΑΦΤΑΝΗ
Διευθυνόμενον παρὰ Ν. Ι. Ταρουσσοπούλου.

1854
Ι Α Κ Ω Ν
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΑΤΡΙΣΤΙΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΔΗΕΥΡΙΟΥ

Ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφὴν ταύτην διώ-
κεται ὡς κλωπιμαῖον.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

ΑΙΣΤ. Φ3. 0011

ΤΩ: ΦΙΛΟΓΕΝΕΣΤΑΤΩ:
ΜΕΓΑΛΕΜΠΟΡΩ: ΚΥΡΙΩ:
ΙΠΠΟΤΗ:
ΑΓΓΕΛΩ: ΓΙΑΝΝΙΚΕΣΗ:
ΖΑΚΥΝΟΙΩ.

ΠΡΟΞΕΝΩ:

ΤΗΣ Α: Μ: ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΝ ΤΕΡΓΕΣΤΙΩ:

κτλ. κτλ. κτλ.

ΠΡΟΣ Ὑμᾶς, ὦ Φιλογενέστατε Κύριε, κατάλληλον ἔκρινα νὰ ἀφιερῶσω τὸ μικρὸν μὲν ἀλλὰ περὶ μεγάλου ἀνδρὸς διαπραγματευόμενον φιλοπρόνημά μου. Οὐ μόνον διότι νέος, ὡς Ὑμεῖς, καὶ ὁ τῆς Σλαβωνίου καὶ Χερσῶνος πολυμαθέστατος Ἀρχιεπίσκοπος Εὐγένιος Βούλγαρις ἀποδημήσας τῆς φίλης Πατρίδος, ἀλλαχοῦ διέτριψεν ἀλλ' ἵνα διακοσμήσω εἰσέτι τὰ γραφόμενά μου διὰ τοῦ λαμπροῦ Ὄνόματος ἐνὸς τῶν γνησίων Συμ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

Πρὸ πολλοῦ τὴν ιδέαν ταύτην συνέλαβον, ὅπως δώσω εἰς φῶς τὰς παρούσας ἐπὶ τῆς πατρίδος Εὐγγερίου τοῦ Βουλγάρεως διασαφήσεις. Ἀφ' ὅτου ὅμως ὁ πολυμαθέστατος Κύρ. Π. Καλλιγᾶς διὰ τοῦ Μιαν ἐπωφελεστάτου περιοδικοῦ Συγγράμματος, *Η ΠΑΝΔΩΡΑ*, τοῦ ἐμπνέοντος ἀνεπαισθήτως πολλὰς Ἱστορικο-φιλολογικὰς γνώσεις, ἐξέδωτο τὴν φιλολογικωτάτην βιογραφίαν τοῦ Περικλεοῦς τούτου ἀνδρός, ἐν ἣ διηγεῖται αὐτὸν Κερκυραῖον ἀνήγειρεν αὐθις τὴν ἀποκοιμηθεῖσαν ταύτην ιδέαν μου καὶ ἐπετάχυνε ἐπιτοσοῦτον τοῦ πονηματίου τούτου τὴν ἐκδοσιν, ὥστε ἐὰν περιστάσεις ἀπροσδόκητοι δὲν ἦθελον τῷ χεῖρι ἐμποδῶν, τὰ γραφόμενά μου βεβαίως ἦθελον ἀξιοθῆναι πολὺ πρότερον τῶν χειρῶν τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν μου.

Ὁ σκοπός μου ὅμως, ἀπαγε! δὲν εἶναι ὅπως ἀνασκευάσω ὅσον ὁ ἐνδοξος οὗτος τῆς Κεφαλληνίας ἀνὴρ διὰ τοῦ φιλοσοφικοῦ καλῶν του ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου ἐξιστορίσει· ἀλλ' ὅσον, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῆς πατρίδος τοῦ σοφοῦ Εὐγγερίου ἐξ ἄλλων προγραφάντων (ὡς μοι ἐπιτραπῆ ἢ ἐκφρασι) ἀκουσίως παρεδέχθη. Καὶ πολὺ μᾶλλον ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐκφέρει οὐ μόνον «Ὁ ιδιωτικὸς αὐτοῦ βίος μᾶς εἶναι ὀλίγον γνωστός» ἀλλὰ καὶ «περὶ τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας τοῦ Εὐγγερίου οὐδὲν γνωρίζομεν ἀκριβές.»

Φέροντες ὅθεν καὶ ἡμεῖς ὡς ἀρχὴν ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν Μωσαϊκῶν ἐκείνων πλῆκῶν ἐγγεγραμμένη ἐντολὴ, ἡ ἐπιβάλλουσα ἐνὶ ἑκάστῳ τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς ὀφειλομένην τιμὴν, συμπερικλείει καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα τὴν προγεννήσαντα τοὺς ἡμᾶς γεννήσαντας, νομιζομεν ὅτι, σφετεριζομένων τῶν πατρίων δικαιωμάτων, ἕκαστος διὰ τοῦ θεοῦ τούτου ἐντάλματος ἐντέλλεται τὴν διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τοῦ ἀποκλειστικοῦ ὄντος ὅπλου τῆς φιλοσοφίας καὶ λογικότητος, ἀκασαμάχητον ὑπεράσπισιν.

Καὶ τῷ ὅτι καθὼς ἡ βιογραφία φανλοβίων ἀνδρῶν καταρῶν πῶναι αἰωρίως τὰς ἱστορικὰς σελίδας τῆς γενεθλίας

πολιτῶν τοῦ ἀειμνήστου, καὶ δεῖξω συγχρόνως, εἰ δυνατόν, μέρος τῆς πρὸς Ὑμᾶς βαθυτάτης μου ὑπολήψεώς τε καὶ σεβασμοῦ.

Γινώσκων ὅθεν ἐκ πολλῶν τεκμηρίων τὴν γενναίαν ἄμα καὶ φιλόκαλον ψυχὴν Σας, θαρρῶ ὅτι, ἀν τὰ γραφόμενά μου ἀποτύχωσιν, ὡς δὲν ἐλπίζω, τῆς Ὑμετέρας ἐπιδοκιμασίας· θέλω ἐπιτύχει τοῦλάχιστον συγγνώμης, καταχρασθεῖς τὸ ἐνδοξον Ὄνομά Σας.

Ἐν τοσοῦτῳ λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποφαίνωμαι

Ἐν Ζακύνθῳ τῇ 1 Ἀπριλίου 1854.

Τῆς Ὑμετέρας Ἐντιμότητος
διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΤΡΑΜΗΣ *Ἱερέως.*

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

γῆς· οὕτω καὶ ἡ ἐξιστόρησις μεγαλοουργῶν ἀνδρῶν διαιωρίζει τὸ μεγαλεῖόν της. — Τοῦτου ἕνεκα ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸ τὸ πεπερασμένον καὶ φθαρτὸν ὄν, θέλων τὴν διαίωρσιν τῶν μεγαλοουργῶν του ἐπερόησε πρὸς ἀνάμνησιν αὐτῶν τὰς πυραμίδας, τοὺς ὀβελλοκούς, τῶν λίθων τὴν ἐπιστόρευσιν· μόνη δὲ ἡ πείρα εἰς αὐτὸν ἀπέδειξεν ὅτι τὰ καλλιτεχνικὰ ταῦτα μνημεῖα ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου φθείρονται, ἀλλοιοῦνται καὶ μόνος ὁ διὰ τῆς ἀθανάτου Ἱστορίας ὑψούμενος ἀνδρὶς, διαμένει ἀπρόσβλητος ἀπὸ τοῦς λαιλαπας τῶν αἰώνων.

Τὰ ἐκ λευκῶν μαρμάρων μνημεῖα δύνανται νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐπὶ τῆς γῆς ὅπου αἱ μεγαλοουργίαι πράττονται· τὸν διὰ τῆς Ἱστορίας ὅμως ἀριστάμενον ἀνδριάντα ὀφείλει νὰ φέρῃ ἐπὶ τῶν ὤμων, μόνη ἡ πάτριος τοῦ μεγαλοουργοῦ γῆ, ὅπως δι' αὐτοῦ ἐπιχαρποῦται τὸ ἀθάνατον κλέος καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν βλαστημάτων της.

Καὶ βεβαίως ἡ πατρὶς δὲν τιμᾷ τὰ τέχνα, ὅσον τὰ τέχνα αὐτῆν. Ἀφαρπαζομένων οὖν τῶν τέκνων ζερεῖται ἡ πατρὶς τῆς ἀθανάτου ἐκείνης δόξης, ἥνπερ μόνη ἡ ἀπροσωπόληπτος καὶ ταχύπτερος Ἱστορία νὰ διασαλπίσῃ δύναιται ἕως τὰ ἀπότερα τοῦ κόσμου μέρη.

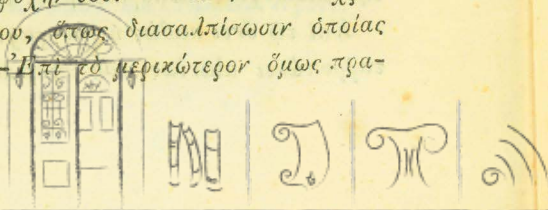
Ἴδὸν ὅθεν ὁ λόγος δι' ὄν καθήκον Ἱερὸν ἐνόμισα νὰ ἀφαιρέσω τὸ παχυλὸν ἐκεῖνο κάλυμμα, τὸ ἀπατήσαν πολλοὺς τῶν ἐνδόξων ἄνδρας· καὶ οὕτω τέλος δευχθῆ ἡ ἐπὶ τῆς πατρίδος τοῦ Εὐγενίου ἀδιαφιλορέικητος ἀλήθεια. Ἀναμφισπόητον ὅτι οἰαδήποτε καὶ ἄν ἦτο ἡ τοῦ Εὐγενίου πατρὶς διὰ τὸν φιλολογικὸν κόσμον μένει ἀδιάφορος. — Ὡς ἐπαρκῶν ὁ ἐθνικὸς τοῦ Ἑλληνος χιτῶν, ὁ περικαλύπτων ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν τὸν σφόνδ τοῦτον ἄνδρα. — Φθάνουσι τὰ εὐοδιάζοντα Ὁρθοδοξίς καὶ Ἑλληνισμὸς παρτοσιδῆ αὐτοῦ συγγράμματα, ἵνα δείξωσι τὴν ὅλως Ἑλληνο-ὀρθόδοξον μακαρίαν ψυχὴν του. — Τέλος οἱ πολυχρόνιοι ἰδρῶτες καὶ κόποι του, ὅπως διασαλπίσωσιν ὅποιαν ἐπιγείου μερίδος ἀνήκεν. — *Ἐπὶ τὸ μερικώτερον ὅμως πρα-*

γματευόμενοι λέγομεν, διατὶ νὰ κυβηλοῦται ἡ τοὺς πρόγονους καὶ γεννήτορας αὐτοῦ γεννήσασα γῆ, καὶ ἤδη καλύπτοσα τὰ Βουλγαρικὰ ὄστα τῶν ! !

Ἐνεκεν τοῦτου λοιπὸν προτιθέμεθα νὰ συναρμολογήσωμεν τὰ ὀλίγα μὲν, πλὴν ἰσχυρὰ ἐπιχειρήματα καὶ ἐγγράφους μαρτυρίας, ἅσπερ ἀθροίσασμεν πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ προκειμένου. Ἐπιχειρήματα, ἅτινα πρὸ ὀφθαλμῶν ἤδη ἔχοντες, δυνάμεθα θαρσάλως νὰ εἴπωμεν, ὅτι πάντες οἱ ἄχρη τοῦδε Εὐγενίου τὸν Βούλγαρον, Κερκυραῖον καλέσαντες, ἀναντιρρήτως ἐκινήθησαν ἐξ ἀνυποστάτων προφορικῶν παραδόσεων, ἃς ἐν μόνη καλῇ τῇ πίστει παρέλαβον.

Τὰ πάντα οὖν ἤδη διασκεδάσσονται ἀπέναντι συμβολαιογραφικῶν καὶ ἐπισήμων ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων, τὰ ὅποια ὡς ἐφημέριος τοῦ ἐν Ζακύνθῳ τῆς Φανερωμένης Ναοῦ, εἰς τοὺς ἀρχαίους κώδικας καὶ ἀλλαχοῦ ἠδυνήθην νὰ εὑρω. — Ὁ Γ. Αἰνιῶν εἰς τὴν κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1837 ἐκδοθεῖσαν περὶ τῶν ἀνεκδότων τοῦ Εὐγενίου ἀγγελίαν τοῦ λέγει «Εἰς τὴν ἀρχὴν ἠθέλησα νὰ προτάξω πλήρη βιογραφίαν τοῦ περικλειοῦς τοῦτου ἀνδρός· ἀλλὰ μὴν ἔχων ὅλα τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τοῦτο βοηθήματα, ἐπροσπάθησα καὶ ἔκαμα ὅτι ἠδυνήθην ἐραρισθεῖς ἀπὸ σημειώσεις διαφόρων ἐγγράφων καὶ ἐπιτοπίων παραδόσεων.» Σημειώσεις μεθ' ὧν ὑπάρχει βέβαια ἐν μέρει καὶ ἡ ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Φανερωμένης ἱστορικὴ αὐτῆ ὕλη, ἥτις ἄν καὶ ἀμυδρῶς ἀναφερομένη, ἐπηύξησεν ἔτι μᾶλλον τὴν ἐπὶ τῆς πατρίδος τοῦ ἀοιδίου ἀμφιβολίας καὶ ἀμφισβήτησιν.

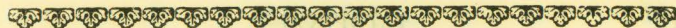
Τῆς διαφωνίας ταύτης λοιπὸν ὑπαρχούσης καὶ ἔτι ζῶντος τοῦ Εὐγενίου κατὰ ἄλλων ἐνόμισα τὸ ποτημάτιον τοῦτο, νὰ ὀνομάσω Διασαφήσεις, καθὰ διασαφίζων δι' ἐπισήμων ἐγγράφων τίς ἡ πατρὶς αὐτοῦ. Διότι ἐνῶ ὁ Κούμας ἱστορεῖ αὐτὸν Κερκυραῖον, ὁ Κερκυραῖος Ἱατρός Δορὰ, τὸν θέτει, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, μακρὰν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος, καὶ τὸν ὑποθέτει Πελοποννήσιον ἢ Ζακύνθιον. — Ἐνῶ ὁ Κού-

μας καλεῖ αὐτὸν Κερκυραῖον, φιλογενής τις Ἑλληρ ἀνω-
 ρύμως συγγράφας καλεῖ αὐτὸν Ζακύνθιον. Ἡ ἀμφιρρέ-
 πεια λοιπὸν αὐτῆ δεικνύει ἐναργῶς τὸ ἀνυπόστατον τῆς
 παραδόσεως, ἐφ' ἧς ἕκαστος τούτων ἐθεμελίωσε τὸ φιλο-
 λογικόν του οἰκοδόμημα. Οὐδὲν ὅμως θαυμαστόν! — Αἱ
 μὴ ἀληθεῖς παραδόσεις ἔφερον πολλάκις ἄνδρας ἐνδόξους
 εἰς ἀδιεξόδους ιστορικὰς παραδρομὰς.

Τὴν παραδρομὴν ταύτην καὶ ὁ ἐλλόγιμος Π. Χιώτης
 οὐ μόνον διὰ τῆς λζ'. σημειώσεως τοῦ ὑπ' αὐτοῦ μετα-
 φρασθέντος ποιηματίου « περὶ τῆς παρούσης Ἑλληνικῆς
 Γλώσσης παρατηρήσεις ὑπὸ Α. Μουστοξύδου » ὑπόσχεται
 νὰ ἀφαιρέσῃ λέγων « Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις ὁ μᾶλλον Ζα-
 κύνθιος ἢ Κερκυραῖος τὴν πατρίδα, ὡς ἐν εἰδικῇ συγγρα-
 φῇ περὶ τῆς κυρίας αὐτοῦ πατρίδος θέλω ἀποδείξει. » ἀλ-
 λά περὶ τοῦ συμπατριώτου του Ἀρχιεπισκόπου Εὐγενίου,
 ἐπιπέτω, θέλει κάμει μνείαν καὶ εἰς τὸν Β'. Τόμον τῆς
 ὑπὸ τὰ πιεστήρια Ἱστορίας τῆς πατρίδος του τὴν ἀνά-
 γνωσιν διαφόρων τεμαχίων τῆς ὁποίας, ἀξιώσας με φιλι-
 κῶς ὁ Ζακύνθιος οὗτος ιστοριογράφος, νομίζω αἱ κριτικο-
 ιστορικαὶ ἀναμνήσεις αὐτοῦ νὰ ἐπιτύχωσιν ὅσον ὄπω τοῦ
 ἐπαίρου καὶ τῆς ἐπιδοκίμασίας τῶν λογίων. Εἴτε ὅμως
 ὁ Κύριος Χιώτης εἴτε ἄλλος τις θελήσει νὰ ἐπεξεργασθῇ
 τὸ ἀντικείμενον τοῦτο· δύναται νὰ προσθέσῃ ὅσον ἐγὼ οὐκ
 ἠδυνήθην νὰ μάθω ἢ ἀκουσίως παρέλειψα.

Μένω οὖν εὐέλπις ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅτι, διὰ τοῦ συγ-
 γραμματίου τούτου θέλει παύσει ἀπὸ [τοῦ νῦν πᾶσα ἀμ-
 φισβήτησις καὶ οὕτως ὁ σοφὸς Εὐγένιος σπινθηροβολῶν νὰ
 λάμπῃ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ φιλολογικοῦ Ζακύνθιου συλλόγου, συγ-
 κροτουμένου (παραλείποντες τοὺς πρὸ αὐτῶν) ὑπὸ τῶν ἀοιδίμων
 Κατηφόρου, Αἰτίνου, καὶ Κορηλίου, Φοσκόλου, Κομοῦτου
 καὶ Λεορταράκη, Τερτζέτου, Σολομοῦ καὶ τσοσούτων ἄλλων
 ἀποθαρόντων ἢ καὶ ζώντων Ζακύνθιων αὐτοῦ συμπολιτῶν.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΔΙΑΣΑΦΗΣΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

ΖΑΚΥΝΘΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΣΑΛΩΝΙΟΥ ΚΑΙ ΧΕΡΣΩΝΟΣ.

Οὐ γὰρ ἐστὶ τι κρυπτόν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ·
 Οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερόν ἔλθῃ.
 ΜΑΡΚΟΣ Δ'. 22.

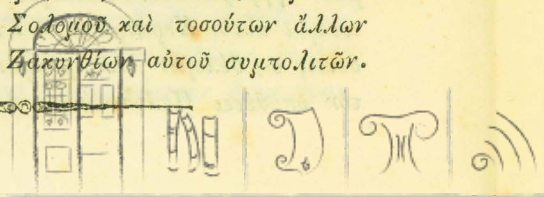
§. 1.

ΜΕΣΟΝ ὁ Ἕλληρ κατεπιέζετο ἀπὸ τὴν αἰμοσταγῇ μά-
 χαιραν τῆς Ἀσιανῆς βαρβαρότητος, τοσοῦτον εἰς τὴν πάλ-
 λουσαν καρδίαν του ἐλάτρευε με ἀλλεπαλλήλους στεναγμούς τὴν
 ἔθνοσωτήριον ἰδέαν τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ ἀπελευθερώσεως.
 Μολονότι δὲ ποταμοί, δι' ὀλοκλήρους αἰῶνας, με τοῦ ἀπο-
 λιτισμοῦ καὶ τῆς τυραννίης τὴν λάβαν, ἀμιλλῶντο ἵνα κατα-
 καλύψωσι τὴν προγονικὴν αὐτοῦ εὐκλειαν· ὁ Ἕλληρ διετήρησε
 καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἠθικοῦ τάφου του τὸ πνεῦμα καὶ τὴν
 μεγαλοφυΐαν καθαρὰν καὶ ἀνέπαφον· ὁ δὲ ἀνδραποδισμὸς, αἱ
 ἀλύσεις, τὰ μαρτύρια, ἐξηγούμενα ὑπ' αὐτοῦ ὡς προάγ-
 γελος λαμπροῦ μέλλοντος, ἐπεστήριζον τὴν ἀπαραδειγματίστον
 αὐτοῦ γενναιότητα καὶ καρτερίαν.

Καὶ τῶ ὄντι, ἡ ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας δουλικὴ καταπίεσις
 ἀντὶ νὰ σμικρύνῃ, ἔτι μᾶλλον ἐπηύξησε τοῦ ἡμετέρου ἔθνους
 τὴν λαμπρότητα, ὡς ἡ, διὰ πολλοὺς αἰῶνας ὑπὸ ἐρειπίων,
 ταφῇ ἀρχαίων καλλιτεχνικῶν ἀγαλμάτων, ἐπαυξάνει κατὰ
 λόγον χρόνου τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτῶν καὶ ἐπισημὰτητα.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΝΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

ἔλους τοὺς αἰῶνας βρεχθεῖσα μὲ τὰ αἵματα σπιφῶν δλοκλήρων, κατὰ μίμησιν τοῦ θεμελιωτοῦ καὶ ἀρχηγέτου τῆς διετήρει οὕτως ἄσβεστον εἰς τὰς καταφλεγόμενας καρδίας τῶν πιστῶν ὀπαδῶν τῆς τὸν σπινθῆρα τῆς ἐθνεγερσίας καὶ τῆς ἐθνηκότητος, ὥστε Θρησκεία καὶ Πατρίς ἦν ἡ μόνη μυστικὴ σημαία, ἣτις εἰς τὸν συρτὸν τῶν ἀλύσεων, εἰς τὰς πολυδύνους σφαγὰς, εἰς τὰ μαρτύρια, ἐσπινθηροβόλει καὶ ἔσιλβε μὲ ἀνεξάλειπτα γράμματα ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου.

Ἀλλ' ἡ νεφελώδης καὶ ζοφερὰ αὐτῆ τῆς σιδηρᾶς μάξιμος νύξ μετὰ στεναγμῶν ἤδη παρήρηχο· μόνοι δὲ οἱ ἀπόστολοι τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐμετρίαζον τῆς ἀπελπισίας τὸ σκότος, διαδίδοντες τὰς λαμπάδας τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς ἐλπίδος. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ αὐταπάρρησις ἦτο ὁ μόνος, οὐχὶ δὲ καὶ ἰδανικός, μοχλὸς ὁ ὑποκινῶν τὴν πραγμακτοποιήσιν τῆς μεγάλης ιδέας. — Τὰ ὑπόκομα ἔροι, οἱ δρυμοὶ, οἱ φάραγκες εἶχον ἀποκατασταθῆ ἔμψυχα, ἔχοντα ἐν ἑαυτοῖς τοὺς μεγαλητέρους ὑποκινητὰς τῆς ἐλευθερίας. — Τὰ μεθόρια τῆς τυραννευομένης ταύτης γῆς ἐπλημμύρουν ἀπὸ κατηχητὰς σοφούς καὶ ἐπιστήμονας πρὸς ἐπιστήριξιν, οὐχὶ δὲ καὶ καθολίκευσις τοῦ σκοποῦ, οὔσα οὐδεμία ἡ ἀνάγκη· ἐπειδὴ ἡ καθολίκευσις τῆς ἀποσκιρτήσεως, διεδίδετο ἀπανταχοῦ, ὡς ὑπὸ μαγνητικῆς τινος δυνάμεως, μέσον τῶν καταπιέσεων τοῦ βαρβαρισμοῦ καὶ τῆς δυναστείας, καὶ οὕτω τὸ Τὰν ἢ ἐπὶ Τὰν ἀνεπαισθήτως διεγράφετο εἰς ἐνὸς ἐκάστου τὴν καρδίαν.

Τὰ ἔνθεν ἀκείθεν διασκορπισθέντα τέκνα τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, μὴ λητμονήσαντα τὴν ἀθλίως ἔχουσα τότε μητέρα των, προσέφερον ἀφειδῶς πᾶν μέσον, τείνον πρὸς ἀνέγερσιν ἀντιπαλικῶν κατὰ τῆς φωτισθέσεως βωμῶν, ἐν οἷς φέροντες ἀνὰ χεῖρας τὰ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, Ξενοφῶντος ἢ καὶ Πλουτάρχου γραφθέντα, λατρεύοντες ἀνεπόλουν εἰς τὴν μνήμην τὰ τῶν ἀρχαίων προγόνων ἀριστουργήματα.

Οἱ ἀθάνατοι Γκιουμάκι, οἱ Μαρουτζαί, οἱ Ζωσιμάδαὶ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ὁμογενεῖς, κατὰ μίμησιν τούτων, ἀνέσκαψαν κα-

λυρρόους πηγὰς, εἰς τῶν ὁποίων τὰ δροσερὰ καὶ κρυσταλλοειδῆ νάματα προσερχόμενος ὁ τὰς χεῖρας καὶ τὴν γλῶσσαν δεδεμένος Ἕλληνας, ἀνεκούφιζε τὴν ἐκ τῆς πολυχρονίου δουλείας προελθοῦσαν δίψαν του.

Ναί! ἄνδρες σοφοὶ, πολυμαθεῖς, ἐπιστήμονες, οἵτινες μετὰ πολυετῆ εἰς Εὐρώπην διατριβὴν, ἠδυνήθησαν νὰ συλλέξωσιν ὠρίμως φιλοσοφικὰς καὶ φιλολογικὰς γνώσεις, ἐγκαταλείποντες καὶ κτήματα καὶ συγγενεῖς καὶ γονεῖς (1), ἤρχοντο εἰς τὰ ἐν Ἰωαννίνοις, Κωνσταντινουπόλει, Ἀθωνί, Σμύρνῃ, Κυδωνίαις καὶ ἀλλαγῶν εὐρισκόμενα ἢ καὶ νεοσυστηθέντα ἐκπαιδευτήρια, ἵνα προσφέρῃ ἕκαστος εἰς τὴν πολυπαθῆ πατρίδα τὸ κατὰ δύναμιν. — Τὰ ὑπὸ τοῦ Καυσοκαλυβίτου, Βησαρίωνος, Σουγδουρῆ, Βαλάνων, Εὐγενίου, Ζαρζούλη, Πεζάρου. . . . Κοῦμα καὶ λοιπῶν διαδοχικῶς διευθυνόμενα Γυμνάσια, ἀνεπαισθήτως ἐπολλαπλασίαζον τὰς προοδευτικὰς γνώσεις τῆς προγονικῆς μαθήσεως καὶ παιδείας· καὶ οὕτως ὁ Ἕλληνας χωρηγούμενος πνευματικῶν τροφῶν, ἐχαλιναγῶγει τὴν πολυλάκις ῥιψοκίνδυνον ἀπόφασίν του.

Οἱ σοφοὶ οὗτοι ὁμοίαζον, καὶ πολὺ μᾶλλον κατ' ἀρχὰς, τοὺς φανούς τῶν εὐδίων λιμένων, οὓς ἐν τῷ μέσῳ τρηκυμιώδους καὶ ἀσελήνου νυκτὸς ἐξανόγει τὸ ἀπὸ οὐρανομύκη κύματα ἀπαυδησθὲν πλοῖον. Ἐν τοσοῦτῳ ἀνὰ ἑκατοντάδας καθ' ἐκάστην ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλληνοπαιδῶν μαθητῶν ἠῦξα-

(1) « Σφαῖραι, Γεωγραφικαὶ πίνακες, μηχανικὰ, χημικὰ, καὶ φυσικὰ ὄργανα καὶ συλλογὴ ἐπιστημονικῶν βιβλίων τῆς Εὐρώπης ἐφροντίσθησαν καὶ προστάλλωσαν καὶ τὴν 24 Ἀπριλίου 1809 ἀνεχώρησεν ἐκ Βιέννης ὁ Κοῦμας καὶ διὰ Τεργέστης ἐφθασεν εἰς Σμύρνην τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἰουνίου. Εὐθὺς ἀπέπλευσεν εἰς Θεσσαλονίκην διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν μητέρα καὶ θυγατέρα του. Τὰς εὗρηκε γυμνάς καὶ τὰς ἔφερεν εἰς Σμύρνην Ἰσχυρ. Κομ. Τομ. ΙΒ'. » — Ὁ Κοραΐς, ὅτε, ἀφήσας τὴν Τουρκοκυβερνομένην γῆν τῆς γεννήσεώς του, συνέγραψεν εἰς Γαλλίαν πρὸς ἀφέλειαν τῶν ὁμογενῶν, τότε ἔχασε τοὺς ἀγαπητοὺς γεννήτορας. — Ὁ Εὐγένιος καταφρονεῖ τὸν γάμον, δὲν ψφεῖ τὰ κτήματα, λαπαρνεῖ τοὺς γονεῖς, ἀφίνει τὴν πατρίδα καὶ τρέχει πρὸς ἀφέλειαν τοῦ ἔλου ἔθνους, ὡπὼς διαδώσῃ τῆς παιδείας τὸν σπόρον.

νε, καὶ οὕτως εἰς πᾶσαν τῶν ἀνθρώπων τάξιν, ἡδύνατό τις εὐκόλως νὰ ἀπαντήσῃ τινὰ διασημότητα.

Ἐξ ἑνὸς μέρους λοιπὸν τὸ ὑπόδειγμα τῶν ἀτρομητῶν ἐκεινῶν ἀνδρῶν, τῶν προκχαλόντων τοὺς ἀμαραντίνους στεφάνους τοῦ μικρυρίου, ἐξ ἄλλου δὲ ὁ κατηχησμὸς καὶ ἡ διδασκαλία τῶν κατορθωμάτων τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τοῦ Φωκίωνος ἀνεζωπύρουν καὶ διέφλεγον ἔτι μᾶλλον τὰς καρδίαις μετὰ τὴν ἀπερίγραφτον ἐπιθυμίαν τοῦ σημείου τῆς σάσεως.

Ἡ Θούρειος ᾧδὴ τοῦ Φεραίου, ψαλλομένη ὑπ' ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ ἐπαυξάνουσα μετὰ ταχύτερον ῥυθμὸν τοὺς παλμούς τῆς καρδίας, δίδει τὸ πρῶτον δείγμα ὅτι τὸ παρὰ τοῦ Ἰψίστου προσδιορισμένον τοῦ χρόνου πλήρωμα ἤγγικε· καὶ ἰδοὺ ἐν ἀκαρεὶ ὡς δι' ἠλεκτρικῆς δυνάμεως διαδίδεται εἰς ἅπαντας τὸ σύμβολον τῆς νέας ἐκστρατείας.— Ὁ Ὀλυμπος, ὁ Πίνδος καὶ τὸ Ταύγετον ὑψόνοντες ἐπὶ τὰς κορυφὰς των τὸ κυανόλευκον λάβρον, τηλεγραφικῶς ἀπὸ Θεσσαλίαν μέχρι Ταινάρου διαδίδωσι τὸ πρὸ πολλοῦ ἀποφασισθὲν σύνθημα.

Τὴν στιγμὴν ταύτην, καθ' ἣν πρόκειται περὶ ζωῆς ἢ θανάτου, ἐναργῶς δείκνυνται οἱ καρποὶ καὶ ἡ γονιμότης τῶν μεγάλων τούτων διδασκάλων τοῦ ἔθνους.— Ὁ πτωχὸς μετὰ τοῦ πλουσίου, ὁ ἀμαθὴς μετὰ τοῦ πεπαιδευμένου, ὁ νέος μετὰ τοῦ γέροντος παρακολουθοῦσιν ὁμοθυμαδὸν τὰ ἔχνη τοῦ πρωτομάρτυρος, τοῦ ἐπισφραγίσαντος μετὰ τὸ ἱερὸν αἷμα του, κατὰ τὴν λαμπροφόρον τῆς Ἀναστάσεως Ἡμέραν τὸ, ὑπὸ τοῦ Ἐένου καγχάζομενον Ἑλληνικὸν κίνημα.

Διττοὶ οὖν ἠπῆρξαν οἱ ἀνέκαθεν πολιτικοὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν Ἀπόστολοι· διττοὶ δὲ καὶ οἱ κατὰ τὴν ὑπὸ τῆς ἡμισελήνου, πολυχρόνιον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους δουλείαν. Αἱ ἐπὶ καθέδρας τῶν σοφῶν τούτων ἐθνικαὶ παρεκβάσεις, ῥιπτόμεναι εἰς τὰς εὐαισθητοὺς τῶν μαθητευομένων ψυχὰς, διετήρησαν ἀγνόν τε ἅμα καὶ ἀμόλυτον δι' ἄλλεπλάλλλους γενεὰς τὸ εὐγενὲς τοῦ φιλοπατρισμοῦ αἷσθημα, καὶ δὲ πυρῶδεις αὐτῶν ἐ-

πιστολαί, καὶ τοὶ μικρὰν τοῦ Ἡρώϊκου ἀγῶνος εὐρίσκομενῶν, διενεργήσασαι τὰ ἀθάνατα θαύματα τοῦ ἡρωϊσμοῦ τὰ συνοδευθέντα πολλάκις μετὰ τὸν ἔνδοξον θάνατον, συνεπέφερον τὸν ἡμητελῆ ἀγῶνα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους.— Ἄλλ' ἡμεῖς παραλείποντες καὶ τὰ ὑπ' ἐκεινῶν γραφθέντα, δυνάμεθα ἄρα γε νὰ υποθέσωμεν τοὺς ἀειμνήστους Κοῦμα, Κοραῆ, Πέζκρον, Εὐγένιον, Βαλάνους καὶ λοιποὺς, ὡς ἀπαθῶς βλέποντας τὰ δεινὰ τῆς ἀναξιοπασχούσης Πατρίδος; Ἐνῶ διὰ τοσοῦτων ἀτρώτων πόνων καὶ ἰδρώτων ἐνήργησαν, ὅπως διασώσωσιν ἄσβεστον εἰς τὴν τρηκυμιώδη ἐκείνην τοῦ ἔθνους κατάστασιν τὸν λύχον τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς παιδείας;— «Στάθμισον ἔλεγεν ὁ κλεινὸς Εὐγένιος δι' ἀπολογητικῆς τινος ἐπιστολῆς πρὸς Κύριλλον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ποτὲ Πατριάρχην, τὸν ἀδίκως αὐτὸν καταδιώξαντα· «στάθμισον τὸ βῆρος τῆς πολυχρονίου μου καὶ ἐπιμελεστάτης ἐργασίας· μέτρισον τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν μου ἰδρώτων· ἀναλόγησον τὸ πρόθυμον καὶ ἄοκνον τῆς ἐμῆς ψυχῆς διὰ τὴν ἀφίλειαν τοῦ γένους (1). Οἱ δὲ ἀθάνατοι Ζωσιμάδαί πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς ἔγραφον «Ὅλοι αἱ φιλόκαλοι ψυχαὶ κηρύττουσι τρανῶς, ὅτι διὰ τὸν Εὐγένιον δὲν εἶναι πλέον ἢ Ἑλλὰς ἐκεῖνο ὅπου ἦτον τόσον δυστυχῶς πρὸ ἐξήκοντα χρόνων.» (2)— Ὅχι λοιπὸν μυριάκις ὄχι!!— Ἐνεργούντες οἱ τοιοῦτοι διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ φωτισμοῦ, ἐνήργουν συγχρόνως καὶ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. «Ἡ αὐξήσις, λέγει ὁ σοφὸς Κοραῆς, καὶ ἐξάπλωσις τῆς παιδείας εἰς τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ἐγέννησε τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας.» (3)— Καὶ τῷ ὄντι φῶτα καὶ δουλεία, παιδεία καὶ ἀνδραποδισμὸς, πρόοδος καὶ ὀπισθοδρόμησις νὰ συμβαδίσωσιν οὐ δύνανται, ἐπειδὴ ἡ ἀνατολὴ τῆς προόδου, τῆς παιδείας, τῶν φώτων, ἐπιταχύνει τῆς δουλείας τὴν παρακμὴν, καὶ τὸν μα-

(1) Βλέπε Συλλογὴ ἀνεκδότων Συγγραμμάτων ὑπὸ Γ. Αἰνιάν.

(2) Ἄδολ: Φιλοθ. Προλεγ. σελὶς VI.

(3) Βίος αὐτόγραφος Κοραῆ.

ρασμὸν τῆς ὀπισθοδρομήσεως· αἴτιον πρῶτισον ἅμα καὶ μοναδικὸν τῆς τοῦ Κοραίου φωτισθέσεως, τοῦ θέλοντος ἀείποτε ἀμβλύττουσιν καὶ ὑποχειρίαν τὴν, ὑπὸ τὸν αἰμοχαρῆ αὐτοῦ πέλεκυν, ἀτυχῆ ἀνθρωπότητα.

Ἐν τοσοῦτῳ δὲ ἡ Λάρισα, ἡ Χίος, ὁ Τύρναβος καὶ πλείοι ἄλλαι πόλεις τῶν ἐνδόξων τούτων ἀνδρῶν, ἀγαλλόμεναι σκιρτῶσιν ἐπὶ τῆς εὐκλείας καὶ δόξης τῶν βλαστημάτων τῶν· μόνη δὲ ἡ ἀνθοστόλιστος Ζάκυνθος μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας ἀσκαρδαμυκτεὶ βλέπουσα τὸν ἀπὸ τὰ σπλάγχχνα τῆς ἐξελθόντα Εὐγένιον, λυπεῖται, θέλουσα ἢ μεγαλητέρα αὐτῆς ἀδελφὴ Κέρκυρα νὰ ἀφαρπάσῃ αὐτὸν ἀπὸ τὰς μητρικὰς καὶ φιλοστόργους ἀγκάλας τῆς.

Πλὴν « οὐ γὰρ ἐστὶ τί κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῆ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. » — Ναὶ εἰς μάτην· διότι ὁ Εὐγένιος δὲν εἶναι Κερκυραῖος, ἀλλὰ Ζακύνθιος, ὡς γεννηθεὶς ἐκ προγόνων καὶ γεννητόρων γεννηθέντων, ἀκμασάντων καὶ ἀποθανόντων εἰς Ζάκυνθον. Ἀδιάφορον δὲ ἐὰν καὶ, κατὰ τὴν τῆς παραδόσεως φήμην, ἠκολούθησαν ἐπὶ τῆς γεννήσεως τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρὸς περιστάσεις, ὁποῖαι ἠκολούθησαν καὶ εἰς ἄλλους ἐνδόξους ἀνδρας. — Ἄρκει πρὶν εἰσελθωμεν εἰς τὰ ὡς πρὸς τοῦτο ἀφιλονεικῆτα ἐπιχειρήματα νὰ παραλληλίσωμεν ἐν συντόμῳ τὴν βιογραφίαν τοῦ σοφωτάτου Εὐγενίου μὲ ἐκείνην τοῦ ἀειμνήστου Κοραῆ· καὶ οὕτως ἀμερολήπτως κρίνωμεν ποῖα ἐκατέρων τῶν νήσων τούτων δύναται δικαιοματικῶς νὰ καλεῖται πατρίς του.

§ 2. Παραλληλισμός.

1. Ὁ ἀειμνήστος Κοραῆς ἐγεννήθη πρωτότοκος ἐν Σμύρνῃ, τὴν 27 Ἀπριλίου τοῦ 1748· ὁ δὲ αἰοίδημος Εὐγένιος ἐγεννήθη πρωτότοκος κατὰ συγκυρίαν ἐν Κερκύρᾳ τὴν 11 Αὐγούστου τοῦ 1746.

2. Ὁ πατὴρ τοῦ πρώτου ἐκαλεῖτο Ἰωάννης, χῆλος τὴν πατρίδα, καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ὀφελία, Ἕλληνας· ἀλλ' ὁ

πατὴρ τοῦ δευτέρου ὠνομάζετο Πέτρος, Ζακύνθιος τὴν πατρίδα, ἡ δὲ μήτηρ του Ἰζανέτα, οἰκογενεῖας ἄχρι τοῦδε ἀγνώστου.

3. Ἀμφοτέρων τούτων οἱ πατέρες μετήρχοντο τὸ ἐμπόριον, κατὰ διαφορὰν ὅτι, ὁ τοῦ Κοραῆ πατὴρ οὐ μόνον νηπιόθεν εἰς Σμύρνην ἀπέρασεν· ἀλλὰ ζήσας ἐνυμφεύθη, ἐτεκνοποίησε καὶ ἀπέθανεν.

4. Μείναντες δὲ ἄγαμοι περιῆλθον τὰ σοφὰ τῆς Εὐρώπης μέρη, ὅθεν ἀθροίσαντες, ὡς μέλισσαι, τὰ λυσιτελέστερα μετέδωκαν ἔπειτα αὐτὰ τοῖς ὁμογενέσι, διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν λαμπρῶν συγγραμμάτων τῶν.

5. Ὁ τῆς Νεοελληνικῆς ἡμῶν γλώσσης θεμελιωτῆς Ἀδαμάντιος, ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τῷ 1833, ζήσας ἔτη 85, ὁ δὲ κλεινὸς Εὐγένιος, ἐτελεύτησεν ἐν Πετρούπολει τῷ 1806, ζήσας ἔτη περίπου 90.

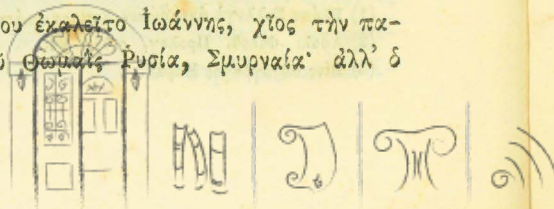
6. Ὁ Κοραῆς βιογραφούμενος καλεῖ ἑαυτὸν Χίον· ὁ δὲ Εὐγένιος . . .

Τὸ τελευταῖον τῆς βιογραφίας ἄρθρον μένει ἀτελές· ἡδυνάμην νὰ συμπληρώσω αὐτὸ, ἀφίνω δὲ τοῦτο εἰς τὸν ἀμερόληπτον ἀναγνώστην μου.

§ 3.

Μεταξὺ τῶν βιογραψάντων τὸν Εὐγένιον εἰσὶν ὁ ἀειμνήστος Κ. Κούμας, ὁ Κύριος Γ. Αἰνιὰν καὶ ὁ Π. Καλλιγᾶς, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος καὶ ὁ ὕστερος ὡς ἐν ἐνὶ στόματι κηρύττουσιν αὐτὸν διὰ Κερκυραῖον· ὁ δὲ Γ. Αἰνιὰν ἀφοῦ μετὰ θετικότητος ἐκθέτη « τὸ γένος τῶν Βουλγάρων ἐξ οὗ κατήγετο ὁ αἰοίδιμος Εὐγένιος ἤμαζεν εἰς Κέρκυραν καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως κτλ. » (1) μετριάζει τοῦτο μὲ τὴν παρακατιῶν ταύτην ῥῆσιν του « ἐκ τοιαύτης λοιπὸν ἀρχαίας γενεᾶς κατήγετο ὁ μέγας Εὐγένιος, οἱ δὲ γονεῖς καθ' ὅλας τὰς ἀνὰ χεῖράς μου ἄλλας πληροφορίας ἐκατοιμοῦσαν εἰς Ζά-

(1) Συλλογὴ ἀνεκδότων Συγγραμμάτων.

κυνθον, τινες δὲ ὀνομάζουσι καὶ ἐνορίαν αὐτῶν τὴν τῆς Φα-
 νερωμένης, καὶ ἄλλοι προστιθέασιν, ὅτι σώζεται μέχρι τοῦ
 νῦν καὶ ὁ κώδικς, εἰς ὃν εὐρίσκεται καταγεγραμμένον τὸ παι-
 δικὸν ὄνομα τοῦ Εὐγενίου Ἐλευθέριος, κατὰ δὲ τὰς σημειώ-
 σεις τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου καὶ τοῦ πατρός μου, ὁ μὲν
 μέγας Εὐγένιος ἀναντιρρήτως ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα κατὰ τὸ
 1716 ἔτος, καθ' ὃν καιρὸν ἡ πόλις αὕτη ἐλευθερώθη διὰ θαύ-
 ματος τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος ἐκ τῆς πολιορκίας τῶν Τουρ-
 κικῶν στρατευμάτων διὸ καὶ ὀνομάσθη Ἐλευθέριος, οἱ δὲ γο-
 νεῖς αὐτοῦ ἐκατοικοῦσαν εἰς Ζάκυνθον, ἔτυχον δὲ εἰς Κέρ-
 κυραν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν διὰ τὸν φόβον τοῦ πολέμου
 ἢ δι' ἄλλην τινὰ περίστασιν. »

Ἡ τελευταία αὕτη ῥῆσις περιλαμβάνει βέβαια, ὡς θέλο-
 μεν ἰδεῖ, ἀρκετὴν ἀλήθειαν. Παραλείποντες ὅμως ἐπὶ τοῦ
 παρόντος πᾶν ὅ,τι ὁ εἷς ἢ ὁ ἕτερος περὶ τῆς πατρίδος τούτου
 ἐξέθηκον· ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ, νομίζω, ὅτι ἐὰν δυνηθῶμεν νὰ
 ἀποδείξωμεν ἅ. ὅτι ἡ οἰκογένεια Βούλγαρι ἐξ ἧς κατήγετο
 ὁ Εὐγένιος ἦτο Ζακυνθία, ὡς κατοικοῦσα αἰῶνας ὀλοκλήρους
 εἰς Ζάκυνθον—καὶ ἅ. ὅτι Ἐλευθέριος, ὁ υἱὸς τοῦ Ζακυνθίου Πέ-
 τρου Βούλγαρι, ὁ ἀναχωρήσας ἀπὸ Ζάκυνθον καὶ λαβὼν τὸν
 ἱεροδιακονικὸν βαθμὸν ἀντωνομάσθη Εὐγένιος, γινόμενος δι-
 δάσκαλος τῶν Ἰωαννίνων· τότε θέλει παύσει πᾶσα ἀμφισβή-
 τησις ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, καὶ πολὺ μᾶλλον, ἅ-
 μα ἴδωμεν αὐτὸν οὐ μόνον ἔχοντα πολιτικὰ δικαιώματα
 καὶ κτήματα ἐπὶ τῆς Νήσου ταύτης· ἀλλὰ καὶ συμβολαιο-
 γραφικὰ ὡς καὶ ἄλλα ἐπίσημα ἔγγραφα δεικνύοντα τὴν πα-
 τριδα, τοὺς γονεῖς, τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὡς καὶ αὐτὴν τὴν
 προσμενομένην εἰς Ζάκυνθον αὐτοῦ ἐπανάκαμψιν. Ἡμεῖς ἐν
 τοσοῦτῳ μὴ πολυπραγμονοῦντες ἅς ἐπεξεργασθῶμεν τὰς ἀ-
 ποδείξεις τῆς πρώτης προτάσεως.

§ 4. Ἡ Οἰκογένεια Βούλγαρι, ἐξ ἧς κατήγετο ὁ Εὐγένιος ἦτο
 Ζακυνθία, ὡς κατοικοῦσα αἰῶνας ὀλοκλήρους εἰς Ζάκυνθον.

Ὁ Κύριος Αἰνιὰν μολονότι ὑποθέτει τὴν καταγωγὴν τῶν
 ἐν Ζακύνθῳ προγόνων τοῦ Εὐγενίου, ἀπὸ τὴν εἰς Κέρκυ-
 ραν εὐρισκομένην οἰκογένειαν Βούλγαρι, οὐδὲως καλεῖ αὐ-
 τὸν Κερκυραῖον· ὁ δὲ Κύριος Π. Καλλιγᾶς, ἀνὴρ τῶν ἡμερῶν
 μας, γνωστὸς διὰ τὰς νομοδιδασκαλικὰς γνώσεις του δίδει
 εἰς αὐτὸν οὐ μόνον τὸ τοπικὸν τῆς Κερκύρας ἐπίθετον· ἀλλ'
 ὡς θέλομεν ἰδεῖ ταυτίζει πρὸς τούτους, ὅπερ τὸ περιεργότερον,
 τὰς ὅλως διακεκριμμένας οἰκογενείας τῶν ἐν Κερκύρα Καλο-
 χαιρέτη καὶ Βούλγαρι· θέλων τουτέστι ὅτι ὁ Καλοχαιρέτης
 ἐκαλεῖτο καὶ Βούλγαρις, ἢ ὅτι ὁ Βούλγαρις ὀνομάζετο καὶ
 Καλοχαιρέτης.

Πρὸς ἐπιστήριξιν οὖν τῶν λεγομένων του λαμβάνων ὡς μαρ-
 τυρίαν τὸν τοῦ Ἱεράρχου Σπυρίδωνος βίον, ἐνθα γίνεται μνηεῖα
 περὶ τῆς οἰκογενείας ταύτης, ἀναβιβάζει τὴν ἀφίξιν αὐτῆς
 σύγχρονον μὲ ἐκείνην τῶν ἱερῶν λειψάνων τοῦ ἁγίου λέγων,
 « Ἡ οἰκογένεια τοῦ Εὐγενίου φαίνεται ἀρχαία, διότι μνημο-
 νεύεται εἰς τὸν βίον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος, τοῦ ὁποῦ τὰ
 λείψανα μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετη-
 νέθησαν εἰς Κέρκυραν ἀπὸ τὸν Βούλγαριν ἐπονομαζόμενον
 Καλοχαιρέτην (1) » Ἀλλ' ἡμεῖς ἀναγινώσκοντες οὐχ ἅπαξ,
 ἀλλὰ δις τρίς καὶ πολλάκις τὸν βίον τοῦ ἁγίου, βλέπομεν
 « Τὸ δὲ αὐτοῦ σεβασμιώτατον σκῆνος, μετὰ τὴν οἰκτρὰν τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσιν, εἰς Κέρκυραν μετηνέθη διὰ
 τινος εὐγενοῦς τῶν ἐκεῖθεν, Καλοχαιρέτη τοῦπικλήν' ὅς καὶ
 ναὸν εὐρῶν πανευκλεῆ καὶ σεβάσμιον, ἐκεῖσε τὸ πάνσεπτον
 μετέθηκε λείψανον καὶ τὸν τοῦ ἱερατεῦσιν αὐτὸς βαθ-
 μὸν ἀναβάς, καθ' ἐκάστην τῷ Κυρίῳ τὰς εὐχαριστίας προ-

(1) Πανδώρα Τομ. Α. φυλ. ΚΑ'. Ἰανουάριος 1831. Βίος Εὐγενίου τοῦ
 Βουλγάρως ὑπὸ Π. Καλλιγᾶ.

σήμερον. » (2) Ἐξ οὗ ἐνεργέστατα τρία τινα δείκνυνται

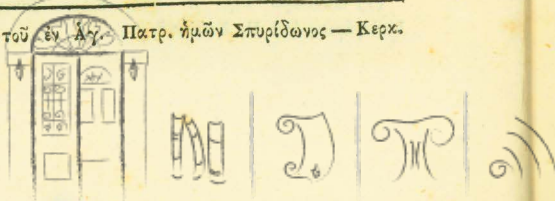
Α'. Ὅτι εὐγενής τις Κωνσταντινουπολίτης, Καλοχαιρέτης ὀνομαζόμενος, ἤνεγκεν εἰς Κέρκυραν τὰ λείψανα τοῦ Ἁγίου.

Β'. Ὅτι μετέθηκεν αὐτὰ εἰς πανευκλεῆ ναὸν, τὸν ὁποῖον εὗρεν ἐκεῖ ὠκοδομημένον, καὶ

Γ'. Ὅτι ὁ Καλοχαιρέτης αὐτὸς προσεβιβάσθη εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἱερατείου.

Οὐδὲν ὅμως ὁμοῦ συνάγεται ὅτι ὁ Καλοχαιρέτης οὗτος ὁ μετακομίσας εἰς Κέρκυραν τὰ ἱερὰ λείψανα ἦν ἡ ἐπωνομάζετο καὶ Βούλγαρις, ὡς ὁ Κύριος Καλλιγᾶς ῥητῶς λέγει « ἀπὸ τὸν Βούλγαριν ἐπωνομαζόμενον Καλοχαιρέτην » καὶ εἰς τοῦτο ἀφίημι τὸν ἀναγνώστην μου νὰ κρίνῃ ἐὰν ἀπατώμαι· ὅθεν ἡ ἀρχαιότης τῆς ἐν Κερκύρᾳ ταύτης οἰκογενείας δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης· ἀλλὰ μάλιστα ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ βίου τοῦ ἁγίου ἐξάγεται σαφέστατα ὅπως διακεκριμένη ἡ οἰκογένεια Καλοχαιρέτη, ἐκείνης τῶν Βουλγάρων, τῶν λαθόντων, μέσον τῆς μακαριτίδος Ἀσημίνης τὸ τοῦ ἱεράρχου Τριμυθούντος λείψανον. Ἰδοὺ αὐτολεξεῖ ὁ βίος αὐτοῦ περὶ τούτου τί λέγει « Ἀνακαινισθείσης δὲ μετὰ ταῦτα τῆς πόλεως καὶ ἐτέρωθι μετακτισθείσης, ἄλλον ἐγείρουσι τῷ ἁγίῳ Ναὸν οἱ τότε ἱεροῦται, οἱ ἐκ Κερκύρας δηλαδὴ Βούλγαροι, εἰς οὓς δι' Ἀσημίνης τῆς μακαριτίδος τὸ κατὰ κόσμον τῆς δεσποτείας δικαίωμα τοῦ ἱεροῦ μετέβη λειψάνου. » — Τεμάχιον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὀλίγον σκεπτόμενοι ἐξάγομεν ὅτι ἄλλη ἡ οἰκογένεια Βούλγαρι καὶ ἄλλη ἡ τοῦ Καλοχαιρέτη· ἀπὸ δὲ τὴν μεταξὺ δύο ὑποδιαστολῶν εὕρισκομένην φράσιν « Οἱ ἐκ Κερκύρας δηλαδὴ Βούλγαροι, » βλέπομεν τὸν Βιογράφον τοῦ ἁγίου ἀντιδιαστέλλοντα οὐσιωδῶς τὴν Κερκυραϊκὴν ταύτην οἰκογένειαν Βούλγαρι ἀπ' ἄλλη τινὰ ὁμώνυμον, τὴν ὁποῖαν ὑπαινίττεται ἀλλαχοῦ εὕρισκομένην· ὡς νὰ ἔλεγε οὐχὶ οἱ ἐν Ζακύνθῳ ὁμοῦνως οἰκοῦντες Βούλγαροι ἀλλὰ οἱ Κερκυραῖοι, ἄλλως πῶς

(2) Ἡ θεία καὶ ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἁγ. Πατρ. ἡμῶν Σπυρίδωνος — Κερκ. 1847. σελ. 74.

οὐδεμία ἢ ἀνάγκη τῆς λέξεως δηλαδὴ. Ὅτι δὲ ἔζων εἰς Ζακύνθον τρεῖς οἰκογένειαι Βούλγαροι ἄς ἴδωμεν τοῦτο, εἰς τὸν ἀκόλουθον παράγραφον.

§ 5. Περὶ τῶν τριῶν ἐν Ζακύνθῳ οἰκογενειῶν Βούλγαρι καὶ τῆς πρωτίστης αὐτῶν καταγωγῆς.

Καθάπερ οὐδεὶς νὰ ἐναντιωθῇ δύναται ὅτι ἡ οἰκογένεια ὑπὸ τῆς ὁποίας μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ Θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος μετηνέχθησαν εἰς Κέρκυραν ἐκαλεῖτο Καλοχαιρέτη· ἢ ὅτι καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τὸ ἅγιον τοῦτο σκῆνος παραλαβόντες ἦσαν ἡ οἰκογένεια τῶν ἐκεῖ εὕρισκομένων Βουλγάρων· ἄλλο τόσον οὐδεὶς θέλει διίσχυρισθῇ ὡς ἀδύνατον, νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἀλλαχοῦ μία ἢ καὶ περισσότεραι οἰκογένειαι φέρουσαι τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν Βούλγαρις, ὡς ἀναχωροῦσαι ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου, ἐνοοῦντες τὴν ἀρχαίαν πατρίδα των. Τοῦτο ψηλαφητῶς ἀληθέστατον δείκνυται ἐὰν τις ἀμερολήπτως ἐξετάσῃ τὰ Κύρια ὀνόματα τῶν συμπολιτῶν του.

Εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ προσηγορία ἐκάστου ἐδόθη καὶ ἀκολουθεῖ νὰ δίδωται ἐκ τῶν διαφόρων ἀκολουθησάντων συμβάντων. Τὸ παραγωγικὸν τῶν ὀνομάτων τούτων δείκνυσι εὐθὺς μὲ τὴν μεγαλητέραν ἐνάργειαν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος συμβᾶν ἢ περιστάσιν, ἐξ ἧς ἔλαβον τὴν ἀρχὴν των, ὡς βεβαιοῦται ἐξ αὐτῶν τῶν ἤδη ἀμνημονεύτων τῆς μυθολογίας χρόνων. Ὁ τῆς Σεμέλης υἱὸς ὠνομάσθη Διόνυσος· ὡς ἀποθανοῦσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἔγκυος οὔσα, ἐκ τοῦ φόβου τῶν κεραυνῶν καὶ βροντῶν, μὲ τὰς ὁποίας ὁ Ζεὺς πρὸς αὐτὴν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς παρουσιάσθη· ἐπειδὴ ἐκβαλὼν οὗτος τὸ βρέφος ἐκ τῆς κοιλίας τῆς καὶ σχίσας τὸν μικρὸν του ἐνέρραψεν αὐτὸ, ἕως οὗ ἐπληρώθη τὸ ἐννεάμηνον διάστημα, καθ' ὃ ἐμελλε νὰ γεννηθῇ. Ἐκ τοῦ ὀνόματος οὖν τοῦ Διὸς καὶ τοῦ ῥήματος νήσσω, τοῦτέστι κεντρίζω, ἀγγελόνω καὶ ἐπομένως σχίζω ὠνομάσθη τὸ βρέφος Διόνυσος· εἴτε Διόνυσος. Διὰ τῆς αὐτῆς ἐξετάσεως

μανθάνομεν τὴν ἀρχὴν τοῦ Οἰδίποδος υἱοῦ τοῦ Λαίου βασιλέως τῶν Θηβῶν. (1)—Αὐτὸ ἀπαντῶμεν συχνάκις εἰς τὴν Παλαιὰν Διχθήκην.—Τὰ δίδυμα τέκνα τοῦ Ἰσαὰκ καλοῦνται Ἡσαῦ καὶ Ἰακώβ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς γεννήσεως (2).—Ὁ Ἡσαῦ ἐπονομάζεται Ἐδώμ ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ἐρυθριότητος.—Ἡ θυγάτηρ Φαραὼ ὀνομάζει τὸ εἰς τὸν ποταμὸν εὐρούσα βρέφος Μωϋσῆν, διότι τὸ ἔσσυρα λέγει ἀπὸ τὰ ὕδατα (3). Ὁ Μωϋσῆς τὸν ἐκ τῆς Σεπφώρας τῆς γυναικὸς του γεννηθέντα υἱὸν καλεῖ Γηρσῶμ, διότι λέγει, ἐστάθη πάροικος εἰς ξένον τόπον· τουτέστι ὡς γεννηθεὶς εἰς τὴν ἐν Μαδιάμ οἰκίαν τοῦ πάπου του Ῥαγουήλ (4).—Αὐτὸ τοῦτο εὐρίσκομεν οὐ μόνον εἰς πόλεις ἐχούσας τὸ ἔνομα τῶν οἰκοδομησάντων αὐτάς· ἀλλὰ καὶ εἰς ἄνδρας φέροντας τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, κομωπόλεως, χωρίου, ὄρους ἢ καὶ ποταμοῦ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἢ πλησίον τῶν ὁποίων κατέκουν οἱ αὐτῶν πρόγονοι. Καὶ τέλος χωρὶς νὰ πολυπραγμονώμεν, ἀτενίζων ἕκαστος ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἐπωνυμιῶν τῶν συμπολιτῶν του ἀπαντᾷ ὀνόματα ἔχοντα ρίζαν καὶ ἀρχὴν ὀνομάτων νήσων καὶ πόλεων τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἑλλάδος, τῆς Ἰταλίας καὶ ἄλλων πλείστων μερῶν.

Ὁ Ζακύνθιος μετ' εὐκολίας ἀπαντᾷ τὰ ὀνόματα Μεθοναῖος, Ἀρκαδινός, Κορινιός, Τζιριγιώτης, Κεφαλλονίτης, κτλ. ὀνόματα λαβόντα πραγματικῶς τὴν πηγὴν τῶν ἐκ τῶν πόλεων ἢ νήσων τὰς ὁποίας σημαίνουν. Ἀπατάται ὅμως ὁ θέλων νὰ ἐπιμείνη ὅτι οἰκογένεια τοιοῦτον ἔνομα φέρουσαι ἐνυπάρχουν εἰς μόνην τὴν Ζάκυνθον καὶ οὐχὶ εἰς ἄλλα μέρη. Καθὼς ἐπίσης ἀλλόκοτον θέλει εἶσθαι, εἴαν τις διῆσχυριζόμενος εἶπη ὅτι, ὁ εἰς τὴν Ἀφρικὴν ἢ Ἀσίαν, καθ' ὑπόθεσιν, γεννηθεὶς καὶ ὀνομαζόμενος Μεθοναῖος, Ἀρκαδινός, ἢ Τζιριγιώτης ὀφείλει νὰ ᾔηται συγγενής, ὡς καταβαίνων ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχαίας

(1) Σοφοκλῆς Οἰδίπ. ἐπὶ Κολωνῶ.

(2) Γεν. ΚΕ'. 25. 26.

(3) Ἐξοδ. Β'. 40.

(4) Ἐξοδ. Β'. 22.

πατρίδος μετ' ὅν εἰς Ζάκυνθον κατοικοῦντα Μεθοναῖον ἢ Ἀρκαδινόν, μόνον ἐπιχείρημα φέρων τὸ ἐκείνων ὁμωνύμιον. Οὐδὲν θαυμαστὸν λοιπὸν εἴαν ἢ ἐν Κερκύρα τῶν Βουλγάρων οἰκογένεια, καίτοι ἔχουσα τὴν πρώτην καταγωγὴν ἐκ τῆς ὁμωνύμου πρωτίστης χώρας τῶν, δὲν εἶχε οὐδεμίαν συγγένειαν, μετ' ἐκείνην τοῦ αἰοιδίμου Εὐγενίου τὴν ζήσασαν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ὀλοκλήρους αἰῶνας εἰς Ζάκυνθον.

Εἴαν ὅμως ἀντιθέτως ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην, θέλομεν ἀναντιρρήτως πέσει εἰς ἀδιόρθωτα ἀτοπήματα· διότι περιεργαζόμενοι τὰς ἐπωνυμίας τῶν κατοίκων τῶν διαφόρων πόλεων, εὐρίσκομεν ταυτοχρόνως ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπώνυμον εἰς πολλὰς καὶ διαφόρους πόλεις—Τὸ ἐπώνυμον Φερεντίνος εὐρίσκεται εἰς Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν καὶ Κέρκυραν—Τὸ Μελισσηνός εἰς Λευκάδα, Ζάκυνθον καὶ Κεφαλληνίαν—Τὸ Πολίτης εἰς Κέρκυραν, Ζάκυνθον καὶ Λευκάδα—Τὸ Καποδίστριας τοῦλάχιστον ἀφ' ὅσον γινώσκω εἰς Κέρκυραν καὶ Ζάκυνθον—Τὸ Ῥώσσης εἰς Ζάκυνθον καὶ πλεῖστα μέρη τῆς Ἰταλίας—Τὰ πατρωνυμικά ὡς καὶ τὰ εἰς ὄπουλος, εὐρίσκόμενα σχεδὸν ἀπανταχοῦ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἄρα γε ὀφείλομεν νὰ ὑποθέσωμεν αὐτοὺς συγγενεῖς καὶ καταγομένους ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας;—Τὸ κατ' ἐμὲ θέλει εἶσθαι βέβαια ἀτοπώτατον.

Εἴαν δὲ ἀφ' ἐτέρου διῆσχυρισθῶμεν ὅτι τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας Μελισσηνῶ Βούλγαρι κτλ. μολονότι οἱ πρόγονοι καὶ γονεῖς αὐτῶν δι' ὀλοκλήρους αἰῶνας ἐγεννήθησαν εἰς Ζάκυνθον δὲν εἶναι Ζακύνθιοι· τότε διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν θέλουσιν εἶσθαι οἱ εἰς Κωνσταντινούπολιν, Σμύρνην, Κέρκυραν ἢ ἀλλαχοῦ ὁμωνύμως εὐρισκόμενοι, Κωνσταντινουπολίται, Κερκυραῖοι ἢ Σμυρναῖοι, καὶ οὕτω καταντῶμεν ὅτι ὁ Εὐγένιος καθὼ Βούλγαρις δὲν εἶναι οὐ μόνον Κερκυραῖος ἀλλ' οὐδὲ Ζακύνθιος, ὡς φέρων ἐπώνυμον τὸ ἐπίθετον τῶν Βουλγάρων· καὶ τότε εἴαν προγονικῶς, εἰ δυνατόν, ἐξετάσωμεν τὴν ἀρχὴν ἐκάστης οἰκογενείας, βιαζόμενοι πρέπει νὰ ὁμολογήσω-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

μεν, ὅτι οὐδείς ἔχει ἰδίαν πατρίδα ἕνεκα τῶν μετοικήσεων καὶ λοιπῶν πολιτικῶν ἢ καὶ φυσικῶν συμβάντων τοῦ χρόνου, εἰμὴ μόνην τὴν σπιθαμὴν ἐκείνην τῆς γῆς, ἐξ ἧς ὁ Δημιουργὸς τοῦ παντός λαβὼν χοῦν ἔπλασε τὸν γενάρχη. Ἄς μὴ ἐκπληχθῶμεν λοιπὸν ἓν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὑπῆρχον καὶ εἰς Ζάκυνθον τρεῖς οἰκογένειαι Βούλγαρι μὴ ἔχουσαι οὐ μόνον μετὰ τῶν ἐν Κερκύρα, ἀλλ' οὐδὲ μεταξὺ τῶν τὴν παραμικρὰν συγγένειαν.

Καὶ τῷ ὄντι Μοισία καλεῖται ἡ χώρα τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ ἢ ἐκτεινομένη μετὰ τὸν Μακεδονίας, Θράκης καὶ Δακίας. Αὕτη διαιρουμένη εἰς ἄνω καὶ κάτω σχηματίζει, ἡ μὲν τὴν κυρίως Σερβίαν, ἡ δὲ τὴν Βουλγαρίαν, λαβοῦσα τὸ ὄνομα, ὡς ὁ Μελέτιος λέγει κατὰ τὸν Νικηφόρον Γρηγορὰν, ἐκ τῶν κατοικησάντων αὐτὴν ἔθνῶν τῆς Ἀσιατικῆς Σαρματίας, κατοικούντων πρότερον παρὰ τὸν Βόλγαν ποταμόν. Τοῦτο βεβαιεῖ διὰ τῶν σημειώσεών του καὶ ὁ τῆς Ῥωσσίας ἱστοριογράφος Καραμζίνος λέγων « *Le cronache orientali ci dicono che i Bulgari anticamente abitavano sulla sponda del Volga, dove gli ritroviamo nel secolo X. I Bizantini collocano la grande o antica Bulgaria fra il Volga e il Don. Diocleas e Niceforo Gregora, storico del secolo XV, scrivono che si chiamano Bolgari, Bulgari o Volgari dal Volga, sulle cui sponde avevano soggiornato*; Vol. I. not. 22. Ἀποθανόντος τοῦ Κοβράτου ἡγεμῶνος τῶν Βουλγάρων τοῦ ἀποτεινάξαιτος περὶ τὸ 635 τὸν ζυγὸν τοῦ τυράννου, ὁ λαὸς οὗτος ὑπέπεσεν εἰς πάμπολυ δεινὰ καὶ μόλις ὁ τριτότοκος τοῦ Κοβράτου υἱὸς ἐθεμελίωσεν αὐθις κατὰ τὸ 679 τὸ ἰσχυρὸν βασιλεῖον τῶν Βουλγάρων, ὡς ὁ αὐτὸς Καραμζίνος λέγει . . . ed il terzo di nome Asparouch, primamente si è collocato fra il Dniester e il Danubio ma nell' anno 679 conquistò la Mesia dove ha trovato molti Slavi, e dove fondò il

regno possente dei Bulgari (1). Περὶ δὲ τοῦ χριστιανικοῦ θρησκευματος τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τῶν Σοφώτατον τῆς Νοβογορδίας Ἀρχιεπ. Θ. Προκοπόβιτς μανθάνομεν « Ἔτους 864 τὸ Βουλγάρων ἔθνος τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν μεμυσταγώγηται, ξένου τινὸς παρ' αὐτοῖς ἐπιδημήσαντος, καὶ κηρύττειν ἀναβαλλομένου τὸ ἱερὸν μάθημα. Ὅς δὴ ἵνα τυχόν, καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐξουσίας βάρος τοῖς ἰδίοις κηρύγμασι παρὰ τῷ πλήθει μνηστεύσεται, καθυπεκρίνατο τὸν ἱερέα, καίτοι μὴ τοῦτο ὦν. Ὅπερ οἱ Βούλγαροι κατελιηφότες, ἀγνώμον ἔθνος, καὶ μᾶλλον εἰπεῖν βάρβαρον, καὶ ζήλω χρώμενον ἀνοήτῳ ἀντὶ τῆς ἄκρας εὐποιίας, ὕβρει τὸν ἄνθρωπον μεγίστη ἠμοίψαντο. Τὰς γὰρ ρίνας τῷ δυστύχῳ τεμόντες, ἐξήλασαν(2).»

Ἀκολούθως ἡ ἱστορία τῆς Βουλγαρικῆς γῆς παρέχει οὐχὶ ὀλίγας δυσαρέστους ἀναμνήσεις· διότι, παραλείποντες τὰ ἀρχαῖα, κατὰ τὸ 1396 ὁ Σιγισμουῦνδος νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Βαγιαζίτου ὀλίγον μακρὰν τῆς παρὰ τὸν Δούναβιν εὐρισκομένης Νικοπόλεως, συμβαίνει ὁ εἰς τὰ χρονικά τῶν Μωαμεθανῶν ἐκθυαζόμενος ἐκεῖνος τῶν Χριστιανῶν φόνος—Κατὰ τὸ 1439 κυριεύεται ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ Σιγίνδουνον, κατὰ τὸ 1520 καταπατεῖται ἡ Ἄλβα Γραῖκα ἢ καὶ Βουλγαρικὴ καλουμένη καὶ πλεῖστα ἄλλα περιπτώσεις καθ' ἃς οἱ ἀτυχεῖς οὗτοι ἀγεληδὸν ἔθεν ἐκείθεν προσέφευγον, καὶ πολὺ μᾶλλον πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον κυβερνώμενα μέρη. Φεύγοντες ἔθεν ἔφερον μαζύ των, ἂν οὐχὶ τὰ πλοῦτη καὶ κτήματα αὐτῶν· τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, τὸ θρησισευμα καὶ τὴν γλῶσσαν, τὸ δὲ ἔθνικόν αὐτῶν ὄνομα ἀποκαθίστατο πολλάκις ἐπώνυμον τῆς οἰκογενείας τῶν προσφύγων.

Ἡ παράδοσις δὲ τὴν ὁποῖαν οὐκ ὀλίγον σεβόμεθα, καθὼ βασιζομένη ἐπὶ ἐγγράφων μαρτυριῶν, μᾶς διετήρησε, ὅτι μετὰ πολλῶν ἄλλων οἰκογενειῶν προσώρμησαν εἰς Ζάκυνθον καὶ αἱ οἰκογένειαι Βούλγαρι ἀπὸ Κύπρου, νήσου κυβερνωμένης,

(1) Stor. del Imper. di Russ. Vol I.

σχεδὸν ἀνέκαθεν ἄχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σελίμ κυριεύσεως αὐτῆς, ὑπὸ Εὐρωπαϊῶν ὡς διοικουμένη κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξ ἰδίων βασιλείων, εἶτα δὲ κυριευθεῖσα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων παρῆλαθον αὐτὴν οἱ Γενουθῆνσιοι καὶ κατὰ τὸ 1473 λαβόντες αὐτὴν οἱ Βενετοὶ ὁ προῤῥήθεις Σουλτάνος τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1570 διώξας αὐτοὺς τὴν κατεκυρίευσεν. Πιθανὸν λοιπὸν, συμφώνως μὲ τὴν προῤῥήθεισαν παράδοσιν, Βούλγαροι τινὲς, κατὰ τὰς οἰκτρὰς περιπτώσεις τῆς ἀρχαίας ὀμωνύμου χώρας τῶν ἀπεράσαντες εἰς τὴν πλησιόχωρον τῆς Βουλγαρίας Θράκην, ἔπειτα εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν κεθερωμένην νῆσον τῆς Κύπρου, νὰ ἤλθον μετὰ πολλῶν ἄλλων οἰκογενειῶν, (ὡν θετικῶς ἀπὸ Κύπρου τὴν καταγωγὴν γινώσκωμεν) καὶ αἱ οἰκογένειαι αὗται, διατηρήσασαι ὡς ἐπώνυμον τὸ προκαταρκτικὸν τοῦ ἔθνους τῶν ἐπίθετον Βούλγαρις. Ὁπωσδήποτε ὅμως ἀναντίρρητον καθίσταται ὅτι τρεῖς οἰκογένειαι Βούλγαρι ἐλθούσαι ἀπὸ Κύπρου ἔζων συγχρόνως κατὰ τὸν ΙΕ'. αἰῶνα εἰς Ζάκυνθον καὶ ἐνοριτεύοντο εἰς διαφόρους ἐκκλησίας. — Μία, ἢ καὶ πτωχοτέρα, ζῶσα διαδοχικῶς μὲ διαφόρους τέχνας, ἐνοριτεύετο εἰς τὸν ναὸν τῆς Θείας Ἀναλήψεως, ὡς δείκνυται ἐκ τῶν ἀρχαίων τοῦ ναοῦ βιβλίων, ἐνθα φαίνονται ἀναρίθμητα κατὰ καιροὺς βαπτίσματα, θανάτι καὶ λοιπὰ ἐνοριακὰ ἔγγραφα. Ἡ δευτέρα, ὡς θέλωμεν ἰδεῖ, εἰς τὸν Ναὸν τῆς Φανερωμένης ἢ δὲ τρίτη εἰς ἐκεῖνον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης τῶν Σιναϊτῶν, ἔχουσα μάλιστα τὸ κοινοταφεῖον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ὡς γνωστὸν γίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἀναγιγνωσκομένης ἐπὶ τῆς εἰσέτι ὑπαρχούσης πλακῆς τοῦ τάφου τῶν.

Ἐκ τῆς διαφορᾶς ὅθεν τῶν ὁποίων ἐνοριτεύοντο ναῶν κινουόμεθα νὰ υποθέσωμεν, ἢ ὅτι τὴν αὐτὴν ἀρχὴν συγγενείας δὲν εἶχον, ἢ ὅτι πρὸ πολλῶν προσώπων θὰ ἐσυγγενεύοντο καὶ οὕτω καθίσταται ἔτι θετικώτερον ὅτι ἢ ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑπαρξίς τῶν οἰκογενειῶν Βούλγαρι εἶναι ἀρχαιότατη. Ὅποια δὲ ἢ ἐν Ζακύνθῳ ἀρχαιότης τῆς οἰκογενείας ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Εὐγένιος θέλωμεν μάθει ἀκολουθῶν.

§. 6. Περὶ Γενεολογίας, γεννήσεως καὶ ὀνόματος τοῦ Εὐγενίου.

Ὡς ἀπροσβλήτους ἀρχὰς ὀφείλομεν, νομίζω, νὰ παραδεχθῶμεν Α'. ὅτι πατὴρς ἐκάστου καλεῖται ἢ γῆ ἐκεῖνη ἐπὶ τῆς ὁποίας οἱ πρόγονοι καὶ γονεῖς αὐτοῦ, ἐγεννήθησαν καὶ ἀπέθανον, οὐχὶ δὲ καὶ ἢ γῆ εἰς τὴν ὁποίαν τις ἐκπεριστάτως γεννᾶται, Β'. ὅτι ἢ γέννησις καὶ ὁ θάνατος τῶν προγόνων καὶ γεννητῶρων ἐκάστου, ἐγχειρίζει εἰς αὐτὸν ἀδιαφιλονείκητα δικαιώματα, τὰ ὁποῖα μακρὰν τῆς γῆς τῶν γονέων του δικαιωματικῶς νὰ δοκιμάσῃ οὐ δύναται.

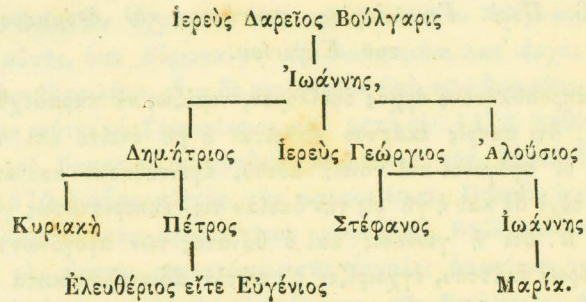
Ἐγκολπούμενοι ταύτας τὰς ἀρχὰς, ἃς θέσωμεν ὡς σημεῖον σταθερὸν τὸ πρόσωπον τοῦ Ἐλευθερίου εἴτε Εὐγενίου Βούλγαρι. Ἀναχωροῦντες ἀπ' αὐτὸν, κατ' ἀνιόντα βαθμὸν, καὶ ἔχοντες εἰς χεῖρας τὰ βιβλία τῶν βαπτισμάτων καὶ θανῶν τοῦ Ναοῦ τῆς Φανερωμένης, ἀπαντῶμεν τοὺς ἀδελφοὺς Πέτρον, Στέφανον καὶ Ἰωάννην, ἐξ ὧν ὁ Πέτρος, ὡς θέλωμεν ἰδεῖ, ὑπῆρξεν ὁ πατὴρ τοῦ Εὐγενίου. — Παραλείποντες τοὺς δύο τελευταίους καὶ ἀπὸ τὸν Πέτρον προχωροῦντες, ἀπαντῶμεν τοὺς αὐταδέλφους Δημήτριον, Γεώργιον τὸν Ἱερέα καὶ Ἀλουτίσιον, ἐξ ὧν ὁ Δημήτριος ἦν ὁ πατὴρ τοῦ Πέτρου καὶ πάππος τοῦ Εὐγενίου. — Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον φεύγοντες ἀπὸ τὸν Δημήτριον, φθάνομεν εἰς τὸν Ἰωάννην. — Φεύγοντες ἀπὸ αὐτὸν ἐρχόμεθα εἰς τὸν Ἱερέα Δαρεῖον, καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς, πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν, ἀνετράφησαν, ἔζησαν καὶ τὰ ὄσῃ αὐτῶν (ἐκτὸς τοῦ Εὐγενίου) καλύπτει ἢ γῆ τῶν Ζακυνθίων.

Περὶ τὸν νομίζομεν νὰ καταγράψωμεν λεπτομερῶς τὴν πληθὺν τῶν ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν προσώπων τῶν καταβαινόντων ἐκ τῆς Ζακυνθίου ταύτης οἰκογενείας Βούλγαρι, καὶ διὰ τοῦτο περιοριζόμεθα ἀρχίζοντες μόνον ἀπὸ τὸν Ἱερέα Δαρεῖον Βούλγαριν, ὅστις ἔζη περὶ τὸ 1615 καταγράφοντες τὴν διαδοχικὴν διακλάδωσιν τῆς γενεσεῶς του.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

§ 7.

Περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἐλευθερίου, οὐδὲν ἐπιχείρημα ἔχουμεν, ὡς μὴ ὑπαρχούσης τῆς βαπτιστηρίου πράξεως οὐ μόνον εἰς τὰ ἐνοριακὰ βιβλία τοῦ Ναοῦ τῆς Φανερωμένης, ἐξ ὧν τὴν γενεαλογικὴν ταύτην διακλάδωσιν ἐσχημάτισα, ἀλλ' οὐδὲ εἰς ἐκεῖνα τῶν Κερκυραϊκῶν Ἐκκλησιῶν, τὰ εὕρισκόμενα ἤδη εἰς τὸ Ἀρχιεποφυλάκιον Κερκύρας καὶ ἐπεξεργασθέντα ὑπ' ἐμοῦ μὲ ἀρκετὴν ὑπομονὴν οὐκ ὀλίγας ἡμέρας. Δὲν δυνάμεθα ὅθεν μετὰ θετικότητος νὰ προσδιορίσωμεν οὔτε τὸν τόπον, οὔτε τὸ 1716 ὡς ἔτος τῆς γεννήσεώς του. Ὁ Κύριος Γ. Αἰνιάν ὅμως λέγει « Κατὰ δὲ τὰς σημειώσεις τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου καὶ τοῦ πατρός μου, ὁ μὲν μέγας Εὐγένιος ἀναντιβῆτως ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα κατὰ τὸ 1716 ἔτος, καθ' ὃν καιρὸν ἡ πόλις αὕτη ἐλευθερώθη διὰ θαύματος τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος ἐκ τῆς πολιορκίας τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων (1) » ὡς καὶ ὁ Κύριος Π. Καλλιγᾶς, λέγει « Ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης ἐποχῆς κατὰ τὸ 1716 ἐγεννήθη Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις ἐν Κερκύρα (2) ». Ἡμεῖς οὐδαμῶς ἐναντιούμεθα, ἀλλὰ λέγομεν ὅτι οὐδὲν ἐπιχείρημα αὐθεντείας οἱ τοιοῦτοι ὡς πρὸς τοῦτο φέρουσιν. Τὸ ἀληθές ὅμως εἶναι ὅτι ἐγεννήθη πρὸ τοῦ 1721, ὡς ἀποθανοῦσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ Τζανέττα εἰς Ζακυνθὸν τὴν 11 Μαΐου τοῦ ἔτους τούτου, ὡς ἡ Θανὴ αὐτῆς καταγεγραμμένη ἐν τῷ Βιβλίῳ τῶν Θανῶν τῆς ἐνορίας, ὑπὸ τοῦ τότε Ἐφημερίου αὐτῷ πῶς

εὕρσκεται « 1721 Μαΐου 11. ἔθαψα τὴν Κυρίαν Τζανέττα γυναῖκα τοῦ Σινιὸρ Πιεράκι Βούλγαρι.»

§ 8.

Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ὄνομα Ἐλευθέριος, τὸ ἀποδιδόμενον ὡς ἐλευθερωθεῖσα ἡ Κέρκυρα ἐκ τῆς πολιορκίας τῶν Ὀθωμανῶν, οὐδὲ αὐτὸ βασίζεται ἐπὶ ἀδιαφιλονεικῶν ἐπιχειρημάτων· διότι τόσον ὁ Κύριος Αἰνιάν ἐξ ἀκοῆς τοῦτο ἀναφέρει, καθὼς καὶ ὁ Κύριος Καλλιγᾶς ἱστορικῶς καὶ ὡς ἐκ παραδόσεως ποιεῖ τούτου μνείαν, λέγων « Τὸ λαϊκὸν ἐκ παραδόσεως ποιεῖ τούτου μνείαν, λέγων « Τὸ λαϊκὸν ὄνομα τοῦ Εὐγενίου ἦτον Ἐλευθέριος πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐλευθερώσεως τῆς πατρίδος του ἀπὸ τὴν πολιορκίαν τῶν Ὀθωμανῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Σουλεμβουργος ἀνεχάιτισεν ». ἐπισημῶς μὲ τὸ αὐτὸ δικαίωμα τῆς παραδόσεως καὶ ἐξ ἀκοῆς δυνάμεθα νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ἡμεῖς, ὅσον ὑπὸ ἀξιοσεβάστων γερόντων Ἱερέων τε καὶ λαϊκῶν, Συγγενῶν τοῦ Εὐγενίου ἠδυνήθημεν νὰ μάθωμεν.

Λέγεται οὖν ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Ἐλευθερίου Τζανέττα, ὑπέφερε θανατηφόρως δις καὶ τρίς κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε παρεκινήθη κατὰ τὴν τῶν Ὀρθοδόξων πίστιν νὰ ἐπικαλεσθῇ τῶν Ἁγίων τὴν βοήθειαν καὶ πολὺ μᾶλλον ἐκείνην τοῦ Ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου, Ναὸς τοῦ ὁποίου εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως ἰδρυμένος ὑπάρχει, καὶ τοῦτο κατὰ τὸ γυναικεῖον ἔθος « Ἁγί Ἐλευθέρι βόηθα ». Ἀλούσιος δὲ ὁ ἀδελφὸς ὡς εἶδομεν τοῦ Δημητρίου πατρός τοῦ Πέτρου καὶ Πενθεροῦ τῆς Τζανέττας, ἀτεκνος ὢν καὶ ἐπιθυμῶν μεγάλως νὰ ἴδῃ ἀρσενικὸν γόνον εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Πέτρον, ἔταξε κατὰ τὰς τότε ἔτι μᾶλλον ἐπικρατούσας συνηθείας, οὐ μόνον διάφορα δῶρα εἰς τὸν Ἅγιον, ἐὰν ἡ γυνὴ ἐλευθερωθῇ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἀρρενοτοκῆσθαι βαπτιζόμενον νὰ ὀνομασθῇ Ἐλευθέριος.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος, (χιλιάρχησιν ὡς τὸν τότε Ζακυνθίων λεγόμενος,) ἐπαπηλοῦσε μὲ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

τὴν ἀφιξίν του τὴν ἐρήμωσιν τῆς Ζακύνθου· καὶ οὕτω πλεί-
σται τῶν εὐκαταστάτων οἰκογενειῶν ἔνθεν κακείθεν προσκαί-
ρως ἀπεδήμησαν. Μεταξὺ τούτων ὁ Κόμης Γεωρ. Λογοθέτης
πανοικει φεύγει εἰς Βενετίαν, ὅπου γεννᾷ τὸν υἱὸν του Εὐστά-
θιον. Πέτρος ὁ Βούλγαρις λαθὼν τὴν σύζυγον αὐτοῦ Ἰζα-
νέττα, ἔγκυον οὖσαν καὶ ἰδιοσυγκρασίας φιλασθένου καὶ ἀ-
δυνάτου, ἀνεχώρησεν εἰς Κέρκυραν, νομίσας τὴν νῆσον ἐκεί-
νην καταλληλότερον καταφύγιον. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύ-
τῃ γεννᾷ ἡ Ἰζανέττα, καὶ οὕτω κατὰ τὴν θέλησιν τοῦ
Ἀλοῦσιου, ἐξ οὗ προσέμενον οὐκ ὀλίγην κατάστασιν, καλοῦ-
σι τὸ γεννηθὲν βρέφος Ἐλευθέριον.

Μείναντες δὲ ἐκεῖ ὀλίγον χρόνου διάστημα ἐπιστρέφου
τέλος εἰς τὴν φίλην πατρίδα, φέροντες καὶ τὸν νεογόνον Ἐ-
λευθέριον, ὑπερ μὲ ἀπερίγραπτον ἀγάπην ὁ Ἀλοῦσιος ἐδέ-
χθη εἰς τὰς προβεβηκείας ἀγκάλας του.— Ἡ ἀπὸ Κέρκυ-
ραν εἰς Ζακύνθον ἐπανάκαμψις τῆς οἰκογενείας ταύτης κα-
ταφαίνεται ἐκ πλείστων μαρτυριῶν καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν
θάνατον τῆς μητρὸς τοῦ Ἐλευθερίου Ἰζανέττας τῆς ταφεί-
σης ὡς εἶδομεν εἰς τὸν Ναὸν τῆς ἀρχαίας ταύτης ἐνορίας των.

Ἡ φήμη αὕτη ὅτι ἐγενήθη εἰς Κέρκυραν κατὰ τὴν ΙΑ΄
Αὐγούστου 1716 εἶναι βέβαια γενική. Ἐν τῷ Ἱεροσπουδα-
στηρίῳ Κερκύρας καὶ ἐγὼ εὕρισκόμενος, σπουδάζων τὰ τοῦ
Θεολογικοῦ κλάδου μαθήματα καὶ ἔχων αἰτίαν νὰ θηρεύω
τὰ συγγράμματα τοῦ σοφοῦ Εὐγενίου· ἐνθυμοῦμαι νὰ ἤ-
κουσα τινὰ διηγούμενον ὅτι ἐγενήθη εἰς ἓν δωμάτιον τοῦ
τότε δεσποτηρίου εὕρισκομένου ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως (cit-
tadella), ἔνθα κατὰ τὴν οἰκτρὰν περίπτωσιν τῆς τῶν Ὀ-
θωμανῶν πολιορκίας κατέφυγον πλείστα οἰκογένειαι ἵνα προ-
φυλαχθῶσι.— Ἡμεῖς ὅθεν οὐ μόνον δὲν ἐναντιούμεθα τὴν εἰς
Κέρκυραν αὐτοῦ γέννησιν, ἀλλὰ μάλιστα καταχωροῦμεν τὴν
ἀκόλουθον παράδοσιν ἐπιβεβαιήσαντὰ τὸ τοιοῦτον.

§ 9 Παράδοσις βασιζομένη ἐπὶ Ἱστορικῶν Ἐγγράφων.

Ὁ ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν προσμενόμενος εἰς Ζακύνθον
Ὀθωμανικὸς στόλος, ἐπροξένησε τοσοῦτον πανικὸν φόβον εἰς
τὸν λαόν, ὥστε οἰκογένειαι, πολλαὶ, μεθ' ὧν καὶ ἡ τοῦ
Πέτρου Βούλγαρι, ἔνθεν κακείθεν ἀνεχώρησαν. Ὁ στόλος ὁ-
μως δὲν προσώρμησε, μολονότι καὶ τὰ ἀπὸ μακρόθεν ἀ-
πλομένα πανία του κατετρόμαζον τοὺς ὄρωντας ταῦτα Ζα-
κυνθίους· ἰδοὺ δὲ τὸ αἴτιον.— Γέρων τις ἐκ τῆς πλουσιω-
τάτης τότε οἰκογενείας τοῦ Κομητοῦ Καπνίσση, πρὸ ἐτῶν
πλοίαρχος ὢν πολεμικοῦ τινος Ἐνετικοῦ πλοίου, ἠχμαλώ-
τευσεν ἄλλο Ὀθωμανικόν, μεταξὺ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ὁποίου
εὕρισκετο καὶ νέος τις μικρᾶς ἡλικίας. Ὁ Πλοίαρχος ὑπὸ
τῆς ἡλικίας καὶ συμπεριφορᾶς τοῦ νέου κινηθεὶς δὲν συμ-
περιλαμβάνει αὐτὸν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν αἰχμαλωτισθέν-
των· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ χαρίζει αὐτῷ τὴν ὑπερπύθητον ἐ-
λευθερίαν. Ὁ Νέος οὗτος, παρὰ τῆς θείας προνοίας ἀπο-
φασισμένον ἦν, ὡς φαίνεται, νὰ προβιβασθῆ Ναύαρχος τοῦ
περὶ οὗ ὁ λόγος στόλου, ἵνα ἀντιπληρῶσῃ ἐν καιρῷ κατε-
πειγούσης ἀνάγκης τὸ εὐεργέτημα, οὐ μόνον πρὸς τὸν ἤδη
γηράσαντα εὐεργέτην του, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν γεννήσασαν
αὐτὸν πατρίδα. Πέμπει οὖν αἴφνης ὁ ἀνώτατος τῆς Ἰσμα-
νηλικῆς Ναυαρχίδος ἀξιωματικὸς ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀρ-
χαῖον πλοίαρχον Καπνίσσην, δι' ἧς γνωστοποιῶν τὴν μέλ-
λουςαν κατὰ τῆς νήσου ἐφόρμησιν, δίδει εἰσέτι αὐτῷ καὶ
διαφόρους συμβουλευτικὰς προφυλάξεις.

Ὁ Καπνίσσης δεικνύει εὐθὺς πρὸς τὸν Διοικητὴν Ζακύν-
θου τὴν ἐπιστολὴν τοῦ φίλου του, καὶ οὕτως ἐν ἀκαρεὶ δι-
αχέεται ὁ φόβος καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Οἱ πολῖται ταρατ-
τονται, αἱ οἰκογένειαι ἀναχωροῦν, ἡ δὲ κυβέρνησις μόνον
μέσον εὕρισκει τὴν δι' ἐπιστολῆς μεσολάβησιν τοῦ γέρον-
τος Καπνίσση, ἥτις καὶ πεμφθεῖσα φέρει αἴσιον ἀποτέλε-
σμα· διότι ὁ στόλος ὁ φαινόμενος ἡμέρας οὐκ ὀλίγας, ἀν

καὶ μικροσκοπικῶς, πρὸς τὴν Θάλασσαν τῆς Βαρβαρίας, μετὰ τὴν παραλαβὴν τῆς ἐπιστολῆς εὐθὺς ἀνεχώρησε.

Ἐκ τῆς παραδόσεως ταύτης λοιπὸν δέικνυται ἡ ἀνάγκη, ἐξ ἧς πολλὰ τῶν Ζακυνθίων οἰκογενειῶν τότε ἀνεχώρησαν. Τί θαυμαστὸν ὅθεν ἂν μεταξύ τῶν πολλῶν ὁ Κόμης Λογοθέτης καὶ ὁ Πέτρος Βούλγαρις λαβόντες τὰς τότε ἐγκύρους οὔσας συζύγους τῶν κατέφυγον ὁ μὲν εἰς Βενετίαν ὁ δὲ εἰς Κέρκυραν, καὶ οὕτως ἐκπεριστάτως ἐγεννήθη ἐκεῖ ὁ Ἐλευθέριος!

Ἡ παράδοσις αὕτη, ἃς μὴ ὑποτεθῆ ὑπ' οὐδενὸς ὡς πλαστούργημα· διότι ἐκτὸς τῆς μνείας πολλῶν ἄλλων οἰκογενειῶν ὁποῦ συγχρόνως τότε ἀνεχώρησαν, βασιζέται εἰσέτι εἰς ἱστορικὰς μαρτυρίας. Ὁ τὴν ἱστορίαν τοῦ Π. Δαροῦ ἰταλιστὶ μεταφράσας, εἰς τὰς ἐν τῷ Η'. βιβλίῳ ὑποσημειώσεις του, ἐνθα μεταξύ τῶν ἄλλων πραγματεύεται καὶ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας, ἀναφέρει τὸ ἀκόλουθον τοῦ Ἰταλοῦ Φερράρου. *Spedì il Pisani l' avviso al Corner, cogli ordini di vogliere sollecitamente per vento maestrale affine di mantenersi in sopravento di Corfù, essendo ancora incerto se Cogia fosse per tentar direttamente le molestie a quell' Isola ovvero procurare prima la sorpresa de' convogli allora attesi dalla dominante. Ma il Turco, dopo d' essersi girato per que' mari non essendo animato dal desiderio di cimentarsi per non sconcertare in un punto le misure prese, invece di battere il cammino diritto ch' era il più breve per andarsene a Corfù, venendo dal Zante, ma il più azzardoso per l' oposizione de' Veneti spiegò le vele verso la Barbaria, e con più lungo ma sicuro viaggio comparye improvvisamente nelle acque di Fanò in faccia d' Otranto » (Ferrari Libr. 2.). Τεμάχιον ἐξ οὗ ἐν μέρει βεβαιοῦται ἡ προῤῥηθεῖσα παράδοσις. Ἀλλὰ δὲν ἐπαρκεῖ τοῦτο· ὁ αὐτὸς*

ἱστοριογράφος Δαροῦ λέγει, ὅτι κατὰ τὴν 5 τοῦ Ἰουλίου τουτέστι τὰς 23 Ἰουνίου Ε. Ε. 1716, εἶχε παρουσιασθῆ ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος εἰς Κέρκυραν « . . . ma le genti che doveano starvi a guardia, non tutte erano giunte quando l' armata ottommana si appresentò il 5 di Luglio del 1716. (1) »

Ἀφ' ὅσον οὖν ἀναφέρουσιν οἱ δύο οὔτοι ἱστοριογράφοι, κινούμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὡς ἀληθεστάτην τὴν προκατακχωρηθεῖσαν παράδοσιν· διότι ἐνῶ ὁ πρῶτος αὐτῶν διηγείται ὅτι ὁ πολιορκήσας τὴν Κέρκυραν Ὀθωμανικὸς στόλος εἶχε ἔλθει ἀπὸ Ζάκυνθον διαπλεύσας τὰς θαλάσσας τῆς Βαρβαρίας· ὁ Δαροῦ διηγούμενος καὶ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ στόλος οὗτος παρουσιάσθη εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην, ἐνδυναμόνει τὸ περὶ ἀποδημήσεως, ἔνεκεν φόβου τῶν Ζακυνθίων οἰκογενειῶν, μεθ' ὧν καὶ ἐκείνης τοῦ Πέτρου Βουλγάρως· ὁ δὲ θαυμασμὸς, ὁ δικαίως ἀναφύμενος ἐκ τῆς μεγίστης καὶ σχεδὸν ἀπιστεύτου ἀντευεργεσίας, ἣν ὁ Ὀθωμανὸς στολάρχης πρὸς τὸν Καπνίσσην ἔπραξε· εὐθὺς κηθησυχάζει καὶ μετριάζεται ἅμα ἀκούσῃ τις καὶ ἄλλην ἀγαθοπραγίαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου πραχθεῖσαν πρὸς ἄλλον εὐεργέτην του κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον.

Ἄς μεταφέρωμεν οὖν ὅσον ὁ μεταφραστὴς τοῦ Δαροῦ ἀπὸ τὸν Φερράρην ἐξήγαγε « *Conviene qui ricondare la gratitudine di Cogia Janum pascià, οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ Ὀθωμανὸς Ναύαρχος. Costui era stato schiavo sulle galere del Pasta, e ne aveva ricevuto di buoni trattamenti ; e, memore dell' antico beneficio ora che il Pasta era caduto in tanta miseria, interpose i più valedoli ufficii per sottrarlo agli strazj ed alla morte, minaciatagli ad ogni istante dal barbaro Visir. Ferito, schia-*

(1) Istoria della Repubblica di Venezia di P. Darù. Traduzione dal Francese Libro XXXIV, τὴν ὁποῖαν μετεχειρίσθη, μᾶλλον τῆς προτύπου, ἐνέκα τῶν σημειώσεων.

vo, maltrattato e in pericolo della vita, dovette alla carità di questo in fedele la sua salvezza. Fer. Lib. I.

Εἰς ὁποιοδήποτε βαθμὸν λοιπὸν βαρβαρότητος καὶ ἂν ὑποθέσωμεν τὸν Ὀθωμανὸν τοῦτον, οὐδόλως δυνάμεθα νὰ ἀφαιρέσωμεν ἀπ' αὐτὸν τὸ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ φιλανθρωπίας αἴσθημα. Πιθανὸν ὅθεν νὰ προανήγγειλε τὸν σκοπὸν του πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐκεῖνον εὐεργέτην του Καπνίσσην, ὅπως λάβῃ τὰς ἀπαιτουμένας προφυλακτικὰς σκέψεις. — Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν ἀπὸ Κέρκυραν ἀναχώρησίν του δὲν ἐφόρμησε τὴν νῆσον Ζάκυνθον· κατεχάλαρωσε ὅμως καὶ κατερήμωσε τὰς πλησιοχώρους νήσους τῶν Στροφάδων, αἵτινες πολλάκις ὑπέφερον ὑπὸ τῶν Ἰσμηλιτῶν τὰς τραγικωτέρας σκηνάς. Ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ καταθέσω σύντομον τινα διατριβὴν δοθεῖσάν μοι τῷ 1849 ὑφ' ἑνὸς χωρικοῦ συγγενεοῦς ἱερέως τινὸς τῆς ἐν τῇ νήσῳ τῶν Στροφάδων Μονῆς, πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποθανόντος, τὴν ὁποίαν ἔλεγεν ὅτι ὑπ' ἄλλου γέροντος τῆς αὐτῆς Μονῆς παρέλαβεν. Καὶ τῷ ὄντι τὸ χαρτίον τοῦτο τοσοῦτον ἦν πεπαλαιωμένον, ὥστε μετὰ βίας ἠδυνήθη νὰ κάμω τὴν ἀκόλουθον ἀντιγραφήν.

α Περὶ τοῦ Μοναστηρίου τῶν Στροφάδων.

Ἀνακαινίσθη τὸ Μοναστήριον τῶν Στροφάδων ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἰωάννην Παλαιολόγον Αὐτοκράτορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος ἦτον Βασιλεὺς εἰς τοὺς 1440. — Υἱὸς τοῦ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου. — ἦτον ἀδελφοὶ ἕξ ὁ αὐτὸς βασιλεὺς. — Καὶ ἐστάθηκε τὸ ἄνωθεν Μοναστήριον εἰς τὴν κατάστασίν του ἕως εἰς τοὺς 1537 Ἰουλίου 29. εἰς τὸν ὁποῖον καιρὸν ἀπέρασαν ἡ ἀρμάδα τοῦ Τούρκου ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον καὶ δὲν ἔκαμε βλάβιμον καὶ γυρίζοντας ἀπὸ τὰ Στροφάδια ἡ αὐτὴ ἀρμάδα τὰ ἔκαψε καὶ τὰ ἐρήμωσεν, ἔπειτα ἐπῆγαν πατέρες καὶ ἐκατοίκησαν εἰς τὸ Μοναστήρι καὶ ἐκόσμησαν αὐτὸ καὶ ἦτον πολλὰ εὐτρεπισμένο μὲ ὄμορφαις καὶ θαυμασταῖς οἰκοδομαῖς, μὲ ἱερὰ σκεύη χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ, μὲ ἄρματα καλὰ μὲ βάραις μεγάλαις καὶ μικραῖς καὶ κάθε

ἄλλον στολισμὸν, ὅπου ἦτον ἓνας ἐπίγειος παράδεισος, ὅμως διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἐπαρχώρησεν ὁ Θεὸς καὶ εἰς τοὺς 1716 ἐπρωτοπέρασε τὸ χιλιάρμενο καὶ εἰς τοὺς 1717 Αὐγούστου 19, ἦλθαν δέκα γαλιώταις εἰς τὸ Μοναστήρι ἀπὸ τὴν ἀρμάδα τὴν βασιλικὰ ὅπου ἦτανε εἰς τὴν Μοθώνη καὶ μετὰ δόλου ἐπάτησαν καὶ ἐσκλάβωσαν τὸ Μοναστήρι καὶ τὸ ἐγδυσαν καὶ δὲν ἄφησαν τίποτες ἀπὸ τόσον πλοῦτον ὅπου εἶχε, καὶ ἐπῆραν σκλάβους 19 ἀπὸ τὸ Μοναστήρι καὶ ἐγλύττωσαν καὶ 9 ὅπου ἐκρύφθησαν, ἄφησαν καὶ 4 γέροντας. Ἐτότες ἐκόψανε καὶ τὰς χεῖρας τοῦ ἁγίου λειψάνου τοῦ Ἁγίου Διονυσίου καὶ ἐσκλάβωσαν τὸ μοναστήρι καὶ ἔφεραν τὸ ἅγιον λείψανον εἰς τὴν Ζάκυνθον, μὰ ἡ ἐκκλησία ἦτον προτῆτερα κτισμένη χρόνους ἕξη. »

Τὴν διατριβὴν ταύτην ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ εὐρίσκω πιθανοτάτην· διότι Ἰωάννης Ζ΄ ὁ Παλαιολόγος, ὁ υἱὸς τοῦ Μανουήλ, ἔσχε τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Αὐτοκρατορίαν ἐν ἔτει 1444 καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1448 (Βλέπε Ἐκκλησιας. Ἱστορίαν Μελετίου. — Ἐκκλησ. Ἱστορίαν Στεφ. Κομμητᾶ καὶ χρονολογικὸν πίνακα τοῦ αὐτοῦ.) Δὲν εἶναι ἐπίσης δύσκολον νὰ ἠκολούθησε ἐν τῇ χρονίᾳ ταύτῃ, τὸ ὅσον περὶ τῆς λαφυραγωγῆσεως καὶ αἰχμαλωτεύσεως ἀναφέρεται· διότι ὁ Δαροῦ περιγράφων τὰ τῆς Κερκυραϊκῆς πολιορκίας, καὶ διηγούμενος ἅμα τὸ ὅσον εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην ἠκολούθησεν, ὡς δὲ καὶ τὸν τρόπον μεθ' ὃν ὁ ἐχθρὸς ἐδιώχθη, λέγει εἰσέτι ὅτι ὁ Ὀθωμανικὸς στόλος μετὰ τοῦ Ἐνετικοῦ ἐκτυπήθησαν πλησίον τῶν Κυθῶρων τὴν 19 Ἰουλίου 1717 E. N. ἐνθα μετὰ ὀκτὼ ὥρων ναυμαχίαν διεχωρίσθησαν « I due ammiragli con uguale animosità cercavano la pugna; s'incontrarono nelle acque di Cerigo a 19 Luglio: le battoste durarono otto ore ec. Εἰς ταύτην οὖν τὴν αἰμοβόρον κατὰ τῶν χριστιανῶν δίψαν τῶν Τούρκων, εὐκολώτατον ὁ Ὀθωμανικὸς στολάρχης ὁ οὐ μόνον μὲ ἀπερίγραπτον αἰσχύνην, κατὰ τὸν Δαροῦ, ἀπὸ Κέρκυραν διωχθεὶς, ἀλλὰ καὶ μὲ μεγίστην ζημίαν τῶν πλοίων

του, ὡς καὶ αὐτῆς τῆς ναυαρχίδος, ἀράξας εἰς Μοθώνην, νὰ ἐπεμψε τὰς 10 γαλιώτας, αἵτινες ἐκκακοποίησαν τοιοῦτοτρόπως τὴν ἱερὰν Μοῆν. Ἐκινήθη δὲ νὰ καταχωρήσῃ τὴν διατριβὴν ταύτην α'. ἐπειδὴ διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου, συμφώνως μὲ τὸν Φερβέρην, ἐπιβεβαιούται ἡ κατὰ τὸ 1716 μεταξὺ Στροφάδων καὶ Ζακύνθου διάβασις τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, τοῦ προξενήσαντος φόβον, ὥστε νὰ ἀναχωρήσωσιν αἱ οἰκογένειαι μεθ' ὧν καὶ ἡ τοῦ Π. Βούλγαρι. β'. διότι ἡ Μοῆ τοῦ ἡμετέρου Προστάτου ἐν Ἱεράρχεις Διονυσίου ἡ διακοσμοῦσα τὴν Νῆσον Ζάκυνθον διὰ τοῦ εὐαγγελικοῦ βίου τῶν 60 περίπου ἐν αὐτῇ εὐρισκομένων Πατέρων, στερεῖται ὀλικῶς ἀρχαίων βιβλίων, ἕνεκα τοιούτων συμβάντων καὶ περιπετειῶν· καὶ γ'. διότι ἡ ἐρήμωσις τῶν νήσων ἐκείνων ἠκολούθησε τὸ 1717, τουτέστι ἐν ἔτος μετὰ τὴν τοῦ Ἐλευθερίου γέννησιν.

§ 10 Ἡ οἰκογένεια Βούλγαρι ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Εὐγένιος ὑπῆρχε εἰς Ζάκυνθον κατὰ τὸν 17. Αἰῶνα.

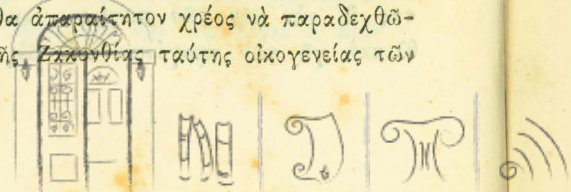
Ἀφ' ὅσον οὖν ἄχρι τοῦδε εἶδομεν καίτοι ἐξάγεται ὅτι ὁ Ἐλευθέριος ἐγεννήθη εἰς τὴν Νῆσον τῶν Φαιάκων· θετικῶς τὸ τοιοῦτον οὐ γινώσκουμεν, στερούμενοι ἐπισήμων μαρτυριῶν. Εἴτε ὅμως εἰς Ζάκυνθον, εἴτε εἰς Κύρκυραν, τοῦτο ἠκολούθησε, ὡς πρὸς ἡμᾶς, τῇ ἀληθείᾳ καθίσταται ἀδιάφορον. Διότι, παραδεχόμενοι ὅτι εἰς Κέρκυραν ἐγεννήθη, ἡ νῆσος αὕτη δὲν θέλει δυνηθῆ ποτὲ νὰ ἐξαλείψῃ τὸ λαμπρὸν τοῦ Εὐγενίου ὄνομα ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν Ζακυνθίων συμπολιτῶν του, ὡς οὐκ ἠδυνήθη οὐδὲ ἡ Σμύρνη νὰ σβύσῃ τὸ ὄνομα τοῦ Α. Κοραῆ ἀπὸ ἐκεῖνον τῆς Χίου πατρίδος του. « Ἐγεννήθη πρῶτότοκος, γράφει ὁ σοφὸς οὗτος εἰς τὸν αὐτὸν ἄγραφον βίον του, ἐγεννήθη πρῶτότοκος τὴν 27 Ἀπριλίου τοῦ 1748 ἔτους εἰς τὴν Σμύρνην ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Κοραῆν Χίον τὴν πατρίδα καὶ τὴν Θωμαίδα Ρουσιαν, Σμυρναίαν. » καὶ παρακατῶν « Ὁ πατὴρ μου ἐπόλει μεταξὺ τῶν ἐμῶν παρεούμενος εἰς τὸ λεγόμενον Βεζεστένιον τῆς Σμυρνης, ὅπου ἦσαν καὶ οἱ ἄλλοι Χίοι καὶ ὅχι ὡς λέγει ὁ Βιο-

» γράφος μου εἰς τὴν Χίον, ὅθεν ἀνεχώρησεν εἰς παιδικὴν » ἡλικίαν χωρὶς πλέον νὰ ἐπιστρέψῃ, » καὶ μ' ὄλον τοῦτο οὐ μόνον ἀρχίζει τὴν ἐξιστόρισιν τοῦ βίου του, λέγων « Ἐνας ἀπὸ τοὺς Συμπολίτας μου Χίους φίλους, νέος χρηστὸς κτλ. » ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ συντεθεῖσαν ἐπιτύμβιον ἐπιγραφὴν, τὴν ὁποίαν παρήγγειλε νὰ τεθῇ ἐπὶ τοῦ τάφου του, διακοσμοῦσα τὸ ἐν Παρισίοις πολυάνδριον τοῦ Mont—Parnasse λέγει « Ἀδαμάντιος Κοραῆς ΧΙΟΣ ὑπὸ » ξένην μὲν ἴσα δὲ τῇ φυσάσῃ μ' Ἑλλάδι πεφιλημένην γῆν » τῶν Παρισίων κείμεαι. » Ἐπομένως οὐχὶ ἂν ἐγεννήθη ὁ Εὐγένιος εἰς Κέρκυραν μένει διὰ τοὺς Ζακυνθίους ἀδιάφορον· ἀλλ' ἐὰν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Κερκυραίαν ὑποθέσωμεν, ὡς ὁ Κοραῆς εἶχε Σμυρναίαν, ἢ ἤθελεν ἀναχωρήσει ὁ πατὴρ αὐτοῦ νηπιόθεν ἀπὸ Ζάκυνθον καὶ ἀποθάνει εἰς Κέρκυραν, ὡς ὁ πατὴρ τοῦ Κοραῆ εἰς Σμύρνην· οὐδεὶς θέλει δυνηθῆ ποτὲ νὰ ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸν Εὐγένιον τῆς γλυκυτάτης αὐτοῦ πατρίδος τὸ ὄνομα· διότι ἡ ἐκπερίστατος καὶ κατὰ συγκυρίαν γέννησις τινὸς εἰς ἕνα τόπον, δὲν νομιμοποιεῖ τὸν τόπον τοῦτον ὡς πατρίδα του.

Εἶδομεν τὸν Κόμητα Εὐστάθιον Λογοθέτην σύγχρονον τοῦ Εὐγενίου διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους γεννηθέντα εἰς Βενετίαν· ἀλλ' ἄρα γε ὁ τοιοῦτος Βενετὸς ἦτο ἢ Ζακύνθιος; — Εἶδομεν ἐν καιρῷ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως πολλοὺς τῶν ὑποδουλωμένων τότε ἀδελφῶν ἡμῶν εἰς Ζάκυνθον ὡς καὶ ἀλλαχοῦ γεννηθέντας· ἀλλ' ἐστερήθησαν ἄρα γε τῶν πατρῶν θεσμοθεσιῶν καὶ δικαιωμάτων; — Βλέπομεν Ἑπτανησίους κατὰ διαφόρους περιστάσεις γεννηθέντας ἐναλλάξ εἰς ἄλλας νήσους ἀλλὰ νέμονται τὰ δικαιώματα τῆς νήσου ἐκείνης ἐν ἧ ἐκπεριστάτως ἐγεννήθησαν ἢ τῆς γενεθλιακῆς χώρας τῶν γονέων των; Ἐπὶ τέλους οἱ ἐν θαλάσσις, οἱ ἐν πλοίοις γεννώμενοι, πατρίδα αὐτῶν ὀνομάζουσι τὰ πλοῖα τὰς θαλάσσης ἢ τὴν γῆν τῶν πατέρων των; — Οἶσα λοιπὸν γενεθλιακῆ γῆ τῶν προγόνων τοῦ Εὐγενίου ἢ Ζάκυνθος, ἐπό-

μενον ὅτι πατρὶς αὐτοῦ δὲν εἶναι ἡ Νῆσος Κέρκυρα εἰς τὴν ὁποίαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ προσφυγόντες ἕνεκα τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου προξενηθέντος φόβου, ἐγέννησεν αὐτὸν ἡ ἔγγυος ἀπὸ Ζάκυνθον ἀναχωρήσασα μήτηρ του· ἀλλ' ἡ γῆ τῶν Ζακυνθίων ἐπὶ τῆς ὁποίας οὐ μόνον αὐτὸς συνελήφθη ἀλλὰ καὶ τοὺς νεκροὺς τῶν ἤδη τεσσάρων αἰώνων προγόνων του περικεκαλυμμένους φέρει.

Καὶ τῷ ὄντι ἐντὶ τὴν 14. Αὐγούστου 1716 κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην ὁ κλεινὸς Εὐγένιος ἐν Κερκύρα γεννᾶται, τὴν 22 τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἰδίου ἔτους 1716, ἀποθνήσκει εἰς Ζάκυνθον ὁ Πάππος αὐτοῦ Δημήτριος, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς Θανῆς αὐτοῦ « 1716 Νοεμβρίου 22 ἔθαψα τὸν Σ^τ. Δημητράκι Βούλγαριν καὶ προκουρατόρον τοῦ παρόντος Ναοῦ. » Ἐγγράφον ὑπερκαθίσταται δι' ἡμᾶς τοσοῦτον περισπούδαστον, ὡς φέρον τὴν λέξιν προκουρατόρος, ὥστε δὲν δυνάμεθα ἄνευ τῶν προαπειτουμένων σκέψεων οὐδὲ βῆμα νὰ προχωρήσωμεν. Δι' αὐτοῦ ἐκτὸς ὅπου βλέπομεν τὴν οἰκογένειαν Βούλγαριν ἐνοριτευομένην εἰς τὸν περικαλλῆ τοῦτον τῆς Φανερωμένης Ναόν· μανθάνομεν εἰσέτι, ὅτι ἦν καὶ μία τῶν πρωτίστων εὐσεργετιδῶν ἐκείνων οἰκογενειῶν, αἵτινες ἐνήργησαν διὰ παρακαταθέσεως χρημάτων ἢ κτημάτων πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ πολυεξόδου τούτου οἰκοδομήματος, καὶ ἀκολούθως ὡς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ὑπὸ πάντων θαυμαζομένην καλλονὴν, ἕνεκα τῆς περιχρυσωμένης γλυφῆς καὶ τῶν ἐπὶ τῆς οὐρανίας τοῦ Ναοῦ Εὐρωπαϊκῶς ἐξωγραφισμένων εἰκόνων ἄλλως πῶς κἀνὲν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας ταύτης ἠδύνατο (πολὺ μᾶλλον κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον δυνάμει διαφόρων πράξεων τῆς Ἐνετικῆς Κυβερνήσεως, εὐρισκομένων εἰσέτι εἰς τοὺς ἀρχαίους κώδικας τοῦ Ναοῦ) νὰ στήσῃ κάλπην ἕνα ψηφισθῆ ἐκ μὲν τῶν λαϊκῶν ἐπιτροπος, ἐκ δὲ τῶν ἱερομένων ἐφημέριος. Βλέποντες οὖν τὸν Δημήτριον, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ Ἀλοῦσιον τὸν ἀδελφόν του, ἐπιτροπεύοντας, ἐπιβαλλόμεθα ἀπαραίτητον χρέος νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι, ἡ ἀρχαιότης τῆς Ζακυνθίας ταύτης οἰκογενείας τῶν

Βουλγάρων, ὑπάρχει κατ' εὐθεὶ λόγον τῆς οἰκοδομῆς καὶ ἀρχαιότητος τοῦ Ναοῦ.

Καὶ βεβαίως ἡμεῖς δὲν συγκατατιθέμεθα ὅτι ἡ ἐν Ζακύνθῳ αὕτη οἰκογένεια ἤρξατο ἀπὸ τοῦ πρόσωπον τοῦ Δαρείου, τουτέστι περὶ τὸ 1600· ἀλλ' ὅτι ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ναοῦ, ἐν ἄλλαις λέξεσι περὶ τὸ 1300.

Δύο ἀρχαίας μεμβράνας κατέχει ὁ Ναός· τῆς μιᾶς καταξοχισμένης καὶ καταφαγομένης οὔσης ὑπὸ τῶν ἐντόμων, ἀγνοεῖται ἡ χρονολογία· ἡ δὲ δευτέρα, καθ' ὅσον ἠδυνήθημεν νὰ ἀντιγράψωμεν εἶναι ἡ ἀκόλουθος.

Franciscus Ericio Dei Gratia Dux Venetiarum—et.c. universis et singulis Rectoribus, et Representantibus nostris quibuscunque, et presenti Previsori Zacinti et successoribus eorumque ministris

. significamus hodie in Cons^o. Nost. Rogatorum Capt.—fecisse partem tenoris infrascripti. Vid.

Si ritrova nell' isola nostra del Zante in loco detto sabbionera la chiesa della Beatissima vergine Faneromeni jus patronato nostro, et per la sua antichità li muri di essa si ritrovano in pessimo et cadente stato. Hora supplica umilmente Biasio Vondani Gastaldo di essa chiesa a nome delli Parochiani della medesima diconcedergli detta chiesa in perpetuo con tutte le sue habentie et pertinentie, utilità, regalie et emolumenti ad essa spettanti et appartenenti per farla confraternita loro con obbligo di restaurarla et mantenerla in concio a loro proprie spese e mantener perpetuamente un sacerdote degno et idoneo per administrare li Santissimi sacramenti et di dar ogni anno il giorno della festività di detta chiesa, che viene alli 15 d' Agosto una candella di cera di lire doi in recognitione del nostro dominio al Proveditor nostro che sarà al Zante protempore, et sopra questo negotio atte-

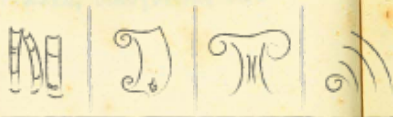
stano con loro risposte li Diletti Nob. Sr Alovise Thicpolo ritornato di P^r. di quell' Isola et S^r. Zuanne Bandomier pure Proved^r. di quel' luochο, in-così piena maniera che deve muoversi la pubblica prudenza a concedergli detta grazia conossendosi così degna opera, degna d'esser ampliata et favorita, ricercata massime da essi fidelissimi parochiani con molto affetto, et con le suddette offerte. Sia però per autorità di questo Cons^o. la suddetta chiesa della beatissima vergine Faneromeni, situata nell' Isola nostra di Zante, concessa al sud^o Biasio Vondani Gastaldo et alli parochiani di essa chiesa in perpetuo, con tutte le sue habentie et pertinentie utilità regalie et emolumenti ad essa spettanti et appartamenti, per farla confraternità loro, con li obblighi espressi disopra di restaurarla et tenerla in concio, a loro spese et mantener perpetuamente un sacerdote degno et idoneo alla functione de divini officj, pur a loro spese, et di dar il candelotto di cera di L. doi ogni anno il giorno della festività di detta chiesa che viene alli 15 d' Agosto al proveditor nostro che sarà al Zante protempore quare auctoritate supradicti consilii mandamus vobis, ut supra-scriptam partem observetis et ab omnibus inviolabiliter observari ubi opus fuerit registrari presentantique restitui faciatis.

Dat: In nostro Ducali Palatio Die XXIX Septembris indictione secunda MDCXXXIII.

Dominico Vico Segr^o.

Ἀνάγκη πᾶσα νὰ σημειώσωμεν πρὸς γνώσιν τῶν φιλομουσῶν ἀναγνώστῶν μας ὅτι περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς χρονίας τῶν Δε-Τόκων (1) εὑρέθη ἐπὶ μιᾶς βρουλιᾶς παρὰ τὸν Αἰγιαλὸν μικρὰ τρεῖς εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἐπὶ κηρομάστιχον ἐζωγρα-

(1) Τὴν χρονίαν αὐτῶν βλέπε παρὰ Remondini. De Zacynthi Antiquitatibus.

φισμένη, ἥτις ἐκ τῆς εὐρέσεως καὶ φανερώσεως ἔλαβεν ἀκολούθως τὸ ὄνομα Φανερωμένη. Ταύτην Ζακύνθιοι τινὲς καὶ ὀλίγοι τῶν ἐκεῖ πέριξ κατοικούντων ἀλλοδαπῶν μεγάλως σεβασθέντες, ἰδίως ἀναλώμασι, Νκὼν πρὸς δόξαν τῆς Θεομήτορος ἀνήγειρον ὀψὲρ ἕνεκα καὶ αὐταὶ μόναι ἐχάρινοντο κυριαρχικοῦ δικαιώματος. Ποῖαι δὲ ἦσαν αἱ οἰκογένειαι αὐταὶ καταφανέστατον γίνεται ἐξ ἐνὸς βιβλίου, νεωτέρου μὲν, χρησιμεύοντος ὅμως ὡς ἀποκλειστικὸς κατάλογος τῶν οἰκογενειῶν ἐκεῖνων, αἵτινες ἐνέμοντο τοῦ κυριαρχικοῦ δικαιώματος jus patronato. — Ἀλλ' ἄρα γε τίνες κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τοῦ τοιοῦτου δικαιώματος ἐνέμοντο; ἀναντιρρήτως αἱ οἰκογένειαι ἐκεῖνων, οἱ πρόγονοι τῶν ὁποίων προτῆνεγον χορήματα ἢ κτήματα καὶ διενήργησαν αὐτοπροσώπως εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Νκῶ. Ἐὰν λοιπὸν ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἐγγεγραμμένη ὑπάρχη μεταξὺ τῶν ἄλλων οἰκογενειῶν καὶ ἡ οἰκογένεια Βούλγαρι, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Εὐγένιος; Ἄ τότε, θαρρῶλέως δυνάμεθα νὰ δι᾿σχυρισθῶμεν ὅτι ἡ οἰκογένεια αὕτη εἶναι τοῦλάχιστον σύγχρονος, διὰ νὰ μὴν εἴπωμεν ἀρχαιότερα τῆς θεμελιώσεως τοῦ Νκῶ. Ἀλλὰ ποῖον τὸ ἔτος τῆς οἰκοδομῆς ταύτης; Κατ' ἀτυχίαν τὰ ἀρχαῖα τοῦ Νκῶ βιβλία καθ' ὀλοκληρίαν ἐχάθησαν, ὡς ἐκ τῆς ἀκολούθου ἐπιγραφῆς εὐρισκομένης εἰς τὸ πρῶτιστον βιβλίον τῶν βαπτισμάτων ἐξάγεται « Ἐπειδὴ καὶ τὸ λίμπρο ὀποῦ ἔγραφα » τὰ ὅσα ἐτύχαιναν, ἤγουν βαπτίσματα, εὐλογίας καὶ θανά- » τους τὸ ἐπῆγαν εἰς τὸ Νησί διὰ νὰ σπουραρισθοῦν τὰ ἱερά » τῆς ἐκκλησίας διὰ τὸν λοιμὸν ὀποῦ ἐσυνέβη εἰς τὸ κοπέλι » τοῦ εὐλαβεστάτου ψάλτου μας πατὰ Κύρ Ἀντωνίου Κουρτέ- » ζου, τὰ γράφω εἰς τὸ παρὴν, ὡς κάτωθεν μετ' ὅσα ἐχάθη » ἐκεῖνο. » (1) Βιβλίον ἐν ᾧ εὐρισκομεν ἀναφερόμενον τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως Δαρείου Βούλγαρι, ζήσαντος περὶ τὸ 1600 ἂν

(1) Ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως τοῦ βιβλίου τούτου στερούμεθα τὰ Βαπτιστάρια ἐγγράφα ὅλων τῶν γεννηθέντων ἐνριτῶν καὶ τῶν Πέτρου, Δημητρίου καὶ τῶν ἀρχαιτέρων Βούλγαρι.

ὑπάρχον λοιπὸν τὰ πρὸ αὐτοῦ, τίς οἶδε εἰς ποίαν χρονίαν ἤθελεν ἀναβιβασθῆ ἡ γενεαλογία τῆς οἰκογενείας ταύτης!

Καίτοι οὖν, στερούμενοι τῶν βιβλίων τούτων, ἀδυνατοῦμεν νὰ μάθωμεν τὸ ἔτος τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ναοῦ, ἰχνολατοῦντες ὁμῶς δυνάμεθα νὰ πλησιάσωμεν, καὶ πολὺ μᾶλλον διὰ τῆς περιόδου τοῦ ἐπισήμου τῆς μεμβράνης ἐγγράφου ἔνθα ἀναγινώσκωμεν « *Si ritrova nell' isola nostra del Zante in loco sabbionera la chiesa della beatissima vergine Faneromeni jus Patronato nostro et per la sua antichità li muri di essa si trovano in pessimo et cadente stato.* Καὶ τῷ ὄντι οἰκοδομὴ Ναοῦ ὑπάρχουσα εἰς ἄκραν παλαιότητα, μὲ τὰ τοίχη εἰς ἀθλιεστάτην καὶ ἐτοιμόρροπον κατάστασιν· ὀφείλει ἕκαστος νὰ ὑποθέσῃ αὐτὴν οἰκοδομηθεῖσαν τουλάχιστον τρεῖς αἰῶνας πρότερον, ἐπομένως ἀφοῦ τὸ 1633 οἱ τοῖχοι τῆς ἐν τῷ Ἄμμῳ τῆς Φανερωμένης ἐκκλησίας διὰ τὴν ἀρχαιότητά της ἦσαν *in pessimo et cadente stato*, φανερὸν ὅτι θὰ ὠκοδομήθῃ περὶ τὸ 1300. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1633 δι' ἀναφορᾶς ἀνηκοδόμησαν τὸν ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν σεισμῶν εἰς ἀθλιεστάτην κατάστασιν εὐρισκόμενον τοῦτον ναὸν, μόναι αἱ οἰκογένειαι αἵτινες εἶχον ἀνέκαθεν τὸ κυριαρχικὸν δικαίωμα, καὶ ἐγγεγραμμένοι ὑπάρχουσιν εἰς τὸ βιβλίον· ἐπομένως ἂν εἰς τὸν κατάλογον τοῦτον ὑπάρχη καὶ ἡ τῶν Βουλγάρων, τότε οὐδεμία ἀμφιβολία μένει ὅτι εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν εὐρώντων τὴν ἱεράν εἰκόνα καὶ οἰκοδομησάντων τὸν Ναὸν, συγκατελέγοντο καὶ οἱ πρόγονοι τοῦ Εὐγενίου.

Τὸ βιβλίον τοῦτο διηρημένον ὑπάρχει κατ' ἀλφάβητον, ἔνθα εἰς τὸ γράμμα Β φαίνεται ἡ ἀκόλουθος καταγραφή, τὴν ὁποίαν ὁμοιολεξεῖ ἀντιγράψω.

Βούλγαρι.

1634 — Ὀκτωβρίου 12

Δαρεῖος

Γιάννης τοῦ Παπαῦ Δαρίου

1679 — Δημήτριος τοῦ Γιάννη

Γιῶργος

- 1684 — Ἀλυβῆζος τοῦ Γιάννη
Στεφανῆς καὶ Γιάννης ποτὲ Παπαῦ Γιῶργου.
1715 — Πιέρος τοῦ Δημήτριου
1735 — Λεφτέρης τοῦ Πιέρου.

Οὐ μόνον ὄθεν ἡ οἰκογένεια τῶν Βουλγάρων καταγεγραμμένη εἰς τὸν Κατάλογον τοῦτον ὑπάρχει· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐλευθερίου. Καὶ ἰδοὺ τὸ ὅσον ὁ Γ. Αἰνιὰν ὁμιλῶν περὶ Φανερωμένης λέγει «Καὶ ἄλλοι προστιθέασιν, ὅτι σώζεται μέχρι τοῦ νῦν καὶ ὁ Κώδης, εἰς ὃν εὐρίσκεται καταγεγραμμένον τὸ παιδικὸν ὄνομα τοῦ Εὐγενίου Ἐλευθερίου» Ἰπαρχούσης λοιπὸν ἐν τῷ καταλόγῳ καὶ τῆς οἰκογενείας Βούλγαρι, ἐξάγομεν ὅτι μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες εὗρον ἐπὶ τῆς βρουλιάς παρὰ τὸν Αἰγιαλὸν τὴν εἰκόνα τῆς Φανερωμένης καὶ κατ' ὠκοδόμησαν τὸν Ναὸν, ἦσαν καὶ οἱ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Εὐγενίου Πρόγονοι. Ἄλλ' ἡ οἰκοδομὴ τοῦ Ναοῦ ἐγένετο περὶ τὸ 1300, ἄρα ἡ οἰκογένεια Βούλγαρι ἡ γεννήσασα τὸν κλεινὸν Εὐγένειον ὑπῆρχεν εἰς Ζάκυνθον ἀπὸ τὸν ΙΓ' αἰῶνα καὶ ἐπομένως εἶναι Ζακυνθία. Ἐὰν δὲ ἡ χρονία τοῦ προκαταχωρηθέντος καταλόγου γίνῃ πρόξενος θαυμασμοῦ, βλέποντες τὸν Ἐλευθέριον νὰ φέρῃ τὸ 1735 καὶ οὐχὶ τὸ 1716, ἔτος καθ' ὃ, ὡς λέγεται εἰς Κέρκυραν ἐγεννήθη ἡ ἀμφιβολία αὕτη διασκεδάζεται, ἅμα ἰδῆ τις καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ Πέτρον φέροντα τὸ 1715, ἐνῶ τὸ 1716 ἐγέννησε τὸν Ἐλευθέριον. Ἐπειδὴ τὰ χρονολογούμενα τοῦ καταλόγου ἔτη δὲν προσδιορίζουσι τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως ἐκάστου, ἀλλὰ τὸ ἔτος καθ' ὃ ἐλάβανεν ὁ νέος τὴν ἀπαιτουμένην ἡλικίαν τοῦ ψηφοφορεῖν. Τότε οὖν καὶ τὸ τοῦ Λεφτέρου εἴτε Ἐλευθερίου ὄνομα καταγράφη, ὅτε φθιάσας τῷ 19 ἔτει τῆς ἡλικίας του προσήρχετο καὶ αὐτὸς ἐνδον τοῦ Ναοῦ καὶ ἰδίᾳ χειρὶ ἐψηφοφόρει. Ἀφαιροῦντες ὄθεν τὸ 1716, ἔτος τῆς γεννήσεώς του ἐκ τοῦ 1735, ἔτος καθ' ὃ ἔλαβε τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν, μένει ὑπόλοιπον 19. Καὶ ἰδοὺ ἀπόδειξις ἀπρόσβλητη

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

τι τοῦ δικσῆμου ὀνόματός του διασκεδάζεται· ἀλλ' ἐν κάμῃ χρεία δυνατὸν ὁ Ἑλληνομνήμων νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρὸς τοῦτο καὶ ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα! — Τὸ δὲ ἐκ τούτου ἀποτελέσμα ποῖον; Οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ ἡ διάδοσις μιᾶς ἀνυπάρχου ἀληθείας.

Καὶ τῷ ὄντι ὁ Παναγιώτης Δοξαράς δὲν εἶναι ὁ ζωγράφος τῶν εἰς τὴν οὐρανίαν, γυναικωνίτην καὶ περίξ τοῦ Ναοῦ τῆς Φανερωμένης προσηλωμένων εἰκόνων· ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικόλαος ὁ ὑπὸ Σουλεμβούργου σταλεῖς καὶ σπουδάσας ἐν Ἐνετία τελευτήσας εἰς Ζάκυνθον, καὶ τοῦ ὁποῖου ὁ ζωγραφικὸς κάλαμος ἦν κατὰ τὴν τῶν εἰδημόνων γνώμην, πολὺ ἀνώτερος τοῦ Παναγιώτου Πατρός του. Ἴδου τί λέγει ὁ Ἑλληνομνήμων.

« Ἀποθανόντος δὲ τοῦ χρηστοῦ τούτου Ἕλληνας (τοῦ Παναγιώτου) καὶ ταφέντος ἐν τῷ ναῷ τοῦ θαυματουργοῦ, ἔνθα καὶ μνημεῖα κατέλιπε τῆς περὶ τὴν τέχνην ἐμπειρίας του, ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, Νικόλαον ὁμωνύμως τῷ πάππῳ καλούμενον... μάλιστα δὲ πρὸς τὴν γραφικὴν τέχνην ἐν γένει, εἰσῆγαγεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀρίστους τῶν ἐν Βενετία ζωγράφων, πρὸς τοὺς ὁποίους καὶ φοιτῶν ὁ Νικόλαος ἐπέδωκε θαυμασίως. Ὁ Νικόλαος ἐτελεύτησεν ἐν Ζακύνθῳ κτλ. »

Πόθεν οὖν γινώσκουμεν μετὰ θετικότητος ὅτι ὁ Νικόλαος καὶ οὐχὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Παναγιώτης κατὰ τὸν Ἑλληνομνήμωνα ἐζωγράψισε τὰς περὶ οὗ ὁ λόγος εἰκόνας; Ἐξ αὐτῶν τῶν κωδίκων τοῦ ναοῦ ἔνθα εὐρίσκουμεν·

« 1753 Μαρτίου 21 ἡμέρα Κυριακὴ

Κατὰ τὴν προφωνὴν ὅπου τὴν περασμένην Κυριακὴν ἔγινε... Ἡ ἐνορία τούτη τὸν ζῆλον ὅπου τρέφει νὰ βλέπῃ εὐπρεπισμένην καὶ καλλωπισμένην τὴν ἐκκλησίαν μας, καὶ τὴν ἄκραν ἐπιθυμίαν ὅπου ἀκολούθως ἔλαβε νὰ γένη τὸ ταμouζο εἰς τὴν σκέπασιν, ἡ πυραμίδα εἰς τὸ γυναικίτι, καὶ ἡ φόδρα εἰς τοὺς τοίχους, κατὰ τὸ δισένιο τοῦ S^r. Κολονέλλου Κομούτου... Ἐνα ἀκόμη λείπει, τὸ ἐξαιρετώτερον καὶ ἀναγκαῖότερον ὅπου εἶναι ἡ ζωγραφία διὰ νὰ τελειωθῇ τὸ δισένιο καὶ νὰ λάβῃ ὁ ἅγιος οἶκος τοῦτος τὸν πρεπούμενον

στολισμόν. Ὡς καὶ εἰς τοῦτο ἡ τοῦ Θεοῦ προμήθεια ἐσυνήργησε, ἐπειδὴ μᾶς ἔπεμψε φίλον ζωγράφον ἀξιώτατον καὶ ἐμπειρότατον τὸν S^r. Καβαλιέρην Νικόλαον Δοξαράν, τοῦ ὁποῖου ἡ φήμη κηρύττεται πανταχοῦ· μὴ θέλοντες ἡμεῖς νὰ χάσωμεν τέτοιαν ἐπιτηδειότητα... τὸν ἐπαραινίσασαμεν νὰ δεχθῇ τὸ βᾶρος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ζωγραφίαν ὅλην κατὰ τὰ δισένια τόσον εἰς τὸ σοφίτο, ὅσον εἰς τὴν πυραμίδα καὶ εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν τάξιν, εἰς τὸ πρῶτον καὶ δευτέρον ὄρδινε τῆς φόδρας τῶν τοίχων. Ὅθεν ἐσυμφωνήσαμεν ὡς ἀκολουθεῖ... Καὶ διὰ παντελῆ ἀναταπόδοσιν πέρνει χρέος ἡ ἐκκλησία νὰ τοῦ μετρήσῃ τρεκίνια χρυσᾶ ἑπτακόσια... κτλ.»

Κατὰ δὲ τὸ 1758 Σεπτεμβρίου 27, ἀπαντῶμεν ἄλλην συμφωνίαν μεταξὺ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ Νικολάου, περικοπὴν τῆς ὁποίας αὐτολεξεῖ ἀναφέρομεν.

« Διέβησαν οἱ πέντε χρόνοι ὅπου κατὰ τὴν πάρτε 21 Μαρτίου 1753 καὶ ἀκόλουθον συμφωνίαν, ἐδιωρίσθησαν τοῦ S^r. Καβαλιέρου Νικολάου Δοξαρά διὰ τὴν τελείωσιν ὅλης τῆς ζωγραφίας τοῦ Θεῖου τούτου Ναοῦ. κτλ. »

Ἐξ ὧν τούτων λοιπὸν ὡς καὶ ἄλλων πολλῶν μαρτυριῶν, ἰδοὺ πόσον ἀδιαφιλονείκητον καθίσταται ὅτι αἱ ζωγραφίαι αὐταὶ αἱ ἀποδιδόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἑλληνομνήμωνα εἰς τὸν Παναγιώτην Δοξαράν ἀποθανόντα τὸ 1729 (1) ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικολάου, ἀρχίσαντος αὐτὰς τὸ 1753.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς προῤῥηθείσης ταύτης ἀκουσίου παραδρομῆς ὁ τοῦ Ἑλληνομνήμωνα συγγραφεὺς λέγει « Μετακίχσας δὲ εἰς Ζάκυνθον (ὁ Νικόλαος Δοξαράς) ἐνησχολήθη εἰς τὴν προσφιλεῖ αὐτοῦ τέχνην· καὶ ἐκ τῶν ἔργων του ἐπαινεῖται μάλιστα ἡ λειτανεῖα τοῦ Ἁγίου Διονυσίου ὡς ἐτελεῖτο τότε ἐν

(1) 1729 Φεβρουαρίου 12 ἀπέτυχε τῆς παρουσίας ζωῆς ὁ τίμιος καὶ ἔμπειρος Σρ. Παναγιώτης Δοξαράς Καβαλιέρης εἰκονογράφος, ἀπὸ ἀρρώστιας φυσικῆς, ὡς ἐγγράφως μεμαρτύρηται παρὰ τοῦ ἱατροῦ Δόκτορος, ἦν δὲ ὡσεὶ ἑτῶν ἐξήκοντα ἑπτὰ.» Ἀντέγραφα ἐν Κερκύρᾳ ἐκ τῶν Βιβλίων τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος εὐρισκομένων ἐν τῷ Πρακτοφυλακείῳ.

τι τοῦ δικασήμου ὀνόματός του διασκευάζεται· ἀλλ' ἐν κἀμῃ χρεῖα δυνατὸν ὁ Ἕλληνομνήμων νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρὸς τοῦτο καὶ ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα! — Τὸ δὲ ἐκ τούτου ἀποτελέσματόν; Οὐδὲν ἄλλο εἰμὴ ἡ διάδοσις μιᾶς ἀνυπάρκτου ἀληθείας.

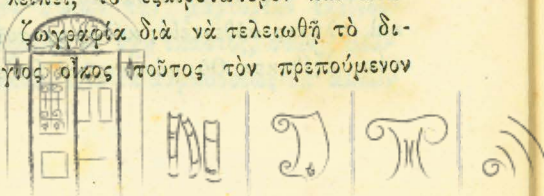
Καὶ τῷ ὄντι ὁ Παναγιώτης Δοξαράς δὲν εἶναι ὁ ζωγράφος τῶν εἰς τὴν οὐράνιαν, γυναικωνίτην καὶ πέριξ τοῦ Ναοῦ τῆς Φανερωμένης προσηλωμένων εἰκόνων· ἀλλ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικόλαος ὁ ὑπὸ Σουλεμβούργου σταλεῖς καὶ σπουδάσας ἐν Ἐνετία τελευτήσας εἰς Ζάκυνθον, καὶ τοῦ ὁποῦ ὁ ζωγραφικὸς κάλαμος ἦν κατὰ τὴν τῶν εἰδημόνων γνώμην, πολὺ ἀνώτερος τοῦ Παναγιώτου Πατρός του. Ἴδου τί λέγει ὁ Ἕλληνομνήμων.

« Ἀποθανόντος δὲ τοῦ χρηστοῦ τούτου Ἕλληνος (τοῦ Παναγιώτου) καὶ ταφέντος ἐν τῷ ναῷ τοῦ θαυματουργοῦ, ἔνθα καὶ μνημεῖα κατέλιπε τῆς περὶ τὴν τέχνην ἐμπειρίας του, ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ, Νικόλαον ὀμωνύμως τῷ πάππῳ καλούμενον... μάλιστα δὲ πρὸς τὴν γραφικὴν τέχνην ἐν γένει, εἰσῆγαγεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀρίστους τῶν ἐν Βενετία ζωγράφων, πρὸς τοὺς ὁποῖους καὶ φοιτῶν ὁ Νικόλαος ἐπέδωκε θαυμασίως. Ὁ Νικόλαος ἐτελεύτησεν ἐν Ζακύνθῳ κτλ. »

Πόθεν οὖν γινώσκωμεν μετὰ θετικότητος ὅτι ὁ Νικόλαος καὶ οὐχὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Παναγιώτης κατὰ τὸν Ἕλληνομνήμονα ἐζωγράψισεν τὰς περὶ οὗ ὁ λόγος εἰκόνας; ἐξ αὐτῶν τῶν κωδίκων τοῦ ναοῦ ἔνθα εὐρίσκωμεν·

« 1753 Μαρτίου 21 ἡμέρα Κυριακὴ

Κατὰ τὴν προφωνὴν ὁποῦ τὴν περασμένην Κυριακὴν ἔγινε... Ἡ ἐνορίξ τούτη τὸν ζῆλον ὁποῦ τρέφει νὰ βλέπῃ εὐπρεπισμένην καὶ καλλωπισμένην τὴν ἐκκλησίαν μας, καὶ τὴν ἄκραν ἐπιθυμίαν ὁποῦ ἀκολούθως ἔλαβε νὰ γένη τὸ ταμοῦζο εἰς τὴν σκέπασιν, ἡ πυραμίδα εἰς τὸ γυναικίτι, καὶ ἡ φόδρα εἰς τοὺς τοίχους, κατὰ τὸ δισέμιο τοῦ Σ^τ. Κολονέλλου Κομούτου... Ἐνα ἀκόμη λείπει, τὸ ἐξαιρετώτερον καὶ ἀναγκαιότερον ὁποῦ εἶναι ἡ ζωγραφία διὰ νὰ τελειωθῇ τὸ δισέμιο καὶ νὰ λάβῃ ὁ ἅγιος οἶκος τούτος τὸν προεπούμενον

στολισμόν. Ὡς καὶ εἰς τοῦτο ἡ τοῦ Θεοῦ προμήθεια ἐσυνήργησε, ἐπειδὴ μᾶς ἐπεμψε φίλον ζωγράφον ἀξιότατον καὶ ἐμπειρότατον τὸν Σ^τ. Καβαλιέρην Νικόλαον Δοξαράν, τοῦ ὁποῦ ἡ φήμη κηρύττεται πανταχοῦ· μὴ θέλοντες ἡμεῖς νὰ χάσωμεν τέτοιαν ἐπιτηδειότητα... τὸν ἐπαραινίσασαμεν νὰ δεχθῇ τὸ βᾶρος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ζωγραφίαν ὅλην κατὰ τὰ δισέμια τόσον εἰς τὸ σοφίτο, ὅσον εἰς τὴν πυραμίδα καὶ εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν τάξιν, εἰς τὸ πρῶτον καὶ δευτέρον ὄρδιον τῆς φόδρας τῶν τοίχων. Ὅθεν ἐσυμφωνήσαμεν ὡς ἀκολουθεῖ... Καὶ διὰ παντελῆ ἀνταπόδοσιν πέρνει χρέος ἡ ἐκκλησία νὰ τοῦ μετρήσῃ τζεκίνια χρυσᾶ ἑπτακόσια... κτλ.»

Κατὰ δὲ τὸ 1758 Σεπτεμβρίου 27, ἀπαντῶμεν ἄλλην συμφωνίαν μεταξὺ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ Νικόλαου, περικοπὴν τῆς ὁποίας αὐτολεξεῖ ἀναφέροντες.

« Διέβησαν οἱ πέντε χρόνοι ὁποῦ κατὰ τὴν πάρτε 24 Μαρτίου 1753 καὶ ἀκόλουθον συμφωνίαν, ἐδιωρίσθησαν τοῦ Σ^τ. Καβαλιέρου Νικόλαου Δοξαρά διὰ τὴν τελείωσιν ὅλης τῆς ζωγραφίας τοῦ Θεοῦ τούτου Ναοῦ. κτλ.»

Ἐξ ὅλων τούτων λοιπὸν ὡς καὶ ἄλλων πολλῶν μαρτυριῶν, ἴδου πόσον ἀδιαφιλονείκητον καθίσταται ὅτι αἱ ζωγραφίαι αὗται αἱ ἀποδιδόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἕλληνομνήμωνος εἰς τὸν Παναγιώτην Δοξαράν ἀποθανόντα τὸ 1729 (1) ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικόλαου, ἀρχίσαντος αὐτὰς τὸ 1753.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς προῤῥηθείσης ταύτης ἀκουσίου παραδρομῆς ὁ τοῦ Ἕλληνομνήμωνος συγγραφεὺς λέγει « Μετακλήσας δὲ εἰς Ζάκυνθον (ὁ Νικόλαος Δοξαράς) ἐνησχολήθη εἰς τὴν προσφιλεῖ αὐτοῦ τέχνην· καὶ ἐκ τῶν ἔργων του ἐπαινεῖται μάλιστα ἡ λειτανεῖα τοῦ Ἁγίου Διονυσίου ὡς ἐτελεῖτο τότε ἐν

(1) 1729 Φεβρουαρίου 12 ἀπέτυχε τῆς παρούσης ζωῆς ὁ τίμιος καὶ ἐμπειρὸς Σ^τ. Παναγιώτης Δοξαράς Καβαλιέρης εἰκονογράφος, ἀπὸ ἀρρώστιαν φυσικὴν, ὡς ἐγγράφος μεμαρτύρηται παρὰ τοῦ ἱατροῦ Δόκτορος, ἦν δὲ ὡσεὶ ἑτῶν ἐξήκοντα ἑπτὰ.» Ἀντέγραφα ἐν Κερκύρᾳ ἐκ τῶν Βιβλίων τοῦ Ἁγ. Σπυρίδωνος εἰρησκαμένου ἐν τῷ Πρακτοφυλακείῳ.

τῆ νήσῳ, ἐν ἣ ἀπεικάζονται πολλά τῶν κατ' ἐκείνον τὸν τόπον καὶ χρόνον γνωστὰ πρόσωπα· ἀνάκειται δὲ ἡ οἰκονογραφία αὕτη ὑπὸ τῶν γυναικωνίτην τῆς ἐπὶ ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐκκλησίας.»

Ζητούντες συγγνώμην παρὰ τοῦ πολυμαθεστάτου συντάκτου τοῦ περὶ αὗτο ὁ λόγος Συγγραμματος λέγομεν, ὅτι ἡ ὑπόθεσις δὲν ἔχει οὕτως· ἐπειδὴ ἡ εἰκονογραφία αὕτη εἶναι ποίημα τοῦ ἀειμνήστου Νικολάου Ἱερομ. Κουτούζη Ζακυνθίου σπουδάσαντος εἰς Βενετιάν καὶ ἀφήσαντος κειμήλια πολλά, οὐ μόνον εἰς Ζάκυνθον ἀλλὰ καὶ εἰς Κέρκυραν καὶ ἄλλα, δεικνύοντα αὐτὸν ἄριστον εἰς τὰ περὶ τὴν ζωγραφίαν. Τοῦτο ἐκτὸς ἐπισήμων μαρτυριῶν, δεικνύται εἰσέτι καὶ ἀπὸ τὴν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς εἰκόνης ταύτης φαινομένην σημείωσιν τοῦ σχεδιαστοῦ, ἥτις εἶναι N. C. F. τουτέστι Nicolò Cutusi fece.

Πόθεν οὖν ἐπήγασαν αἱ παραδρομαὶ αὗται τοῦ Ἑλληνομνήμονος; — Ἐκ τῆς σφαλλερᾶς παραδόσεως τὴν ὁποίαν ὁ Συγγραφεὺς αὐτοῦ ἔλαβε, παραδρομὴ ὑφισταμένη οὐχὶ εἰς ἄλλο εἰμὴ εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῶν ὀνομάτων. Οὐδὲν θαυμαστὸν λοιπὸν τῇ ἀληθείᾳ ἐὰν μία τοιαύτη σύγχυσις ἀκολουθήσασα καὶ εἰς τὸ ὀμώνυμον Βούλγαρις, προέκυψε τὴν ἄχρι τοῦδε ἐπὶ τῆς πκτρίδος τοῦ Σοφοῦ Εὐγενίου ἀμφισβήτησιν ὡς θέλομεν ἀποδείξει δι' ἐπισήμων ἐγγράφων εἰς τὴν διαπραγματεύσιν τῆς ἐπομένης προτάσεως.

§ 12 Ἐλευθέριος ὁ υἱὸς τοῦ Ζακυνθίου Πέτρου Βούλγαρι ἀναχωρήσας ἀπὸ Ζάκυνθον καὶ λαβὼν τὸν Ἱεροδιακονικὸν βαθμὸν ἀρτωναμόσθη Εὐγένιος, γινόμενος διδάσκαλος τῶν Ἰωαννίνων.

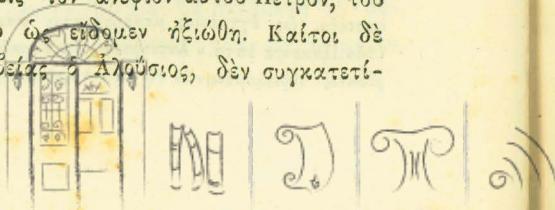
Ἄν καὶ περιττὸν νομίζομεν νὰ ἀνακεφαλαιώσωμεν ἕσον ἄχρι τοῦδε εἵπομεν· ἀνάγκη ὅμως νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν ἀνεκφραστον ἐπιθυμίαν ἐξ ἧς ὁ Ἀλοῦσιος Βούλγαρις κατεφλέγετο ἵνα ἔδῃ ἄρσενικὸν τέκνον εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Πέτρον, τοῦ ὁποίου καὶ μετ' οὐ πολὺ ὡς εἶδομεν ἠξιώθη. Καίτοι δὲ πλήρης θρησκευτικῆς εὐλαθείας ὁ Ἀλοῦσιος, δὲν συγκατετί-

θετο ποτὲ ἕνεκα τῆς μοναδικότητος τοῦ Ἐλευθερίου καὶ τοῦ ἁώρου θανάτου τῆς μητρὸς αὐτοῦ Τζανέττας (θάνατος, ὅστις ἀφαιροῦσε ἐλπίδα τεκνογονίας εἰς τὸν Πέτρον) νὰ ἀσπασθῇ ὁ νέος Βούλγαρις τὸ ἱερατικὸν στάδιον καὶ μάλιστα τὸ Ἱερομοναχικόν, ὅπερ καὶ ὡς γινώσκομεν ἐνηγκαλίσθη. Διότι ὁ Ἐλευθέριος πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ ἀναχωρεῖ εἰς Ἄρταν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Ἰωάννινα, ὅπου χειροτονηθεὶς Ἱεροδιάκονος λαμβάνει τὸ μοναχικὸν ὄνομα Εὐγένιος.

Ἡ ἀπὸ Ζάκυνθον ἀναχώρησις τοῦ ἐψύχρανε τοσοῦτον τὸν θεῖον του, ὥστε πλήρης θυμοῦ ζητᾷ νὰ νυμφεύσῃ τὸν μέχρι τοῦδε ἄγαμον ἀνεψιὸν του Ἰωάννην. Ὁ Ἰωάννης παρδέχεται τοῦ Ἀλοῦσιου τὴν πρότασιν, ζητᾷ ὅμως τὴν ἐξασφάλισιν τῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλοῦσιου κληρονομίας. Ὁ Ἀλοῦσιος ὅθεν ἐκθέτει τὴν διαθήκην του διὰ τοῦ Συμβολαιογράφου Νικολάου Τετράδη, ἀφίνων αὐτὸν κληρονόμον τέλειον, εἰς δὲ τὸν Ἐλευθέριον μίαν οἰκίαν, ἐν χωράφιον ἔχον εἴκοσι τρεῖς ἐλαίας, ἐν ἄλλο χωράφιον καὶ μίαν σταφίδα. Τὴν διαθήκην ταύτην ἐκτεθημένην κατὰ τὴν τότε διάλεκτον τῶν Ζακυνθίων κινουμαι ἐν μέρει νὰ καταχωρήσω ἄ. ὅπως λάβωμεν ἰδέαν τῆς κτηματικῆς καταστάσεως τοῦ Ἀλοῦσιου, καὶ β'. ὅπως δεῖξωμεν τὸν ὑπέρομετρον ζῆλον τῆς οἰκογενείας ταύτης ὡς πρὸς τὴν λαμπρότητα καὶ πρὸσδον τοῦ Ναοῦ τῆς ἐνορίας των.

Διαθήκη τοῦ Ἀλοῦσιου Βούλγαρι.

Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι ἀμὴν 1737—Σεπτεμβρίου 12. Ε. Π. ἐνεφανίσθη κατέμπροσθεν ἐμοῦ Νοταρίου καὶ τῶν ὑποκάτωθεν τιμίων μαρτύρων ὁ Σρ. Ἀλιβίζος Βούλγαρις τοῦ ποτὲ Σρ Ἰωάννη ὅθεν μετέπαρκαλέσε νὰ γράψω τὴν παροῦσα του διάταξιν. . . Εἶτα λέγει ὄντως μοῦ ἔλθῃ θάνατος θέλω νὰ θάπτουν τὸ λείψανόν μου εἰς τὸ Ναὸ τῆς Θεοῦ. Φανερωμένης στὸν τάφον τῶν γονέων μου, καὶ διὰ μπενεφίτζιο καὶ αὔξησιν τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐνορίας μου καὶ διὰ μνημόσυνον ἐδικόν μου, τῶν γονέων μου καὶ ἐπι-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

λοιπίων ὁποῦ εἶναι γραμμένα τὰ ὀνόματα στήν ἀγίαν πρόθεσιν καί ἂν τύχη καί ἐτρασκουράρισα εἰς τίποτε εἰς τὰ βεγγιμένα μου ὁποῦ ἔκαμα ὡσάν προκουρατόρος ἀφίνω τὰ δύο σπήτια ὁποῦ ἔχω εἰς τήν σκοντράδα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Σρ. Κον. Λογοθέτη... ἀφίνω καί τοῦ Ἐφημερίου ὁποῦ μέλλει νά με θάψη ἕνα σαρανταλείτουργο καί μισό τοῦ πνευματικοῦ μου... Ἔτι λέγει τὸ ἀμπέλι ἀξιναρίων τριῶν καί μισό κείμενο εἰς τοῦ Σκανταλιού με τὰ ἔξη ποδάρια ταῖς ἐλαιαῖς ὁποῦ εἶναι μέσα... καί με ἐκεῖνα τὰ ἄλλα δύο ποδάρια ἐλαιαῖς ὁποῦ εἶναι... νά πηγαίνουν εὐθὺς εἰς τὰς χεῖρας τοῦ κατὰ καιρὸν Ἐφημερίου τῆς Θεοῦ. Φανερωμένης διὰ νά τοὺς γοδέρη τὸ φροῦτο... Ἔτι λέγει ἀφίνω τοῦ Σρ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Βούλγαρι παιδί τοῦ ἀνεψιοῦ μου Σρ. Πιέρου ἕνα ὀσπίτιον ἀνώγειον, ἕνα κομμάτι χωράφι ὡς βατζελίων δύο ἰντζίρκα κείμενο εἰς τὸ Λοῦρο με εἰκοσιτρία ποδάρια ἐλαιαῖς καί ἕνα ἐλαιόφυτον ὁποῦ εἶναι μέσα... ἕτερο χωράφι εἰς τὸν ἴδιον τόπον βατζελίου ἑνὸς καί καρταρόλι... καί ἕνα καμμάτιο σταφίδα κειμένη εἰς τοῦ Λαγανὰ ἀξιναρίων δύο καί μισό ἰντζίρκα... Ἔτι λέγει τὸ κλεῖσμα με τὰ δένδρη, σπήτια πηγάδια, λίμνο με τὴν βράχην καί χωράφια, ἐλαιαῖς καί ἐλαιόφυτα ὁποῦ ἔχω... Τὸ ἀμπέλι καί χωράφι ἕνα κάρηο κείμενο στοῦ Λαμπίου με ταῖς ἐλαιαῖς καί ἄλλα δένδρη ὁποῦ εἶναι μέσα, πλησίον... Τὸ ἀμπέλι: εἰς τὸ Παλιοκάντουνο τόπος βάνκος με κομμάτι σταφίδα ἕνα κάρηο, ἔλα ἀξιναρίων δεκατεσσάρων ἰντζίρκα με ἐλαιαῖς ὀλόγυρα ποδάρια σαράντα δύο... Τὸ ἀμπέλι κείμενο εἰς τὰ Σγουρέϊκα εἰς τὸ σύνορο τοῦ Χωρίου Μουζάκι ἀξιναρίων ὀχτώ... Τὸ ἀμπέλι: στὸν αὐτὸν τόπον ἀξιναρίων ἑνὸς καί καρταρόλι... Τὸ ἀμπέλι: στὸν αὐτὸν τόπον ἀξιναρίων ἑνὸς καί καρταρόλι... Τὸ ἀμπέλι: στὴν Σαρακίνα στὸ σύνορο Χρου. Πισινόντα ἔλο ἀξιναρία δύο καί μισό... Τὸ ἀμπέλι: στὰ Μαντράκια στὸ σύνορο τοῦ Πισινόντα ἀξιναρίων ὀχτώ... με δύο ποδάρια ἐλαιαῖς... Τὸ σπήτι ὁποῦ εἰς τὸ παρὸν κατοικῶ εἰς τούτην τὴν κοντράδα τοῦ τιμίου Προδρόμου με τὴν αὐλήν του καί κάθε του δίκαιον καί με ὅτι πρᾶγμα ~~μέπιλε~~ εὐρίσκονται... Τὸ σπήτι

σὴν ἴδια κοντράδα με τὴν αὐλήν του πηγάδι... καί τὸ ἕτερο σπήτι εἰς τὴν ἴδιαν κοντράδα με τὴν αὐλήν του καί αὐτό... τὰ παρατάω ἔλα τοῦ ἀνεψιοῦ μου Σρ. Ἰωάννη Βούλγαρι παιδί τοῦ ποτὲ Λογιωτάτου Ἰερέως Κου. Γεωργίου τοῦ ἀδελφοῦ μου, τὸν ὁποῖον ἰνστιτούρω καί διὰ κληρονόμον μου... περὶ ὅτι εἰς πᾶσαν καιρὸν ὁποῦ δὲν ἤθελε εὐρεθῆ με ταῖς κοντιζιόνες πάντα ὡς ἄνωθεν, τότε ἔλον μου τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νά πηγαίνῃ εἰς τὴν ἄνωθεν ἐνορίαν μου στήν Κυρίαν τὴν Φανερωμένην, χωρὶς καμμίαν πρόφασιν, καί ἰντὰλ κάζο νά ἔχουν χρέος οἱ κατὰ καιρὸν προκουρατόροι τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας νά παντρεύουν κάθε χρόνον μίαν πτωχὴν ἀπὸ ταῖς ἐνοριτοπούλαις τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τὰ σπήτια ὁποῦ ἔχουνε ΒΟΤΟ, καί ἂν δὲν ἦναι καμμία ἀπ' αὐτὰ νά ἀκούεται καί διὰ ἐκεῖνα ὁποῦ δὲν ἔχουνε βότο... ἀκόμη καί τοῦ κατὰ καιρὸν ἐφημερίου κάθε χρόνο ριάλια ἔξη διὰ νά λέγῃ μίαν λειτουργίαν κάθε ἐβδομάδα... Ἐξαθαρίζει ὁ διαταχτής πῶς εἰς κάθε καιρὸν ὁποῦ ἤθελε λείψει ἡ κληρονομία ἀρσενική ἀπὸ τοὺς ἄνωθεν δύο μπενεφιτζιάδους Σρ. Ἰωάννη καί Σρ. ΕΛΕΥΘΕΡΙ νά κληρονομοῦν καί τὰ θηλυκὰ ὁποῦ νά κατεβαίνουν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δύο με τοῦτο ὅτι νά ἦναι πρεφίδα ὁποῦ θέλει εἶναι συμότερα εἰς τὸν ὕστερον ἀρσενικόν, καί ὁπότας ἤθελε λείψει ἡ δισηνδέντζα ἀρσενική καί θηλυκὴ αὐτῶν τῶν δύο Σρ. Ἰωάννη καί Σρ. ΕΛΕΥΘΕΡΙ νά πηγαίνῃ ἔλο τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Ναὸν τῆς Θεοῦ. Φανερωμένης κτλ.

Καί τοι οὐδεμία ἡ ἀνάγκη πολυπραγμονοῦντες νά ἐπιμεινωμεν ἐπὶ τοῦ τοσοῦτον σαφῶς ἐκτεθημένου ἐγγράφου ἀνάγκη πᾶσα νά ἐπιστήσωμεν ὀλίγον τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τινὰς περιόδους σποράδην ἐν αὐτῷ εὐρίσκομένας καὶ Α' εἰς ὅσον διὰ τοῦ συμβολαιογραφικοῦ καὶ ἀψευδοῦς καλάμου ὁ Ἄλοῦσιος ἐκφέρει λέγων «Ὅντας μοῦ ἔλθη θάνατος θέλω νά θάπτουν τὸ Λεῖψανόν μου εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοῦ. Φανερωμένης στὸν τάφον τῶν γορέων μου... καί ἐπιλοιπῶν ὁποῦ εἶναι γραμμένα τὰ ὀνόματα στήν ἀγίαν πρόθεσιν.» Ἐδῶ ἕκαστος ἡμῶν γινώσκει ὅτι ἡ λέξεις Γονεῖς δὲν λαμβάνεται κυριολεκτικῶς καί κατὰ γράμμα· ἀλλ' ἀντὶ τῶν προγενεστέρων ἡ

προγόνων (Majores,) ὡς ἐκ τῆς περιόδου ἐρμηνεύεται μὲ τὰς λέξεις τῶν γονέων μου καὶ ἐπιλοίπων, δι' ὧν ἔννοεῖ τοὺς ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ταφέντας κατ' ἀνίοντα βραθυρὸν ἐξ αἵματος συγγενεῖς του, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων γεγραμμένα εἰσὶν εἰς τὴν ἱεράν πρόθεσιν. Ἐκ τῆς περιόδου ταύτης λοιπὸν ἐξάγεται ἢ ἐξ ἀπηρχαιομένων χρόνων ἐν Ζακύνθῳ ὑπαρξίς οἰκογενείας τινὸς ὀνομαζομένης Βούλγαρι, ἐξ ἧς ἐγεννήθη εἰς νέος καλούμενος Ἐλευθέριος.

Β'. Προχωροῦντες ἀπαντῶμεν ἄλλην τινὰ ἐπισημοτάτην περίοδον «*Ἀφίνω τοῦ Σ'. Ἐλευθερίου Βούλγαρι παιδί τοῦ ἀνεψιοῦ μου Σ' Πιέρου ἔνα ὀσπήτιον κτλ.* Ἐκ τοῦ συγγενικοῦ ἐπιθέτου Ἀνεψιοῦ, ὡς καὶ ἐκ τῆς προκαταχωρηθείσης γενεαλογίας μανθάνομεν ὅτι ὁ Πέτρος καὶ ἐπομένως ὁ Ἐλευθέριος γενεαλογοῦνται καὶ κατάγονται ἐκ τῆς Ζακυνθίας ταύτης οἰκογενείας Βούλγαρι· ἄλλο τι λοιπὸν εἰς τοὺς ἀμφιβάλλοντας δὲν μένει· εἰμὶ μήπως ὁ Πέτρος πανοικεῖ μεταναστεύσας ἀλλαχοῦ κατόκησεν.

Ἄλλ' ἡμεῖς ἐπὶ τοῦ παρόντος παραλείποντες τὰς τοσαύτας ἀποδείξεις καὶ ἐπιχειρήματα, δι' ὧν ὁ Πέτρος πασιφανῶς δείκνυται ὅτι κατόκει εἰς Ζάκυνθον ἐρωτῶμεν, Τίς διαθέτων καὶ δωροδοκῶν οἰκογένειαν τινὰ ἀλλαχοῦ σταθερῶς κατοικοῦσαν δὲν ἤθελε κάμει μνεῖαν κατ' ὄνομα τῆς χώρας, πόλεως ἢ νήσου, ἐν ἧ αὐτὴ κατόκει; Τίς πιστεύσειεν, ὅτι ἐάν ὁ Πέτρος Βούλγαρις ἔζη οἰκογενειακῶς ἐν Κερκύρῃ δὲν ἤθελεν ἀναφέρει ὁ Ἀλοῦσιος εἰς τὴν περίοδον ταύτην τὴν Νῆσον Κέρκυραν; Ἡ συμβολαιογραφικὴ λοιπὸν αὕτη σιωπὴ, φωνάζει, ὅτι ἢ τοῦ Πέτρου οἰκογένεια καθὸ Ζακυνθία κατόκει εἰς Ζάκυνθον, συμφώνως μὲ τὰς προηγουμένας ἡμῶν ἀποδείξεις.

Γ'. Τέλος πάντων ἐξ αὐτῆς τῆς διαθήκης δι' ἧς ἀκούομεν τὸν Ἀλ. λέγοντα *Ἀφίνω τὰ δύο σπήτια... εἰς τὸν Ναὸν τῆς Φ,* καὶ ἀκολούθως «*εἰς πᾶσαν καιρὸν... τότε ὄλον μου τὸ πρᾶγμα νὰ πηγαίη εἰς τὴν ἀρωθεν ἐνορίαν μου τὴν Κυφίαν τὴν Φανερωμένην χωρὶς κάμμιαν πρόφασιν,*» καὶ πᾶ-

ἂν «*ὁπότας ἤθελε λείψῃ ἢ δισενδέντζα ἀρσενικὴ καὶ θυλυκὴ αὐτῶν τῶν δύο Σ' Ἰωάννη καὶ Σ' Ἐλευθέρι νὰ πηγαίη ὄλο τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Ναὸν τῆς Φ. Φανερωμένης*» ἀριόμεθα τὴν αἰτίαν δι' ἣν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρχιεπ. Εὐγένιος καίτοι μακρὰν τῆς πατρίδος του ἐν Κυρίῳ ἀποδημῶν ἐνθυμεῖται τὸν τῆς Φανερωμένης Ναὸν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν διότι ὁ Ναὸς οὗτος συμπεριλαμβάνει τὸν Τάφον τῶν γονέων του καὶ ἐπιλοίπων, ὅπου εἶναι γεγραμμένα τὰ ὀνόματα εἰς τὴν Ἁγίαν πρόθεσιν.

Καὶ βεβαίως, πόθεν ὁ ἐννενηκοντούτης οὗτος γέρων ὁ ἀποδημήσας τῆς πατρίδος εἰς τὴν νεανικὴν ἡλικίαν καὶ ἀποθανὼν εἰς Πετρούπολιν ἐνθυμεῖται ἐν καιρῷ διαθήκης, εἰς τὴν δύσιν τῆς πολυπαθούσης ζωῆς του, ὅτε, τέσσαρα ἔτη πρὸ τῆς ἐκθέσεως τῆς διαθήκης του ἔλεγεν «*ὑπὲρ κηπουῦ ἀναγκάζομαι θέσθαι τὸ σεσαθρωμένον πηδάλιον. Καὶ γὰρ ἡ ἰσχὺς ἐν ἐμοί, ἥτις ποτὲ καὶ ἦν, ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐξέλιπεν ἢ καφαλὴ ἀτονεῖ, ἢ σιαγῶν ἀδιαλείπτως ὑπὸ σφοδρῶν κατάρρων τρύχεται, τῶν ὀφθαλμῶν ὁ ἀριστερὸς παρεῖται, ὁ δεξιὸς κατὰ μικρὸν συνεφοῦται καὶ συσκοτάζεται. Τὰ ὦτα ἐξεκωφάθην, ἢ χεῖρ τρέμει, ὁ νοῦς κλονεῖται, οἱ νεφροὶ ἀλγοῦσι, καὶ τὰ ἄλλα παρέρχομαι;*» (1) Πόθεν κινεῖται εἰς καιρὸν ὅτε ὁ ἴδιος ἔλεγεν «*Τὸ διανοητικὸν συγκέχυται, τὸ φανταστικὸν ἀπημβλύθη, τὸ μνημονικὸν ἐξηλείφθη*» νὰ ἐνθυμηθῇ τὴν ἐν Ζακύνθῳ τῆς Φανερωμένης Ἐκκλησίαν καὶ νὰ δωροδοκῆσῃ αὐτὴν διὰ χιλίων ρουβλίων!! Οὐχί, οὐχί δι' ἄλλο εἰμὴ διότι εἰς τὸ δεξιὸν, ἔνδον τοῦ Ναοῦ τούτου, μέρος, ὀρθογωνίως τοῦ ἱεροῦ ἁμβωνος τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ὀλίγα σπιθαμαὶ γῆς καλύπτουσι τὰ ὀσπῆ τῶν ἀειμνήστων προγόνων καὶ γεννητόρων του, τῶν εὐεργετησάντων καὶ ὠφελησάντων πολλάκις καὶ ὡς ἐπίτροποι, καὶ ὡς ἱερεῖς, καὶ ὡς διατακταὶ τὸν πολυέξοδον τοῦτον Ναὸν τοῦ Κυρίου καὶ

(1) Ἀδελφ. Φιλὸς. Τομ. Α'.

τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα, ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀρχ. Εὐγενίου, οὐ μόνον εἰς τὴν Ἱερὰν πρόθεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκφώνως ἐν καιρῷ λειτουργίας ἔκτοτε ἀκολουθοῦν νὰ μνημονεύονται.

Διαθέτων ὅμως ὁ Ἀλοῦσιος ἠγνώσει εἰσέτι τὴν εἰς τὸν Ἱεροδιακονικὸν βαθμὸν προβίβασιν τοῦ Ἐλευθερίου ὑπερμετ' οὐ πολὺ μαθὼν πλήρης θυμοῦ τροποποιεῖ τὴν διαθήκην του, καθ' ὅσον ἀφορᾷ μόνον τὸ τοῦ Ἐλευθερίου πρόσωπον. Καὶ ἐνῶ διὰ τῆς διαθήκης του ἄφινεν εἰς αὐτὸν καὶ κληρονόμους τοῦ τὴν οἰκίαν, σταφίδα καὶ χωράφια, μὲ τὴν ἀκόλουθον τροποποίησιν ἀφαιρεῖ τὴν δικαιοδοσίαν ταύτην καὶ τὴν περιορίζει διὰ βίου νὰ χαίρηται τὸν καρπὸν τῶν μετὰ δὲ τὸν θάνατον αὐτοῦ νὰ μεταβαίνωσι τὰ κτήματα ταῦτα εἰς Ἰωάννην τὸν κληρονόμον του. Ἴδου τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Κονδίκιον εἰς τὸν αὐτὸν Συμβολαιογράφον Ν. Τετράδην ἐκτεθημένον.

« Ἐν Χριστοῦ ὀνόματι ἀμὴν 1738 Μαΐου 21, ἐνεφανίσθη εἰς τὸ καντζέλο ἐμοῦ Νοταρίου ὁ Σρ. Ἀλιβέζος Βούλγαρις τοῦ ποτὲ Σρ. Ἰωάννη, παρόντων καὶ τῶν ὑποκάτωθεν παρακαλεστῶν μαρτύρων, ὁ ὁποῖος μὲ παρεκάλεσε νὰ γράψω τὸ παρὸν τοῦ Κονδίκιον . . . Εἶτα ἤρχισε νὰ λέγῃ, θέλω καὶ κομφορμάρῳ τὴν ἄνωθεν διαθήκην μου εἰς ὅλα τῆς τὰ μέρη βεγολάροντάς τῆς μόνον εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς βετζίπροκας κοντετζιον ἀνάμεσα τοῦ Σρ. Ἰωάννη καὶ τὸν Σρ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΝ ὁποῦ τῶρα ἔγινε ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΣ, καὶ θέλω ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοῦ Ἱεροδιακόνου ὁποῦ δὲν ἠμσρεῖ πλέον νὰ κάμῃ κληρονομίαν, τὸ πρᾶγμα ὁποῦ τοῦ ἀφίνω νὰ παγαίνη εἰς τὸν ἄνωθεν Σρ. Ἰωάννη καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν του . . . κτλ. »

Ἐὰν σκεφθῶμεν εἰς τὴν κατὰ γράμμα ἔννοιαν τῶν φράσεων τοῦ οὐσιωδεστάτου τούτου ἐγγράφου, τουτέστι « τὸν Σρ. Ἐλευθέριον ὁποῦ τῶρα ἔγινε Ἱεροδιάκονος » καὶ Ὅποῦ δὲν ἠμπορεῖ πλέον νὰ κάμῃ κληρονομίαν » ἐξάγομεν ἄ' ὅτι ὁ Εὐγένιος κατὰ τὸ 1737—38 προσχειρίσθη Ἱεροδιάκονος,

τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε ἦν ἄγνωστον, καὶ β'. ὅτι μείνας ἄγαμος, μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐπηύξησε τὸν θυμὸν τοῦ Θείου τοῦ Ἀλοῦσιου.

Πλὴν ἀφ' ἑνὸς μέρους ὁ τὰ πάντα ἀναλίσκων χρόνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ ὑπέρμετρος πρὸς τὸν Ναὸν τοῦ Ἀλοῦσιου ζήλος, καθησύχασε τόσον τὸν κατὰ τοῦ Εὐγενίου θυμὸν ὥστε διὰ πρακτικῶν ἐπιστολῶν προέτρεπεν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ζάκυνθον, ἔνθα προβιβαζόμενος Ἱερεὺς, λάβῃ τὴν μεγαλοπρεπῆ καὶ τότε πλουσιωτάτην ἐνοριακὴν ἐφημερίαν των. Καὶ τῷ ὄντι ὁ Εὐγένιος ἐπιστρέφει, ζητᾷ ὅμως συνθήκας, γινόμενος Ἱερεὺς νὰ λάβῃ αὐτὴν ἄνευ τῆς συνήθους ψηφοφορίας. Τούτου δὲ οὐχὶ μόνον ἀπέτυχεν, ἵνα μὴ προσβληθῶσιν οἱ λοιποὶ ἐνοριῖται Ἱερεῖς τοῦ Ναοῦ· ἀλλ' ἐπιμένων ἐξυβρίσθη ὑπὸ τινος * . . μὲ τὴν λέξιν Ὑπερήφανος. Τότε ὁ Ἱεροδιάκονος καίτοι διέμεινε ἀρκετὸν χρόνον παρὰ τοῖς συγγενεῦσιν αὐτοῦ, μὴ συγκατατιθέμενος εἰς τὴν ἐπικρατοῦσαν τῆς ψηφοφορίας συνθήκην (βασιζόμενος ἴσως εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ πολυγλώσσους γνώσεις, τὰς ὁποίας οὐ μόνον εἰς Ἰωάννηνα ἀλλὰ καὶ ἐν Παταύῳ, ὡς θέλομεν ἀκολούθως ἰδεῖ, σπουδάσας ἀπήλαυσε), δυσχερεστηθεὶς δὲ καὶ ὑπὸ τῶν προσβολῶν καὶ ἐξυβρίσεων, ἀπεδήμησε πάλιν εἰς Ἰωάννηνα ὅπου φιλοξενηθεὶς ὑπὸ τῆς οἰκογενείας τῶν Μαρούτζων μεθ' ὧν συνεσχετίσθη ἄλλοτε εἰς Ἐνετίαν, διωρίσθη Σχολάρχης τοῦ ἐκεῖ, ἐπὶ τὸ μᾶλλον τότε, ἀνασυστηθέντος Σχολείου.— Αὐτὴ ὅμως ἢ καὶ τελευταία ἐκ τῆς πατρίδος ἀναχώρησις ἠρέθισε μεγάλως τὸν θεῖον αὐτοῦ, καὶ οὕτω διὰ νέου Κονδίκιου, ἀφαιρεῖ καθ' ὀλοκληρίαν πᾶν ὅ,τι διὰ τῶν προμνησθέντων συμβολαιογραφικῶν ἐγγράφων εἰς αὐτὸν ἄφινε.— Τὸ ἐγγράφον τοῦτο, μέρος τοῦ ὁποίου καταχωρῶ, ἐκτεθημένον ὡσαύτως ὑπάρχει εἰς τὰς πράξεις τοῦ Μνήμονος Ν. Τετράδης· τὰ βιβλία τοῦ ὁποίου ἐν τῷ Δημοσίῳ Πρακτοφυλακείῳ Ζακύνθου εὐρίσκονται.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

« Ἐν Χριστοῦ ὄνόματι ἀμὴν 1742 Ἰουνίου 18. Ἐνεφανίσθη κατέμπροσθεν ἐμοῦ Νοταρίου ὁ Σρ. Ἀλιβίζος Βούλγαρις τοῦ ποτὲ Σρ. Ἰωάννη παρόντων καὶ τῶν ὑποκάτωθεν παρακαλεστώων μαρτύρων, ὁ ὁποῖος μὲ παρεκάλεισε νὰ γράψω τὸ παρὸν του κοντίκιλον. . . Εἶτα ἄρχισε νὰ λέγῃ τὸ πρᾶγμα ὁποῦ ἀφίνω τοῦ λογιωτάτου Ἱεροδιακόνου Κου. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Βούλγαρι τῶρα ἐπονομαζομένου ΕΥΓΕΝΙΟΥ καθὼς φαίνεται εἰς τὴν διαθήκην μου καὶ εἰς τὸ κονδίκιλόν μου, τῶρα θέλω ἐπειδὴ καὶ ἡ λογιότητά του μετὰ τὸ τάλαντο ὁποῦ ὁ Κύριος τοῦ ἐχάρισε ἡξιώθη νὰ λάβῃ τὸ Σχολεῖον τῶν ἸΩΑΝΝΙΝΩΝ μὲ ἓνα μισθὸν ἀρκετὸν τῆς διδασκαλίας του, χωρὶς νὰ ἔχῃ χρεῖαν καὶ βοήθειαν ἀπὸ τὸ τίποτές μου, νὰ ἦναι ἐστερημένος ἀπ' αὐτὸ καὶ νὰ παγαίνῃ εἰς τὸν κληρονόμον μου Κον. Ἰωάννη Βούλγαριν μὲ ταῖς ἴδιαις κοντετζιόνας ὁποῦ περιέχει ἡ διαθήκη μου καὶ ἕτερόν μου κονδίκιλον. κτλ.»

Ἀληθῶς περιέργον, πόσον εὐμετάβλητοι αἱ τῶν ἀνθρώπων βουλαί! Ὁ Ἄλοῦσιος, ὁ καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἐλευθερίου, ὑπὲρ αὐτοῦ φροντίζων, ὁ δώσας ἀφειδίως τὰ μέσα, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀνατροφῆς του· μικροτάτων αἰτιῶν ἕνεκεν μεταβάλλει τὴν φιλόστοργον ἀγάπην αὐτοῦ εἰς ἀπερίγραπτον ἀποστροφὴν καὶ μῖσος. Οὐτὲ δύναται τις νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τοῦτο· διότι τὸ πάθος αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἀειμνήστου Εὐγενίου καταφανέστατον γίνεται εἰς τὴν φράσιν ἐκείνην « ἐπειδὴ ἡ λογιότητά του μετὰ τὸ τάλαντον ὁποῦ ὁ Κύριος τοῦ ἐχάρισε ἡξιώθη νὰ λάβῃ τὸ Σχολεῖον τῶν Ἰωαννίνων μὲ ἓνα μισθὸν ἀρκετὸν τῆς διδασκαλίας χωρὶς νὰ ἔχῃ χρεῖαν καὶ βοήθειαν ἀπὸ τὸ τίποτές μου νὰ ἦναι ἐστερημένος.» Πασχίζει ὅλαις δυνάμεσι νὰ περικαλύψῃ καὶ ἐπομένως αἰτιολογήσῃ τὸ πάθος του ἀλλ' εἰς μάτην. Διότι ἔστω ὅτι ἦν ἀρκετὸς ὁ μισθὸς τῆς διδασκαλίας του· ἀλλὰ μήπως ἡ διδασκαλικὴ αὕτη ἔδρα εἶχεν εἰς αὐτὸν ἐξασφαλισθῆ διὰ βίου;— Ἀληθὲς ὅτι οὐδεμίαν τότε εἶχε ἀνάγκην· ἀλλ' ἦτον ἄρα γε δύσκολον νὰ στερηθῶσιν αὐτὸν ταύτης; ἢ ὁ ἴδιος Εὐγενίος

ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα ἢ μεταβαίνων ἀλλαχοῦ νὰ παραιτηθῇ αὐτῆς οἰοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο ὁ μισθὸς του;— Δὲν εἶναι λοιπὸν τοῦτο τὸ αἷτιον, εἰμὴ ὡς ἀναχωρήσας ἀπὸ Ζάκυνθον παρακούσας τῆς διαταγῆς του.

Ὁ Ἄλοῦσιος, ὅμως, ἀφ' ὅσον φαίνεται, δὲν ἦτο τοσοῦτον σκληροκάρδιος, ὥστε νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν κατὰ τοῦ Εὐγενίου προεκφρασθεῖσιν γνώμην· ἐπειδὴ συλλογισθεὶς τὴν ἐνδεχομένην αὐτοῦ εἰς τὴν φίλην πατρίδα ἐπανάκαμψιν, κρημνίζει κατὰ τὰς τελευταίας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡμέρας του (1), τὸ ὅσον ἄλλοτε μετὰ θυμοῦ οἰκοδομήσας, ἐνόμισε νὰ θέσῃ ὡς πρόσκομμα τῆς πορείας τοῦ μεγάλου σταδίου τοῦ Εὐγενίου· καὶ ἰδοὺ τί λέγει διὰ τοῦ τελευταίου τούτου κονδικίλου του ἀπὸ τὸν αὐτὸν συμβολαιογράφον ἐκτεθημένον.

« Ἐν Χριστοῦ ὄνόματι ἀμὴν 1743 Μαΐου 4 ἡμέρα τετράδη ἕως ὥρας εἴκοσι τρεῖς. Ἐκράχτηκα ἐγὼ ὁ Νοτάριος εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Σρ. Ἀλιβίζε Βούλγαρι εἰς τὴν κοντράδα τοῦ τιμίου Προδρόμου ἀπὸ μέρος τοῦ αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος εὐρισκόμενος ἀγραβάδος ἀπὸ φιάγγου, ἔχοντας χάριτι Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τὸν νοῦν. . . Εἶτα ἄρχισε νὰ λέγῃ τὸ πρᾶγμα ὁποῦ μὲ τὴν διαθήκην μου καὶ κονδίκιλόν μου ἀφίνω τοῦ λογιωτάτου ἹΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ κυρίου ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΟΥΓΑΓΑΡΙ τῶρα ἐπονομαζομένου ΕΥΓΕΝΙΟΥ καὶ ἔπειτα μὲ ἄλλον μου κονδίκιλο εἰς τὰς 18 τοῦ Ἰουνίου 1742 τὸν ἡστέρησα ἀπὸ τὸ αὐτὸ μπενεφίτζιο διὰ ταῖς αἰτίας ὁποῦ μὲ αὐτὸ ἐφάνέρωσα· τῶρα θέλω ὅτι ἐπειδή-της εἰς κανένα καιρὸν ἐνδέχεται νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ΖΑΚΥΝΘΟΝ νὰ κατοικήσῃ, ἰνὰ τὰν κάξο τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ τὸ ἔχῃ καὶ νὰ χαίρεται τὸν καρπὸν του, ἕως ὁποῦ ζῆ καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του τοῦ αὐτοῦ Ἱεροδιακόνου νὰ πηγαίνῃ παρευθὺς εἰς τὸν κληρονόμον μου Ἰωάννη Βούλγαρι ἢ εἰς τὴν κληρονομίαν του μὲ ταῖς ἴδιαις φόρμας καὶ κοντιτζιόνας ὁποῦ περιέχει τὸ κονδίκιλόν μου εἰς τὰς 21 τοῦ Μαγιοῦ 1738... κτλ.»

Τὰς ὁποίας ἡδυνάμεθα νὰ ἐκθέσωμεν σκέψεις, ἐπὶ τοῦ τε-

(1) 1743 Μαΐου 12 ἔσπεα τὸν Sr. Ἀλιβίζο Βούλγαρι.—Ἐμ. Ἱερ. ὁ Παῖρξ.

κὴν 1752, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς τότε ἐπιτρόπους Ἰωάννην Βούλγαριν θεῖον τοῦ Εὐγενίου, Βικέντιον Πλατυγένην καὶ Χριστόδουλον Λογοθέτην, ἀπεφάσισαν διὰ πλειοψηφίας τὴν ἐπομένην πρᾶξιν, ὑπάρχουσιν ἐν τῷ βιβλίῳ, ἔνθα ὄλαι αἱ προτάσεις τῆς ἀδελφότητος αἱ ἀποφασίζόμεναι διὰ ψηφοφοριῶν κατεγράφοντο·

« 1752 Ὀκτωβρίου 25 ἡμέρα Κυριακὴ

... νὰ γίνηται ἡ ἐκλογή (τουτέστι τῶν ἐφημεριῶν) καθὼς ἐγένετο καὶ προηγήθη, ἀπὸ δύο εἰς δύο χρόνους καὶ εἰς ἓνα μοναχὸν ἐφημέριον, καὶ πάντα μὲ τὴν κοντουμάτζια ἐτέρων δύο χρόνων· ἐβγάνοντας ἀν τύχῃ ἱερέας σπουδαίους, ρήτωρ καὶ κηρυχτὴς τοῦ Εὐαγγελίου ἐπ' ἄμβωνος, μὰ πάντα ἐνορίτης καὶ νὰ πρεδικᾷ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν (ἐννοοῦντες ἐδῶ πασιφανῶς τὸν Εὐγένιον), τὸν ὁποῖον νὰ ἔχη τὴν ἐλευθερίαν ἢ συναδελφότητα νὰ τὸν κομφερμάρη ὅσον καιρὸν θελήσῃ. κτλ. »

Νομοθετήσασα ἡ ἀδελφότης τὸ τοιοῦτον, παρεκίνησεν ἐπίσης τὸν ἐπιτροπεύοντα θεῖον αὐτοῦ Ἰωάννην Βούλγαριν νὰ πέμψῃ ἀντίγραφον πρὸς τὸν Εὐγένιον, καὶ οὕτω παρακινήθη ὅσον τάχιστα νὰ ἐπιστρέψῃ· αὐτὸς ὅμως δὲν ἐνέδωκε πλέον εἰς τὰς προσκλήσεις τῶν.

Ἡ πρᾶξις λοιπὸν αὕτη δεικνύει ἐναργῶς οὐ μόνον τὴν μεταμέλειαν αὐτῶν ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπέρομετρον σέβας, ὅπερ πρὸς αὐτὸν ἔτρεπον. Ἀληθὲς ὅτι εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ ἔλευσιν, κατεφρόνησαν ἐν ἀγνοίᾳ τὴν πικιδίαν προτιμήσαντες τὴν ἀμάθειαν· ἀλλὰ νῦν συναθροισόμενοι νομοθετοῦν, ἐν γνώσει « ἀν τύχῃ ἱερέας σπουδαίους, ρήτωρ καὶ κηρυχτὴς τοῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ ἄμβωνος, μὰ πάντα ἐνορίτης καὶ νὰ πρεδικᾷ τὴν μεγάλην τεσσαρακοστήν » οἷος ἦν ὁ σοφὸς Εὐγένιος, τότε ἡ ἀδελφότης, ἔχουσα τὴν πληρεξουσιότητα, νὰ ἀποφασίζῃ αὐτὸν Ἐφημέριον τοῦ Ναοῦ δι' ὅσα ἔτη θελήσουν. Ἀναμφίλεκτον ὅθεν ὁ νόμος οὗτος ἐγένετο ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Εὐγένιον, τὸν ὁποῖον ἐκτὸς ὅπου ὀνομάζει ἱερέα σπουδαῖον

ρήτορα, κήρυκα κτλ. καλεῖ πρὸς τούτοις αὐτὸν καὶ Ἐρορίτην.—Ἀλλὰ πῶς ἦτο δυνατὸν ὁ Εὐγένιος νὰ ἦναι ἐνορίτης μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ *jus patronato*, καὶ οὐχὶ Ἰθαγενῆς; οὐχὶ Ζακύνθιος, ἐν ἄλλαις λέξεσιν Ἐφημέριος τοῦ Ναοῦ τῆς Φανερωμένης καὶ Κερκυραῖος; ἐνῶ οὐχὶ μόνον ἱερεὺς Ζακύνθιος δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτύχῃ τῆς Ἐφημερίας ταύτης, ἀλλ' οὔτε ἐὰν ἱερεὺς Ζακύνθιος ἐνορίτης τοῦ Ναοῦ, ἐστερεῖτο τοῦ κυριαρχικοῦ τούτου δικαίωματος;

Ἐκ τοῦ προκαταχωρηθέντος ὅθεν τεμαχίου τῆς ἐνοριακῆς ταύτης ἐπισήμου πράξεως σαφέστατα δείκνυται α'. ἡ ἐνδεχομένη, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἡ παρὰ πάντων, προσμενομένη εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Εὐγενίου ἐπιστροφή, καὶ β'. ἡ ἀπρόσβλητος Ἰθαγένειά του. Ἰθαγένεια, ἥτις δικαίως ἄχρι τοῦδε ἀμφισβητεῖτο ἕνεκα τῶν γνωματεύσεων τινῶν ὀνομασάντων αὐτὸν οὐ μόνον Κερκυραῖον, ἀλλὰ καὶ διαφοροτρόπως καὶ περὶ ὧν ἀνάγκη νὰ ὁμιλήσωμεν.

§ 14 Γρῶμαι διάφοροι ἐπὶ τῆς πατρίδος τοῦ Εὐγενίου.

ΚΟΥΜΑΣ.

Ὁ ἀείμνηστος Κούμας ἐξιστορῶν τὴν κατάστασιν τῶν Σχολείων τῶν Ἰωαννίνων φαίνεται ὑποχρεωμένος, νὰ περιγράψῃ, ἂν καὶ ἐν συντόμῳ, τὸν βίον τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρὸς λέγων· « Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν κατὰ τὸ 1716 ἔτος τὴν ἡμέραν, ὁπότε οἱ Τούρκοι ἀπεκρούσθησαν μὲ αἰσχύνῃ ἀπὸ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως ἐκείνης καὶ ἀνεχώρησαν ἐκεῖθεν (ἰδ. Τομ. Γ'. 355) Οἱ γονεῖς του χαίροντες διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ὀνόμασαν τὸν νεογνὸν υἱὸν τῶν Ἐλευθέρων, ὅστις ἔπειτα διὰ τοῦ Μοναχικοῦ σχήματος, μετωνομάσθη Εὐγένιος. Ἐδιδάχθη εἰς τὴν πατρίδα του ἀπὸ ἱερεμῶν τὸν Καθαδίαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. » Ἱστορ. Κουμ. Τ. ΙΒ'.

Μ' ὄλον ὅτι καὶ ἅπαν τὸ ἡμέτερον ἔθνος χρωστέῃ νὰ λατρεύῃ, οὕτως εἰπεῖν, πολιτικῶς καὶ νὰ σέβηται τοὺς πρωταθλητὰς τοὺς δυναθέντας δι' ἰδρώτων καὶ πόνων νὰ δια-

σπάσωσι καὶ ἀποτεινάξωσι τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας, ὕπερ περιεκάλυπτε κατὰ μέγα μέρος τὸν Ἕλληνα, ἀποτέλεσμα φρικταλίων τῆς πολυχρονίου ἀλυσσοδέτου δουλείας τοῦ πρωταθληταί, οἵτινες διὰ τῶν σοφῶν καὶ πολυειδῶν συγγραμμάτων των, ἠδυνήθησαν νὰ ὀπισθοπορήσωσι πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐστίαν τῆς τὴν τότε ἔχουσαν ἐστραμμένην τὰ νῦτα παιδείαν· δὲν δύναμαι, ἂν καὶ ἀπὸ ὑπέρμετρον σέβας πρὸς τὸν ἀναχειρὰς ἱστοριογράφον μας ἐρυθριῶν, εἰμὴ νὰ κινήσω τὸν κάλαμον πρὸς ἐδρέωσιν τῆς ἀληθείας.

Ὁ σοφὸς Κοῦμας βιογραφῶν τὸν Εὐγένιον δείκνυται δολικῶς ἐςερρημένος ἐγγράφων ἀποδείξεων, ἐκθέτων πᾶν ὅτι ἐξ ἀκοῆς καὶ παραδόσεως ἔμαθε, ὡς ἐξάγεται ὑπὸ ρητῆς ἐκφράσεως παρακατιῶν ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀναφερομένης· διότι ἑμιλῶν περὶ τῆς τῶν Μαρούτζων ἐν Ἰωαννίνοις Σχολῆς λέγει «*Τοῦτο συνέβη περὶ τὸ 1742 ἔτος. Ἀκριβῶς νὰ προσδιορίσω τὸν καιρὸν δὲν δύναμαι, ἐπειδὴ μ' ἐλείπει πᾶσα ἐγγραφὸς πηγὴ.*» Ἄλλ' ἀφοῦ οὐδεμίαν ἐγγραφὸν πηγὴν εἶχε περὶ τῆς καθιδρύσεως τοῦ Διδασκάλου Εὐγενίου εἰς Ἰωάννινα, ὕπερ συνέβη πραγματικῶς τῷ 1742 μετὰ τὴν τελευταίαν ἀπὸ Ζάκυνθον ἀναχώρησίν του· ποίας θετικὰς μαρτυρίας ἔχει, ὅτι ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1746 εἰς Κέρκυραν ἐπὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως ἐκείνης;—Ποίας ἀπροσβλήτους πηγὰς ὅτι ἔνεκα τούτου ὠνομάσθη Ἐλευθέριος;—ἢ ὅτι ἐδιδάχθη εἰς τὴν πατρίδα του (ἐννοῶν τὴν Κέρκυραν) ἀπὸ ἱερεμίαν τὸν Καβαδίαν τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν;—ἀναμφισβόλως οὐδεμίαν ἄλλην πλὴν τῆς παραδόσεως! Ἐνῶ ἠδύνατο τοῦλάχιστον νὰ ἀναφέρῃ ἀπλῶς τὴν Ζάκυνθον, τὴν εἰς τὴν Νῆσον ταύτην ὑπάρξασαν οἰκογένειαν τῶν Βουλγάρων, καὶ τέλος τῶν ὄσων καὶ ὁ Κύριος Αἰνιὰν περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Φανερωμένης ποιεῖ μνεῖαν, πολὺ δὲ μᾶλλον ὁποῦ ἡ διαφιλονεικίαις «*τίς ἢ πατρὶς τοῦ Εὐγενίου*» δὲν ἦτον νέα, ὡς θέλομεν ἀκούσει τὴν γνώμην τοῦ Κερκυραίου ἱατροῦ Δονᾶ.

Ὁ Κύριος Κοῦμας ὅμως ἐξακολουθῶν λέγει «*Μολοντί οἱ*

γονεῖς του δὲν εὐθηνοῦντο μὲ περίσσειαν διὰ νὰ ἐξοδεύωσιν εὐριχώρως διὰ τὴν παιδείαν τοῦ υἱοῦ των (διότι ὁ Βούλγαρις πατὴρ του δὲν ἀνῆκεν ἀμέσως εἰς τὴν πλούσιαν τῶν ὀμωμένων του Βουλγάρων) ἐπλήρωσαν ὅμως τὴν ἐπιθυμίαν του καὶ τὸν ἔστειλαν εἰς Παταύιον.» Ὁ ἱστοριογράφος οὗτος, κατὰ τὰς μὴ καθαρὰς καὶ σαφεῖς παραδόσεις τὰς ὁποίας ἔλαβε, ἀέκων ἄκων διηγεῖται μίαν οὐσιωδестаτὴν ἄμα καὶ περισπούδατον ἀλήθειαν. Λέγει ὅτι δύο οἰκογένειαι Βούλγαρι εὐρίσκοντο εἰς Κέρκυραν καὶ ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ (τὸν ὁποῖον ἡμεῖς ἀναμφισβόλως γινώσκομεν ὅτι ἦν ὁ Ζακύνθιος Πέτρος) δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν πλουσιωτέραν καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐξόδευε πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ των.

Δὲν ἐναντιούμεθα ὅτι καὶ εἰς Κέρκυραν ἦσαν περισσότεραι τῆς μιᾶς οἰκογενείας Βούλγαρι, ὡς εἶδομεν ὅτι καὶ εἰς Ζάκυνθον ἦσαν τρεῖς. Ἐὰν ὅμως στιγματικῶς δεχθῶμεν ὅτι εἰς Κέρκυραν εὐρίσκοντο ἀνέκαθεν καὶ σταθερῶς κατόικουν αἱ δύο αὐταὶ οἰκογένειαι ἐκ τῆς πτωχοτέρας τῶν ὁποίων ἐγεννήθη ὁ Εὐγένιος· τότε ὀφείλομεν νὰ ὀμολογήσωμεν ὅτι ὁ Ζακύνθιος Πέτρος Βούλγαρις ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου ὁ λαβῶν γυναῖκα τὴν Τζανέττα, τὴν ἀποθανοῦσαν καὶ ταφείσαν εἰς Ζάκυνθον, δὲν ἦτον ὁ πατὴρ τοῦ Εὐγενίου, καὶ τότε θέλομεν ψεύσει οὐ μόνον τὰς διαθέκας τοῦ θεοῦ του Ἀλοῦσίου· ἀλλὰ καὶ τὰ ἀκαταμάχητα προκαταχωρηθέντα ἐγγραφα πρέπει νὰ ὑποτεθῶσιν ὅλα ὑποβολιμαῖα καὶ ἀνύπαρκτα, ὕπερ ἀδύνατον!! διότι τῇ ἀληθείᾳ πολυάριθμον στράτευμα ὀπλισμένον μὲ διστόμους μαχαίρας δὲν θέλει δυνηθῆ ποτὲ νὰ κόψῃ τὴν αὐθεντείαν καὶ τὸ κύρος των. Ἐκτὸς καὶ μυθολογήσωμεν δύο Πέτρους τὸν μὲν Κερκυραῖον τὸν δὲ Ζακύνθιον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὁποίων νὰ ἐγεννήθη ὁ Εὐγένιος· Ἀλλὰ τότε ἐν τοιοῦτον νὰ ὑπάρξῃ δύναται ὅταν μεταξὺ δύο κοινῶν σημείων δυνηθῶμεν νὰ σύρωμεν καὶ δύο μὴ ταῦτιζομένας εὐθείας! Τί πηγάζει λοιπὸν ἐντεῦθεν; Ὅτι ναὶ μὲν ὑπῆρχον αἱ διάφοροι Βουλγαρικαὶ οἰκογένειαι, οὐχὶ δὲ ὅλαι εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν νῆσον, ἀλλ' εἷς τινὰς νήσους συναρ-

μολογούσας τὴν Ἐπτάνησον. Ἡ προφορικὴ οὖν ἐπὶ τοιοῦτων πραγμάτων παράδοσις, ἢ ἔχουσα ἀείποτε ἴδιον νὰ προσθαφαιρῇ καὶ τροποποιῇ τ' ἀληθές, μεταμόρφωσεν ὡς ἀνωτέρω καὶ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Περὶ δὲ τῆς καταστάσεως τῶν οἰκογενειῶν τούτων, ὀλίγον μᾶς μέλλει σκοπὸν ἔχοντες νὰ ἀποδείξωμεν τὸν Εὐγένιον γεννηθέντα οὐχὶ ἐκ τῆς πλουσίας, ἀλλ' ἐκ τῆς Ζακυνθίας οἰκογενείας τῶν Βουλγάρων. Πιθανὸν ὅθεν αἱ Κερκυραϊκαὶ νὰ ἦσαν τῶντι πλουσιώτεροι τῶν Ζακυνθίων, ὁπωσδήποτε ὅμως ἀρκεῖ νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν προκαταχωρηθεῖσαν διαθήκην τοῦ Ἀλοῦσίου (ὅστις καθὸ τρίτοτοκος υἱὸς τοῦ Ἰωάννου ἀποθανόντος τῷ 1694, θὰ ἐκυρίευσεν καὶ τὸ τρίτημόριον τῆς πατρικῆς περιουσίας του) διὰ νὰ καταλάβωμεν τίς ἢ κατάστασις τῆς ὅλης οἰκογενείας τῶν Ζακυνθίων Βουλγάρων, τὴν ὁποῖαν ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ ἀδυνατῶ νὰ ὑποθέσω μικράν. Ἐν τοσοῦτῳ ἄς διαπραγματευθῶμεν καὶ ἄλλου τινὸς γνώμην.

§ 15 Ἰωάννης Δοῦα, Κερκυραῖος.

Ζώντος ἔτι τοῦ κλεινοῦ Εὐγενίου ὁ Κύριος Ἰωάννης Δοῦα, Ἰατρός Κερκυραῖος, ἀνωνύμως ἐξέδωτο ἰταλιστὶ, ἐπιστολὴν ἀπολογητικὴν κατὰ τοῦ μισέλληνος καὶ Ἑλληνοκατηγοροῦ Ἀββᾶ Κομπανιῶνη, δι' ἧς δεικνύων τὴν ἀνέκαθεν παιδείαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀναφέρει καὶ πολλοὺς τῶν πεπαιδευμένων, ζώντων εἰς τὰς ἡμέρας του. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ μεταφρασθεῖσα Ἀπλοελληνιστὶ ἐτυπώθη εἰς Βενετίαν τὸ 1802, ὅπου κατὰ τὴν 110 σελίδα ἀπαντῶμεν.

« Σώζονται δύο ἱερεῖς Ἕλληνας ἐν τῇ μεγάλῃ Αὐτοκρατορίᾳ τῶν Ῥουσιῶν, τῶν ὁποίων ἢ ξένη σοφία, καὶ αἱ ἐπιστῆμαι τῶν ὁποίων εἶναι ἔμπειροι τοὺς κατέστησαν περιφήμους διὰ πάσης τῆς Ἑλλάδος, διὰ τῶν Ῥουσιῶν, διὰ τῆς Γερμανίας καὶ ἀλλαχοῦ. . . Ὁ ἓνας ἐξ αὐτῶν εἶναι ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις, καὶ ὁ ἕτερος ὁ σεβάσμιος Ν. Θεοτόκης. Τοῦτου τοῦ Εὐγενίου, καθότι ἔσχε τὴν μητέρα ἐκ μιᾶς χώρας, τὸν πατέρα ἐκ μιᾶς ἄλλης, τὸν Πάππον ἀκόμη ἐκ μιᾶς διαφόρου χώρας τῆς Ἑλλάδος, Ὁμήρου δίκην, τοῦ ὁ-

ποίου περὶ τῆς γεννήσεως πολλὰί πόλεις ἐπιλονείκησαν, τοῦ Εὐγενίου ὡσαύτως, πολλὰί χῶραι ἀμιλλῶνται περὶ τῆς πρωτίστης ἀρχῆς αὐτοῦ καὶ γεννήσεως, διὰ νὰ κοσμηθῆται ἐκάστη μὲ μίαν τιμὴν οὕτως ἐπίφθονον καὶ μεγάλην. »

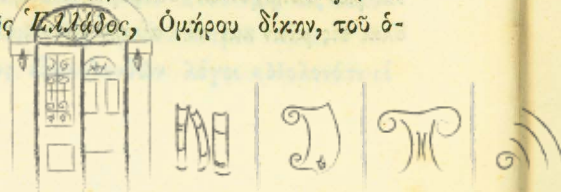
Μία καὶ ἡ αὐτὴ ἦτον ἡ πατρὶς τοῦ Πάππου καὶ πατρὸς τοῦ Εὐγενίου, ἡ Ζάκυνθος. Δὲν ἔχει ἄδικον ὅμως ὁ φιλαλήθης καὶ ἔντιμος μακαρίτης Δοῦα νὰ ἀποδίδῃ διαφορὸν εἰς αὐτοὺς πατρίδα. Τοῦτο δείκνυσι τὸ φιλαλήθες καὶ ἀμερόληπτον τοῦ ἀνδρός, καὶ ἰδοὺ τὸ αἷτιον.

Ὁ Δημήτριος Βούλγαρις πάππος τοῦ ἀειμνήστου, ἐμπορευόμενος, καίτοι κτηματίας Ζακύνθου, διέτριψεν εἰς τὰς Πάτρας ὀλίγα ἔτη πανοικεῖ, ὅπου μάλιστα συνεφώνησε καὶ τὸν Γάμον τῆς Θυγατρὸς του Κυριακῆς μὲ τὸν Νικόλαον Βάλσαμον, ὡς δείκνυται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον ἔγγραφον.

« Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος, τῆς Ἱερευλογημένης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἁγ. Προκοπίου ἀμήν. 1707 Ἰουνίου πρώτη στὸ παλαιὸν, εἰς χῶραν παλαιὰν ΠΑΤΡΑΝ. Τὴν σήμερον θέλοντας νὰ παντρέψῃ ὁ Σ^τ Δημήτριος Βούλγαρις ἀνταμῶς μὲ τὴν γυναῖκα του τὴν Κυρὰ Νοῦσα Κρητιάκη, τὴν Θυγατέραν τους ὀνόματι Κυρ. Κυριακῆ μὲ τὸν Σ^τ Νικόλαον Μπάλσαμον, τὴν ὁποῖαν προμετέρει διὰ νὰ τὴν λάβῃ γυναῖκα του νόμιμον καὶ εὐλογητικὴν. . . ὅμως διὰ προῖκαν καὶ χάριν προικιοῦ τάσσουν. . . Καὶ ἓνα ὀσπῆτιον χαμοῖ εἰς τὴν Ζάκυνθον εἰς τὴν σκονητράδα τῆς Θ. Ἀναλήψεως. . . Μὰ ἐπειδήτης καὶ τὸ αὐτὸ Σπῆτι διὰ τὴν ὥραν νὰ εὐρίσκειται πουλημένον εἰς τὸν ἄνωθεν Κ. Φιλιότη, ἐμπλιγάζεται ὁ ἄνωθεν Σ^τ Δημητράκης Βούλγαρις Πατριάρχου εἰς τὴν Ζάκυνθον νὰ τὸν ξαγοράσῃ κτλ.

Πιέρος Βούλγαρις ὑπογράφω διὰ τὸ ὄνομα τοῦ ἄνωθεν Σ^τ. Δημητράκη Βούλγαρι πατρός μου ἐπειδήτης καὶ τοῦ πονεῖ τὸ χαῖρι καὶ βεβαιῶνω.

Νικόλαος Βάλσαμος ἔλαβα τὸ ἄνωθεν προῖγμα καὶ βεβαιῶνω κτλ.

Laus deo 1718 7 Febraro S. V. Zante.

Comparsero alla presenza di me Nodaro il S^r. Nicolò Balsamo dall' altra il S^r. Pietro Bulgari, li quali al presente hanno presentato due scritture private, le quali contengono il contratto Nuziale di esso S^r. Balsamo colla Sr Chiriachì, sorella del sud^o. S^r. Bulgari, instando sii registrato ne' miei atti perchè in ogni tempo aparisca esaurita la sua esecuzione, et dette scritture private saranno da me Nodaro ritentate et riposte in filza ad ogni miglior fine etc.

Νικολός Μπάλασμος βεβαιώνω—Πέτρος Βούλγαρις βεβαιώνω.—

Nicoló Gunari Publ. Nod.»

Ἐγγραφοῦν περισπούδαστον ἅμα καὶ οὐσιωδέστατον, ὡς ἐξάγοντες Α'. Ὅτι ὁ Πάππος τοῦ Εὐγενίου Δημήτριος ὁ γεννηθεὶς καὶ ἀποθανὼν εἰς Ζάκυνθον ἐζήσῃ πανοικεὶ εἰς Πατρὰς καὶ ἐπομένως, τὸ αἴτιον τὸ παρακινουὺν τὸν Ι. Δονᾶ νὰ λέγῃ τὸν πάππον ἐκ μιᾶς διαφόρου πόλεως τῆς Ἑλλάδος. Β'. ἀπαντῶμεν τὰς λέξεις πατριάροντας εἰς Ζάκυνθον, λέξεις ἰσοδυναμοῦσαι Ὅταν ἐπιστέψῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Ζάκυνθον, ἄρα ἡ Ζάκυνθος πατρίς τοῦ Δημητρίου καὶ υἱοῦ αὐτοῦ Πέτρου πατρὸς τοῦ Εὐγενίου. Γ'. ὕπερ τὸ οὐσιωδέστερον, ἀπὸ τὴν χρονίαν τῆς Συμβολαιογραφικῆς παρουσιάσεως ἐξάγομεν, ὅτι ὁ Πέτρος δύο ἔτη μετὰ τὴν εἰς Κέρκυραν ἐκπερίστατον γέννησιν τοῦ Ἐλευθερίου, τουτέστι τὸ 1718 ἦτον, ἐζῆ καὶ κατώκει εἰς τὴν πατρίδα του Ζάκυνθον, ὅπου εἶχε καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Τζανέττα, τὴν ἀποθανοῦσαν ὡς εἶδομεν εἰς Ζάκυνθον τὸ 1721, ὡς δὲ καὶ τὸν διετῆ καὶ μονογενῆ υἱὸν αὐτοῦ Ἐλευθέριον.

Ἀπὸ τοὺς λόγους ὅμως τοῦ Κυρίου Δονᾶ ἐξάγεται ὅτι καὶ ζῶντος τοῦ Εὐγενίου ἢ ἐπὶ τῆς πατρίδος του φιλονεικία ὑπῆρχε, ὡς λέγοντος « Πολλὰ χωραὶ, ἀμιλλῶνται περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς αὐτοῦ καὶ γεννήσεως. » Ἀλλὰ τίνες ἄραγε ἦσαν αἱ φιλονεικούμεναι αὗται πόλεις; Ἀναμφίβολον ὅτι ἂν

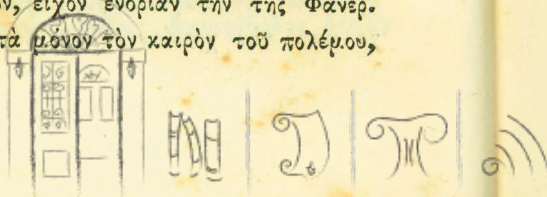
ἢ Κέρκυρα, πατρίς τοῦ Κυρίου Δονᾶ, εἶχε τὸ παραμικρὸν δικαίωμα φιλοτιμούμενος, τοῦλάχιστον, πρωτίστην αὐτὴν ἤθελεν ἀναφέρει, ἢ αὐτὴ ἢ Κέρκυρα, κατὰ τὸ λέγειν αὐτοῦ « τιμὴν ἐπίφθορον καὶ μεγάλην. » Ἀλλὰ τί βλέπομεν τὸν φιλαλήθη τοῦτον Κερκυραῖον γράφοντα; « Ἄς σημειωθῇ ΜΟΝΟΝ, ὅτι μεταξὺ τῶν φιλονεικουσῶν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ ῥηθέντος Εὐγενίου, μία εἶναι ἡ Πελοπόννησος, ἡ νῆσος Κρήτης, καὶ ἡ νῆσος προσέτι Ζακύνθου. » Ἀκούοντες λοιπὸν τὸν Κερκυραῖον τοῦτον Ἰατρὸν, σύγχρονον ὄντα τοῦ Εὐγενίου, ἄνδρα εἰδήμονα καὶ κεκοσμημένον μὲ οὐχὶ ὀλίγας γνώσεις, ὡς ἐκ τοῦ συγγράμματός του δείκνυται, νὰ μὴν ἀναφέρῃ οὐδὲν περὶ Κερκύρας· βλέποντες τὸν φιλαλήθη τοῦτον Κερκυραῖον μὴ θέλοντα ὡς συμπολίτην αὐτοῦ τὸν σοφὸν Εὐγένιον· βλέποντες αὐτὸν νὰ γράφῃ Ἄς σημειωθῇ μόνον καὶ νὰ ἀποκλείῃ τοῦ τοιούτου δικαίωματος τὴν ἰδίαν πατρίδα του, μολοντί ἤμαζον εἰς Κέρκυραν οἰκογένειαι Βούλγαρι, τί ἄλλο πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν εἰμὴ ὅτι ἡ Κέρκυρα οὐδὲν δικαίωμα εἶχε ἐπὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου καὶ ὅτι οὐδεμία καταγωγή, οὐδεὶς σύνδεσμος συγγενείας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Κερκυραίων Βουλγάρων ὑπῆρχε! Ὅτι δὲ τὸ Σύγγραμμα τοῦτο συνεγράφη ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου Ι. Δονᾶ, ἀρκεὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Σοφοῦ Καθ. Ἀσωπίου λέγοντος εἰς τὴν εἰς Πίνδαρον εἰσαγωγὴν αὐτοῦ § 94. « Τοιαῦται γλωσσικαὶ παρατηρήσεις εὐρίσκονται καὶ ἐν τῷ πονήματι τοῦ μακαρίτου Ι. Δονᾶ, Κερκυραίου Ἰατροῦ πρὸ ὀλίγου ἀποβιώσαντος. Τὸ πόνημα τοῦτο ἰταλιστὶ γραμμένον εἰς ἀπάντησιν τοῦ Ἀββᾶ Κομπανιώνη, ὅστις παρέβαλε τοὺς Ἑβραίους πρὸς τοὺς Ἕλληνας, εἶναι ἐκδεδομένον ὑπὸ τὸ ὄνομα Lettera di un Marchese Fr. Alb. Capacelli 1793. » Οὐδεμία λοιπὸν μένει παρ' ἡμῖν ἀμφιβολία ὅτι ὁ πεπαιδευμένος οὗτος Κερκυραῖος, σύγχρονος τοῦ Ἀρχ. Εὐγενίου, ὁ γράψας μὲ μεγάλην πολυμαθειαν τὴν τοιαύτην ἀπολογίαν, οὐ μόνον δὲν ἐγίνωσκεν τὸν Εὐγένιον διὰ Κερκυραῖον· ἀλλ' οὐδὲ ἰδέα ὑπῆρχε κατὰ τὴν χρονίαν 1793 ὅτι κατήγετο ἀπὸ Κέρκυραν—

Ναι μὲν ἀμφιρρέπεια ἔνεκα τῆς ἐν Πελοποννήσῳ, ὡς εἶδομεν, ὀλίγων ἐτῶν διατριβῆς τοῦ πάππου του ἐθασίλευε· ἀλλ' ἡ ἀμφισβήτησις αὐτῆ ἦν μόνον μεταξὺ Πελοποννήσου, Ζακύνθου καὶ Κρήτης, οὐχὶ ὅμως καὶ Κερκύρας. Ἐάν δὲ καὶ ἡ Κρήτη ὡς πατρίς αὐτοῦ ἐνομίσθη, τὸ αἴτιον οὐχὶ ἄλλο εἰμὴ διότι ἡ μήτηρ τοῦ πατρός του ἐκαλεῖτο Νοῦσα εἴτε Ἄννα Κρητικὰκη. Ἀφαιρούμενοι λοιπὸν διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Κρήτη δὲν μένει ἄλλη ὡς γνησία πατρίς τοῦ Εὐγενίου συμφώνως μὲ τὰ προῤῥηθέντα ἔγγραφα εἰμὴ ἡ Ζάκυνθος.

§ 16. Γεώργιος Αἰνιάρ.

Ἡ γνωμοδότησις τοῦ Κυρίου Αἰνιάνου εἶναι βέβαια ὑπὲρ ἡμῶν. Ἐπειδὴ μολονότι ὑποτίθησι τὴν τῶν Βουλγάρων οἰκογένειαν ἀκμάζουσαν ἐν Κερκύρα καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως· λέγει, ὅτι οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατόικουν εἰς Ζάκυνθον, ἔχοντες τακτικὴν ἐνορίαν τὴν τῆς Φανερωμένης καὶ ὅτι ἐκπεριστάτως οἱ τοιοῦτοι ἔτυχον εἰς Κέρκυραν, ὅπου ἐγέννησαν τὸν Ἐλευθέριον. — Εἰς κανὲν μέρος λοιπὸν τοῦ συγγράμματός του ὀνομάζει τὸν Εὐγένιον Κερκυραῖον· ἀλλ' ἀφίνει τὸ πρᾶγμα ἐκκρεμὲς, ὅπως ἀποφασίσῃ ὁ ἀναγνώστης του.

Προχωροῦντες δὲ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Κ. Αἰνιάν βιογραφίαν τοῦ ἐνδόξου τούτου ἀνδρός, ἂν καὶ προηγουμένως ῥητῶς εἶπεν « οἱ δὲ γονεῖς αὐτοῦ ἐκατοικοῦσαν εἰς Ζάκυνθον, ἔτυχον δὲ εἰς Κέρκυραν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν διὰ τὸν φόβον τοῦ πολέμου » μετὰ ταῦτα ἐκφέρει « Τελειώσας δὲ τὴν σπουδὴν τῶν μαθημάτων αὐτοῦ ὑπέστρεψεν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου συντάξας ᾠδὰς τινὰς εἰς τοὺς ἐκεῖ προκρίτους διὰ στίχων Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν ἐν μέτροις διαφόροις, ἐθαυμάσθη παρὰ πάντων, δὸς τρανώτατα δείγματα τῆς ἀγχινοίας καὶ πολυμαθείας αὐτοῦ. Μετέβη ἔπειτα εἰς Κέρκυραν, ὅπου εὐρὼν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἤδη τεθνηκότας, διέταξε κτλ. » Περίεργον! οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατόικουν εἰς Ζάκυνθον, εἶγον ἐνορίαν τὴν τῆς Φανερωμένης καὶ εἶγον δὲ εἰς Κέρκυραν κατὰ μόνον τὸν καιρὸν τοῦ πολέμου,

καὶ ὅμως μετὰ τὴν ἐπιστροφήν τῆς σπουδῆς του εὐρίσκει εἰς Κέρκυραν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τεθνηκότας! Ἀλλ' ἔστω, διατρέχει πολλὰ ἔτη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἀλλαγῶν, καὶ μετὰ τὴν τελειώσιν τῶν σπουδῶν του δὲν ἐπιστρέφει εἰς τὰς ἀγάλας τῶν γονέων του οἵτινες κατὰ τὸ λέγειν τοῦ συγγραφέως, ἔζων εἰς Κέρκυραν—Φεύγει ἀπὸ τὴν ἀλλοδαπὴν καὶ δὲν ὑπάγει εἰς τὴν ὑποτιθεμένην ἐκείνην πατρίδα του· ἀλλ' ἔρχεται εἰς Ζάκυνθον καὶ συντάσσει, ὡς λέγει, ᾠδὰς εἰς τοὺς τότε προκρίτους! ἀλλὰ πόθεν τάχα αὐτοὺς γινώσκει;—δίδει τρανώτατα δείγματα τῆς ἀγχινοίας καὶ πολυμαθείας του εἰς τοὺς Ζακυνθίους, ἀλλὰ τίς ἄρα γε ἡ ἀνάγκη; Τέλος πάντων « Μετέβη, λέγει, ἔπειτα εἰς Κέρκυραν ΟΠΟΥ εὐρὼν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἤδη τεθνηκότας » — Ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ τὸ τοπικὸν τοῦτο ἐπιβῆμα ὅπου δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἐπιζήσῃ, ἀπέναντι ἐνὸς ἐπισήμου ἐγγράφου δεικνύοντος, ὡς εἶδομεν, τὸν ἐν Ζακύνθῳ θάνατον τῆς μητρός του. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ἀπὸ τὰς σπουδᾶς του ἐπιστροφήν, ὡς εἰς πατρίδα του, τοὺς δὲ προκρίτους πρὸς οὓς τὰς ᾠδὰς συνέταξεν ὡς ἐκτουῦ συμπολίτας; — Ἄς προχωρήσωμεν.

§ 17. Συγγραφεὺς ἀνώνυμος.

Ἰπάρχει εἰσέτι βιβλίον τυπωθὲν ἐν Τεργεσίῳ τὸ 1814 ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀπολογία Ἱστορικουκριτικῆ, συντεθεισα μὲν ἑλληνιστὶ ὑπὸ τινος φιλογενοῦς Ἑλλήνος, ἐπεξεργασθεῖσα δὲ εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον μετὰ τινων σημειωμάτων ὑπὸ Ἀναστασίου ἱερέως καὶ οἰκονόμου τῶν Ἀμπελακίων. Διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου βιογραφοῦνται συντόμως οἱ ἀνέκαθεν μέχρι τοῦ ΙΗ' αἰῶνος διαπρέψαντες ἐν ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ἀπαντῶμεν καὶ τὴν βιογραφίαν τοῦ κλεινοῦ Εὐγενίου.

« Εὐγένιος Βούλγαρις **ΖΑΚΥΝΘΙΟΣ**, κατὰ τὴν τῶν πολλῶν μαρτυρίαν, ἀρχιεπίσκοπος καὶ μέλος τῶν πρωτίστων τῆς ἱερωτάτης συνόδου πάσης Ῥωσσίας, τέλειος ἀνὴρ εἰς πολλὰς ἐπιστήμας εἰς διαφόρους διαλέκτους καὶ ἐλευθερίου τέχνας,

συναριθμούμενος σχεδόν ἐν πάσαις ταῖς ἀκαδημαῖαις τῆς Εὐρώπης· περὶ τοῦ ὁποῦ γράφας ὁ Βολταίριος ἐν μιᾷ τῶν κριτικῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, οὐκ ἠδυνήθη ἀλλῶς ποιῆσαι τὸ μὴ ἀναβιβᾶσαι αὐτὸν ἄχρι τῆς κορυφῆς τῶν ἐπαίνων ἐκείνης, ἐν ᾗ ἐπιτίθενται ἀναγκαίως οἱ πρόκριτοι τῶν ἐπιστημόνως λαμπρονομένων μεταξὺ τῶν πεπαιδευμένων τοῦ αἰῶνος κτλ.»

Δὲν εἶναι δύσκολον οὐ μόνον ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἱερεὺς Ἀναστάσιος ὁ οἰκονόμος τῶν Ἀμπελακίων νὰ ἐμαθήτευσαν εἰς τὸν Δοιδίμου Εὐγένιον ὅστις ἐσχολάρχησεν ἱκανὰ ἔτη τὴν Σχολὴν τῶν Ἀμπελακίων, Θεσσαλικῆς πόλεως, ἔνθα ἀνέδειξε μαθητὰς πολλοὺς, μεθ' ὧν καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς Διονύσιον Πλαταμῶνος καὶ Θεόφιλον Καμπανίας· βλέπε Αἰνιὰν προλεγ. ιγ'. καὶ οὕτω νὰ ἐγίνωσκον τὴν πατρίδα τοῦ διδασκάλου τῶν.—Ἐὰν δὲ ἡ μεταξὺ τῶν δύο ὑποδιαστολῶν φράσις «κατὰ τὴν τῶν πολλῶν μαρτυρίαν» μὲ πρῶτην ἀφρητήριαν σμικρὴν ὁποσοῦν τὴν δύναμιν τοῦ τοπικοῦ ἐπιθέτου *Ζακύνθιος* κατὰ δευτέραν ἔποψιν ἡ λέξις πολλῶν καὶ οὐχὶ «ὀλίγων ἢ τινῶν μαρτυρίαν» μεγαλύνει τοσοῦτον τὴν δύναμιν αὐτοῦ ὥστε καθίσταται ἀκαταμάχητον, διότι οὐχὶ τινὲς ἢ ὀλίγοι, ἀλλὰ πολλοὶ τὸν Εὐγένιον ἐμαρτύρουν Ζακύνθιον. Ἐπομένως εἰς ἐναντίαν περίστασιν πᾶσα ἀμφιβολία διασκεδάζεται ἀπέναντι τοσοῦτων προαναγγεληθέντων ἐπιχειρημάτων καὶ ἀποδείξεων. Διότι ἡ προκαταχωρηθεῖσα γενεαλογία τῶν Βουλγάρων, αἱ θαναί, αἱ διαθήκαι τοῦ Ἀλοῦσίου, αἱ τοσαῦται βάσιμοι παραδόσεις, καὶ τόσα ἄλλα ἐπίσημα ἐγγράφα, ὡς ἰστὸν ἀράχνης διαβρῆγνύουσι πᾶσαν φαντασιώδη ὑπόνοιαν ἐπὶ τῆς πατρίδος τοῦ σοφοῦ τούτου καὶ ἐπιστηρίζουσι «τὴν τῶν πολλῶν μαρτυρίαν» ὅτι ἦτο Ζακύνθιος.

§ 18. Ἰωάννα Κορνήλιος.

Ὁ δὲ ἐκ Ζακύνθου Ἰωάννα Κορνήλιος, ὁ ποτὲ Ἱεροκλήρυξ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐξέδωτο ἐν Βενετίᾳ τὸ 1788 εἰς δύο τόμους τοὺς ῥητορικοὺς καὶ ἐπιταφίους λόγους του. Τὸν δεύτερον, εἰς τὰ τέλη τοῦ ὁποῦ καταχωρεῖ καὶ τὸ ῥη-

τορικὸν αὐτοῦ ἐγχειρίδιον, ἀφιερῶναι εἰς τὸν Εὐγένιον τὸν ἐπὶ δεκαετίαν χρηματίσσαντα διδάσκαλόν του λέγων «Σὺ τῶν Μουσῶν ὁ Παρνασσὸς, τῶν χαρίτων ὁ Ἑλικὼν... τὸ τῆς Κερκυρο-Ζακύνθου ἀρίτιμον βλάστημα καὶ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἡμῶν γένους τὸ πολύκροτον ἐγκαλλώπισμα.

Ἐκ τῆς λέξεως *Κερκυρο-Ζακύνθου* εὐκόλως διασαφίζεται ὁ σκοπὸς τοῦ γράψαντος, τουτέστι καθὸ γεννηθέντα τὸν Εὐγένιον ἐν Κερκύρᾳ, γονεῖς δὲ καὶ προγόνους λαβόντα Ζακυνθίους, ὅθεν καὶ περισσότερον περιττὸν νὰ χρονοτριβῶμεν. Ἡδυνάμεθα νὰ φέρωμεν καὶ ἄλλων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γνώμας, ἀλλ' ὡς δευτερευούσας, νομίζοντες περιττὸν μεταβλίνομεν ἤδη εἰς τὴν καταχώρησιν ἐπισημοτάτης τινὸς ἐπιστολῆς τοῦ αἰοδίου Φιλαρέτου Μιχαλίτζη Ζακυνθίου, Μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας, τὴν ὁποίαν ἐκ τῶν κληρονομησάντων διαδοχικῶς τὸν ἱερέα Δημήτριον Βάλσαμον ἐλάβομεν ἔχει δὲ οὕτω.

§ 19. Πρὸς τὸν Δογιώτατον Ἱερέα Δημήτριον Βάλσαμον.

«Εὐθὺς ὁποῦ ἀνετύπωσα τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος τοῦ θαυματουργοῦ, ὡσάν ὁποῦ διεφθάρη καὶ ἀπωλέσθη ἀπὸ τὴν πολυκαιρίαν, μὲ ἐξοδα ἐμοῦ καὶ ἐπιστασίαν τοῦ αὐταδέλφου μου πρὸς ψυχικὴν μας σωτηρίαν καὶ οἰκοδόμησιν τῶν ἀδελφῶν χριστιανῶν, ἐστοχάσθηκα νὰ στείλω καὶ τῆς λογιότητός σου δύο, διὰ ἐνθύμησιν ἀγάπης· ἀλλὰ δὲν σοῦ τὰ στείλα ὡς τώρα μὴν ἔχοντας ἄνθρωπον διὰ αὐτὰ τὰ μέρη· τώρα ὅμως ποῦ ὁ Θεὸς μοῦ ἐξαπέτελλε πάλιν τὸν Κ. Χαρχάμπη, καὶ ὁποῦ πάντοτε ὁ εὐλογημένος μὲ ἐπισκέπτεται· τοῦ ταῖς ἐγχειρίζω, μίαν τῆς λογιότητός σου καὶ τὴν ἄλλην τοῦ Σρ. Σπυράκη τοῦ αὐταδέλφου σας. Τὸν θαυματουργὸν τοῦτον ἅγιον, τὸν ἱατρὸν τῆς λοιμικῆς νόσου καὶ κάθε ἀσθeneίας, ἐορτάζομεν τὰς 15 τοῦ Σεπτεμβρίου τὴν ἄλλην ἡμέραν ἀπὸ τοῦ τιμίου Σταυροῦ.»

«Τὸν ξάδελφόν σου διδάσκαλον Διάκονον ΒΟΥΛΓΑΡΙ ἀπὸ τότε δὲν εἶδα πλέον ὡσάν ὁποῦ καὶ ἐγὼ ἔφυγα καὶ αὐτὸς καθὼς σοῦ γραψὴ ἐσκόπευε νὰ φύγῃ. Ὅμως μὴ φοβᾶσαι εἶναι καλὸ-

γηρος, ἔχει παρὰ Θεοῦ τὸ χάρισμα τῆς υγείας, ἔχει τὸ τάλαντον τῆς σοφίας καὶ ὅπου πάγει ζῆ. Ἀπὸ τὰ λαμέντα του διὰ τὸ πρᾶγμα του, καὶ ἀπὸ ταῖς ὀμιλίαις του, ὅτι οὔτε μητρικὸν οὔτε πατρικὸν χρέος ἔχει, διότι ἀπέθαναν, ἐκατάλαβα πῶς δὲν ἔχει γνώμην ὀγλήγωρα διὰ τὴν ΠΑΤΡΙΔΑ. Τοῦ εἶπα νὰ ἐρθῆ στῆς Οὐγγροβλαχίας τὰ μέρη ποῦ εἶναι καὶ ἄλλοι ΠΑΤΡΙΩΤΑΙ· ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε καὶ στοχάζομαι νὰ ἐπέρασε στὴν Πόλιν· ἂν τύχη καὶ μάθω σὲ εἰδοποιῶ.»

«Τὸν Δημητράκη τὸν ἔχομεν ἐδώ. Ἐγήρασε καὶ αὐτὸς καὶ σπάνια βγένει· μάλιστα τώρα μὲ τόσαις κρυάδαις. Ἀλλὰ τί θέλεις ὅταν τὸν ἀκούω, σὰν νὰ βλέπω ὄλην τὴν πατρίδα μὲ ταῖς ἱστορίαις του. Ἦθελα νὰ ἔβλεπα ξάφνου καὶ τὴν λογίτητά σου εἰς τοῦτα τὰ μέρη ὁποῦ καὶ ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον καὶ ταπεινὸν μὲ ἀξίωσεν ὁ Θεὸς νὰ ἀρχιερατεύω. Μὰ τὸ προβλέπω καὶ ἐγὼ πῶς εἶναι ἀδύνατο, ὄντας χρειαζόμενος πολὺ στὴν φαμελίαν. Πρόσφερε τὰς πρὸς Κύριον εὐχὰς μου εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, συγγενεῖς καὶ φίλους—Καὶ ἀπὸ τὸν εὐλογημένον Χαραλάμπη λάβε τὸ πνευματικὸν τοῦτο δῶρον καὶ κάτι ὀλίγο ποῦ καὶ ἐμὲ ἐδώρησαν· τὸ συνειθίζομεν διὰ ξώρασσα καὶ ἐλπίζω νὰ σοῦ ἀρέσῃ.»

«Μέμνησο καὶ τοῦ ταπεινοῦ ἐν ταῖς πρὸς Κύριον προσευχαῖς σου καὶ εἶναι υγιαινῶν ψυχῇ τε καὶ σώματι.»

«Ὁ ἐν Χριστῷ εὐχέτης ὑμῶν, ταπεινὸς Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας, Φιλάρετος Μιχαλίτζης.»

Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ξεσχισμένης οὔσης ὀλίγον ἀριστερῶθεν πρὸς τὰ κάτω, ἀγνοεῖται ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐγράφη. Ἐκ τοῦ δυσσευρέτου ὅμως βιβλιαρίου τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Βησσαρίωνος, τὸ ὁποῖον μετὰ πολυχρόνιον ἔρευναν ἀπέκτησα, ἐξάγεται ὅτι ἐγράφη μὲν ἐν Βουκορεστίῳ, ἐπέμφθη δὲ μετὰ τὸ 1760, ὡς τυπωθῆν τὸ βιβλίον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὸ 1759 ἐπεριγραφόμενον οὕτως.

«Ἀκολουθία τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Βησσαρίωνος, Ἀρχιεπισκόπου Λαρίσσης τοῦ Θεομακάτοργου, τυπωθεῖσα μὲν

τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ... Τὰ νῦν δέ... Δι' ἀναλωμάτων καὶ δαπάνης τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας· Κου. Κου. Φιλάρετου Μιχαλίτζη τοῦ ἐκ τῆς περιφήμου Νήσου Ζακύνθου. Ἐπιμελείας, προτροπῆς τε, καὶ ἐπιστασίας τοῦ Εὐγενεστάτου ἄρχοντος μεγάλου Σατράρη Κυρίου Ἰωάννου αὐταδέλφου τῆς αὐτοῦ Πανιερότητος... Ἐν τῇ κατὰ τὸ Βουκορεστίον Ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει, ἔτει Σωτηρίῳ αψθ'. Παρὰ Γεωργίῳ Στοϊκοβίτζη τῷ Τυπογράφῳ.»

Τὸ περὶ Εὐγενίου τεμάχιον τῆς ἐπιστολῆς καθίσταται ὀλίγον σκοτεινόν, ὡς μὴ ἀναφέρον Α'. ποῦ καὶ κατὰ ποῖον χρόνον ὁ Μιχαλίτζης μετὰ τοῦ Βουλγάρεως συνεντεύχθησαν, καὶ Β'. Ἄν ὁ Φιλάρετος ἦν τότε Μητροπολίτης Οὐγγροβλαχίας. Δυνάμεθα ὅμως νὰ διῃσχυρισθῶμεν Α'. Ὅτι ἡ συνέντευξις ἐγένετο πρὶν εἰσέτι ἐκδοθῆ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος φυλλάδιον· ἄλλως πῶς ὁ Φ. Μ. μὲ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπιστολὴν ἠθέλε πέμψει καὶ τὰ ἀντίτυπα τοῦ φυλλαδίου, ὡς γράφων «Τὸν ἐξαδελφόν σου Διδάσκαλον Διάκονον Βούλγαριν ἀπὸ τότε δὲν εἶδα πλέον, ὡσὰν ὁποῦ καὶ ἐγὼ ἔφυγα καὶ αὐτὸς καθὼς σοῦ ἐγραψά, ἐσκόπευε νὰ φύγῃ» καὶ Β'. Ὅτι συνεντεύχθησαν εἰς ἄλλον τινὰ τόπον καὶ οὐχὶ ἐν Βουκορεστίῳ ἔνθα πιθανολογεῖται νὰ ἐγράφη ἡ καταχωρηθεῖσα ἐπιστολή.

Ὅπως ἐξιχνιάσωμεν λοιπὸν τὸν τόπον τῆς συνεντεύξεως τῶν δύο τούτων Ἱερομένων Ζακυνθίων ἀνάγκη πᾶσα βοηθούμενοι ἐκ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων μας καὶ ἐκ τῶν ὄσων οἱ Κ. Κούμας καὶ Αἰνιὰν περὶ Βουλγάρεως ἀνέφερον νὰ καταμετρήσωμεν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν περιοδίαν τοῦ Εὐγενίου. Ὁ Κούμας ὅθεν καὶ τὸ συμβολαιογραφικὸν τοῦ Κονδικίλου ἐγγραφον πιστοποιοῦσιν ἡμᾶς ὅτι ὁ Εὐγένιος, τὸ 1742 διεύθυνε τὴν Σχολὴν τῶν Ἰωαννίνων· ἀκολούθως ὁ Αἰνιὰν τοποθετεῖ αὐτὸν τὸ μὲν 1743 Σχολαρχοῦντα ἐν Κοζάνῃ, τὸ δὲ 1746 ἐκφωνοῦντα λόγον ἐπ' ἐκκλησίας, κατὰ τὴν ἐβδομάδα τῶν Ἁγίων παθῶν εἰς Λάρισσαν, προσθέτων εἰσέτι «Ἀγωνεῖται

πόσον καιρὸν διέτριψεν εἰς Κοζάνην. » Ἀπὸ Κοζάνην, κατὰ τὸν αὐτὸν Αἰνιὰν, μεταβαίνει εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος, ὅπου διετέλεσε πέντε ἔτη διδάσκων τουτέστι μεταξὺ τοῦ 1756 καὶ 1761 διότι κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔτος ἀπέρασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν διευθύνων τὴν αὐτόθι Σχολήν, ἐκφωνήσας εἰσέτι καὶ τὸν Πανηγυρικὸν λόγον τοῦ Ἁγ. Ἀνδρέου. Προσβληθεὶς δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τινων καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Μιτυληναίου ἐκείνου Δωροθέου, διδασκάλου τῶν Γραμματικῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ σχολῇ· καὶ ἐξυθροισθεὶς οὐ μόνον ὡς μὴ γινώσκων τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ ὡς περιττὰ διδάσκων μαθήματα, ἐννοοῦντες οἱ κατήγοροι τὴν σειρὰν τῶν Μαθηματικῶν· φεύγει ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπισκεπτόμενος τὸν πρωτοεξάδελφόν του Ἰατρὸν Γεώργιον Βάλσαμον καὶ ἔπειτα μεταβαίνει εἰς Λειψίαν, ὅπου κατὰ τὸ 1766 δημοσιεύει διὰ τύπου τὴν Λογικὴν αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς περιοδίας ταύτης ὄθεν σκεπτόμενοι, ἄλλην καταλληλοτέραν θέσιν τῆς τοῦ Μιχαλίτζη μετὰ τοῦ Εὐγενίου συνεντεύξεως δὲν εὐρίσκομεν, εἰμὴ ἐκείνην τοῦ Ἁγίου Ὄρους· διότι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ὡς αἰνιτομένη θετικῶς, καὶ ἄλλην πρὸς τὸν αὐτὸν ἱερέα Βάλσαμον πεμφθεῖσαν πρὸ τῆς τυπώσεως τοῦ βιβλιαρίου τουτέστι πρὸ τοῦ 1759, ἐν ἧ, ὡς ἐξάγεται, ἐξιστόρει τὸ μέρος ὁποῦ ἀπήντησεν αὐτόν· βλέπομεν ὅτι ὁ Εὐγένιος τρία δλόκληρα ἔτη πρὸ τοῦ 1759 ἀλλάχου δὲν διέτριβε, εἰμὴ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος διδάσκων. Πιθανότατον ὄθεν ὁ αἰεὶδιμος Φιλάρετος εἴτε ἐπισκεπτόμενος, ὡς Κληρικὸς, τὸν Ἅγιον ἐκείνον τόπον, εἴτε διάγων τὴν τοῦ Ἁγιορίτου ζωὴν, νὰ ἀπήντησεν ἐκεῖ τὸν Διδάσκαλον Βούλγαριν μετὰ τοῦ ὁποίου ὡς Συμπολίται νὰ ἐξεφράσθησαν τὰς ἐν τῇ ἐπιστολῇ συνοπτικῶς ἀναφερομένας ὁμιλίαις, ἐξ ὧν καθαρῶς συνάγεται ὅτι τὰ διὰ τὴν πατρικὴν του περιουσίαν παράπονα καὶ ὁ θάνατος τῶν γεννηθέντων του, παρκαينوῦσιν αὐτὸν ἄγαμον ὄντα, ὑγειῇ, πεπαιθεμένον καὶ δυνάμενον νὰ ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν, νὰ μὴν ἔχη γνώμην

γλήγορα διὰ τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ ποίαν πατρίδα; ἀναμφιβόλως τὴν πατρίδα τῶν γεννητόρων του ἧτις ἦν ἡ αὐτὴ μὲ ἐκείνην τοῦ ἱερ. Βαλσάμου καὶ Μητροπολίτου Μιχαλίτζη. Ἄλλ' ἡ πατρίς τῶν Μιχαλίτζη, Βαλσάμου καὶ γεννητόρων των εἶναι ἡ Ζάκυνθος· ἄρα ἡ Ζάκυνθος εἶναι ἡ πατρίς τοῦ Εὐγενίου.

Καὶ αὐτὰ λοιπὸν τὰ συμβολαιογραφικὰ ἔγγραφα ἐὰν δὲν εἶχομεν, καὶ αἱ τοσαῦται ἐφημεριακαὶ ἀποδείξεις ἐὰν δὲν ὑπῆρχον, ἐὰν αὐτῶν τῶν καταχωρηθησομένων τοῦ Εὐγενίου ἐπιστολῶν ἐστερουμέθα, καὶ τὰς γνωματεύσεις τοῦ Κερκυραίου Δονᾶ καὶ τῶν λοιπῶν δὲν ἠθέλομεν ἀνακαλύψει· μόνη ἡ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μιχαλίτζη ἐπιστολὴ, ἡδύνατο εἰς πάντα ἀμερόληπτον νὰ σχηματίσῃ τελεσίδικον ἀπόφασιν ἐπὶ τῆς πατρίδος τοῦ Εὐγενίου. Ἡμεῖς ὅμως καὶ ταύτην τὴν μαρτυρίαν θεωρῶμεν μικροτάτην ἀπέναντι τῶν λοιπῶν.

§ 20. Περὶ τῆς συγγενείας καὶ ἀλληλογραφίας τοῦ Ἀρχ.

Εὐγενίου μετὰ τῆς οἰκογενείας Βάλσαμο.

Μετὰ τῆς ἀρχαίας ταύτης τῶν Βαλσάμων οἰκογενείας, ἐσυγγένευε στενωῶς ἡ τῶν Βουλγάρων, ὡς λαβῶν γυναῖκα ὁ Νικόλαος Βάλσαμος τὴν τοῦ πατρὸς τοῦ Εὐγενίου ἀδελφὴν Κυριακὴν Βούλγαρι. Βλέπε § 15.

Ὁ Νικόλαος γεννήσας μετὰ τῆς Κυριακῆς ταύτης τοὺς Γεώργιον, Δημήτριον (τὸν ἱερέα), Σπυρίδωνα, Θεόδωρον καὶ Ἀνδρέαν· ἐπόμενον ὅτι ὁ μὲν ἦν θεῖος οἱ δὲ πρωτο-ἐξάδελφοὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βούλγαρι.—Ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν Σπυρίδων ὁ ἐν Κερκυραῖα χρηματίσας Πραγματάτος, καὶ ὑπὸ τοῦ αἰμινηστού οὕτω καλούμενος (βλεπ. Διαθ. Εὐγεν.) λαβῶν τὴν Λουγρετίαν Τουρίνην Κερκυραίαν ἐγέννησε τοὺς Ἰάκωβον, Αλοῦσιον, Ἄνναν Ἑλένην, Κυριακὴν, Γεώργιον καὶ Νικόλαον, πρὸς ὧν συχνάκις ὁ αἰεὶδιμος ἔγραφε. Ὁ δὲ Γεώργιος ὁ ποτὲ ἱατρὸς τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Πασσᾶ, συζευχθεὶς μετὰ τῆς Περσίας Χαντζῆ τοῦ Παναγιώτου ἀπὸ Θεσσαλονίκην, ἐγέννησε τοὺς Παναγιώτην (τὸν ἱερέα), Ἰωάννην, Μαρίαν καὶ Δημήτριον τὸν σπου-

δάσκντα μέσον τοῦ Θείου του Ἀρχ. Εὐγενίου ἐν τῷ στρατιωτικῷ σχολεῖω τῆς Πετροπόλεως καὶ ἀποκατασταθέντα ἀξιωματικὸν εἰς ῥωσικὸν πλοῖον. (Βλέπ. Διαθ. Εὐγ.)

Πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ Ν. Βάλσαμος ἔλαβε γυναῖκα τὴν Κυριακὴν Βούλγαρι, ἀδελφὴν τοῦ Πέτρου πατρὸς τοῦ Εὐγενίου, ἐκτὸς τοῦ προικοσυμφώνου § 15, ἀρκεῖ ἡ τοῦ ἱερέως Δημητρίου Βαλαμάου βαπτιστήριος, ἥνπερ ἀντιγράφου ἐκ τοῦ ἐνοριακοῦ αὐτῶν βιβλίου τῆς Θείας Ἀναλήψεως « 1713 Αὐγούστου 20 ἐβάπτισα ἓνα παιδί ἄρσενικὸν τοῦ Σρ. Νικολέττου Μπάλαμου γεννημένο μετὰ τὴν Κυρίαν Κυριακὴ Βούλγαρι καὶ τὸ ὄνόμασαν Δημήτριον, ἀνάδοχος ὁ Σρ. Θεόδωρος Τιέπολος Μεντζαλῆρας. »

Μετὰ τὸν ἱερέα αὐτὸν, ἥνπερ ὁ Εὐγένιος κατὰ τὸ λέγειν αὐτοῦ, ὡς ἀδελφὸν ἐσέβετο, διετήρησε διηνεκῆ ἀλληλογραφίαν, ἀλλ' ὁ χρόνος καὶ αἱ ἀκολουθήσασαι δυστυχίαι ἐν τῇ οἰκογενεῖα ταύτῃ μᾶς διέσωσαν τὰς ὀλιγίστους καταχωρηθησομένης Αὐτογράφου ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας σαφηνίζοντες διὰ σημειώσεων θέλει δυνηθῆ ἕκαστος νὰ μορφώσῃ Θετικὴν ἰδέαν οὐ μόνον περὶ τῆς μετὰ τῶν Βαλαμάων συγγενείας καὶ οἰκειότητος ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς γνησιότητος τῆς πατρίδος τοῦ Εὐγενίου.

§ 21. Ἐπιστολὴ Α'.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολὴ ἐγράφη ἐν Πετροπόλει ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου ἱεροδιακόνου ἔτι ὄντος. Ὅτι δὲ γέρον ἀπέρασαν αὐτόθι πρὸ τῆς ἱερατικῆς καὶ ἀρχιερατικῆς αὐτοῦ χειροθεσίας, ἐξάγεται Α' ἀπὸ τὸν Αἰνιὰν λέγοντα « Εἶπομεν ὅτι νέος ἔτι ὢν ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος εἰς Ἰωάννινα, καὶ διετέλεσεν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν μέχρι τῆς εἰς Πετρούπολιν ἀφίξεως αὐτοῦ. » (σελὶς κά.) Β' ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν σοφώτατον ἀρχιεπίσκοπον Μοσχοβίας Πλάτονα προσλαλιὰν τοῦ Εὐγενίου, τοῦ προχειρισθέντος δι' αὐτοῦ ἱερέως τὴν 30 Αὐγούστου 1775 καὶ εἰπόντος « Ἴδου ἐγὼ ὁ ἕως γῆρας καὶ πρεσβείου ταπεινὸς καὶ ἀνάξιος διάκονος ἤδη εἰς τὸν ὑψηλὸν τῆς ἱερωσύνης

βαθμὸν κτλ. » — Καὶ Γ' ἀπὸ τὴν πρὸς τὴν Αἰκατερίνην τὴν Β' ἐκφωνηθεῖσαν ἐπ' ἐκκλησίας εὐχαρηστήριον μετὰ τὴν ἀρχιερατικὴν του χειροτονίαν ἔνθα λέγει « Ὁ ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς τοῦ βήματος διακονίας τάξει καταγεγράσας. »

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην κατακεχωρημένην εἶδομεν εἰς τὸ ἀπὸ Κέρκυραν ἐξερχόμενον περιοδικὸν σύγγραμμα « ὁ Φοῖνιξ », (Φυλλάδ. Γ'), πλὴν ἀκρωτηριασμένην καὶ εἰς διάφορα μέρη ἔλειπῆ. Λέγομεν ἀκρωτηριασμένην, διότι παραβαλόντες ταύτην μετὰ τὴν ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΝ, ἥνπερ εἰς χεῖρας ἡμῶν ἔχομεν, εὐρομεν αὐτὴν καταλιμπάνουσαν οὐ μόνον διαφόρους λέξεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν συγγενικὴν φράσιν « Ἐξ' ἀδελφέ μου τὸ κατὰ σάρκα τιμιώτατε. »

Ἡμεῖς δὲ ἀναφέροντες τὰς παραλείψεις ταύτας, ἐλπίζομεν, ὅτι οὐδόλως προσβληθήσεται τὸ πολυμαθέστατον καὶ πολλοῦ λόγου ἄξιον σύγγραμμα, ὁ Φοῖνιξ· ἐὰν ὑπὸ τοῦ πρώτου πιθανὸν ἀντιγραφέως παρελείφθησαν ἀκουσίως αἱ φράσεις αὗται.

Τὰ αὐτόγραφα τῶν περισσοτέρων παρ' ἡμῶν καταχωρηθησομένων συγγενικῶν τοῦ Εὐγενίου ἐπιστολῶν, ὡς δὲ καὶ διαφόρων τῆς οἰκογενείας Βούλγαρι ἐγγράφων, ἐλάβομεν παρὰ τοῦ ἐντίμου Κυρίου Δινυσίου Πουβλίκολα, Ζακυνθίου, μετερχομένου ἐπαξίως τὴν Ζωγραφικὴν, συγγενοῦς τοῦ Εὐγενίου, ὡς γεννηθέντος ἐκ τῆς ἐντιμοτάτης Κυρίας Λουγρετίας Κοσμᾶ, θυγατρὸς τῆς Ἐλένης Βάλσαμο, μεγάλη μητὴρ τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ Κυριακὴ Βούλγαρι.

Ἡ εὐγενὴς αὕτη Κυρία Λουγρετία, ἡλικίαν ἤδη ἔχουσα 80 περίπου ἐτῶν, μοι ἐδιηγήθη διάφορα ἀνέκδοτα περὶ τοῦ Εὐγενίου οὐ μόνον· ἀλλ' ὅτι καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς αὐτῆς μετὰ τῶν Ζακυνθίων, ἔγραφον καὶ θεώρουσαν ἀεὶποτε τὸν θεῖόν της Εὐγένιον διὰ Ζακύνθιον. Μάλιστα κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς νυμφευσέως της, τὸ 1802, ἦλθεν εἰς Ζάκυνθον ὁ Δημήτριος Βάλσαμος διευθύνων ἐν Ῥωσικὸν Δίκροτον, παρὰ τοῦ ὁποίου προσεκλήθη ἐπὶ τοῦ πλοίου εἰς γεῦμα μετὰ πάντας τοὺς συγγενεῖς. Καὶ ἐνθυμεῖται ὅτι τὸ κύριον ἀντικείμενον τῆς

ἐπὶ τοῦ γεύματος συνλαλιᾶς ὑπῆρξεν ὁ αἰδίδιμος Εὐγένιος, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἢ μὴ ἐκπλήρωσις τῆς δι' ἐπιστολῆς ὑποσχεθείσης ἐπιστροφῆς αὐτοῦ κατ' ἐκεῖνα τὰ ἔτη εἰς Ζάκυνθον, δι' ὅπερ καὶ τὰ μέγιστα ἔλυποντο. Ἡ Α' ἐπιστολὴ φέρει οὕτω.

*Αἰδεσιμώτατε ἐν Ἱερεῦσι Π. Κυρ. Δημήτριε Βάλαμα
ἐξάδελφέ μου τὸ κατὰ σάρκα τιμώτατε καὶ
Ἀδελφὲ ἐν Χριστῷ περιπόθητε.*

Περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου ἔλαβον τὸ ἀδελφικὸν γράμμα τῆς σημειωμένου Μαρτίου 30, ἐμπεριεχόμενον εἰς ἄλλο γράμμα τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀνεψιοῦ Κ^{ου}. Νικολάου, γραμμένον τοῦτο Μαΐου 14/26 ἀπὸ Βενετίας.

Περιμένεις ἐξ ἅπαντος νὰ ἀκούσης (κατὰ τὴν κοινὴν συνήθειαν) εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτης μου τῆς ἀποκρίσεως, ὅτι ἐχάρην δεξιόμενος γράμματα παρὰ τῶν συγγενῶν μου ἀφ' οὗ μετὰ τοσοῦτους χρόνους ἐμάκρυνα φυγαδεύων ἀπὸ αὐτοῦς τοὺς πατρικούς τόπους καὶ ἔνθεν κἀκείθεν πλανήτης περιερχόμενος ἠύλισθην ὅπου καὶ ἂν ἠύλισθην. (1) Ἀληθῶς κατὰ τι ἐχάρην εἰς τοῦτο, διατὶ τέλος πάντων, ὅσα ἄλλα μᾶς περιστοιχοῦσι κακὰ, καὶ πικροῖαι τοῦ βίου συμφοραὶ, καὶ ἐπῆρειαι, ἢ ζωὴ ὅμως εἶναι τὸ καλὸν τὸ ὑπὲρ ἅπαντα ποθεινότερον, καὶ τῷ Θεῷ χάρις, ὅτι τὸ καλὸν τοῦτο σᾶς τὸ ἐφύλαξε καὶ ἐπὶ πάντων εἰς τὴν ἡγαπημένην μου καὶ σεβαστὴν Κυρίαν Θεῖαν, τὴν τιμιωτάτην Μητέρα σας, τὴν ἤδη ὑπέργηρον (2), τῆς ὁποίας τὴν δεξιάν, ὡς μητρός μου καταφιῶ ταπεινῶς καὶ εἰλικρινέστατα. Ἀλλὰ συμὰ εἰς τὴν εἰρημένην ἀφορμὴν τῆς χαρᾶς, αἱ πικραὶ εἰδήσεις ὅπου παρασταίνει τὸ γράμμα, προσέμιζαν ἐν εὐφροσύνῃ τὴν λύπην, καὶ ἡ χαρὰ σχεδὸν εἰς πένθος ἀπεληξεν. Μία φαμελία, τὴν ὁποίαν αἱ περιπέτεια τῶν καιρῶν ποικιλοτρόπως κατέβληψαν, εὐλογηθεῖσα ὑπὸ τῆς Προ-

(1) Μετέρχεται κομψότατα τὰς λέξεις φυγαδεύων καὶ ἠύλισθην, τῆς ῥήσεως τοῦ 83 Ψαλμοῦ « Ἴδου ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ἠύλισθην ἐν τῇ ἐρήμῳ.

(2) Ἡ Κυριακὴ Βούλγαρι ἀπέθανε εἰς Ἡλιάν 105 ἐτῶν, τὰς 2 Ἰανουαρίου 1781, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ συγγενοῦς τῆς Δόκτ. Ἀντωνίου Ἀδραμιώτη.

νοίας μὲ ἓνα χορὸν πολλῶν καὶ καλῶν ἀδελφῶν, φαίνεται πῶς ἔπρεπε νὰ εὐδοκιμήσῃ καὶ νὰ ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν. Τέσσαρα στοιχεῖα, καὶ, ἂν προσέζησε καὶ ὁ Βενιαμὶν (1) πέντε, ἔπρεπε νὰ συγκροτήσουν τῆς τοιαύτης φαμιλίας ἱκανὸν τὸ εὐτύχημα. Αὐταὶ ἦσαν αἱ πιθαναὶ ἐλπίδες· καὶ αἱ ἐλπίδες αὗται ἄρχισαν νὰ ἀνθῶν καὶ νὰ ἐπαγγέλλωνται καὶ δαψιλεῖς τοὺς καρπούς. Ἀλλ' ἰδοὺ αἱ ἐπισυμβᾶσαι ἐπίρειαι τὰς ἐματαιώσαν, κἂν πρὸς τὸ παρόν. Λυποῦμαι, καὶ κατακάρδιον αἰσθάνομαι τὴν πληγὴν μὲ παρηγορεμόνον τὸ, πρὸς τὸ παρόν, καὶ μὲ ὑποθάλλει ἔτι, ὅτι αὐτὸς ὁ βορρᾶς θέλει παρέλθει καὶ θέλει πνεύσει εἰς τὸ ἐξῆς κάμμία πνοὴ γλυκυτέρας αὔρας, μὲ τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν. Αὐτὸ τὸ θάρρος τρέφω στηριζόμενος εἰς τὴν φρόνησιν τῆς Ἰμετ. Αἰδεσιμότητος, εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ἀθωότητα τοῦ ἀδίκως φυγαδευθέντος ἀδελφοῦ (2) καὶ προπάντων πάντων εἰς τὰς εὐχὰς τῶν ὑμετέρων γονέων, αἱ ὁποιαῖόταν ἦναι δραστήριοι παρὰ τῷ Θεῷ στηρίζουσι τὰ τέκνα. Νεώτερος ἐγενόμην (καὶ γὰρ ἐγήρασα: καὶ τὰ γένηα μου, τὰ ὁποῖα ἐπειδὴ ἦσαν ξανθὰ τὰ ὁμοιάζεις μὲ τὸ σφιλάτζο, ἂν ἐνθυμᾶσαι, τῶρα ἄσπρισαν ὡσάν τὸ βαμπάκι) (3) καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγ-

(1) Βενιαμὶν ὀνομάζει τὸν ἀποθανόντα Ἄνδρέα, ὅστις ἦτο τῶν ἀδελφῶν ὁ μικρότερος.

(2) Ἐδῶ αἰνίττεται τὸν Σπυρίδωνα Βάλαμον ὄντινα οὐ μόνον ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Διαθήκῃ του καλεῖ **Ragionato**. Οὗτος Γραμματεὺς ἦν τοῦ διοικητοῦ Κερκύρας, ἀπέραςε κατὰ συγκυρίαν πλοῖον ἐκ τοῦ ῥωσικοῦ στόλου, ὅπερ ἔλαβε πολεμοφοδία κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν. Ἡ Πόρτα μαθοῦσα ταῦτα κατηγόρησε λυσσῶδῶς εἰς Βενετίαν τὸν τῆς Κερκύρας Διοικητὴν ὡς καταπατήσαντα τὰς μεταξὺ αὐτῶν συμμαχικὰς συνθήκας· καὶ ἡ Δημοκρατία μετέφερε αὐτὸν κατ' ἐπιφάνειαν σιδηροδέσιον εἰς Βενετίαν, ὅπου μολονότι ἐδικαιώθη ὑπερασπιζόμενος, τὸν ἐστέρησαν τῆς θέσεώς του. Τοῦ δὲ Σπυρίδωνος δραπετεύσαντος εἰς Κιτρίας τῆς Λακωνίας, (ὅπου καὶ ἀπέθανε τὴν 25 Ἰουλίου 1776,) ποιήσαντες τὴν εἰκόνα, ἀπαδειχθέντος ἐνόχου, οὐ μόνον ἀπηγχόνισαν· ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ἀφήρεσαν ἀπὸ τὸν κατάλογον τῶν ἀρχόντων. Ἡ περίστασις αὕτη ἔφερε τὸν ἄλεθρον καὶ ἀφανισμόν τῆς ἀρχαίας ταύτης πλουσίας οἰκογενείας.

(3) Ἐκ τῆς μεταξὺ τῶν παρενθέσεων περιόδου βεβαιούται ἢ εἰς Ζάκυνθον,

καταλειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν ἄρτους.

Διὰ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Κονσολάτου ὁποῦ μοῦ γράφετε (1) σᾶς ἀποκρίνομαι ὅτι μὲ ἐγράψατε εἰς περιστάσεις, διὰ τὰς ὁποίας ἓν πρᾶγμα ὁποῦ ἀλλεοτρόπως ἤθελεν εἶσθαι εὐκολον, εἶναι δύσκολον. Πρῶτον πάντων ἡ Αὐτοκρατορικὴ αὐλὴ, ἀπὸ πέντε μνηῶν ἤδη καὶ ἐπέκεινα, ἀνεχώρησε καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν Μόσχαν, ἐγὼ δὲ εὐρίσκομαι εἰς τὸ Πετροβούργον, ἐπειδὴ ἐκεῖ δὲν ἔχω κἀνένα ἔργον. Τὸ διάστημα τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης πόλεως εἶναι δωδεκαήμερον, μὲ τὴν πόστιν τὸ ἡμισυ. Μὲ τὴν αὐλὴν ἐκεῖ ἠκολούθησαν ὅλοι οἱ Μεγιστάνες τοῦ Βασιλείου καὶ σχεδὸν ὅλοι (πλὴν ὀλίγων) ὅσοι εἶναι τινὸς ἀξιωματος καὶ δυνάμεως.

Ἄν εἶχα κἀνένα φίλον διὰ νὰ ἐνεργήσω διὰ τὸ ζήτημά σας, αὐτὸς λείπει. Ἡ σύστασις ἡ δι' ἐπιστολῆς δὲν ὠφελεῖ τόσον, διατὶ καὶ ἀργοπορεῖ, καὶ δὲν εἶναι τόσον δραστήριος Ἰδού ἓνα μέγα κώλυμα. Δεύτερον ἐμπόδιον ἀκόμη μεγαλύτερον, ὅτι ἔταν ἐδέχθην τὸ γράμμα σας Ἰουνίου 11, ὁ Πρίγκιψ Ρεπνίν (2), ὁ ἀποστελλόμενος μέγας πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶχε μισέυσει, καὶ εἰς αὐτὸν εἶναι δεδομένον τὸ νὰ ἰδῆ φθάνοντας ἐκεῖ, καὶ νὰ ἐξετάσῃ εἰς ποίους τόπους τὰ Κονσολάτα πρέπει νὰ διορισθοῦν, καὶ εἰς ποῖα ὑποκειμένα

ὡς εἶδομεν § 13 ἐπανάκαμψις τοῦ Εὐγενίου· διότι ἂν δὲν ἤθελεν ἐπιστρέφει Ἱεροδιάκονος· ὁ Ἱερεὺς Βάλσαμος δὲν ἤθελεν ἰδεῖ τὸν πώγωνα τοῦ Εὐγενίου καὶ ὁμοιάσει αὐτὸν εἰς τὴν ξανθότητα μὲ τὸ Σφιλάτζο.

(1) Τὸ δυστύχημα τοῦ Σπυρίδωνος, ὡς πηγᾶσαν ἐκ τῆς πρὸς τὴν Ῥωσίαν ἀφοσιώσεώς του· ὁ Ἱ. Βάλσα. ἔγραψεν ὡς φαίνεται πρὸς τὸν Εὐγενίου εὐρισκόμενον ἐν Πετρούπολει ἵνα μεσολαβήσῃ ὑπὲρ τοῦ φυγαδευθέντος ἀδελφοῦ, καὶ τετῆ πρόξενος εἰς τινὰ τῶν προσδιορισθησομένων τόπων· ὁ δὲ ἀπαντᾷ ὡς ἄνωθεν.

(2) Ὁ Πρίγκιψ Ρεπνίν ἴσως εἶναι ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸ περὶ τῶν Διχονοιῶν τῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Πολωνίας δοκίμιον, ἐκδοθὲν τὸ 1768, ἐνθα εἰς τὴν πρὸς τὸν φιλιαναγνώστην ἐκφώνησιν τοῦ μεταφραστοῦ ἀναγινώσκεται «ὁ ῥηθεὶς Φισχέρους ἐκάλυψε τὸ βιβλίδιον μὲ τὸ πανευκλὲς ὄνομα τοῦ Πρίγκιπος Νικολάου Βασιλευβίχη Ρεπνίνου, τοῦ ἐν Βαρσοβίᾳ τῆ-κραταιοτάτης τῶν Ῥωσίων Αὐτοκρατορίας Αἰκατερίνης τῆς Β'. πρέσβευος, πρὸς ἂν αὐτὸ ἀφίρωσεν.»

νὰ δοθοῦν. Τρίτον οὐδὲ τοῦτο μικρὸν ἐναντίωμα ὅτι ἡ τοῦ Γενερ. Κουερίνου ὑπόθεσις φαίνεται (καθὼς πολλοὶ κρίνουσιν ἐδῶ) ἀντικειμένη εἰς τὰ ἰντερέσσα τοῦ Ῥωσικοῦ Κράτους, καὶ ἐπομένως καὶ οἱ περὶ τὸν Κουερίνον, εἴτε ἀληθῶς εἴτε κατὰ τὸ φαινόμενον, ἔνοχοι κρίνονται, καὶ ὡς ἐχθροὶ νομιζόμενοι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐλπίζουν δούλευσιν εἰς μίαν βασιλείαν, τὴν ὁποίαν ὑποπτέονται πῶς ἐπιβουλεύθησαν. Περὶ τούτου τοῦ τρίτου ἀναμένω νὰ συμβουλευθῶ μὲ τὸν Κόντε Μοτzenίγον τὸν ἐδικόν σας (1) ὁποῦ ἀκούω πῶς ἔρχεται· διατὶ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ πληροφορηθῶ, ἂν ὄχι διὰ τὸ παρὸν, κἀν διὰ τὸ ἐρχόμενον, ὅταν μοι δοθῆ ὁ τρόπος καὶ ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπιχειρηθῶ νὰ κατορθώσω τι. Αὐτὰ τὰ τρία αἴτια ἂν τὰ στοχασθῆτε μὲ ἀκρίβειαν, καὶ τὰ ζυγιάσετε θέλετε εὐρεῖ ὅτι διὰ μὲν τὸ γ', τὸ ζήτημά σας εἶναι δυσκαπόδεκτον· διὰ δὲ τὸ β', εἶναι ἔξω καιρῷ· διὰ δὲ τὸ α' εἶναι ἔξω τόπου.

Διὰ περισσοτέραν πληροφορίαν σημειώσατε: Αὐγούστου 9/20 τοῦ περασμένου ἐνιαυτοῦ 1774 ὁ ἐν Θεσσαλονικῇ Δόκτωρ καὶ Κόνσολος τῆς Δανιμαρκίας Δημήτριος Χοῦδάς, ἔγραψέ μοι παρακαλῶν νὰ μεσιτεύσω ὑπὲρ αὐτοῦ διὰ τὸ ἐν Θεσσαλονικῇ Κονσολάτον, ὁποῦ θέλει νὰ εἰπῆ μὲ ἔγραψεν εὐθὺς μετὰ τὴν εἰρήνην. Μὰ ἡ ἐπιστολὴ του ἄργητε νὰ μὲ ἔλθῃ (δὲν ἠξέυρω πῶς) μετὰ μῆνας σχεδὸν ὀκτώ. Ἡ αὐλὴ τότε ἐδῶθεν ἔλειπεν· ἔγραψα πρὸς τοὺς φίλους καὶ Πατρόνους εἰς Μόσχαν· πλὴν οὐδὲν ἐκατέρωθωσα, οὔτε ὁ τόπος ἐβοήθησεν, οὔτε ὁ καιρός. Τὸ τρίτον ἐκεῖ ἐμπόδιον ἔλειπε, τὸ α' καὶ τὸ β'. ὅμως ἀπεματαίωσαν τὸ ζήτημα. Τοῦτο σᾶς τὸ γράφω διὰ νὰ στοχασθῆτε προσέτι, ὅτι ἂν διὰ τὸν ξένον ἐδειξα τὴν δυνατὴν προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν, διὰ τὸν συγγενῆ μου εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ προθυμηθῶ; ἀδύνατον· καὶ θαρρῶ ὅτι εἰς τοῦτο μὲ κάνετε δικαιοσύνην, οὐδὲ ποσῶς νὰ μὴ ἀμφιβάλλετε· ἀλλ'

(1) Τὸν ἐδικόν σας τουτέστι τὸν συγγενῆ σας — ἐπειδὴ καὶ τῶ ὄντι ἡ οἰκογένεια Μοτzenίγο εἶχε συγγένεια μετὰ τῶν Βαλσάμων, διότι εἰς τῶν Μοτzenίγων ἔλαβε γυναῖκα ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν Βάλσαμο.

ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ νὰ ἦσθε βεβαιωμένοι, ὅτι δὲν θέλει λείψω νὰ προσέχω εἰς πάντα τρόπον εὐκαιρίας ὅπου νὰ μοῦ δοθῇ νὰ ἐπιμεληθῶ εἰς παρηγορίαν τοῦ ὀσπητίου σας (ταυτόν εἶπεν τοῦ ὀσπητίου μου) τὸ κατὰ δύναμιν.

Παρακαλῶ ἀφοῦ διαβάσης τὸ γράμμα μου εἰς τὴν Κυρίαν μου καὶ περιπόθητον Θείαν, νὰ τῆς φιλήσης πρῶτον τὸ χέρι, ἔπειτα τὸ πρόσωπον ἐκ μέρους μου. Ἀγκαλιὰ καὶ ἱερῆς εἶσαι ἀδελφὲ, δὲν τὸ βλάπτει· πρῶτον, ἐπειδὴ ἐν σοὶ τοῦ ἱερῆως πρότερος εἶναι ὁ υἱός, καὶ ὁ νόμος τῆς φύσεως εἶναι πρεσβύτερος τοῦ πρεσβυτέρου, διατὶ εἶναι πρεσβύτατος· καὶ δεύτερον διότι φιλεῖς ἐπιτροπικῶς, τοῦτέστι ὡς τὸν τόπον ἐπέχων, καὶ τὸ πρόσωπον ἐπιφέρων ἐνὸς διακόνου.

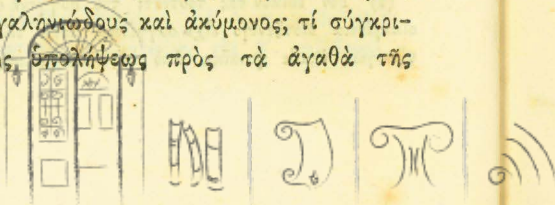
Πρὸς τούτοις παρακαλῶ νὰ προσφέρῃς τοὺς ἐγκαρδίους μου ἀσπασμούς πρὸς πᾶσαν τὴν σὴν ἀδελφότητα καὶ ἀνεψιότητα, ἡγουν τὴν ἐμὴν ἐξαδελφότητα καὶ θειότητα. Καὶ τὸν μὲν Sig^r Ragonato τὸν γλυκύτερόν μοι Σπυράκη καὶ τὸν συνοδεύοντα αὐτὸν ἐν τῇ φυγῇ Κυρ. Θεόδωρον, νὰ τοὺς ἀσπασθῆς ἐγγράφως ἢ (τὸ καλλιώτερον δῶν Κύριος!) ἐπανεληθόντας ὀγλήγωρα, καὶ αὐτοπροσώπως, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπαξάπαντας καὶ ἀπαξάπασας ἐκ στόματος· νοεῖται δὲ ὡς ἀρχηγὸν τοῦ χοροῦ καὶ προθήλικα, τὸν ἀγαπητόν μοι S^r. Τζόρτζην.

Μὴ λείψετε μὲ ἄλλο σας γράμμα νὰ μοὶ δηλοποιήσετε τί τέλος ἔλαβεν ἡ ὑπόθεσις τοῦ S^r. Σπυράκη ἢ τί ἐλπίζεται. Τὰ γράμματά σας ἄς πέμπωνται εἰς Βενετίαν, ἢ πρὸς τὸν S^r. Μαρούτζην ἢ εἰς ἄλλον, διὰ νὰ στέλλωνται πὲρ Βιέννα εἰς Πετροβοῦργον.

Ἄχ ἀδελφὲ, ἂν ἦτον τρόπος νὰ ἔλθω νὰ τελειώσω αὐτοῦ μεταξὺ σας τὴν πολυπονον πλάνην τοῦ βίου, τὴν ὁποίαν ἕως τώρα ἀπέρασα! Πίστευσόν μοι αὐτοὶ σας οἱ τόποι εἶναι ὁ παράδεισος. Τὶ ὠφελοῦσιν αἱ αὐλικαὶ τύρβαι καὶ τὰ θεάματα τῆς Κοσμικῆς Μεγαλειότητος πρὸς παράθεσιν μιᾶς διαγωγῆς ἐν ὀλιγαρκείᾳ γαλκνωδῶδους καὶ ἀκύμονος; τί σύγκρισιν ἔχουν τὰ ἀγαθὰ τῆς ὑπολήψεως πρὸς τὰ ἀγαθὰ τῆς

φύσεως; Ἐκεῖνα εἶναι ὄνειρα παραβαλλόμενα πρὸς ταῦτα, καθὼς ταῦτα, πρὸς τὰ ἐλπιζόμενα εἶναι τὸ οὐδέν. Μὰ γιὰ εἰπέ μοι καὶ τοῦτο, ἀδελφὲ, ἂν αὐτοῦ ἔλθωμεν (ἐπειδὴ ἤμεσθεν ἄνθρωποι σάρκα φοροῦντες καὶ τὸν κόσμον οἰκοῦντες) πῶς ἔχομεν νὰ ζήσωμεν; Ἐσὺ διάτανε a buon conto ἔχεις μίαν φαμόζα abbazia, ἔχεις casa propria καὶ possessiones, ἡγουν εἶσαι ἰντραδόρος εἶσαι ἐπιθυμητὸς καὶ κογκορρέρον μικροὶ καὶ μεγάλοι τόμου ψάλλεις διὰ νὰ σὲ ἀκούσουν, ἔχεις φίλους καὶ γνώριμους τόσους καὶ τόσους καὶ εἶσαι παρὰ πάντων ρισπετάδος. Μὰ ἐγὼ ἂν ἔλθω, ἓνα ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας σεσαθρωμένον γερόντιον, μὲ δύο ἡμισυ δόντια, ὅλα ὅλα, χωρὶς ὑποστατικά, χωρὶς σπῆτι, χωρὶς ὀφφίκιον, χωρὶς ἐπιτραχήλιον, χωρὶς τέχνην, (ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνο τὸ πτωχὸ τύπτω-τύπτεις πάει τώρα ἀπέρασεν)· τί ἔχω νὰ γένω; ἐρωτῶ λοιπὸν καὶ σημαίωσαί μοι ἡμπορῶ αὐτοῦ νὰ ἀγοράσω (διατὶ τὴν σήμερον αὐτὰ (1) ἀγοράζονται.) καμμίαν abbazia, ὅπου νὰ μοὶ δίδῃ καμμίαν ἑκατοντάδα φλωρίων τὸν χρόνον πρὸς κυβέρνησιν; (διατὶ δὲν εἶμαι νηστευτής.) καὶ ὡς πόσα χρειάζονται διὰ τοιαύτην ἀγοράν, ἢ ὑποθήκην; τὴν ζητῶ in vita, καὶ ἡ ζωὴ μου δὲν θέλει εἶναι μακρὰ, ὅθεν ὁ πωλητὴς θέλει εὑρεῖ τὸν λογαριασμόν του. Καὶ τὴν θέλω, ὅχι μακρὰν τῆς πόλεως, διὰ νὰ ἔχω ἕταν θέλω εὐκόλην καὶ πρόχειρον τὴν συναναστροφὴν τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων. Γράψαι μοι πρὸς τούτοις καὶ ἂν ἀπὸ τὸ περίφημόν μας Καψο-γαϊδούρικο γένος τῶν Βουλγαράτων αὐτοῦ, εὐρίσκειται κανέννας ἄρρην ἢ μόνος

(1) Ἐνθυμούμενος ἴσως, τὴν ὁποίαν ἔλαβε παρὰ τῶν Φανερωμενιτῶν προσβολῆν, στιγματίζει εἰρωνικῶς τὴν ἐπικρατοῦσαν τότε συνήθειαν. Καὶ τῶ ὄντι οὐ μόνον αἱ ἡγουμέναι ἀλλὰ καὶ αἱ ἐφημερίαι κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐλαμβάνοντο δι' ἡγορασμένων ψήφων.—Ὁ ἱερῆς ἕως Βάλαμος ἐγένετο ἡγούμενος τῆς ἐν τῷ φρουρίῳ (τὰ νῦν μὴ ὑπαρχούσης) Μονῆς τοῦ Προδρόμου διὰ μόνης μεσολαθήσεως τοῦ αὐταδέλφου του Σπυρίδωνος τοῦ μεγίστην ἰσχὺν ἔχοντος ἕνεκα τῆς ἐν Κερκύρα θέσεώς του.

ἀπέμεινα ἢ ἀφεντία μου;—ὦ! . . . τὸ χροτὶ ἐτελείωσε—ἕβρωστο καὶ εὖ πράττει.

Εἰς Π.π. 7/18 Ἰουλίου 1775.

ὁ ὑμέτερος ἐξάδελφος καὶ ἀδελφὸς καὶ δούλος

Εὐγένιος Ἱεροδ. ὁ Βουλγαρικ.

Ἄν αὐτοῦ εὐρίσκειται ὁ λογιώτατος ἐν ἱεροδιδασκάλοις καὶ ἱεροκέρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κυρ. Ἰωάσαφ ὁ Κορνήλιος ἄς δεχθῆ δι' ὑμετέρας φωνῆς τοὺς παρ' ἐμοῦ ἐγκαρδίους ἀσπασμούς.» — Ἡ τελευταία αὕτη περικοπὴ γεγραμμένη ὑπάρχει καθέτως εἰς τὸ περιθώριον τοῦ αὐτογράφου.

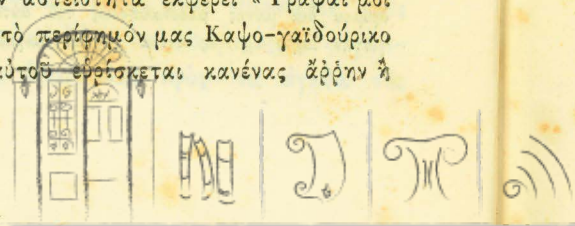
Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης λοιπὸν τῆς γινομένης καταληπτοτέρας διὰ τῶν ὀλίγων σημειώσεων, ἄς κρίνῃ ἕκαστος ἡμῶν ἐὰν ὁ γράψας ταύτην ἦτον ἄλλης πατρίδος καὶ οὐχὶ Ζακύνθιος. Ἐν αὐτῇ βλέπει τις καθαρὰ τὴν μετὰ τῶν συγγενῶν τοῦ γράφοντος ἀκατέργαστον οἰκειότητα, μνηθάνει τὰς μυστικωτέρας τῶν συγγενικῶν τούτων οἰκογενειῶν ὑποθέσεις, ἀπαντᾷ τὴν φυσικὴν τῆς παρηγορίας διάλεκτον καὶ τέλος τοὺς ἐν ταῖς δυστυχίαις συνήθεις ἀστείμους τοὺς γινομένους μᾶλλον πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πληγῶν καὶ τῶν πόνων. Ὁ σοφὸς Εὐγένιος ἀσειζόμενος μὲ ἀπερίγραπτον χάριν μετέρχεται τὴν κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐν χρήσει οὖσαν πολυθρύλλητον τῶν συμπολιτῶν του διάλεκτον, ἀναφέρει καὶ ὅπως οὖν δάκνει τὰ ἐπιβρεάζοντα τότε τῶν ἱερέων προσόντα, ὅποια μετὰ τὴν εὐαγγελικότητα καὶ ἀρετὴν, ἦσαν πρὸς τούτοις ἢ ἐκ πλουσιῶν καὶ ἀρχοντικῶν προγόνων γέννησις, ἢ πολυκτημοσύνη καὶ ἢ ὠραία φωνή. Ἀναμιμνήσκει πολλὰς ἐκ τῶν ἐπικρατουσῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ συνηθειῶν καὶ μὲ ἀνέκφραστον ἐπιθυμίαν ζητᾷ, εἰ δυνατόν, νὰ ἐτελείωνε τὴν πολύμοχθον πλάνην τοῦ βίου μεταξὺ τῶν Ζακυνθίων αὐτοῦ συγγενῶν καὶ ἐπὶ τὴν Πάτριον γῆν, τὴν ὅποιαν ὀνομάζει παράδεισον. Τέλος ὡς ἐπίλογον τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ μὲ ἄκραν ἀστειότητα ἐκφέρει « Γράψαι μοι πρὸς τούτοις καὶ ἂν ἀπὸ τὸ πρῶτον μὲν καψο-γαϊδούρικο γένος τῶν Βουλγαράτων αὐτοῦ εὐρίσκειται κανένας ἄρρην ἢ

μόνος ἀπέμεινα ἢ ἀφεντία μου » περίοδος ἐπικρούντως καθαρὰ πρὸς σαφήνειαν τοῦ ποθουμένου. Ἐχομεν ὅμως καὶ ἕλλην ἀπὸ Μόσχην πρὸς τὸν αὐτὸν ἱερέα ἐπιστολὴν δι' ἧς γνωστοποιεῖ αὐτῷ τὴν προσφάτως γενομένην ἱερατικὴν καὶ ἀρχιερατικὴν χειροτονίαν του.

§ 22. *Ἐπιστολὴ Β'.*

Αἰδεσιμώτατε ἐν Ἱεροῦσι Π.π. Κυρ. Δημήτριε Βάλσαμε ἐξάδελφέ μου τὸ κατὰ σάρκα τὴν ὑμετέραν αἰδεσιμότητα εὐχόμενος κατασπάζομαι.

Εὐχόμενος; ὁ διάκονος τὸν ἱερέα; ἄνω ποταμῶν τὰ βέυματα; καὶ ἢ ἄμαξ τὸν βοῦν ἔλκει; καὶ οὐχὶ τὸ χεῖρον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται; Ἄλλ' ἤξευρε, ἀδελφέ, ὅτι τὴν ὥρην ταύτην καθ' ἣν γράφω ἐγὼ ὁ ἀνάξις εἶμαι Ἀρχιερεύς. Κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος ἡ Μεγάλη Αὐτοκράτωρ εὐδόκησεν ἐπ' ἐμοὶ καὶ δι' ὅσον ἀντέστην ἀπελογήθην, ἰκέτευσα, ἐπρόθελα τὸ γῆράς μου, τὴν ἀσθένειαν, τὴν ἀπραξίαν, τὴν στέρησιν τῆς ῥωσικῆς γλώσσης κτλ. δὲν ἐδυνήθην νὰ τὸ ἀποφύγω. Εὐρισκόμενος ἐν Πετροπόλει κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούλιον μῆνα (ὅθεν σᾶς ἔγραψα) ἔλαβον ἀπὸ Μόσχην ἕνθα ἦτον ἡ Αὐτοκρατορικὴ αὐλὴ τὰ προσκλητικὰ γράμματα. Ἀπεκρίθην ἐκεῖθεν παραιτούμενος διὰ πολλῶν, ὡς εἶπον, τὸ μέγα καὶ ὑπέρογκον φορτίον, ἀλλ' ἐδέχθην καὶ δευτέρα γράμματα ἐπὶ τοῖς πρώτοις, καὶ ἐπὶ τοῖς δευτέροις τρίτα καὶ τέως τὰ γράμματα ἔγιναν ἐπίταγμα, καὶ ἡ πρόσκλησις τρόπον τινὰ κέλευσις. Ὅθεν ἠναγκάσθην νὰ ἐνδώσω καὶ νὰ ὑπακούσω. Διέβην τοίνυν ἐκ Πετροπόλεως εἰς τὴν Μόσχην περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου, ὅπου κατὰ τὴν τριακοστὴν τοῦ εἰρημένου μηνός, ἐχειροτονήθην ἱερεύς, μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ ἑφεξῆς μηνός Σεπτεμβρίου, τῇ πρώτῃ δηλαδὴ τοῦ Ὀκτωβρίου προσβιβάσθην εἰς τὸν ὑψηλὸν τῆς ἀρχιερατείας βαθμὸν, χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν τριῶν ἐγκρίτων τῆς ἐνταῦθα ἱερωτάτης Συνόδου ἀρχιερέων, παρουσιαζούσης ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ αὐτῆς τῆς Αὐτοκράτορος καὶ ἀπάσης τῆς Αὐτοκρα-

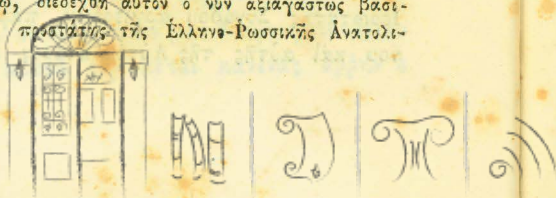
ΓΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

**ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΥΡΙΟΥ**

τορικής αὐτῆς. Καὶ ἰδοὺ σοὶ ὁ ἀπ' ἐκεῖνου τοῦ καιροῦ ἄρχιγῆρου ὢν ταπεινὸς διάκονος, Ἀρχιεπίσκοπος εἶναι Σλαβωνίου καὶ Χερσῶνος, τοῦτο ἐπέθη ὄνομα ἐκ διπλώματος αυτοκρατορικοῦ τῆ νεωστὶ συστηθείσῃ Ἐπαρχίᾳ εἰς τὴν νέαν διοίκησιν ὅπου τὸ ῥωσικὸν κράτος εἰς καιρὸν τῆς ἐνδόξου εἰρήνης ἐθεμελίωσεν· καὶ τῆς ἐπαρχίας τὰ ὅρια ἐκτείνονται ἀπὸ τῆς περιφήμου Πουλτάβας, ὅπου ὁ αἰδιμιος Πέτρος ὁ Μέγας κατέθραυσε τὴν δύναμιν τῶν Σβεκῶν (1), ἕως τοῦ Ἀζώφ ἕως Κυνοῦρ πρὸς ἀνατολὰς καὶ τοῦ ποταμοῦ Βόγ πρὸς δυσμὰς, ἡ αὐτὴ ἐπαρχία ὀνομάζεται καὶ νέα Ῥωσσία καὶ ἐν αὐτῇ συγκροτεῖται ἡ νέα ἀποικία τοῦ ἡμετέρου γένους τῶν Γραικῶν καὶ Μολδάβων καὶ Βλάχων καὶ Σέρβων, οἵτινες ἐπὶ πολλῆς καὶ καλῆς γῆς εὐφόρου καὶ καρπερῆς θελήσουν νὰ συνδράμουν, ἐξ ὧν ἕως τοῦ νῦν τινὲς χιλιάδες συνέδραμον εἰς Γενικαλὲ, καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις καὶ χῶρας, ἴσως δὲ καὶ πλείονες συνδράμουν χριστιανοὶ φεύγοντες τὴν καταδυναστείαν τῶν τυράννων αὐτῶν καὶ τὴν γενοχωρίαν τῆς ἀπορίας καὶ θλίψεως.

Ἐχεις τὰ κατ' ἐμὲ συμβάντα, ἀδελφὲ, ἱκανῶς λογιᾶζω ὅσον

(1) Ἡ κατὰ τῶν Σουηδῶν ἐν Πουλτάβᾳ περὶ τὸ 1709 νίκη τῶν Ῥώσων ἔδωκε πρόδον μεγίστην εἰς τὴν Ῥωσσίαν, τοῦ μεγαλείου τῆς ὁποίας θεμελιωτῆς ἐγένετο Πέτρος ὁ Μέγας ἡ Α', ὅστις βασιλεύσας 40 περίπου ἔτη εἰσήκε ἐν αὐτῇ ἐμπορίαν, στρατεύμα τακτικὸν, ναυτικὸν, ἐπιστήμας καὶ τέχνας. Οὗτος ἔκτισε πρὸς ἐμφύχασιν ναυτικῆς δυνάμεως παρὰ τὸν Φοινικὸν Κόλπον τὴν Πετρούπολιν τὸ 1703.—Ἐκ τῶν διαδόχων του διέπρεψε μέγਾਲως κατὰ τὸ 1762 Αἰκατερίνη ἡ Β' ἐπὶ τῆς ὁποίας τοσοῦτον ἐν τῇ Ῥωσικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ὁ Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς προεχώρησεν ὥστε τὰ Σχολεῖα καὶ Χειροτεχνεῖα ἤμαζον ὡς ἐν τῇ Εὐρώπῃ.—Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς 216 νεαὶ πόλεις ἐκτίσθησαν, καὶ πολλὰ χῶρα ἠλευθερώθησαν μετ' ὧν καὶ ἡ Ταυρικὴ Χερσονήσος ἢ Κριμαία τῆς ὁποίας Ἀρχιεπίσκοπος ἐγένετο ὁ Εὐγένιος.—Αὕτη ἀπέθανε τὴν 17 Νοεμβρίου 1796 ἀφήσασα διάδοχον τὸν υἱὸν αὐτῆς Παῦλον Α'. τὸν δολοφονηθέντα τὴν 23 Μαΐου 1807 καὶ διαδεχθέντα ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Ἀλεξάνδρου Α', ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ σοφώτατος Εὐγένιος ἀπεδήμησε ἐν Κυρίῳ. Τέλος δὲ ἀποθανόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου τὴν 4 Οκτωβρίου 1826 ἐν Ταύγαρῳ, διεδέχθη αὐτὸν ὁ νῦν ἀξιογάρτως βασιλεὺς Νικόλαος Α', ὁ ἔνθεμος ^{προστάτης} τῆς Ἑλληνο-Ῥωσικῆς Ἀνατολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας.

συγχωρεῖ τὸ πλάτος μιᾶς ἐπιστολῆς, ἐλ τῆς αὐτῆς δὲ ταύτης εἰδήσεως καταλαμβάνεις καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν εἰς τὴν ἐπιστολήν σας τὴν δευτέραν ἀνέβαλον, καὶ αἱ πολλὰ ἀσχολίαι τῆς νέας μου βχυρτάτης καὶ πολλὰ φορτικῆς καταστάσεως ἐπροξένησαν τὴν ἀναβολὴν καὶ δὲν ἦτον τρόπος ἀλλέως.

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας, ἐπέστρεψεν ἡ αὐλή εἰς Πετρούπολιν, ἐγὼ δὲ ἔμεινα εἰς Μόσχαν καὶ κάμνω τὰς προπούσας μου ἐτοιμασίας, διὰ νὰ καταβῶ εἰς τὴν ῥηθείσαν πόλιν Πουλτάβαν, ὅπου πρέπει νὰ συστήσω κατ' ἀρχὰς τὴν κατατομὴν μου ἕως νὰ στηριχθῇ ὁ θρόνος εἰς τὴν ἀρμοδιωτέραν τῆς ἐπαρχίας κατάθεσιν. Μόσχα 22 Νοεμβρ. 1775

Ὁ ἀγαπητὸς ἐξάδελφός. καὶ εὐχέτης Θεομὸς
Εὐγένιος ὁ Σλαβ. καὶ Χερσῶν. Ἀρχιεπίσκοπος.

§ 23. Ἐπιστολὴ Γ'.

Ὅτε ὁ Εὐγένιος ἕνεκα τῆς νεωτέρας μεθόδου δι' ἣς ἐδίδασκε καὶ τῶν φιλοσοφικῶν αὐτοῦ μαθημάτων μὴ ἀνηκόντων, ὡς ἔλεγον οἱ κατήγοροι αὐτοῦ, εἰς ἱερεῖς, ἤρχισε διὰ πολυμβούλων τινῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ πολλῶν νὰ ἀποστρέφεται καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικῶς τότε Πατριαρχεύοντος Σχιμουῆλ, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Αἰνιᾶν λέγει ὅτι τελειώσωντος τοῦ Εὐγενίου τὸν τῆς μητρὸς τοῦ Γρηγορίου Γάϊκα ἐπιτάφιον καὶ ἐλθόντος ἵνα κατὰ τὸ σύνθημα ἀσπασθῇ τὴν χεῖρα τοῦ Πατριάρχου δημοσίως καὶ μετὰ πικρίας αὐτὸν ἐπέπληξεν, εἰπὼν εἰς αὐτὸν « Ἰπερψώσας μίαν θνητὴν γυναῖκα ὑπεράνω τῆς Παναγίας » (1) ὁ ἀείμνηστος ἀναχωρήσας διέβη εἰς Θεσσαλονίκην ὅπου πρὸ ἐτῶν διέτριβεν, ὡς ἰα-

(1) Ἐν τῷ ΠΖ'. Φυλλαδίῳ ἕμως τῆς Νέας Πανδώρας Τομ. Δ' καταχωρεῖται βιογραφία τοῦ ἀειμνήστου Νικηφόρου Θεοτόκη, ἐν ἣ ἀναγιγνώσκεται « Συνέπεσε τότε νὰ ἀποθάνῃ ἡ μήτηρ τοῦ Γρηγορίου Γάϊκα, ἡγεμόνος Βλαχίας· ὁ Θεοτόκης ἐξεφώνησε τὸν ἐπιτάφιον λόγον, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Πατριάρχου καὶ ὄλων τῶν συνοδικῶν. Φαίνεται δὲ ὅτι εἶτε ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τῆς εὐγνωμοσύνης αἰσθήματος κινούμενος, εἶτε παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς ὀξείας αὐτοῦ φύσεως, ἐξετράπη εἰς τσαύτην ἐγκωμίου ὑπερβολὴν, ὥστε ὁ αὐστηρὸς Πατριάρχης συνέσειλε τὰς ὀφρῦς, καὶ ὅτε ὁ Θεοτόκης καταβὰς ἀπὸ τοῦ

πρὸς τοῦ Πισσᾶ τῆς πόλεως ἐκείνης, ὁ πρωτοεξάδελφος αὐτοῦ Γεώργιος Βάλασμος ἀδελφὸς τοῦ ἱερέως Δημητρίου ἔνθα ἐκτὸς τῶν συγγενικῶν περιποιήσεων μέσον αὐτοῦ ἐφιλιώθη καὶ μετὰ τοῦ ὀθωμανοῦ τῆς πόλεως ἐκείνης Διοικητοῦ, ὅστις καί-τοι βάρβαρος μεγάλως ἐθαύμασεν, ὡς λέγεται, τὴν φυσικὴν δξύνουαν καὶ ἱκανότητα τοῦ Εὐγενίου.

Μετὰ καιρὸν ὅμως ἐπιστρέφων οἰκογενειακῶς εἰς τὴν πατρίδα ὁ Γ. Βάλασμος καὶ ναυαγήσας ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Ἀκρωτηρίου Μιλέα, μόλις ἠδυνήθη νὰ σωθῆ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ. Τοῦτο μετὰ καιρὸν μαθὼν ὁ Εὐγένιος, ἀρχιερατεύων τότε ἐν Ῥωσσίᾳ ἔπεμψεν αὐτῷ οὐχὶ εὐκαταφρόνητον χρηματικὴν ποσότητα καὶ ἐπιστολὴν, δι' ἧς παροτρύνει αὐτὸν νὰ τῷ πέμψῃ ἕνα τῶν υἱῶν του.

Ὁ Γεώργιος, ὠφελούμενος μιᾶς τοιαύτης ἀπροσδοκῆτου περυστάσεως πέμπει εὐθὺς τὸν υἱὸν τοῦ Δημήτριου, νέον δεκατεσσάρων ἐτῶν ἡλικίας, συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ Νικολάου Βαλασάμου πρωτοεξάδελφου του, οἵτινες φθάσαντες ἐκεῖ ἐτέθησαν ὑπὸ κάθαρσιν. Ἀναγγελθείσης δὲ τῆς ἀφίξεώς των πρὸς τὸν θεῖόν των Εὐγένιον ὁ ἀξιοσέβαστος Γέρον πέμπει εὐθὺς τὴν ἐπομένῃ ἐπιστολὴν ἐξ ἧς καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ *Αὐθωρὸν* πασιφανῶς δαίκεται ὅποιον φιλόστοργον ἀγάπην διὰ τὴν τῶν Βαλασάμων οἰκογένειαν διηνεκῶς ἔτρεφεν.

Φίλιπτε μοι Ἀρεψιέ.

Ἐχάρην εἰς τὸν ἔρχομόν σου ὁμοῦ καὶ τοῦ ἐξαδέλφου σου Δημητρίου.—Ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐκτελέσῃται αὐτοῦ τὰς διωρισμένας ἡμέρας. Οἱ νόμοι εἶναι κοινοὶ καὶ ἀπαραίτητοι.—Ἐκεῖνο μόνον σὰς παραγγέλλω νὰ ζῆτε εὐθυμοὶ καὶ ὑπομονητικοὶ εἰς τὰς ἡμέρας αὐτάς τῆς κουραρτίνιας, νὰ φυλάττεσθε ἀπὸ κρύωμα καὶ νὰ μετριάξεσθε εἰς τὴν τροφήν. Ἢ

ἄμωτος ἐγνωπέτησεν ἐνώπιον τοῦ ἱεράρχου ἵνα ἀσπασθῆ, κατὰ τὸ ἔθος, τὴν δεξιάν αὐτοῦ, ὁ δὲ Σαμουὴλ ἀνέκραξεν ἡ Ἐκκλησία θέλει ἱεροκήρυκας, καὶ ἔχει κλάκας » ἀγνωσθῆσαν ὅθεν *παῖδα*, τῶν δύο τούτων, γινώσκων νὰ παραδεχθῶμεν.

παράβασις καθ' ἐνὸς ἀπὸ τὰ τρία ταῦτα κεφάλαια, ἡμπορεῖ νὰ σὰς προξενήσῃ καμμίαν νόσον, εἰς καιρὸν μάλιστα ὅπου νοσήματα εἰς τὸν τόπον δὲν ἀπολείπουσιν. Ἐἴτι χρειάζεσθε, γράψετε μοι, καὶ τὸ γράμμα σας στείλετέ το τοῦ Σρ. Γεωργίου Μπάου, ὅστις ὡς φίλος μου θέλει δείξει πρὸς ὑμᾶς πᾶσαν περιποίησιν. Ὑγιαίνετε.

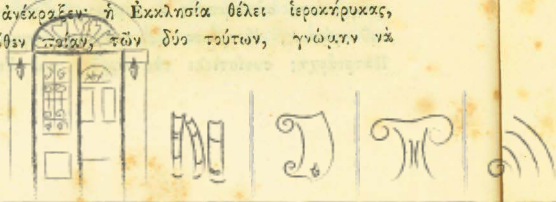
Αὐθωρὸν Οἴκοθεν

1786. 5. Αὐγούστου

Καὶ τῷ ὄντι ὁ Δημήτριος Βάλασμος εἰσσχθεὶς μέσον τοῦ θεοῦ του Εὐγενίου εἰς τὸ ἐν Πετροπόλει στρατιωτικὸν Σχολεῖον καὶ ἀριστεύσας, μετὰ τινα ἔτη προεβιάσθη ἀξιωματικὸς πολεμικοῦ τινος πλοίου, ὡς βεβαιούται καὶ ἐκ τῆς Διαθήκης τοῦ αἰοδίου ἐνθα ἀναφερόμενος ἀναγινώσκωμεν « Ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸν ἐκείνου πρωτοεξάδελφον υἱὸν τοῦ Γ. Βαλασάμου τοῦ ἱατροῦ Δημήτριου Βάλασμον τὸν νῦν ἐν τῷ Ῥωσσιῶν στόλῳ τῆς μαύρης θαλάσσης ὀφφικιάλον καὶ καβαλιέρον ἀφίνω 500 ρούβλια κτλ. »

§ 24 Ἐπιστολὴ Δ'.

Ὁ Ν. Βάλασμος διαμείνας καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα εἰς Χερσῶνα παρὰ τῷ θεῖῳ του ἀπεφάσισε τέλος περὶ τὴν ἄνοιξιν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα.—Τότε οὖν δίδει εἰς αὐτὸν διαφόρους ἐπιστολάς διὰ τοὺς φίλους, μίαν εἰκόνα του πρὸς τὸν ἐν Κερκὺρᾷ τότε εὑρισκόμενον Ἀκυρέντιον Παρχαμυθιώτην καὶ δύο ἀντίτυπα τῆς μεταφράσεως τῶν Γεωργικῶν τοῦ Οὐίργιλίου ἵνα δώσῃ τὸ μὲν πρὸς τὴν οἰκογένειαν Κομούτων, τὸ δὲ πρὸς τὸν ἱεροδιδάσκαλον καὶ μαθητὴν του Ἰωάσαφ Κορνήλιον. Ὁ Νικόλαος ὅμως καίτοι πέμπει ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολὴν ἀναγγέλουσταν εἰς τὸν Εὐγένιον τὴν αὐτόθι ἀφιξίν του ὁ ἀρχιερεὺς λυπεῖται ὅτι ἀπεράσαντες ἀρκετοὶ μήνες δὲν ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ ἐπιστολὴν ἀπὸ Ζάκυνθου ἵνα μάθῃ ἐὰν καλῶς κτευδῶθη εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἂν ἐξετέλεσε πιστῶς ὅσα τῷ παρήγγειλε. Παρχακινεῖται οὖν νὰ πέμψῃ αὐτῷ τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν οὕσιν ὡς δεστάτην οὕσαν εἰς τὴν περίστασιν.

Αγαπητέ μοι εξαεψιέ Σρ. Νικολέτο Βάλσαμς εἰς υγιαίων, καὶ εἰς πάντα σου τὰ κινήματα θεόθεν κατευθυνόμενος.

Τὸ ὑστερόν της ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως γράμμα, μόλις ἀπέρασεν ἓνας μῆνας, ἢ ὀλίγον τι ὑπὲρ τὸν μῆνα, ὅπου ἀπὸ τὸν Σρ. Γονζέ ἐδῶ ἔλαβον, καὶ αἰτία τῆς ἀργοπορίας ἦτον, διατὶ αὐτὸς, διὰ τὰς παρούσας ταραχὰς καὶ ἀνωμαλίας τῶν πραγμάτων, ἄργησε νὰ παραλάβῃ τὸ σενδοῦκί του, εἰς τὸ ὁποῖον κλεισμένα ἦσαν τὰ γράμματα. Ἐπεθύμουν ὅμως καὶ ἀπ' αὐτόθεν νὰ ἔχω ἐπιστολήν της διὰ νὰ μάθω ὅτι καλῶς κατευοδῶθη εἰς τὴν πατρίδα, (1) καὶ ὅτι ἔβλεπε πιστῶς καὶ εἰς ἔργον ὅσα τὴν ἐπαρήγγειλα. Ἐλπίζω νὰ μὲ γράψῃ μὲ πρῶτον, ὅτι καὶ ἡ ἄλλη της ἀδελφὴ ἐνυμφεύθη καλῶς, καθὼς καὶ ἡ πρώτη, μὲ τὴν ἐπιστάσιαν καὶ συμβουσίαν, καὶ συνέργησιν τοῦ ἀγαπητοῦ μου Σρ. Κονσόλου Ζαγορίσκῃ (2) τὸν ὁποῖον κατέστησα εἰς τὴν ὑπόθεσίν μου ταύτην ἐπίτροπον. Παρεκτὸς τούτου, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πρῶτον, ἐπιθυμῶ νὰ μάθω ἂν ἐξαπέστειλε καὶ τὰς ἐπιστολάς μου ὅπου εἶχα τῆς ἐγχειρίσει πρὸς οὐς ἔγραψον· προσέτι δὲ καὶ τὴν εἰκόνα μου εἰς τοὺς Κορφοὺς πρὸς τὸν Σρ. Λορέντζο Παραμυθιώτη. Ἐκ δὲ τῶν βιβλίων τῶν Γεωργικῶν, στοχάζομαι, ὅτι τὸ μὲν, σὺν τῷ τομιδίῳ τοῦ Βρυσενίου, ἐναπετέθη εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων Κομοῦτων τὸ

(1) Ἄς σημειωθῇ ἡ φράσις « εἰς τὴν πατρίδα » — ἄνευ κτητικῆς ἀνωμυρίας, ὡς νὰ ἔλεγεν ὁ ἀοιδίμος « εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν πατρίδα. »

(2) Δαμιανὸς Ζαγορίσκῃς—Ἀπὸ τὸ Ζαγόριον τῆς Ἠπείρου, ἀξιοματικὸς τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἐπέμφθη εἰς Ζάκυνθον πρόξενος τῆς Αὐτοκρατορίας ἐκεῖνης. Ἀποθανὼν τὸ 1803, ἐτάφη ἐξωθεν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης τῶν Συναϊτῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ καλλιτεχνικοῦ μνημείου του ἀναγινώσκειται ἡ ἀκολουθοῦσα Ἑλληνολατινικὴ ἐπιτύμβιος.

« Δαμιανὸς Ζαγορίσκῃς Ἠπειρώτης, πάτερρος Εὐρυανάσσης Αἰκατερίνης Δευτέρης καὶ Ἀνθύπατος ἐν Ζακύνθῳ, πίστεως καὶ γένους πρόμαχος, ἐτῶν ΟΔ'. Κυρίου Ἀντωνίου Σανδρίνη τοῦ αὐτοῦ Ἐξαπορρήτων καρδία εὐχαρίσῳ ΑΔΓ'.

Dom. Damianus. Zagorisky in Epiro natus assessor late regnantis Catherine II Consul Zacintii, fidei et nationis antesignanus, annorum LXXIV Domini Antonii ipsius secretarii, grati animi MDCCCHII. »

δὲ ἕτερον, (ἐπειδὴ ἀκούω ὅτι ὁ διδάσκαλος Κυρ. Ἰωάσαφ ὁ Κορνήλιος ξενιτεύει εἰς τὰ μέρη τῆς Ἰταλίας,) παρακαλῶ νὰ τὸ πέμψῃ μὲ ἀσφαλὲς μέσον εἰς τοὺς Κορφοὺς πρὸς τὸν αὐτὸν Σρ. Λορέντζο τὸν συγγενῆ μου, καὶ νὰ λάβῃ καὶ γράμμα παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς περιλαβῆς· εἰς δὲ τὸν βῆθέντα Διδάσκαλον θέλει φροντίσω μετὰ ταῦτα νὰ στείλω ἄλλο, ὅταν σὺν Θεῷ ἢ αὐτὸς ἐπιστρέψῃ, ἢ ἐγὼ κατευοδῶ νὰ σᾶς ἀπολάβω θέλει τὸ φέρω.

Ὁ ἐξάδελφός σας Δημητράκης εἰς τὸ ἐν Πετροπόλει σχολεῖον υγιαίνει καὶ προκόπτει· ἐγὼ πότε καὶ πότε δὲν ἀπολείπω πρὸς τοὺς ἐκεῖ φίλους νὰ τὸν συσταίνω, καὶ νὰ τὸν προφθάνω μὲ τὸ μέσον τῆς Δόμνας καὶ ἄσπρα, διὰ τὰς μικράς του χρειᾶς· ἀγκυλὰ οἱ τοῦ σχολείου ἐκεῖνου Τρόφιμοι τίποτε δὲν χρειάζονται. Ἀσπάζομαι τοὺς συγγενεῖς καὶ οἰκειούς καὶ Ὑμῶν καὶ Ἡμῶν ἀπαξάπκντας εὐχαιτικῶς. Ὁ Σρ. Ἀντωνάκης εὐρίσκειται ἐξ ἀρχῆς ἕως τοῦ νῦν παρ' ἐμοί. Ἀσολόγιστον ἦτον τὸ κίνημά του ἴσως· ἀπρόβλεπτον ὅμως τὸ ἀπόκλεισμά του διὰ τὸν ἀπροσδοκῆτως ἐπισυμβάντα πόλεμον, βεβαιότατα. Κύριος ὁ Θεὸς διαφυλάττοι ὑμᾶς εἰς τὴν χάριν του, καὶ κατευθύνει εἰς ὀρθότητα πάντα ὑμῶν τὰ διαθήματα, ὡς εὐλικρινέστατα εὐχομαι.

Ἐκ Χερσῶνος Ὁ οἰκειότατος ὑμῶν καὶ προσφιλέστατος
Μαῦου 15 1788

Εὐγένιος ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐπιβεβαιοῦται ὅσον καὶ ἀλλαχοῦ εἶπομεν ἐπὶ τῆς ἐνδεχομένης· εἰς Ζάκυνθον ἐπανακάμψας τοῦ ἀοιδίμου. Καὶ τῷ ὄντι μεγάλως ὁ ἀείμνηστος ἐπεσῆθει ἵνα ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του· πολὺ δὲ μᾶλλον, ὅτε γηράσας παρητήθη τῆς Σλαβωνίου καὶ Χερσῶνος ἐπισκοπῆς, καὶ τοῦτο, ὡς ἔλεγε διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ Ῥωσικοῦ κλίματος δυσαναλόγου πλέον ἔντος εἰς τὴν προβόθηκειαν αὐτοῦ ἡλικίαν. Ἐζήτησε οὖν τὴν ἄδειαν οὐ μόνον διὰ μεσολαβήσεως τῶν αὐλικῶν φίλων του· ἀλλὰ καὶ αὐτοπροσώπως ἀπὸ τὴν Αὐτοκρατορίσσαν ἐπιδημήσασαν εἰς Χερσῶνα. Πάντοτε ὅμως ἀπε-

τύγχανε, ὡς σεβομένη τὰ μέγιστα αὐτὸν καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἔχη τοιοῦτον ἄνδρα πλησίον της.

Τὴν ἀδικφιλονεικίαν τούτην τοῦ Εὐγενίου βούλησιν μετὰ θετικότητος γινώσκωμεν, Α'. ἀπὸ τὴν περίοδον ἐκείνην τοῦ καταχωρηθέντος γράμματος ἔνθα καθαρῶς λέγει « Εἰς δὲ τὸν ῥηθέντα διδάσκαλον θέλει φροντίσω μετὰ ταῦτα νὰ στείλω ἄλλο, ὅταν σὺν θεῷ ἢ αὐτὸς ἐπιστρέψῃ, ἢ ἐγὼ κατενοῶ τὰς ἀπολαύσω θέλει τὸ φέρω. » Β'. ἐκ τῆς πρώτης πρὸς τὸν ἱερέα Δημήτριον Βάλσαμον ἐπιστολῆς, ἔνθα ἀκούομεν τὸν σοφὸν Εὐγένιον λέγοντα « Ἄχ, ἀδελφε, ἂν ἦτον τρόπος νὰ ἔλθω νὰ τελειώσω αὐτοῦ μεταξὺ σας τὴν πολύπονον πλάνην τοῦ βίου, τὴν ὁποίαν ἕως τώρα ἀπέρασα. » Γ'. Τέλος πάντων ἀφ' ὅσον ὁ ἴδιος Αἰνιὰν ἀναφέρει ὅτι Ἀθανάσιος ὁ Πάριος εἰς τὰς περὶ τοῦ Εὐγενίου σημειώσεις του λέγει « Ὅτι ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Βασίλισσαν ἐπιδημήσασαν εἰς Χερσῶνα ἵνα δοθῇ εἰς αὐτὸν ἄδεια ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἡ βασίλισσα ἐπένευσε μὲν εἰς τὸ φανερόν, πραγματικῶς ὁμῶς ἀπέτρεψεν αὐτὸν ἀπὸ τοιοῦτον σκοπον. » Αἰνιὰν προλεγ. σελ. κἀ.

Ἐκ τοῦ γράμματος τούτου μανθάνομεν ἐπίσης εἰς πᾶσαν βαθμὸν εὐαγγελικότητος ἐπραγματοποίει τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Ὁ Σπυρίδων Βάλσαμος ἀποθανὼν, ὡς εἶδομεν ἐξ ὀριστος ἀπέλιπεν οἰκογένειαν πολυπληθεστάτην, ἐν ἧ καὶ τρεῖς θυγατέρας, δύο τῶν ὁποίων ἦσαν εἰσέτι ἄγαμοι. Ὁ ἀρχιερεὺς οὖν καίτοι διάγων ἐν Ῥωσσίᾳ καὶ τοσαῦτα ἔτη ζῶν, μακρὰν τῆς πατρίδος του δὲν παραλείπει τὴν δυστυχῆσασαν ταύτην οἰκογένειαν. Συζεύγει διὰ τῆς συνδρομῆς του τὴν Ἑλένην ἐξ ἧς ἐγενήθη ἡ Ἐντιμοτάτη Κυρ. Λουγρετία Κοσμᾶ Πουβλικόλα ὡς εἶδομεν § 21, καὶ ἀκολούθως ὡς φιλόστοργος πατὴρ φροντίζει καὶ διὰ τὴν μικροτέραν τὴν φέρουσαν τὸ σεβαστὸν ὄνομα τῆς ὑπερποθῆτου αὐτοῦ θείας Κυριακῆς Βούλγαρι, τῆς ἀδελφῆς τοῦ πατρὸς του. Βοηθεῖ οὖν αὐτὴν οὐ μόνον διὰ χρημάτων ἀλλὰ συσταίνει καὶ τακτικὸν ἐπίτροπον τὸν φίλον αὐτοῦ Ῥωσικὸν Ἡρόξενον Δαμια-

νὸν Ζαγορίσκην ἵνα ἀποκλειστικῶς συνεργήσῃ τὸν γάμον τῆς ὀρφανῆς Κυριακῆς Βάλσαμο. « Ἐλπίζω, λέγει, νὰ μὲ γράψῃ μὲ πρῶτον ὅτι καὶ ἡ ἄλλη τῆς ἀδελφῆς ἐνυμφεῦθη καθῶς, καθὼς καὶ ἡ πρώτη μὲ τὴν ἐπιστασίαν καὶ συμβουήθειαν, καὶ συνέργησιν τοῦ ἀγαπητοῦ μου Σ'. Κοσῶλου Ζαγορίσκην τὸν ὁποῖον κατέστησα εἰς τὴν ὑπόθεσίν μου ταύτην ἐπίτροπον »

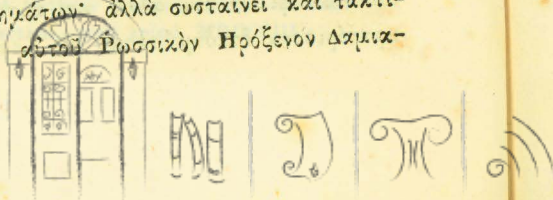
Διὰ τοῦ ἐπιστηθίου τούτου φίλου του λοιπὸν νυμφεύεται ἡ Κυριακὴ Βάλσαμο μετὰ τοῦ Θωμᾶ Δράκων ἐπονομαζομένου Φαρμάκη, νέου εὐκαταστάτου καὶ καταγεγραμμένου ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἀρχόντων, Libro d' oro, ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ στεφανώματος αὐτῶν, τὸ ὁποῖον ἀντιγράφωμεν ἐκ τοῦ ἐνοριακοῦ των βιβλίου τῆς Θείας Ἀναλήψεως. « 28 Ἰανουαρίου 1787. Λαβῶν ἄδειαν ἀρχιερατικὴν, ὡς ἡ τάξις καὶ συνήθεια ἐπεκράτησε ἀρθρωνιάσθη καὶ ἐστεφανώθη εἰς γάμον πρῶτον ὁ ἐκλαμπρότατος Κ. Θωμᾶς Δράκων μετὰ τῆς ἐκλαμπροτάτης Κ. Κυριακῆς θυγατρὸς τοῦ ποτὲ εὐγενοῦς Κ. Σπυρίδωνος Βαλάμου, ὄντος παρανύμφου τοῦ ἐκλαμπροτάτου Κ. Ὑπάτου Μοσχοβίας Δαμιανοῦ Ζαγορίσκην. »

Ἄξιον ἔθεν παρατηρήσεως καθίσταται ὁ σύνδεσμος τῶν δύο τούτων ἐγγράφων, τῆς ἐπιστολῆς καὶ τοῦ στεφανώματος, ἔνθα βλέπει τις τὸν Ζαγορίσκην οὐ μόνον ἐκπληρώσαντα τὴν διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀξιοσεβάστου φίλου του Ἀρχιεπ. Βούλγαρι παράκλησιν ἀλλὰ καὶ παρευρεθέντα ὡς παράνυμφον εἰς τοὺς γάμους καὶ ἀντιπροσωπεύοντα τὸν ἐντολέα του.

Τὸ διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἀναφερόμενον τομίδιον τοῦ Βρυεννίου, τὸ πεμφθὲν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου πρὸς τὸν Διδάσκαλον Ι. Κορνήλιον ὑπάρχει σήμερον εἰς τὴν ποικιλόγλωσσον βιβλιοθήκην ἐνὸς Ζακυνθίου φίλου μου φέρον ἐπὶ τοῦ πρώτου φύλλου τὰ ἀκόλουθα, γεγραμμένα ἰδίᾳ χειρὶ τοῦ Εὐγενίου.

« Κτῆμα ἰωάσαφ' εἶθε δὲ αὐτῷ χρῆμα γένοιτο !

Μὴ γὰρ χρησομένη οὐδὲν διαταρ, ἔχειν

Ὁ ταπεινὸς Ἀρχιεπ. Εὐγένιος ἐδωρήσατο, τῷ προσφιλεστάτῳ
Κ. Ἰωάσαφ τῷ Κορνηλίῳ Ἱεροδιδασκάλῳ,
Ἐχειν μὲν ὡς κτήμα, χρῆσθαι δ' ὡς χρεῖμα,
Τῆς δὲ κατὰ Χ., ἀγάπης διασώζειν,
ὡς μνήμης ἐμπύρευμα.

§ 25.

Ἐκτὸς ὅμως τῆς οἰκογενείας Βάλσαμο ἔγραψε πολλάκις
καὶ πρὸς τὴν ἐξαδέλφην αὐτοῦ Μαρία Βούλγαρι, τὴν νυμ-
φευθεύσαν, ὡς εἶδομεν, μετὰ τοῦ Ἀναστασίου Γαβαλά· ἀλλ' ὁ
ἄωρος αὐτῆς θάνατος οὐδεμίαν τῶν ἐπιστολῶν του διετήρησε.

Ὁ Ἀναστάσιος οὗτος εἶτε ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ταξιδεύειν
εἶτε ὅπως συσχετισθῆ καὶ ἐκ τοῦ σύγγγγος μετὰ τοῦ Εὐγε-
νίου καὶ ὠφελήθῃ ποτὲ ἐξ αὐτοῦ· λαθὼν τὴν ὁμόζυγον ἀπεδή-
μησεν εἰς Χερσῶνα. Μὴ εὐρῶν δὲ αὐτόθι, τὸν Ἀρχιεπίσκοπον,
διατρίβοντα τότε ἀλλαχοῦ, εὐθὺς τὴν ἄφιξίν των εἰς αὐτὸν
διεδήλωσαν. Ἡ ψυχρότης ὅμως τοῦ κλίματος ἠσθένησε βαρέως
τὴν Μαρίαν, ὅπερ μαθὼν ὁ Εὐγένιος πέμπει αὐτοῖς χρήματα
καὶ ἐπιστολὴν ἵνα διαβῶσιν εἰς Ἰταλίαν, ὡς κλίμα εὐκραέ-
στερον, κατὰ μῆνα δὲ προσδιορισμένον ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν
ἐπαρχίαν του. Τοῦτο δὲν ἐτελεσφόρησε διότι ἡ τῶν ἱατρῶν
συμβουλή παρεκίνησε τὸν Ἀναστάσιον, ὅσον τάχιστα νὰ ὀ-
πισθοπορήσωσιν εἰς τὴν πατρίδα. Φθάσαντες οὖν εἰς Ζάκυνθον
ἐξιστόρουσαν ταῦτα τοῖς συγγενεῦσιν ἐνοῖς ἤτο ὁ τότε μὲν μικρὸς
τῆ ἡλικία, νῦν δὲ ἔτι ζῶν Γ. Γαβαλάς, ὁ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ
Ἀναστασίου υἱός, ὅστις καὶ μοὶ ἐδιηγήθη τὸ τοιοῦτον.

Μεταξὺ τῶν προῤῥηθέντων συγγενῶν αὐτοῦ ὁ Εὐγένιος διε-
τήρει συχνοτάτην ἀλληλογραφίαν, καὶ μὲ τὸν εὐπατρίδην Κό-
μητα Δημήτριον Κομοῦτον, ἄνδρα ἔνδοξον διὰ τὴν παιδείαν
καὶ γνώσεις του, πρὸς τὸν ὁποῖον οὐ μόνον τὸ τοῦ Βρυεννίου
τομίδιον ἀλλὰ καὶ ἀντίτυπον τῆς περιωνύμου μεταφράσεως
τῶν Γεωργικῶν τοῦ Οὐίγγιλίου ἐδωρήσατο ὅπως ἐναποθεῶ-
σιν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην των. Λαθὼν ὅθεν ταῦτα ὁ Κόμης
Δημήτριος καὶ ἰδὼν τὴν συστατικὴν ἐπὶ τοῦ βιβλίου λατι-
νιστὴ ἐπιγραφὴν, δι' ἧς ἐκάλει μάλιστα αὐτὸν Συμπολίτην

του, πέμπει τὴν ἀκόλουθον εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν, ἀντί-
γραφον τῆς ὁποίας δοθὲν παρὰ τοῦ ἰδίου Κομοῦτου πρὸς τὸν
ἐγχειρίσαντα τὰ βιβλία Ν. Βάλσαμον, εὐρέθη ἀκολουθῶς εἰς
τὰ οἰκογενειακά του χαρτία.

Illstrm^o. e Reverendm^o. Monsig^r. *NOSTRO Concittadino*
Non credo, che V. S. Illustrissima, e Reverendis-
sima sdegnarà di accogliere con umanità i divoti mi-
ei ringraziamenti dietro all' impartitomi grazioso fa-
vore, ed alla consolante onorevole distinzione benigna-
mente accordata alle mie canizie.

Dal *NOSTRO Stimatissimo Concittadino*, e degno di
Lei Nipote S^r. Nicolò Balsamo mi fu reso l' esem-
plare commessogli dalla somma di Lei generosità, e
da me accolto con tenera esultanza, che doveva per
ogni ragione imprimere nell' animo mio un così no-
bile e significante tratto di pura benevolenza. Cer-
tamente io non mi ravviso fornito di verun requi-
sito onde conseguire un simile onore, qualora non mi
si ascrivesse a merito, l' aver mai sempre rispetta-
to il Chiarissimo nome di V. S. Illus^{ma}. e Reven^{ma}.
deccoro della nostra Nazione, e della nostra PATRIA,
sostegno della spirante greca Letterattura non solo: ma
conforto d' ogni nazionale individuo, bisognoso di tu-
tela e di suffragio.

Per sola tema di non esserla importuno circonscri-
vo gli ossequiosi miei sentimenti nel supplicare V. S.
Illus^{ma}. di voler graziosamente continuarmi l' ambito
suo compatimento, e credermi con iugenua e cordi-
ale venerazione, quale mi onoro di protestarmi e di
riverentemente bacciarla la sacra mano.

Zante li 29 Xmbre 1787 S. V.

Di V, S. Illus^{ma}. e Rever^{ma}., Umil^{mo}. Devot^{mo}. Obbl^{mo}. Ser^o.

Demetrio Comuto.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΠΟΥ

Ἡ ἀνάκθην αὕτη πρὸς τὴν παιδείαν τείνουσα οἰο-
γένηται Κομοῦτο (1), θέλουσα ἴσως νὰ δέσῃ τὸ βιβλίον τοῦτο
ὡς εἶναι ὅλη ἢ πολύτομος αὐτῶν βιβλιοθήκη, θὰ ἐχάθη τὸ
ἐξώφυλλον ἐκεῖνο εἰς τὸ ὁποῖον ἦτο ἐπιγεγραμμένη ἡ ἀφιέρω-
σις. Ὁ Δημήτριος ὅμως συνθέσας τὸν ἀκόλουθον λατινικὸν
Ὀκτάστιχον κατὰ μίμησιν τῆς πρὸς αὐτὸν λατινιστὶ ἀφιέρω-
σεως τοῦ Εὐγενίου, καὶ τυπώσας αὐτὸν εἰς Ἐνστιῶν τὸν διέ-
νειμε ἀπανταχοῦ πρὸς δόξαν τοῦ Εὐγενίου καὶ τῆς κοινῆς
αὐτῶν πατρίδος. Ἐν τῶν ἀντιτύπων τούτων εὐρίσκεται εἰς
τὴν ἀρχὴν τοῦ αὐτοῦ Βιβλίου, ἐξ οὗ αὐτὸν ἀντέγραψα καὶ
ἔχει οὕτω·

OCTASTICHON.

Auctor, et insignis libri Largitor Amicus,
Ingenium cujus miratur Russa Virago, (2)
Scripta Sophi laudant, virtutes Graecia Mater,
Ille est EUGENIUS, docto notissimus Orbi.

(1) Ὁ Δημήτριος οὗτος ἦν υἱὸς τοῦ Ἀντωνίου Κομοῦτου, ἀνδρὸς οὐχὶ μι-
κρᾶς παιδείας, ἐκδύσαντος κατὰ τὸ 1736 ἐν Ἀμστελδάμῳ ἀπάντησιν κατὰ
Φραγκισκανοῦ τινος Μανταχοῦ βουληθέντος νὰ ἀποδείξῃ τὸν Κύριον ἡμῶν τελεσι-
ουρηγῆσαντα δι' ἄζυμον τὸ τῆς θείας Εὐχαριστίας Μυστήριον. Ἡ ἀπάντησις
αὕτη ἐγράφη Ἰταλιστὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα « Il maestro disingannato, ossia risposta
all' apologia del molto Reverendo Padre Antonio Pozzo di borgo o minore
Conventuale, Maestro di Sacra Teologia ec. et in cui sostiene confor-
marsi meglio all' istituzione di Gesù Cristo il rito dei Latini consa-
grando la santissima Eucaristia in pane azzimo. Ὁ Δημήτριος ἦν ἀδελφὸς
τοῦ Νικολάου λαθόντος βαθμὸν Συνταγματάρχου, ὅστις σπουδάζας εἰς Ρώμην
ἐπέδωκεν εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπικὴν καὶ Ἀστρονομικὴν οὗτος ἔδωκε τὸ σχέδιον
τῆς ἐσωτερικῆς καλλονῆς τοῦ Ναοῦ τῆς Φανερωμένης, τὸ ὁποῖον ἐκληρωθὲν,
δι' ἐνεργείας αὐτοῦ ἦλθεν εἰς Ζάκυνθον ὁ Ἰππότης Νικόλαος Δοξακρᾶς Ζωγρά-
φος, ὅστις κατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ σχεδιαστοῦ ἤνωσε θαυμασιῶς τὰς δύο
ταύτας ἀδελφὰς τὴν Γλυπτικὴν καὶ Ζωγραφικὴν. Ὁ Δημήτριος τέλος πάντων
ὑπέβηεν ὁ Πατὴρ τοῦ Κόμητος Ἀντωνίου Κομοῦτου τοῦ γενομένου προέδρου τῆς
Ἰονικῆς Πολιτείας.

(2) Virago—Γυναικίαν ἀνδρικήν, ἀτρόμητον, ἕνεκα τῶν πράξεων καὶ κα-
ταρθευμάτων τῆς, καλεῖ Αἰκατερίνην τὴν Β', Αὐτοκρατορίσσαν πασῶν τῶν
Ρωσσιῶν. Τῆς Αἰκατερίνης ταύτης, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος Α. Παπαδόπουλος
Βρεττὸς ὀνομάζει Σεμίραμιν τῆς Ἀρχαίου συνέθηκεν ὡδὴν Πινδαρικὴν
ὁ ἀείμνηστος, ἄγγλος μὲν τὸ ἔθνος, Ἕλληνα δὲ τὴν καρδίαν, Κόμης Φρι-

Ipse Maro plausit, (2) castae obstupuere Camoenae
Aonium melos (3) audisse, exortum ore Maronis.
Sic et maeonia praecinctorum tempora fronde
EUGENII nostros (4) decorabit fama nepotes.

δεξιῶς Γυλιφῶρδ μὲ ἐπιγραφὴν « Αἰκατερίνη εἰρηνοποιῶ ὡδὴ Πινδαρική,
τὴν ὁποίαν ὁ αὐτὸς Παπαδόπουλος ἐν Ἀθήναις ἐξέδωκε τῷ 1846. — Ἡ ἄντα-
σα αὕτη μαθοῦσα τὰ περὶ τῆς τοῦ Εὐγενίου πολυμαθεῖς ἔφερον αὐτὸν εἰς
Πετροῦπολιν, ἀφοῦ πρώτον δι' Αὐτοκρατορικῆς παρακλήσεως μετέφρασεν Ἑλ-
ληνιστὶ σχεδίων τι Γαλλικῶ Κώδικος, ἕνεκα τοῦ ὁποῖου ἐτι μάλλον ἐπυ-
ξήθη τὸ πρὸς αὐτὸν τῆς βασιλίσσης σέβας.

(2) Ipse Maro plausit. Ἀρκεῖ νὰ μελετήσῃ τις τὴν τοῦ Οὐίργιλίου με-
τάφρασιν καὶ τὰ ὑπ' αὐτῆς σχόλια, ἵνα μάθῃ τις ὁ Εὐγένιος. Δικαίως οὖν
ὁ ποιητὴς Κομοῦτος ἐπιφέρει τὴν ῥῆσιν ταύτην.

(3) Aonium melos — Ἐκ τοῦ Aonia — Ἄονια ἕκαλεῖτο τὸ ὄρειον τῆς
Βοιωτίας μέρος, ἐνθα ὑφύεται τὸ ὄρος Ἑλικῶν, τὸ ὁποῖον μετὰ τῆς ὑπ' αὐ-
τοῦ ἐξερχομένης πηγῆς Ἀγανίππης, ἀφιερωμένα ἦσαν ταῖς Μούσαις. Ἐπὶ τοῦ
ὄρους τούτου κατὰ τὸν Παιουσιαν ἀνέκαθεν αὐται ἐλατρεύοντο « Θῶσαι δὲ ἐν Ἑλι-
κῶνι Μούσαις πρώτους, καὶ ἐπονομάσαι τὸ ὄρος ἱερὸν Μουσῶν. Παιος. Βοιωτ. «
ἐξ οὗ καὶ Ἑλικωνιάδες. — Ἄονια δὲ ἕκαλεῖτο καὶ ἄπασα ἡ Βοιωτία. Ὁ δὲ
Κομοῦτος κατὰ ποιητικὴν συγχώρησιν λαμβάνει τὸ Ἄονιον ἀντὶ τοῦ Ἑλληνι-
κόν· ὡς νὰ λέγῃ Melos Graecum. Καὶ τῷ ὄντι ὁ μὲν Οὐίργιλιος μιμη-
θεὶς τὸν Ἡσίοδον εἰς τὸ « Ἔργα καὶ Ἡμέραι » ἐγράφη τὰ Γεωργικὰ του,
ὡς ἱστορικὸς τις λέγει Virgilius Maro, natus in agro Mantuano, anno
U. C. DCLXXXIV. Augusto Imper. et Moeccenati charissimus. . . As-
siduus Graecorum Imitator Virgilius fuit, Theocriti praesertium in
Eclogis, Hesiodi in Georgicis, et in Aeneide Homeri. Ὁ δὲ μεταφρά-
σας αὐτὸν κλεινὸς Εὐγένιος ἐμιμήθη τὸν Ἕλληνα ποιητὴν, οὐ μόνον κατὰ
τὸ μέτρον καὶ γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς λέξεις τοῦ ἀρχαίου ποιητοῦ
μετεπεριρίσθη ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας—π. χ. ὁ Ἡσίοδος λέγει·

Τούτων ἀλεύασθαι καὶ πηγάδας, αἶ τ' ἐπὶ γαῖαν

Πνεύσαντος βορέαο, δισπλεγέες τελέουσιν

σχ. 475 Hesiodi Carmina. Lipsiae 1829.

Ὁ δὲ Εὐγένιος μεταφράζων τὸν 318 στίχον τοῦ Γ'. βιβλίου τῶν Γεωργικῶν

Ergo omni studio glaciem ventosque nivales

λέγει. . . Καίγ' ἐπὶ πηγάδας, ἡ δὲ χιονοβολοῖο ἀήτου
ὑποῦ τόσον εἰς τὸν Ἡσίοδον ὡς καὶ εἰς τὸν Εὐγένιον, ἡ λέξις πηγὰς λαμ-
βάνεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς σημασίας, παγετὸς Glacies.

(4) Nostros nepotes — Ἀναμφιβόλως ὁ Κ. Κομοῦτος ἐνοεῖ ἐνθάδε τοὺς
Ζακυνθίους ἀπογόνους τῶν καὶ τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ Sic et· διότι καθά-
περ ἕκαστος ποιητὴς ἐστεφανωμένην ἔχων τὴν τὴν κεφαλὴν μὲ Ὀμηρικῶν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

Hos versiculos in cornu praetiosi voluminis adnotandos grati, et obsequentis animi ergo conscripsit Demetrius Comutus Zacinthius.

Τουτέστι — — — ΟΚΤΑΣΤΙΚΟΣ

Ὁ συγγραφεὺς, καὶ φίλος δωτὴρ τοῦ ἐξόχου βιβλίου, ἡ εὐφυΐα τοῦ ὁποίου θαυμάζεται ὑπὸ τῆς Ῥώσου ἀτρομήτου γυνικῆς, (τοῦ ὁποίου) τὰ μὲν συγγράμματα ὑπὸ τῶν σοφῶν ἐπαινῶνται, αἱ δὲ ἀρεταὶ ὑπὸ τῆς Μητρὸς Ἑλλάδος, οὗτος ἐστὶν ὁ Εὐγένιος, γνωστότατος εἰς τὸν φιλολογικὸν Κόσμον. Ὁ ἴδιος Οὐίργιλιος (αὐτὸν) εὐφημεῖ, αἱ ἀγναὶ Μούσαι ἐξεπλήχθησαν ἀκούσασαι τὴν Λόνιον μελωδίαν ἐξερχομένην ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Οὐίργιλίου. Τοιουτοτρόπως ἡ φήμη τοῦ Εὐγενίου ἔχοντος ἐστεφανομένους τοὺς κροτάφους μὲ Ὀμηρικὴν δάφνην, θέλει τιμῆσαι καὶ τοὺς ἀπογόνους ἡμῶν.

Τὰ στοιχίδια ταῦτα ὅπως σημειωθῶσιν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ πολυτίμου βιβλίου (ὡς σημεῖον) εὐγνώμονος καὶ ταπεινῆς ψυχῆς συνέθηκε Δημήτριος Κομοῦτος ὁ Ζακύνθιος.

§ 26. *Εἰκόνας τοῦ Εὐγενίου.*

Ἡ Ζάκυνθος κατέχει οὐκ ὀλίγας εἰκονογραφίας διαφόρου μεγέθους τοῦ σοφοῦ τούτου τέκνου τῆς δύο ὅμως φυσικοῦ ἀναστήματος εἰσὶν, ἀφ' ὧσας γινώσκω αἱ ἐπισημότεραι. Ἡ μία τούτων εὐρισκομένη σήμερον εἰς τὴν ἀρχιερατικὴν πινακοθήκην, πρὸ ἐτῶν δὲ εἰς τὸ τῶν Μαρτινέγκων οἴκημα, εἶναι τῷ ὄντι λαμπρὰς ἐπεξεργασίας, καὶ ἀποδίδεται κατὰ τὴν τῶν εἰδημόνων τῆς Ζωγραφικῆς γνώμην, εἰς Ῥωσικὴν γραφίδα. Τοῦτο βεβαιοῦται καὶ ἀπὸ τὴν παράδοσιν, ὅτι ὁ αὐτὸς Εὐγένιος ἐπέμψατο πρὸς τὸν Ἀντώνιον Μαρτινέγκον τὴν εἰκόνα ταύτην, τὴν ὁποίαν φίλος του Ζωγράφος ἐν Πετρούπολει εἰς αὐτὸν ἐδώρησατο. Ἡ εἰκὼν αὕτη φέρουσα κορωνίδα

δάφνην, τιμᾶ, τοὺς ἰδίους ἀπογόνους του· οὕτω καὶ ὁ Εὐγένιος τιμᾶσαι τοὺς ἐκουτοῦ. Ἀλλὰ διατὶ μεταχειρίζεται τὸ nostros καὶ οὐχὶ τὸ suos; διότι οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κομοῦτου εἰσὶν οἱ αὐτοὶ μὲ ἐκείνους τοῦ Εὐγενίου, ὡς ἔχοντες ἀμφοτέρωθεν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πατρῴαν Ζάκυνθον.

παλαιὰν κεχρυσωμένην, κατάλληλον τῆς λαμπρότητος τῆς Ζωγραφίας, λάμπει ἐν τῷ μέσῳ τῶν εἰκόνων τῶν κληρικῶν Συμπολιτῶν του τῶν διαπρεψάντων ἐν ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ. Ἰστορεῖται δὲ ἐναυτῇ γέρον οὐχὶ ἰσχνὸς ἀλλ' οὐδὲ παχὺς, ἔχων ἀφ' ὅσον φαίνεται κεφαλὴν φαλακράν, γενειάδα κατάλευκον, πρόσωπον ὠραῖον ἄμα καὶ σεβαστὸν, φέρων ἀρχιερατικὸν μανδύαν καὶ κρατῶν εἰς τὴν δεξιὰν χαρτίον, ἐφ' οὗ ἀναγινώσκονται οἱ ἀκόλουθοι στίχοι

« Πρόσθεν εἶην κρείστων ἀρθεις δ' ἐπὶ γήραος οὐδῶ,

« Ἐγνων πλεῖον ὅσφ ἡμῖσι παντὸς ἔνι.»

Ἡ δὲ δευτέρα, ὁμοίου μεγέθους καὶ ῥωσικοῦ καλάμου, εὐρίσκεται εἰς χεῖρας Κυρίας τινὸς ὑπὸ τοῦ Ν. Βαλσάμου ἀνατραφείσης. Παρίσταται δὲ ὁ εἰκονιζόμενος λευκοπώγων, φέρων ἀρχιερατικὰ σύμβολα, ὅμως ἄνευ ἐπιγραφῆς. Αἱ δύο αὐτῶν εἰκονογραφίαι δὲ εἶναι δύσκολον νὰ ᾔναι τῆς χειρὸς τοῦ Θεοδοσίου Γενέγγου σημαντικοῦ ζωγράφου, ἀναγεγραμμένου ὡς τοιοῦτου ἐν τῇ ἐν Πετρούπολει ἀκαδημίᾳ τῶν τεχνῶν, τὸν ὁποῖον ὁ αἰδιδιμος εἶχε καὶ οἰκιακὸν οἰκονόμον του, ὡς ἐξάγεται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον τεμάχιον τῆς διαθήκης του.

« Ζ'. Εἰς τὸν πιστὸν οἰκονόμον τοῦ ὀσπητίου μου (ἐὰν ἕως τέλους τοιοῦτος φανῇ) Κύρ Θεοδόσιον Γενέγγον, τὸν ἐν τῇ Πετροπολικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν τεχνῶν ἀναγεγραμμένον περιδέξιο Ζωγράφον, παρεκτὸς τῶν ἄλλων βοηθημάτων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἔλαβεν ἀφίνω ρούβλια 500.» Ἐκτὸς τῶν προρρήθεισῶν ὑπάρχει καὶ ἄλλη ὁμοίου μεγέθους ἀλλ' ὑποδεστέρου καλάμου, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ποτὲ ἱατροῦ Μανούσου, ἧτις κατὰ τὴν γνώμην συγγενοῦς τινος αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἠρώτησα, ἀπέρασεν ἐκεῖ διὰ κληρονομίας ἀπὸ τινος Βάλσαμον.

Εἶδον τέλος πάντων καὶ ἄλλην εἰκονογραφίαν παρὰ τῷ Κ. Γ. Ραυτοπούλῳ τοῦ αὐτοῦ μὲν μεγέθους ἀλλ' οὐχὶ γεροντικῆς ἡλικίας, οὐδὲ φέρουσα σύμβολα ἀρχιερατικοῦ βαθμοῦ. Παρίστανει ὅθεν τὸν Εὐγένιον ἱεροδιάκονον ἔτι ὄντα. Τὴν εἰκονογραφίαν ταύτην, ἐπληροφορήθη ὅτι πλοίαρχός τις Ραυτό-

πουλος Ζακύνθιος, ευεργετηθείς μεγάλως ὑπὸ τοῦ συμπολίτου του Εὐγενίου ἐν Κωνσταντινουπόλει, μάλιστα διὰ συμβάν τι μεσολαβήσας ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥωσικὴν πρεσβείαν, ὡς δείγμα εὐγνωμοσύνης τε καὶ σεβασμοῦ μετέφερε τὴν εἰκόνα τοῦ ευεργέτου του. Ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀλλ' ἀντιγραφθεῖσαι ἐκ τῶν ἀνωτέρω.

§ 27. *Περὶ Σπουδῆς καὶ Συγγραμμάτων τοῦ Εὐγενίου.*

Ἐπὶ τῆς προκαταρκτικῆς σπουδῆς αὐτοῦ ἀρκετὰς πληροφορίας οὐκ ἔχομεν. Ὁ Κούμας λέγει, ὅτι ἐδιδάχθη τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς Κέρκυραν παρὰ Ἱερεμίᾳ τῷ Καθαδίᾳ. Ἰσως νὰ ἐσπούδασε καὶ παρὰ τῷ Διδασκάλῳ τούτῳ· πλὴν ὁ Εὐγένιος ἀναντιρρήτως ἐδιδάχθη τὴν Ἑλληνικὴν, ὡς καὶ ἄλλας Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ἀπὸ τὸν Συμπολίτην του Ἱερέα Ἀντώνιον τὸν Κατήφορον, τὸν ὑπὸ τοῦ ἰδίου Εὐγενίου διὰ τῆς Λογικῆς του συγκαταριθμούμενον μὲ μέγαν ἔπαινον εἰς τὸν χορὸν τῶν ἐν παιδείᾳ καὶ φιλοσοφίᾳ διαπρεφάντων λέγων « Καὶ Ἀντώνιον Κατήφορον τὸν ἐκ Ζακύνθου, τὸν ἐπὶ παντοδαπῇ λόγων ἰδέᾳ, οὐ τὸ τυχὸν κλέος ἀράμενον. Λογ. Ευγ. Σ. 43. » ἀγνωσῶμεν ὅμως ποῦ καὶ κατὰ ποίαν ἡλικίαν. Τοῦτο δ' ὅπερ ἐκ παραδόσεως ἔμαθον, παρ' ἐλπίδα ἀπήνησα καὶ ἐν τῇ Ἱστορικοκριτικῇ ἀπολογίᾳ § 17, ἐνθα δεικνύται ἡ σύντομος βιογραφία τοῦ ἀνδρὸς τούτου « Ἀντώνιος Κατήφορος ὁ ἐκ Ζακύνθου Ἱερεὺς ἀνὴρ λίαν διαβεβημένος ἐν παιδείᾳ τε καὶ ἀρετῇ... Μαθηταὶ αὐτοῦ τοῦ εὐσεβοῦς Ἱερέως ἐχρημάτισαν οἱ Φωστῆρες Νικηφόρος Θεοτόκης, Εὐγένιος Βούλγαρις, Ἰώσαφ Κορνῆλιος, Ἀγάπιος Λίτινας (1) ».

(1) Ὁ Ἱστορικὸς οὗτος σφάλλει ὀνομάζων τὸν Λίτινα Ἀγάπιον διότι ἐκαλεῖτο Ἰωάννης ὡς βεβαιούται οὐ μόνον ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Θ. Ὁδηγητρίας ἐνθα ἐφημέρευσε ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Συγγραμμάτων του ἰδοῦ ὅμως τί λέγει « Α. Ἱερομόναχος Λίτινας Ζακύνθιος, ἐπιστημονικώτατος καὶ εἰδήμων διαφόρων διαλέκτων οὗτος ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Παταβίου τῆς Ἑλληνίδος καὶ Ἑσραϊκῆς διαλέκτων, μετ' ἑπειτα ἐτιμήθη ἀπὸ τὴν Βενετικὴν Γερουσίαν μὲ τὸν τίτλον δημοσίου ἐξεταστοῦ ἐν τοῖς τύποις

Ὅτι δὲ ὁ Εὐγένιος ἀπέρασεν εἰς Ἰταλίαν τοῦτο βεβαιούται παρὰ πάντων διότι καὶ ὁ Κ. Αἰνιὰν λέγει « Μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, ὅπου διαμείνας ἱκανὰ ἔτη ἐδιδάχθη διαφόρους ἐπιστήμας καὶ πολλὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας οἷον Ἀστικὴν, Ἰταλικὴν, Γαλλικὴν, Γερμανικὴν καὶ τελευταίον τὴν Ἑβραϊκὴν » καθὼς καὶ ὁ Κούμας « ἐπλήρωσαν ὅμως (ἐννοῶν τοὺς γονεῖς του) τὴν ἐπιθυμίαν του καὶ τὸν ἔστειλαν εἰς Παταύιον. »

Ὁ Κ. Αἰνιὰν ὅμως ἀσυμφωνεῖ μὲ τὸν ἀείμνηστον Κούμαν ὡς πρὸς τοῦτο· διότι ἐνῶ ὁ τελευταῖος λέγει ὅτι οἱ γονεῖς αὐτοῦ τὸν ἔστειλαν εἰς Παταύιον, ὁ Αἰνιὰν ἱστορεῖ ὅτι « ἔλαθε συνδρομὴν παρα τινων ἐμπόρων τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων καὶ μετέβη εἰς Ἰταλίαν. » Ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς ὀφείλομεν νὰ συμφωνήσωμεν μετὰ τοῦ Κ. Κούμα. Διότι ἡ μοναδικότης τοῦ Ἐλευθερίου, ἡ ἀπερίγραπτος πρὸς αὐτὸν ἀγάπη τοῦ Ἀλοῦσιου, ἡ ἀτεκνία καὶ οὐχὶ μικρὰ κατὰστασις τοῦ ἀγαπητοῦ τούτου θεοῦ του ἀδυνατοῦν ὀλικῶς τὸ ὅσον ὁ Κ. Αἰνιὰν ἐπὶ τούτου γνωμοδοτεῖ, πολὺ δὲ μάλλον βλέποντες τὸν νέον τελειώσαντα εἰς Ἰταλίαν τὰς σπουδὰς του καὶ ἐπιστρέφοντα οὐχὶ εἰς Ἰωάννινα ἢ Κέρκυραν ἀλλ' ἐν Ζακύνθῳ. Καὶ τῷ ὄντι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ φιλόστοργος οὗτος Θεὸς του, ὁ φροντίσας καὶ πρὸ τῆς γεννήσεώς του, ὁ ἔχων ἐλπίδας νὰ ἐπαυξηθῆ καὶ διατηρηθῆ δι' αὐτοῦ ἡ ἀρχαία οἰκογένειά των Βούλγαρι, ὁ κατέχων τσαυτὰ πλοῦτη καὶ κτήματα νὰ μὴν ἔστειλε δι' ἐξόδων του εἰς Ἰταλίαν τὸν ἀγαπητόν του Ἐλευθέριον, ἀλλ' ὅτι ἐστάλη διὰ συνεισφορᾶς ἄλλων;— Ὁ Κ. Αἰνιὰν λέγει εἰσέτι ὅτι ὁ Εὐγένιος διέτριψε σπουδάζων εἰς Ἰταλίαν ἱκανὰ ἔτη. Ἡμεῖς ἐκ τῶν καταχωρηθέντων ἐπιστήμων ἐγγράφων

τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων, Ἰπτοῦργημα οὐδέποτε δοθὲν εἰς Ἕλληνα παρὰ τῶν Λατίνων. ἔχομεν ἐξ αὐτοῦ διάφορα συγγράμματα, μίαν Χριστιανικὴν θεολογίαν, ἐν ἐγγχειρίδιον μεταφυσικῶν διαλεκτικῶν, καὶ ἄλλα συγγράμματα ἀνέκδοτα. Ὁ σοφὸς οὗτος ἀπέθανε ἐν Βενετίᾳ τὸ 1805—1806. Περὶ αὐτοῦ βλέπε καὶ ἐπιστολὴν Ἰατρῶ. τοῦ Ἰατροῦ Δονᾶ σελ. 111. Ὅπερ καθίσταται παρατηρήσεως ἄξιον, διότι μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τοῦ Εὐγενίου λέγει « Ὁ Λίτινας ἐγεννήθη ὡς αὐτὸς ἐν τῇ Νήσῳ Ζακύνθου. »

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

μυθάνομεν ὅτι περὶ τὸ 1737 τούτεστι περὶ τὸ 21 τῆς ἡλικίας του ἔτος ἀνεχώρησεν ἀπὸ Ζάκυνθον καὶ προεχειρίσθη ἀλλαχοῦ Ἱεροδιάκονός μένει ὅθεν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ νὰ ἴδωμεν ἐὰν ὁ Ἐλευθέριος πρὸ τοῦ 1737 κατόκει ἐν Ζακύνθῳ σταθερῶς ἢ ὄχι.

Ἡμεῖς Α΄. μὲν ἐκ πολλῶν τεκμηρίων καὶ μάλιστα ἐκ τῆς παρουσιάσεως τοῦ προικοσυμφώνου τῆς Κυριακῆς Βούλγαρι καὶ ἐκ τοῦ θανάτου τῆς μητρὸς τοῦ Εὐγενίου Τζανέττας μυθάνομεν ὅτι οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατόκει ἐν Ζάκυνθον. — Β΄. Ἡμεῖς γινώσκωμεν ὅτι διὰ νὰ καταγραφῆ τότε τὸ ὄνομα τινὸς εἰς τὸν κατάλογον τῶν ψηφηφόρων τῆς Φανερωμένης, ὄφειλε νὰ φέρῃ τὴν ἡλικίαν 19 ἐτῶν, νὰ ᾔηται Ζακύνθιος, νὰ ᾔηται τέκνον οἰκογενείας ἐχούσης τὸ κυριαρχὸν δικαίωμα, καὶ νὰ ζῆ ἐν Ζακύνθῳ ὅπως αὐτοπροσώπως ψηφοφορῆ· ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ἐλευθερίου εἶδομεν ὅτι καταγεγραμμένον ὑπάρχει, ὑπῆρχε ἄρα καὶ ἔζη ὁ Ἐλευθέριος εἰς Ζάκυνθον. Ἀδιάφορον ὅμως ἐάν, ὡς καὶ οἱ σήμερον ἀπὸ τὴν πατρίδα διὰ τὰς σπουδὰς των ἀποδημοῦντες νέοι, ἀνεχώρησεν ἴσως καὶ ὁ Ἐλευθέριος ἐκ διαλειμμάτων εἰς Κέρκυραν, Πατάυιον, Ἐνετίαν ἢ ἀλλαχοῦ ἵνα σπουδάσῃ. Μολότι δὲ τὸ 1737 μετέβη ἀπὸ Ζάκυνθον εἰς Ἄρταν καὶ Ἰωάννινα διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ἱερατικὸν στάδιον, βλέπομεν πάλιν αὐτὸν ἐπιστρέψαντα εἰς Ζάκυνθον, διαμείναντα ἀρκετὸν χρόνον καὶ μόλις τὸ 1742 διευθύνοντα τὴν Σχολὴν τῶν Ἰωάννινων, καιρὸς καθ' ὃν δὲν ἐπέστρεψε πλέον εἰς Ζάκυνθον. Ἄχρι τοῦδε λοιπὸν πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν τὸν Ἐλευθέριον εἴτε Εὐγένιον ζήσαντα ἐν Ζακύνθῳ, τούτεστι ἄχρι τοῦ 28 ἔτους τῆς ἡλικίας του. Τίς ἄλλος ὅθεν ἀρμοδιώτερος χρόνος ἵνα σπουδάσῃ εἰς Ἰταλίαν ἀπὸ τὸν ἄχρι τοῦ 24 ἔτους, ἡλικία συνηθεστάτη διὰ τοὺς ἀποδημοῦντας καὶ σπουδάζοντας νέους; Ἀδυνατῶμεν οὖν νὰ ὑποθέσωμεν τοιοῦτον συσχετισμὸν μεταξὺ Ἐλευθερίου καὶ Ἰωαννιτῶν ἵνα κέρψωσιν αὐτὸν εἰς Ἰταλίαν, ἐνῶ μάλιστα ὁ ἴδιος Αἰνιάν λέγει «Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς πόσον καιρὸν διέτριψεν εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν (Ἰωαννίνας)» Ἐξ ὧλων τοῦ-

των λοιπῶν νὰ παραδεχθῶμεν ἀπεναντίας βιαζόμεθα οὐ μόνον τὸ ὅσον ἢ παράδοσις μᾶλλον διετήρησεν ἀλλὰ καὶ ὅσον ὁ Κ. Κούμας λέγει ὅτι ἐσπούδασεν εἰς Πατάυιον δι' ἐξόδων τῶν συγγενῶν του.

Πολλὰ ἦσαν αἱ γλώσσαι τὰς ὁποίας ὁ σοφὸς οὗτος ἐγίνωσκε, τούτεστιν ἡ Ἑλληνικὴ, ἡ Λατινικὴ, ἡ Γερμανικὴ, ἡ Ἰταλικὴ, ἡ Γαλλικὴ, ἡ Ἑβραϊκὴ, ἡ Χαλδαϊκὴ, ἡ Τουρκικὴ, ἡ Ἀραβικὴ, καὶ ἡ Ῥωσικὴ. Ἴσως τινὲς βρασιζόμενοι εἰς τὰς ἐπιστολάς του δὲν παραδεχθῶσιν ὅτι ἐγίνωσκε τὴν Ῥωσικὴν· πλὴν τοῦτο δείκνυται ἐκ πολλῶν τεκμηρίων καὶ πολὺ μᾶλλον ἐκ τῆς Πινδαρικῆς ᾠδῆς τὴν ὁποίαν ὁ Ῥώσος Βασίλειος Πετρόβ συνθέσας εἰς δόξαν τοῦ Γρηγορίου Ποτεμκίνοῦ, μεθῆρμωσεν ἐκ τῆς Ῥωσικῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὁ Εὐγένιος καὶ ἐτυπώθη ἐν τῷ τυπογρ. τῆς ἐν Μόσχᾳ Αὐτοκρ. ἀκαδημίας ἔτει ΑΨΟΕ΄, μετ' ἐπιγραφὴν «Ῥῶδ' τῷ ἐκλαμπροτάτῳ Κόμητι Γρηγορίῳ Ἀλεξανδρίδῃ τῷ Ποτεμκίνοῦ, ἦν ἦσε μὲν Βασίλειος Πετρόβ, ἐκ δὲ τῆς Ῥωσικῆς γλώσσης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεθῆρμωσεν Εὐγένιος Ἀρχιεπ. Σλ. καὶ Χερσῶνος.» Ὁ δὲ Ποτεμκίνος οὗτος νομίζω νὰ ᾔηται ὁ Ἀρχιστράτηγος διὰ τοῦ ὁποίου τὸ 1783 ὑπετάχθη εἰς τὴν Ῥωσίαν ἢ Κριμαίαν.

Ἐκ δὲ τῶν πολυειδῶν συγγραμμάτων του, τὰς κριτικοφιλολογικὰς παρατηρήσεις τῶν ὁποίων ἀφήμι εἰς ἄνδρας ἔχοντας ὑποίας τῷ ὄντι ἀπαιτεῖται δυνάμεις, ὁ Εὐγένιος δείκνυται ἀληθὴς φιλόσοφος, μαθηματικὸς ἄριστος, μεταφραστὴς γνησιώτατος, σχολιαστὴς πολυμαθέστατος, ἱστορικὸς τερπνός, θεολόγος ἐρθοδοξότατος κτλ.

Ἡ Ὀμηρικὴ κομψότης μετ' τὴν ὁποίαν ἐξελλήνισε τὸν μελωδὸν τῆς Αὐσονίας Οὐίργιλιον, παρουσιάζει αὐτὸν εἰς ὄλον τὸν πεπαιδευμένον κόσμον ποιητὴν δαφροστόλιστον· τὰ δὲ θεολογικὰ καὶ πολυμαθῆ αὐτοῦ Σχόλια, μετ' τὰ ὁποία ὑπερεπλούτισε τὸν ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθέντα Ἀδάμ Ζοιρινιάκιον, ὡς δὲ καὶ τὰ τοσαῦτα ἄλλα θρησκευτικὰ αὐτοῦ Συγγράμματα γέμοντα ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας, κηρύττουσιν αὐτὸν

ἀκαταμάχητον προπύργιον τῆς ἡμετέρας τῶν Ὀρθοδόξων ἐκκλησίας. Ἐκεῖνο δ' ὅπερ μὲ ἀμάραντα ἄνην διακροσμεὶ τὸ σύνολον τῶν πολυτίμων τούτων κειμηλίων του εἶναι ὁ ἀκραιφνῆς πρὸς τὴν πολυπαθοῦσαν Ἑλλάδα ζήλος του καὶ ἡ ἀπερίγραπτος αὐτοῦ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν καὶ τότε καταπολεμουμένην τῶν Ὀρθοδόξων θρησκείαν.

§ 28. *Περὶ τῆς Διαθήκης τοῦ Εὐγενίου καὶ τῆς οἰκογενείας Παραμυθιώτη.*

Ἐκ τῆς αὐτογράφου διαθήκης τοῦ ἀοιδίμου τὴν ὁποίαν συνέταξε τὴν 16 Ἀπριλίου 1805 ἐν Πετροπόλει (Βλέπε Αἰνιάν) δυνάμεθα νὰ μάθωμεν τίνες ἦσαν οἱ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον πλησιέστεροι ζῶντες συγγενεῖς του. Λέγει οὖν «Ε'. Εἰς τὸν ἐντιμώτατον Κύριον Λαυρέντιον Παραμυθιώτη τὸν νῦν ἐν Βενετίᾳ διάγοντα, ὡς εἰς θεῖον ἡμῶν ἐξ ἀγχιστείας ἀφίνω ρούμβλια 1000. ς'. Εἰς τοὺς τρεῖς αὐταδέλφους Βαλσάμους υἱοὺς τοῦ ποτὲ Σπυρίδωνος Βαλσάμου τοῦ χρηματίσαντος βραγκιωνάτου τῶν Κορυφῶν Γενεράλ Κουερίνου ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὸν ἐκεῖνον πρωτοεξάδελφον τοῦ Γ. Βαλσάμου τοῦ ἱατροῦ Δημήτριον Βάλασαμον, τὸν νῦν ἐν τῷ ῥωσικῷ στόλῳ τῆς Μαύρης Θαλάσσης ὀφφικιάλον καὶ καβαλιέρον ἀφίνω 500 ρούμβλια εἰς ἓνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. »

Αὐτοὺς λοιπὸν καὶ μόνους νὰ παραδεχθῶμεν ὀφείλομεν ὡς πλησιεστέρους τῶν συγγενῶν του, πάντα δὲ ἄλλον ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ἀναφερόμενον, μακρυὸν ἄλλως πῶς ἤθελε κάμει μνεῖαν τῶν τοιούτων. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς συγγενείας τῶν Βαλσάμων ἀρκετὰ διελάβομεν § 20· ἄλλο τι ὅθεν εἰς ἡμᾶς δὲν μένει παρὰ νὰ διαπραγματευθῶμεν καὶ περὶ τῆς τοῦ Παραμυθιώτη. Ὁ Λαυρέντιος οὗτος ἐγεννήθη εἰς Ζακύνθον (1) καὶ ἦν υἱὸς Ἀθηνάσιου τινὸς Παραμυθιώτη καταγομένου μὲν ἐκ Κερκύρας ζήσαντος δὲ πλείστα ἔτη εἰς Ζά-

(1) Ἴδου τὸ βραπτιτικὸν αὐτοῦ ἐγγεγραμμένον εἰς τὰ βιβλία τοῦ Ζακύνθου Ναοῦ τῆς Θείας Ἀναλήψεως. « 1768 Μαῖου 11. Ἐβαπτίσθη παιδίον ἄρσεϊν τῶν Κυρίων Ἀθηνάσιου Παραμυθιώτη καὶ τῆς Κ. Τερέζας Κορνάλμπας,

κύνθον καὶ ἔχοντος ἐνορίαν εἰς τὸν Ναὸν τῆς Θείας Ἀναλήψεως, ὡς δαίκνυται οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐνοριακῶν βαπτισμάτων καὶ θανῶν ἀλλὰ καὶ ἐκ μιᾶς ἀναφορᾶς (1) εὑρισκομένης εἰς ἓν βιβλίον τῆς ἐνορίας ταύτης. Ποία ὅμως ἡ μεταξὺ τοῦ Εὐγενίου καὶ Παραμυθιώτη συγγένεια ἀγνοῶ. Νομίζω ὅμως ἐκ τινῶν τεκμηρίων ἐξαγομένων ἐκ διαφόρων οἰκογενειακῶν ἐγγράφων ὅτι εἰς Παραμυθιώτης, καὶ ἴσως αὐτὸς ὁ Λαυρέντιος, καίτοι νεώτερος τοῦ Εὐγενίου (ὡς τοῦτο πολλάκις ἀκολουθεῖ) ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τῆς μητρὸς τοῦ Εὐγενίου Τζανέττας καὶ οὕτως ἐγένετο οὐ μόνον ἐξ ἀγχιστείας θεῖός του ἀλλ' ἐπήγαγεν εἰσέτι καὶ ἡ μεταξὺ τινῶν Κερκυραϊκῶν οἰκογενειῶν συγγένεια, πλὴν τοῦτο δὲν ἐγγυσοῦμαι ὡς βέβαιον.

Ὅπως δὴποτε ὅμως διὰ τῆς ἰδιοχειροῦ ταύτης Διαθήκης του βοηθεῖ τὴν τότε νεοσυστηθεῖσαν ἀκαδημίαν μας, ἐνθυμεῖται τὸν Κερκυραϊκὸν Ναὸν τοῦ θαυματουργοῦ Σπυρίδωνος, δὲν λησμονεῖ τὸν ἐν Ζακύνθῳ ἐνοριακὸν Ναὸν τῆς ἐν τῇ Ἄμμῳ

ἦτον ἀνάδοχος ὁ Σρ. Κόντης Καπνίστης Λαυρέντιος, τοῦ ἐκλαμπροτάτου Σρ. Βεντουράκη καὶ ἐκλαμπροτάτου Σρ. Κωνσταντίνου Μακρῆς καὶ ὀνομάσθη Λαυρέντιος ἦτον μὲν ἐνός.»

(1) Ἡ ἀναφορὰ αὕτη ἔχει οὕτω: « 1768 Ἀπριλίου 29 ἡμέρα τρίτη. Ἐνεφανίσθη μέσα εἰς τὸν Ναὸν τῆς Θείας Ἀναλήψεως ὁ Εὐγενὴς Κύριος Ἀθανάσιος Παραμυθιώτης, ὁ ὁποῖος ἐστάρισε νὰ γράψω εἰς τὸ παρὸν βιβλίον, πῶς ἐπειδὴ καὶ νὰ ἦναι ἐλεύθερος τῇ γνώμῃ καὶ νὰ μὴν ἔχη εἰς κἀνένα Ναὸν τῆς παρούσης Νήσου Ζακύνθου ἐνορίαν, ἔστοντας καὶ ἦναι ἀπὸ τοὺς Κορφοὺς, καὶ ἐπειδὴ ἀφόντις ἦλθε εἰς τὴν παρὸν νῆσον ἔλαθε καὶ λαμβάνει ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ναὸν ἕλα τὰ χρειάζομενα καὶ ἱεροπραξίαις, ὅπου δίδει τῶν ἐνοριτῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν σήμερον ἐκλέγει διὰ ἐνορίαν του τὸν παρόντα θεῖον ναὸν διὰ νὰ χωρῆ εἰς αὐτὸν μετὰ τὸν θάνατόν του, ἔτζι καὶ τὰ παιδία του καὶ ἡ συμβία του· θέλοντας περιπλέον καὶ ὁ παρὸν ἐφημεριος καὶ ὁ κατὰ καιρὸν νὰ τοῦ κἀνὴν πάντοτε ὡς ἀρχισεν ἕλαις ταῖς ἱεροτελεστίαις καὶ ἱεροπραξίαις ὅπου εἶναι χρειάζομεναις τῶν καθολικῶν χριστιανῶν, λέγω βράπτισαις, στεφανώματα καὶ ἕτι ἄλλο εἶναι ἡ τάξις τῶν ἐνοριτῶν· καὶ ἡ παρὸν θέλει ὑπογραφῆθῃ ὑπὸ χειρὸς του καὶ ὑπὸ μαρτύρων διὰ νὰ ἔχη τὸ στέκιον, βέβαιον καὶ ἀμετάτρεπτον εἰς τοὺς αἰῶνας.

Στέλιος ἱερεὺς ὁ Σταυράκης μαρτυρῶ

Ἀλέξανδρος Βάρδας μαρτυρῶ

Ἀθανάσιος Παραμυθιώτης βεβαίονα.

Φανερωμένης, ὠφελεί τὸν ἐν Βενετία Παραμυθιώτη ἐξ ἀγχιστείας συγγενῆ αὐτοῦ, δωροδοκεῖ τοὺς Ζακκυνθίους τέσσαρας ἀνεψιούς του Βάλσαμο· ἀφίνει 500 ρουβλίων ποσότητα εἰς τὸν πιστὸν οἰκονόμον του Γιενέγνον· διορίζει νὰ διανεμηθῶσιν εἰς τοὺς ἐνδεεῖς ἐκτὸς τῶν 1000 ρουβλίων καὶ τὰ ἀπὸ τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ αὐτοῦ σκεύη συναχθησόμενα χρήματα, προβλέπει διὰ τὰ χειρόγραφα, μεταφράσματα καὶ φιλοπονήματά του· μόνους δὲ τοὺς ἐν Κερκύρα ἀκμάζοντας ὁμωνύμους Βούλγαροι λησμονεῖ, παραιτεῖ καὶ οὐδόλως ἐνθυμεῖται. Ἀλλὰ πῶς! βραβεύει τοὺς ἐξ ἀγχιστείας συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐξ αἵματος δὲν ἐνθυμεῖται; ἐν ἄλλαις λέξεσι τὸν ἐν Βενετία Παραμυθιώτη καὶ τοὺς ἐν Ζακύνθῳ Βαλσάμους δωροδοκεῖ τοὺς δὲ ἐν Κερκύρα Βούλγαροι λησμονεῖ καὶ παραλείπει!

Ἰσως τὴν ἔνστασιν ταύτην θέλουν ἀποδώσει τινὲς καὶ διὰ τοὺς ἐν Ζακύνθῳ Βούλγαροι. Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις ὅσον ἀληθῆς τοσοῦτον πρόχειρος καὶ ἀποχρῶσα. Ἐὰν ὁ ἀοιδιμος οὐδεμίαν μνεῖαν τῶν Κερκυραίων Βουλγάρων ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ ποιῆ, τὸ αἴτιον ὅτι δὲν ἐγίνωσκεν αὐτοὺς καὶ οὐδεμίαν συγγένειαν μὲ αὐτοὺς εἶχε. Ἐὰν δὲ τοὺς Ζακκυνθίους Βούλγαροι παρασιωπᾷ· ἐπειδὴ ὄχι μόνον οὐδεὶς τῶν ἀρσενικῶν ἀλλ' οὐδὲ τῶν θηλυκῶν Βούλγαροι κατὰ τὸν χρόνον τῆς διαθήκης ὑπῆρχε. Καὶ τῷ ὄντι ὁ τελευταῖος τῶν ἀρσενικῶν Ζακκυνθίων Βούλγαροι ἦν ὁ Ἰωάννης, ὁ ἀποθανὼν ὡς εἶδομεν τὴν 5 Σεπτεμβρίου 1745· ἐκ δὲ τῶν θηλυκῶν ἦν ἡ Μαρία Γαβαλά ἡ ἀποθανοῦσα ἄτεκνος τὴν 17 Σεπτεμβρίου 1789. Πῶς ἠδύνατο λοιπὸν νὰ κάμῃ μνεῖαν Ζακκυνθίου Βουλγάρους ἐνῶ ἐγίνωσκεν ὅτι οὐδεὶς τῆς οἰκογενείας ταύτης ὑπῆρχε; Ἄλλους πλησιεστέρους ὅθεν δὲν εἶχε συγγενεῖς ἐκλήτων τὴν διαθήκην του εἰμὴ μόνους τοὺς ἐξ ἀγχιστείας Παραμυθιώτη καὶ Βαλσάμους τοὺς ὁποῖους καὶ ἐδωροδόκησε.

Καὶ βεβαίως τίς πιστεύσειεν ὅτι ἡ εὐαγγελικὴ τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου ψυχὴ ἤθελε στερῆται ποτὲ οὐχὶ δι' ἀνάγκην ἀλλὰ διὰ συγγενικὸν χρέος· οὐχὶ πρὸς χρηματικὴν ὠφέλειαν,

ἀλλὰ πρὸς ἀπλὴν ἐνθύμησιν τοὺς ἐν Κερκύρα Βούλγαροι, ἐὰν οὐχὶ ἐξ αἵματος ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλαχίστην συγγένειαν εἶχε! Ἡλίου λαμπρότερον ὅθεν καταφαίνεται ὅτι μόνον τὸ Βουλγαρικὸν ὁμώνυμον καὶ ΟΥΔΕΜΙΑ συγγένεια μεταξὺ τοῦ ἀρχειπισκόπου Εὐγενίου καὶ τῶν Κερκυραίων Βούλγαροι ὑπῆρχε.

§ 29. Ἐπιστολὴ Ε'.

Ἐκτὸς δὲ τῶν προκαταχωρηθεισῶν οἰκιακῶν ἐπιστολῶν, διὰ φίλου τινὸς εὖρον εἰσέτι καὶ ἀντίγραφα τινῶν ἄλλων, ὡς δὲ καὶ τὴν πολυθρόλλητον ἐκείνην τοῦ Εὐγενίου δι' ἐπιστολῆς ἀπάντησιν πρὸς Ἰεροδικονον τινὰ Παγκράτιον, κατὰ βιβλιοφιλίου ἀωνύμους μὲν, πλὴν ὑπὸ τοῦ Α. Ψαλίδα ἐκδοθέντος· κατηγοροῦντος καὶ προσάπτοντος ἀρκετὰ τὸν ἀοιδιμον Εὐγενιον. Μία τῶν ἐπιστολῶν τούτων εἶναι ἡ ἀκόλουθος, τὴν ὁποίαν βεβαίως νομίζω ἀξίαν, ἂν ἦτο δυνατὸν, νὰ γραφθῆ μὲ χρυσᾶ γράμματα.

Πανοσιώτατε ἐν Ἀρχιεπισκοπῇ Κύριε Δαμασκηνὲ Ὀμνη, Πατριαρχικῆ ἐξάρχε ἀξιωπρεπέστατε, προσφιλέστατέ μοι εἶς ὑγαίον, καὶ στήριζόμενος ἐν γῆρει πίονι.

Τί κάνεις ἀδελφε, ὕστερα ἀπὸ τόσον καιρὸν σιωπῆς ἀμοιβαίας; Πῶς εἶχες; Πῶς διάγεις; Πῶς εὐρίσκεισαι; Ἰγειαίνεις; κἀγὼ—γράφαις; κἀγὼ. Ἐτοιμάζεις τὰ πρὸς τὴν ἔξοδον; κἀγὼ—Λυπᾶσαι νὰ ἀφήσῃς τὴν γῆν καὶ τὰ ἐπιτῆς γῆς; ὄχι ἐγὼ. Ἔως πότε νὰ τρέφωμεν τὸ κακὸν τοῦτο δερμάτι, κυλιόμενοι εἰς ταύτην τὴν λάσπην καὶ εἰς τοῦτον τὸ βόρβορον; καιρὸς εἶναι νὰ τὸ ἀποθέσωμεν. Αὐτὸ ἄς μὲνῃ ἐδῶ κάτω, ἡμεῖς ἄς περσώθωμεν διὰ τὰ ἄνω. Ὁ πηλὸς εἰς τὸν πηλὸν ἐξ οὗ ἐλήφθη, τὸ πνεῦμα εἰς τὸν Δημιουργὸν ἐξ οὗ ἀνεπνεύθη. Ἡ ἔως τώρα ζωὴ μας ἦτον ἕνας θάνατος. Ὁ μετ' οὐ πολὺ θάνατός μας εἶναι μία ἀληθινὴ ζωὴ. Ἐδῶ τάλαιπωρία καὶ θλίψις, ἄλλη μετ' ἄλλην, ἐκεῖ ἄνεσις καὶ χαρὰ εἰς αἰεὶ διαμένουσα. Ἐδῶ εἰς τὴν ξενιτείαν, ἐκεῖ εἰς τὴν πατρίδα. Ἀλλὰ τὸ φορτίον τὸ βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, ὅψ' ὁ κατακαμπτόμενος τρέμομεν, τί τὸ κάνομεν; Νὰ τὸ βίψωμεν ἐπάνωθεν μας; Ἄρά γε δυνάμεθα; καὶ ἐὰν θελήσωμεν, πάντα ἰσχύομεν ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι ἡμᾶς Χριστῷ. Ἀλλ' οὐδὲν ἀγαθὸν διὰ παντὸς βίου ἐπράξαμεν. Ἀχ! ἀληθῶς. Ἀλλ' ἡμεῖς οὔτε εἰς τὴν ἐνδεκάτην φθάσαντες δὲν ἀπελπίζομεν τὴν σωτηρίαν. Ἡμεῖς ἐλπίζομεν νὰ σωθῶμεν δωρεὰν, χάρισμα, ὄχι διὰ τὰ ἔργα μας τὰ ἄξια πάσης κολάσεως, ἀλλὰ διὰ τοὺς μεγάλους οἰκτειρμούς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν; καὶ διὰ τὸ ἄπειρον αὐτοῦ ἔλεος. Ἀδελφε σὲ ἀρέσει τοῦτό μου τὸ τροπάριον; ὅτι εἶναι ἐξαποστειλᾶριον, τοῦτο εἶναι ἕνα Κύκλιον ἄσμα. Ἀπὸ τὴν ἀπό-

κρίσιν σου θέλει μάθω ἂν σὲ ἀρέσῃ—Ἐγὼ τὸ ἔψαλα, καὶ θέλει τὸ τερετζῶ
ἔως τῆς ἐσχάτης μου ἀναπνοῆς—βάστα μου τὸ ἴσον.

Ἐκ Χερσῶνος Ἰουνίου 4[18 1787.

Ὁ εὐλικρινὴς φίλος ὡς ἀδελφός

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Εὐγένιος.

Πέμπεται οὖν αὐτὴ ἐκ Χερσῶνος εἰς Τεργέστιον πρὸς τὸν Ἀρ-
μυανδρίτην Δαμασκινὸν Ὀμηρον, τὸν Σμυρναῖον, διοικούντα τότε
τὴν ἐκεῖ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησίαν. Οὗτος εἶναι ὁ διὰ πολλῶν
ἀγόνων διενεργήσας, ὥστε ἡ κατὰ τοὺς χρόνους του νεοσύλ-
λεκτος ἐκείνη ἐκκλησία, λάβῃ παρὰ τῆς Αὐτοκρ. Μαρίας Θη-
ρεσίας τὴν ἐλευθερίαν της καὶ οὕτω μὴ ὑπόκειται εἰς τὰς τοῦ
Ποντίφικου ἀπαιτήσεις· ἀλλὰ νὰ ἐπιτελῶσιν ἐν αὐτῇ οἱ ὀρθο-
δοξοὶ μετὰ πάσης ἀδείας τὰ τῆς Ἐκκλησίας των. Παρὶ τοῦ
ἀνδρὸς τούτου βλέπ. Σημ. 167 εἰς τὸ παρὶ Διχον. τῶν ἐν
ταῖς Ἐκκλ. τῆς Πολυ. Δοκίμιον καὶ Ἀπολ. Ἐπιστολὴν Ἰατροῦ
Δονᾶ σελίς 112.

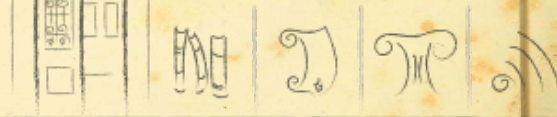
§ 30 Ἐπιστολὴ ε΄.

Ἡ ἀκόλουθος πέμπεται ὑπὸ τοῦ Ἀειμνήστου ἀπὸ Πετρούπολιν
εἰς Σμύρνην πρὸς τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Χρῦσανθον Ἱερομό-
ναχον Καραβίαν τὸν Ἰθακήσιον, διευθύνοντα τότε τὴν Σχο-
λὴν τῶν Σμυρναίων. Ὁ Χρῦσανθος οὗτος (πρῶην Χριστόδουλος,) ἀναχωρήσας μικρὸς ἀπέρασεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ὅπου ἠσπάσθη
τὸν μοναχικὸν βίον ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Λαύρας. Τείνων δὲ
νηπιόθεν εἰς τὴν σπουδὴν, ἦλθεν εἰς Σμύρνην διὰ προτροπῆς
τοῦ συμπολίτου του Ἱεροθέου διευθύνοντος τὴν Σχολὴν τῆς πό-
λεως ἐκείνης, καὶ σπουδάσας, τοσοῦτον ἐπέδωκε ὥστε μετὰ τὸν
θάνατον τοῦ Ἱεροθέου διεδέχθη τὴν σχολαρχικὴν θέσιν του.
Τὴν ἀρετὴν καὶ παιδείαν τοῦ ἀνδρὸς ἰδὼν ὁ αἰδιδιμος καὶ
πρωτομάρτυς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, τότε μὲν Ἀρχιεπί-
σκοπος Σμύρνης, εἶτα δὲ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος,
παρακινεῖ αὐτὸν νὰ προβιβασθῇ Πρεσβύτερος, καὶ οὕτω διὰ
τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ Γρηγορίου προχειρίζεται ἱερεὺς
καὶ ἀκολούθως πνευματικὸς καὶ Ἱεροκλήρου τῆς πόλεως ἐκείνης.
Ὁ Ἐλλόγιμος οὗτος ὑπῆρξεν ἀκαταμάχητον προπύργιον τῆς
Ὀρθοδοξίας καθ' ὅλην τὴν ἰωνίαν, καταξέσχίζων ὡς ἰστὸν α-

ράχνης τὰς πλαικτάνας τῆς Παπικῆς ἀγέλης, τὰς ὁποίας μετὰ
πολλῆς ἀφοσιώσεως καὶ τότε ἐτέκταιναν. Ὁ Χρῦσανθος ὅμως οὐ
μόνον διὰ τῆς διδασκαλικῆς του καθέδρας ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς
ἐπ' ἄμβωνος εὐαγγελικῆς του ῥητορίας ἀπεκατέστη τρομερὸς
εἰς τοὺς ἀντιπάλους του. Ἀπέθανε δὲ τὸ 1812 Φεβρουαρίου 12
ἐν Σμύρνῃ καὶ μόνῃ ἡ κηδεὶα του ἐπαρκούντως ἔδειξεν ὁποίας
ἀρετῆς, παιδείας καὶ σεβασμοῦ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἦν. Πρὸς αὐτὸν
λοιπὸν πέμπει ὁ Σοφώτατος ἀρχιερεὺς Εὐγένιος τὴν ἀκόλου-
θον ἐπιστολὴν.

Παροισώτατε ἐν Ἱερομονάχοις Κύρ. Χρῦσανθε.

Εἶπες ἴσως ἐκείνο « τρεῖς ἐπισπένδω, καὶ τρεῖς τάδε πότνια
φωνῶ· τό γε μὴν θεοπρόπιον οὐκ ἔχρησέ μοι οὐδὲ ἄπαξ »
ἀλλὰ μὴ μοι νεμεσήσης, ἀδελφέ, ἐπὶ τῇ οὕτως ἀποτόμῳ σι-
γῇ μου. Πολλὰ ταύτης αἰτία· ἀδιάλειπτοι ἀσχολίαι, ἀβῶ-
στίαί το ἑμεταξὺ πικναί, κάκωσίς τε καὶ νωθρότης ἐπὶ τού-
τοις γήρατος, οὐκ εἰς τὸ τριτημόριον τῆς ἐνάτης δεκαετηρί-
δος ἐλάσαντος, καὶ ὑπὲρ τὴν ἐν δυναστείαις ἡλικίωσιν ἤδη
προαχθέντος. Παρεῖσθω ταῦτα. Ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὸ τῆς ὑμε-
τέρας ἀγάπης, ἀδελφέ, ζητούμενον τὸ ἐπιχειρήμα, νῦν ἐμὲ
τὰς προσχεδιασθεῖσας μοι πάλαι πραγματείας ἐκείνας ἐπικα-
τασκευάσαι, καὶ διὰ τύπων ἐκδοῦναι, ὅσον ἔργον, ὡς μέγα
καὶ πολλοῦ καὶ χρόνου καὶ πόνου δεόμενον. Ἀρκαδίην μ' αἰ-
τεῖς, μέγα μ' αἰτεῖς, οὐ τοι δώσω. Ὁ χρησμὸς ἐκείνος ἐπαροι-
μιάσθη ὡς οἶδας, ἐπὶ τῶν μεγάλα μὲν ζητούντων, μὴ συμ-
φέροντα δὲ, ὁ χρησμὸς οὗτος ὁ ἐμὸς, ἐξ ἡμισείας ἀληθεύων
ἀποδίδοται σοι. Οὐ γὰρ ὅτι τῶν μὴ συμφερόντων ἡ αἴτησις
(πῶς γὰρ εἰ τοῦτο καὶ μάλιστα τὸ συνοῖτον προέθεσθε;) Ἄλλ' ὅτι αἰτεῖτε τὸ κατὰ τὰς παρούσας περιστάσεις ἐμοὶ
ἀδύνατον. Διὸ καὶ λυποῦμαι ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ λυ-
πῶσε, τὴν ὑπόσχεσιν ἀπαναινόμενος, καὶ εἰς μνήμην ἐλλῶν
τοῦ παρὰ τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἐν ἐπιστολῇ βραχυστίχῳ ῥηθέν-
τος, στοχάζομαι ὅτι καὶ καλῶς ῥηθέν, δεκτικὸν ὅμως ἐστὶ
καὶ τινος ἐπιστάσεως « μὴ αἰτεῖ φησὶ μέγала· δυοῖν γὰρ θά-

τερον ἔψεται ἢ τυχῶν λυπήσεις, ἢ ἀποτυχῶν λυπηθήσῃ » ἀλ-
 λ' οὖν τῷ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡμῖν προκειμένῳ, σοῦ μὲν τύχοντος,
 ἑκάτερος ἂν ἐχάρη, ὅτ' αἰτησάμενος καὶ ὁ κατανεύσας ἀπο-
 τυχόντος δὲ, ἀμφοτέρους εἰκὸς λυπηθήσεσθαι. Ἴδου γὰρ καὶ
 ὑμεῖς λυπεῖσθε καὶ αὐτὸς ἐγὼ οὐδὲν ἔλαττον— Ἀπαντήσεις δ'
 οὖν ὅμως τυχόν. Καί τι δὴ ταῦτα οὐχ οὕτως ἀπ' ἀρχῆς ἀ-
 πεκρίνασθε; ἀλλὰ τοσοῦτον χρόνον ἡμᾶς κατεσκελευτεύσατε,
 μάτην προσδοκῶντας, καὶ περὶ τὸ ποθούμενον ἐπιχαίοντας;
 τοῦτο ὁμολογῶ τὸ ἐμὸν ἀμάρτημα, ὑπὲρ οὗ συγγνώμης τυ-
 χεῖν δέομαι· πλὴν καὶ τοῦτο ἔχω τινὰ λόγον προφάσεως· μάλ-
 λον δὲ οὐδὲ προφάσεως κυρίως εἰπεῖν, ἀλλὰ προαιρέσεως ἐπὶ
 τι εὐλογοφανὲς ἀπόσκοπούσης, ἀδοκῆτως παρεμπροσθὸν ἀτύχη-
 μα. Ἀνεβαλόμην ἕως οὗ κομιστοῦ ἐπιτυχῶν δεξιῶν ἀποστεί-
 λω ὑμῖν, οὐχ ἄσπερ αἰτεῖσθε ἅμας, ἀλλ' ἀντ' ἐκείνων σκιάφας
 τουτέστιν ἀντὶ τῶν μεταφυσικῶν καὶ θεολογικῶν, τὸν ἐξελ-
 λημισθέντα ὑπ' ἐμοῦ Ζοιρνιαβιον, ἵνα γοῦν διὰ τούτου ἐπι-
 χρυσώσω καὶ ὁπωσοῦν ἐπιγλυκάνω τὸ ὑπόπικρον τῆς ἀνανεύ-
 σεως τῆς ἐμῆς καταπότιον. Οὕτω διενοήθη καὶ τῷ ὄντι εἰς
 ἔργον ἦν τὸ διανοηθέν· καὶ ἦν πρὸ ἐνιαυτοῦ ἤδη ἔλθον καὶ
 γράμμα πρὸ ἐμοῦ, καὶ τὸ Ζοιρνιαβιὸν σύγγραμμα. Ἐπεμπον
 γὰρ διὰ τῆς Ὀλλάνδης ἐκ τῶν τυποθέντων τεσσαράκοντα καὶ
 ὀκτὼ ἐξεμπλάρια, ἐξ ὧν ἐμέλλετε ἔχειν καὶ ὑμεῖς τὸ μερί-
 διον. Ἀλλ' ἐκεῖνα ἐκ συμφορᾶς περιέπεσον εἰς χεῖρας πειρα-
 τικῆς τὰς τῶν Γάλλων, τῆς ἀγούσης ἐμπορικῆς νηὸς σκυ-
 λευθείσης ἐν τοῖς ἀρκτώοις πελάγεσιν, ὡς ἄρα ἐχούσης φορ-
 τία τὰ ἀπὸ Ῥωσσίας ἀποφερόμενα. Καὶ ὧδε μὲν οὗτος ὁ κύ-
 βος ἀριστερὸς ἡμῖν ἔπεσε καὶ ἰδοὺ τοῖνον ἄλλος νῦν ἐρρίφθω.
 Πέμπονται δι' ἐπιστάσις τοῦ χρησιμωτάτου πραγματευτοῦ
 Κύρ Γεωργίου Κηπουροῦ τοῦ Χίου τοῦ ἐνταῦθα εὐτυχῶς δια-
 τρήβοντος, ἐξεμπλάρια ὀκτὼ δίτομα. Ἐξ αὐτῶν ὧν ἂν σὺν Θεῷ
 δέξαισθε, τὸ μὲν τῶν εὐπρεπεστέρων κατασταλομένων δύο (ἐν
 ᾧ κατ' ἀρχὰς κεῖται καὶ ἡ χειρογράφος λατινικὴ ἐπιστολὴ ἢ
 πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Αὐτοκράτορα) πέμπεται τῇ ὑμετέρᾳ

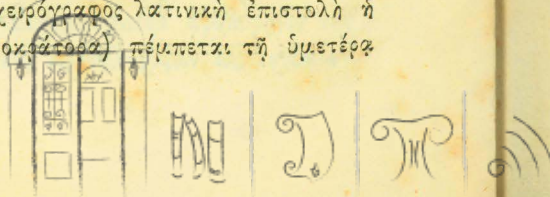
ἔλλογιμότητι· τὸ δὲ ἕτερον τοῦ παρομοίου στιχώματος, τῷ
 Πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ τῷ συναδελφῷ καὶ δεσπότη μου.
 Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν τὸ μὲν ἐν χρήσει κοινῇ ἔσται τοῦ ἐν αὐτῇ
 τῇ Σμύρνῃ Ἑλληνομουσίου οὗ καθηγεῖσθε, τὸ δὲ πεμφθήσεται
 εἰς τὸ ἐν τῷ Ἁγιονύμφῳ ὄρει Γυμνάσιον, τὸ δὲ εἰς τὸ ἐν τῇ
 Χίῳ, τὸ δὲ εἰς τὸ ἐν τῇ Πάτρῳ, τὸ δὲ εἰς τὸ ἐν Μιτύλινῃ,
 τὸ δὲ εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὑπὲρ ὧν ἀπάντων οὐδὲν αἰτοῦ-
 μι, ἀλλ' ἢ τὴν διὰ τῆς εὐχῆς τῶν ληψομένων ἀντίδοσιν.

Ἐκ Πετροπόλεως, ἔτους αψυθ'. Μαρτίου ιβ'.

Ὁ τῆς Πανοσίου Ἰμετέρως Ἱερολογιότητος τὴν ἀγάπην εὐ-
 λικρινεστάτην ἐν Χριστῷ ἐπαγγελλόμενος καὶ ἄρρηκτον·

Εὐγένιος ὁ ταπεινὸς Ἀρχιεπίσκοπος.

Ἐκτὸς τῶν ἐπιστολῶν τούτων σκοπὸν ἐθέμην νὰ φέρω εἰς
 φῶς καὶ τὴν ἀπάντησιν πρὸς τὸν Α. Φαλίδα· ἀλλ' ἐμποδισθεὶς
 ἕνεκα τῶν ἀντιγραφικῶν σφαλμάτων δίδωμι εἰς τύπον τὸ ὀλίγι-
 στον τοῦτο, ἐξ οὗ σαφῶς δέικνυται ὅτι ὁ Α. Φαλίδας ἀνωνύμως
 συνέγραψε. Δι' ὅπερ καὶ ὁ Αἰνιὰν λέγει « Ἰπάρχει καὶ μικρὸν τι
 φυλλάδιον δ' οὐ ἀπαντᾷ εἰς διατριβὴν τινὰ ἐπιγεγραμμένην *Τὰ
 καλοκινήματα*, δι' ἐπιστολῆς πρὸς τινὰ Παγκράτιον. Τὸ βιβλία-
 ριον συνταχθὲν φαίνεται ὑπὸ Ἀθανασίου Φαλίδα, καὶ ἀνωνύμως
 δημοσιευθὲν, περιεῖχε πολλὰς κατηγορίας κατὰ τῆς Λογικῆς τοῦ
 Εὐγενίου καὶ τῶν ἄλλων βιβλίων αὐτοῦ καὶ τελευταῖον κα-
 θήπετο καὶ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ διαγωγῆς, πρὸς ἃ ἀπολογεῖται
 ὁ Εὐγένιος δεινῶς ἐνταυτῷ καὶ γλαφυρῶς ἀλλ' ἀντικαθάπτε-
 ται δηκτικῶς δι' εὐφυῶν σαρκασμῶν καὶ εὐστόχων προσβο-
 λῶν τοῦ κατηγορήσαντος· ἔγραψε μετὰ ταῦτα περὶ τοῦ αὐ-
 τοῦ ἀντικειμένου καὶ ὁ Α. Πάριος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ση-
 μειώσεων αὐτοῦ, ἀλλ' ἀγνοῶ ἂν ἐδημοσιεύθη τι διὰ τοῦ τύ-
 που ἢ οὐ. » Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πληροῦν ἀληθῶς οἱ
 σαρκασμοὶ αἱ εἰρωνίαι ὡς καὶ αὐταὶ αἱ προσβολαὶ, πολεμοφόδια
 ὑπάρξαντα ἀείποτε, κατὰ δυσυχίαν, εἰς τὰς τῶν Λογιωτάτων
 διαπάλας καὶ μάχας. Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ὅθεν ταύτης ἐξάγεται
 ὅτι Ἱεροδιάκονός τις Παγκράτιος, λαβὼν ἀντίτυπον τοῦ ὑπὸ τοῦ

Α. Φαλίδα, άνωνόμως έκδοθέντος φυλλαδίου προσάπτοντος τόν έαυτοῦ διδάσκαλον επέμψατο αὐτό πρὸς τόν Εὐγένιον. Οὗτος δὲ φιλοτιμηθεὶς ἀπάντη̄ προοιμιαζόμενος.

Τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἐν Ἱεροδιακόνοις Κυρίῳ Παγκρατίῳ Χαίρειν.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

Ὅ τὰ Καλοκινήματα γράφας καὶ τύποις έκδοῦς ἄπερ ἀρτίως ἡμῖν ἀπέσει-
λας, εἰ μὲν ὑπὸ φθόνου κινήσεις ἔγραψεν αὐτά, τὸ κίνημα οὐκ ἔστι καλόν, καὶ
τὰ καλοκινήματα αὐτοῦ ὄφειλεν ἐπιγράψαι ἀλθιέστερον Καλοκίνηματα· εἶδὲ οὐχ
κατὰ φθόνον, κατὰ δὲ φθόνου ἄλλως ὅπουσιν τὴν γραφίδα ἐκίνησεν, ὡς ἡ ἐπι-
γραφή παραδεδουσα φαίνεται. . . Ἄλλ' ὁ Διρωδὸς ἡμῖν οὗτος ἀθετεῖ τοὺς λυρι-
κοὺς νόμους, καὶ τῆς στραφῆς καὶ ἀντιστραφῆς λυρωθεὶ ληρωθῶν τὴν ἐφωδόν.
καὶ πρὶν ἢ στήσῃ τὰ πρῶτα, προλαμβάνει τὸ ὕστερον ἀτάκτως, καὶ νεανικῶς
ἐπανακλυοῖ τὸν ἡδὴ κοινόντε καὶ τετριμμένον καὶ ἕωλον τόπον τὸν κατὰ
τοῦ φθόνου, ὡς ἀπὸ ἀκρίθαντος ῥητορεύων κατὰ περιττὴν ἐπανάληψιν ὁ φθόνος . .
ὁ φθόνος . . ὁ φθόνος οἷον ἐπὶ ὑμηγέριως ἐπὶ ἀκροάσει ἀθροισθείσης πραιδι-
κατορικῶς ἐκκλησιαζῶν ἢ μᾶλλον ἐπὶ καφφενίτιδος τινὸς λέσχης, μεταξὺ τῶν
θυσαστῶν αὐτοῦ καὶ συνήθων, γλωσσουροτῶν ἀκαίρων καὶ ἀμεθόδως ἐπικοιμ-
ψυόμενος . . .

Ἴδού τὸ ἐκ τοῦ φθόνου καλόν. Μήπως εἰς τοῦτο ὑπέβλεπεν καὶ ἡ τοῦ ἔγγει-
ριδίου τοῦ Φαλίδα ἐπιγραφή τὰ Καλοκινήματα; ἀλλὰ πάλιν ὤδε ἀπο-
ρία ἄλλη ἐπαναφύεται. Ταύτην, προλαθῶν
μὲν λατινιστὶ συνέταπεν ὁ Γερμανὸς Βαϊμείστερος, προσφάτως δ' ἐξελληνισθεὶ
σαν ἐπιδιώρθωσεν, ἐκτένισεν, ἐνυμφοστόλισε καὶ ἐνυμφαγόησσε, τότε προομιον ἐν
αὐτῇ ἐμμελέστατα προανακρούσας καὶ τὴν προσφωνητήριον ἐπιστολὴν γλαφυ-
ρώτατα συντάξας ὁ λογιώτατος Φαλίδας· ἥς καὶ προανακρῆττει ἐν τοῖς αὐτοῦ
Καλοκινήμασι τούτοις, ὡς καλοβελητής τῶν Φιλομουσῶν Ἑλλήνων, τὴν εἰς Βε-
νετίαν ἐκτύπωσιν· τίς τοίνυν τῶν δύο τούτων Λογικῶν ἢ μᾶλλον (κατὰ τὴν
προειρημένην μετάληψιν) τίς τῶν δύο τούτων λογικογράφων καθυπέπεσε τῷ
φθόνῳ; ὑπὲρ οὗ τὰ ἐπὶ τῶν Καλοκινήματων ἐγκώμια τοῦ φθόνου ἐπισεσω-
ρευται; ὁ Φαλίδας ἢ . . . κ. τ. λ.

Εἶθε ἄλλος τις νὰ τυπώσῃ αὐτὴν ὀλόκληρον καὶ οὕτως ἀναπλη-
ρώσῃ τὴν ἀκούσιόν μου ταύτην ἔλλειψιν.

§ 31. Περὶ τοῦ θαράτου τοῦ Εὐγενίου.

Εἶδομεν οὖν τὸν Εὐγένιον ἐκ νεαρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας φιλοπόνως
ἐργαζόμενον οὐχὶ εἰς ἄλλο εἰμῆ πρὸς ὠφέλειαν τῆς ἀνθρωπότητος
καὶ πολὺ μᾶλλον πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἡθικὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ ὑπὸ
τὴν δουλείαν Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Γινώσκων ἔθεν ὁ ἀείμνηστος τὸν
προορισμόν του, εἰς αὐτὸν μόνον ἀπέβλεπε, δι' αὐτὸν εἰργάζετο καὶ
ἐφιλοπόνει. Οὐ μόνον τὰς δόξας, τὰ πλοῦτη, τὰς τιμὰς, ὡς σκύ-
βαλα ἐλογίζετο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ἐνόμιζεν

ὡς πρόσκομμα τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου. Μόναί αἱ παρακλήσεις
Αἰκατερίνης τῆς Β'. κατέπεισαν αὐτὸν νὰ παραδεχθῇ τὴν ποιμαν-
τορίαν τῆς νεοσυστηθείσης ἐκείνης ἐπαρχίας του, τῆς ὁποίας καί
τοὶ ἐκπληροῖ τὴν βούλησιν, ὀλίγιστα ἔτη ἀρχιερατεῦει, διότι ἀπὸ
τὴν πρὸς τὸν Ν. Θεοτόκην ἐπιστολὴν δι' ἧς προφωναεῖ τὴν ὑπ' αὐ-
τοῦ συνθεθεῖσαν περὶ Νικηφόρου τοῦ Βλεμμίδου ἀνάκρισιν, ἐν ἣ
ἀπαντῶμεν «Τῷ Πανιερ. Ἀρχιεπ. Σλαβ. τε καὶ Χερσῶνος Κυρ. Κυρ.
Ν. τῷ Θεοτόκῃ, Εὐγένιος ὁ προαρχειπισκοπήσας κτλ.» ἐν χρονίᾳ
αψφά. Μαρτίου κδ'. ἐξάγομεν ὅτι μόλις πέντε ἔτη τὸν λαὸν ἐκεῖ-
νον ἐποίμανε. Παρατηθεὶς δὲ τῆς ἐπισκοπῆς ὅπως ἀφοῦ ἐκδώσῃ
ἐν Δειψίᾳ τινὰ τῶν ἀνεκδότων συγγραμμάτων του ἐπιστρέψῃ εὐθὺς
εἰς τὴν παραδείσιον, ὡς ὠνόμαζε, γῆν τῆς πατρίδος του· διέμεινε
εἰς Χερσῶνα ἄχρι τοῦ 1788, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς Δ'. αὐτογράφου
ἐπιστολῆς του πεμφθείσης ἐκ Χερσῶνος. Ἀλλ' ἡ Αἰκατερίνη τότε
εἶτε ἕνεκα τῆς μελλούσης ἀποδημήσεως τοῦ σοφωτάτου Γέροντος,
εἶτε πρὸς ἀλλαγὴν κλίματος ἕνεκα τοῦ δριμυτάτου ψύχους τοῦ
1787, μεταβαίνει εἰς Ταυρίδαν, ὅπου ὁ χιονόχρους τὸ πρόσωπον
καὶ τὴν πολιὰν ἀξιοσέβαστος Εὐγένιος ἐζήτησε παρὰ τῆς Αὐγού-
στης τὴν ἀναχώρησίν του. Αὕτη ὅμως τὸν κατέπεισε νὰ ἀπεράσῃ
εἰς τὴν πρωτεύουσαν, καὶ καταλέξασα αὐτὸν μέλος τῆς ἐν Πε-
τροπόλει Αὐτοκρ. ἀκαδημίας διέτριψεν ἐκεῖ ἕως τέσσαρα ἔτη συγ-
γράφων. Συναισθανόμενος δὲ ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν ἐξασθενου-
μένας τὰς δυνάμεις του, ἀπετραβίχθη περὶ τὸ 1802 εἰς τὴν Ἱερὰν
Μοῆν τοῦ Ἀγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκου ὅπου διαμείνας τὸ ἐπί-
λοιπον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, τὴν 40 τοῦ Ἰουνίου μηνὸς τοῦ 1806
ἡμέραν Κυριακὴν ἐνῶ διέτρεχε τὸν προτελευταῖον μῆνα τοῦ 90
ἔτους τῆς ἡλικίας του ἀπεδήμησεν ἐν Κυρίῳ.

§ 32.

Ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε λεχθέντων λοιπὸν εἶδομεν ὅτι τρεῖς οἰογέ-
νεια Βούλγαρι ἐλθοῦσαι ἀπὸ Κύπρον ὑπῆρχον αἰῶνας ὀλοκλήρους
εἰς Ζάκυνθον καὶ ὅτι ἡ γεννησασα τὸν Εὐγένιον ἔζη κατὰ τὸν Η'.
αἰῶνα. Ἐμάθομεν ποῖον τὸ αἷτιον ἵνα γεννηθῇ ὁ Εὐγένιος ἐκπερι-
στάτως ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἀπεδείξαμεν ὅτι ἡ κατὰ συγκυρίαν γέννη-
σις αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ νομιμοποιήσῃ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὡς ἑαυ-
τοῦ πατρίδα. Ἐκ πλείων ἐγγράφων ὡσαύτως εἶδομεν τὴν γενε-

Α. Φαλίδα, άνωνόμως έκδοθέντος φυλλαδίου προσάπτοντος τόν έαυτοῦ διδάσκαλον επέμψατο αὐτό πρὸς τόν Εὐγένιον. Οὗτος δὲ φιλοτιμηθεὶς ἀπάντη' προοιμιαζόμενος.

Τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἐν Ἱεροδιακόνοις Κυρίῳ Παγκρατίῳ Χαίρειν.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

Ὅ τὰ Καλοκινήματα γράφας καὶ τύποις έκδοῦς ἄπερ ἄρτίως ἡμῖν ἀπέσει-
λας, εἰ μὲν ὑπὸ φθόνου κινήσεις ἔγραψεν αὐτά, τὸ κίνημα οὐκ ἔστι καλόν, καὶ
τὰ καλοκινήματα αὐτοῦ ὄφειλεν ἐπιγράψαι ἀληθέστερον Καλοκινήματα· εἶδὲ οὐχ
κατὰ φθόνον, κατὰ δὲ φθόνου ἄλλως ὅπουσιν τὴν γραφίδα ἐκίνησεν, ὡς ἡ ἐπι-
γραφή παραδεδουσα φαίνεται. . . Ἄλλ' ὁ Διωθὸς ἡμῖν οὗτος ἀθετεῖ τοὺς λυρι-
κοὺς νόμους, καὶ τῆς στραφῆς καὶ ἀντιστραφῆς λυρωθεὶ ληρωθῶν τὴν ἐπιδόν.
καὶ πρὶν ἢ στήσῃ τὰ πρῶτα, προλαμβάνει τὸ ὕστερον ἀτάκτως, καὶ νεανικῶς
ἐπανακινεῖ τὸν ἤδη κοινόντε καὶ τετριμμένον καὶ ἑωλον τόπον τὸν κατὰ
τοῦ φθόνου, ὡς ἀπὸ ἀκρίβαντος ῥητορεύων κατὰ περιττὴν ἐπανάληψιν ὁ φθόνος . . .
ὁ φθόνος . . . ὁ φθόνος οἷον ἐπὶ ὑμηγέρεως ἐπὶ ἀκροάσει ἀθροισθείσης πραιδι-
κατορικῶς ἐκκλησιαζῶν ἢ μᾶλλον ἐπὶ καφφενίτιδος τινὸς λέσχης, μεταξὺ τῶν
θυσαστῶν αὐτοῦ καὶ συνήθων, γλωσσουκροτῶν ἀκαίρως καὶ ἀμεθόδως ἐπικοιμ-
ψυόμενος . . .

Ἴδού τὸ ἐκ τοῦ φθόνου καλόν. Μήπως εἰς τοῦτο ὑπέβλεπεν καὶ ἡ τοῦ ἰγγει-
ριδίου τοῦ Φαλίδα ἐπιγραφή τὰ Καλοκινήματα; ἀλλὰ πάλιν ὤδε ἀπο-
ρία ἄλλη ἐπανακύεται. Ταύτην, προλαθῶν
μὲν λατινιστὶ συνέταττεν ὁ Γερμανὸς Βαϊμείστερος, προσφάτως δ' ἐξελληνισθεὶ
σαν ἐπιδιῶρθωσεν, ἐκτένισεν, ἐνυμφοστόλισε καὶ ἐνυμφογάγησε, τότε προοίμιον ἐν
αὐτῇ ἐμμελέστατα προανακρούσας καὶ τὴν προσφωνητήριον ἐπιστολὴν γλαφυ-
ρώτατα συντάξας ὁ λογιώτατος Φαλίδας· ἥς καὶ προανακρούττει ἐν τοῖς αὐτοῦ
Καλοκινήμασι τούτοις, ὡς καλοθελητῆς τῶν Φιλομουσῶν Ἑλλήνων, τὴν εἰς Βε-
νετίαν ἐκτύπωσιν· τίς τοίνυν τῶν δύο τούτων Λογικῶν ἢ μᾶλλον (κατὰ τὴν
προειρημένην μετάληψιν) τίς τῶν δύο τούτων λογικογράφων καθυπέπεσε τῷ
φθόνῳ; ὑπὲρ οὗ τὰ ἐπὶ τῶν Καλοκινήματων ἐγκώμια τοῦ φθόνου ἐπισεσω-
ρευται; ὁ Φαλίδας ἢ . . . κ. τ. λ.

Εἶθε ἄλλος τις νὰ τυπώσῃ αὐτὴν ὀλόκληρον καὶ οὕτως ἀναπλη-
ρώσῃ τὴν ἀκούσιόν μου ταύτην ἔλλειψιν.

§ 31. Περὶ τοῦ θαράτου τοῦ Εὐγενίου.

Εἶδομεν οὖν τὸν Εὐγένιον ἐκ νεαρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας φιλοπόνως
ἐργαζόμενον οὐχὶ εἰς ἄλλο εἰμῆ πρὸς ὠφέλειαν τῆς ἀνθρωπότητος
καὶ πολὺ μᾶλλον πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ἡθικὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ ὑπὸ
τὴν δευλείαν Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Γινώσκων ἔθεν ὁ ἀείμνηστος τὸν
προορισμόν του, εἰς αὐτὸν μόνον ἀπέβλεπε, δι' αὐτὸν εἰργάζετο καὶ
ἐφιλοπόνει. Οὐ μόνον τὰς δόξας, τὰ πλοῦτη, τὰς τιμὰς, ὡς σκύ-
βαλα ἐλογίζετο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ἐνόμιζεν

ὡς πρόσκομμα τοῦ φιλολογικοῦ του σταδίου. Μόνοι αἱ παραλήψεις
Αἰκατερίνης τῆς Β'. κατέπεισαν αὐτὸν νὰ παραδεχθῇ τὴν ποιμαν-
τορίαν τῆς νεοσυστηθείσης ἐκείνης ἐπαρχίας του, τῆς ὁποίας καὶ
τοὶ ἐκπληροῖ τὴν βούλησιν, ὀλίγιστα ἔτη ἀρχιερατεῦει, διότι ἀπὸ
τὴν πρὸς τὸν Ν. Θεοτόκην ἐπιστολὴν δι' ἧς προφωναεὶ τὴν ὑπ' αὐ-
τοῦ συνθεθεῖσαν περὶ Νικηφόρου τοῦ Βλεμμίδου ἀνάκρισιν, ἐν ἣ
ἀπαντῶμεν «Τῷ Πανιερ. Ἀρχιεπ. Σλαβ. τε καὶ Χερσῶνος Κυρ. Κυρ.
Ν. τῷ Θεοτόκῃ, Εὐγένιος ὁ προαρχειπισκοπήσας κτλ.» ἐν χρονίᾳ
αψφά. Μαρτίου κδ'. ἐξάγομεν ὅτι μόλις πέντε ἔτη τὸν λαὸν ἐκεῖ-
νον ἐποίμανε. Παρατηθεὶς δὲ τῆς ἐπισκοπῆς ὅπως ἀφου ἐκδώσῃ
ἐν Δειψίᾳ τινὰ τῶν ἀνεκδότων συγγραμμάτων του ἐπιστρέψῃ εὐθὺς
εἰς τὴν παραδείσιον, ὡς ὠνόμαζε, γῆν τῆς πατρίδος του· διέμεινε
εἰς Χερσῶνα ἄχρι τοῦ 1788, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς Δ'. αὐτογράφου
ἐπιστολῆς του πεμφθείσης ἐκ Χερσῶνος. Ἀλλ' ἡ Αἰκατερίνη τότε
εἶτε ἕνεκα τῆς μελλούσης ἀποδημήσεως τοῦ σοφωτάτου Γέροντος,
εἶτε πρὸς ἀλλαγὴν κλίματος ἕνεκα τοῦ δριμυτάτου ψύχους τοῦ
1787, μεταβαίνει εἰς Ταυρίδαν, ὅπου ὁ χιονόχρους τὸ πρόσωπον
καὶ τὴν πολιὰν ἀξιοσέβαστος Εὐγένιος ἐζήτησε παρὰ τῆς Αὐγού-
στης τὴν ἀναχώρησίν του. Αὕτη ὅμως τὸν κατέπεισε νὰ ἀπεράσῃ
εἰς τὴν πρωτεύουσαν, καὶ καταλέξασα αὐτὸν μέλος τῆς ἐν Πε-
τροπόλει Αὐτοκρ. ἀκαδημίας διέτριψεν ἐκεῖ ἕως τέσσαρα ἔτη συγ-
γράφων. Συναισθανόμενος δὲ ἀπὸ ἡμέραν εἰς ἡμέραν ἐξασθενου-
μένας τὰς δυνάμεις του, ἀπετραβίχθη περὶ τὸ 1802 εἰς τὴν Ἱερὰν
Μοῆν τοῦ Ἀγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκου ὅπου διαμείνας τὸ ἐπί-
λοιπον τῆς ζωῆς αὐτοῦ, τὴν 40 τοῦ Ἰουνίου μηνὸς τοῦ 1806
ἡμέραν Κυριακὴν ἐνῶ διέτρεχε τὸν προτελευταῖον μῆνα τοῦ 90
ἔτους τῆς ἡλικίας του ἀπεδήμησεν ἐν Κυρίῳ.

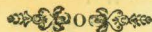
§ 32.

Ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε λεχθέντων λοιπὸν εἶδομεν ὅτι τρεῖς οἰογέ-
νεια Βούλγαρι ἐλθοῦσαι ἀπὸ Κύπρον ὑπῆρχον αἰῶνας ὀλοκλήρους
εἰς Ζάκυνθον καὶ ὅτι ἡ γεννησασα τὸν Εὐγένιον ἔζη κατὰ τὸν Η'.
αἰῶνα. Ἐμάθομεν ποῖον τὸ αἷτιον ἵνα γεννηθῇ ὁ Εὐγένιος ἐκπερι-
στάτως ἐν Κερκυρᾷ καὶ ἀπεδείξαμεν ὅτι ἡ κατὰ συγκυρίαν γέννη-
σις αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ νομιμοποιήσῃ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὡς ἑαυ-
τοῦ πατρίδα. Ἐκ πλείων ἐγγράφων ὡσαύτως εἶδομεν τὴν γενε-

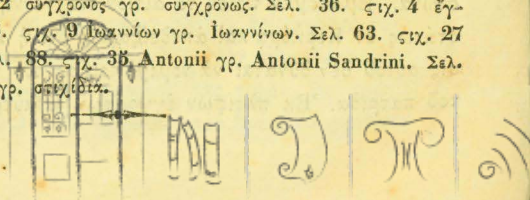
Ολιακήν καταγωγήν, τὴν συγγένειαν, τὴν ἐνορίαν καὶ τὸν συσχηματισμὸν τῆς οἰκογενείας του καὶ ἐξ ὧν τούτων ἀρκούντως ἀπεδείχθη ὅτι πατρὶς αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ Ζάκυνθος. — Εἶδομεν ἐπὶ τέλους τὸ γεγονός τοῦτο βασιζόμενον εἰς ἐγγράφους γνωματεύσεις πολλῶν συγχρόνων του ὀνομασάντων αὐτὸν Ζακύνθιον καὶ ἐπισφραγιζόμενον οὐ μόνον ἐκ τῶν αὐτογράφων ἐπιστολῶν του, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐπιστολῶν Ζακύνθιων καλούντων αὐτὸν Συμπολίτην καὶ ἀποδιδόντων κοινήν πατρίδα τὴν Ζάκυνθον. Εὐελπισθῶμεν οὖν ὅτι παύσασα ἤδη πᾶσα ἀμφισβήτησις δὲν θέλει ἀδικεῖσθαι πλέον ἢ νῆσος αὕτη σερουμένη ἀνδρὸς τοιοῦτου, ὅστις καίτοι ἐκ διαλειμμάτων ἕνεκα τῶν σπουδῶν του ἀπεμακρύνθη, διέμεινεν ἐκεῖ ἄχρι τοῦ 28 τῆς ἡλικίας του ἔτους.

Τὰ γραφόμενά μας λοιπὸν καθὰ στηριζόμενα ἐπὶ ἀπροσβλήτων ἐγγράφων, τῶν ὁποίων τὴν αὐθεντίαν καὶ τὸ κῦρος ὑπισχνούμεθα, καταθέτοντες συσταίνομεν εἰς τὴν ὄριμον κρίσιν τῶν πεπαιδευμένων τῆς Πατρίδος, εἰς τὴν γνωμάτευσιν τῶν φιλολογικῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἔθνους καὶ εἰς τὴν ἀμερόληπτον ἀνάγνωσιν ἐκείνων, οἵτινες διὰ τῆς ἀπὸ καθέδρας πανδήμου διδασκαλίας των ποτίζουσιν ἀόκνως τὸ αἰθιαλὲς δένδρον τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. — Ἡμεῖς γινώσκομεν, ὡς καὶ προσημαζόμενοι εἶπομεν, ὅτι ὁ Ἑλληνο-Ὀρθόδοξος χιτῶν τοῦ Εὐγενίου καθιστᾷ διὰ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον τὴν πάτριον αὐτοῦ γῆν ἀδιάφορον ὡς ἔχοντες πάντες ἡμεῖς τὸν αὐτὸν Προορισμὸν, τὸ αὐτὸ Σύνθημα, τὸ αὐτὸ Μέλλον ὅπως δῆποτε δμως ἂς μὴ λησμονήσωμεν ποτὲ ὅτι ἡ παραμόρφωσις τῆς ἀληθείας φέρει οὐσιώδη προσκόμματα εἰς τὴν ἠθικὴν μόρφωσιν καὶ πρόσδον τοῦ ἀνθρώπου.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελὶς 10 στίχος 13 ἀντὶ ὄροι γραφῆς ὄρη. Σελ. 19. σιχ. 28 μὲρὸν γρ. μὲρὸν. Σελ. 30. σιχ. 12 συγχρόνος γρ. συγχρόνως. Σελ. 36. σιχ. 4 ἔγγυος γρ. ἔγχυος. Σελ. 56. σιχ. 9 Ἰωαννίων γρ. Ἰωαννίνων. Σελ. 63. σιχ. 27 Φιλίστη γρ. Φιλιττη. Σελ. 88. σιχ. 35 Antonii γρ. Antonii Sandrini. Σελ. 96. σιχ. 13 στοιχίδια γρ. στοιχίδια.

Πωλείται παρά τῷ Κυρ. Σεργ. Χ. Ψαφτάνη πέννας 15.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ